

Marek Kietliński

Pierwsze
demokratyczne
wybory
parlamentarne
27 X 1991

Marek Kietliński

Pierwsze
demokratyczne
wybory
parlamentarne
27 X 1991

katalog wystawy

Białystok 2016

Projekt okładki – Katarzyna Matuszkiewicz

Redakcja techniczna, skład – Ewa Frymus-Dąbrowska

Zadanie sfinansowano z budżetu Miasta Białegostoku

Urząd Miejski w Białymstoku
ul. Słonimska 1, 15-950 Białystok
tel. 85 978 60 00, 85 741 43 24
e-mail: prezydent@um.bialystok.pl
www.bialystok.pl

ARCHIWUM PAŃSTWOWE
W BIAŁYMSTOKU

Archiwum Państwowe w Białymstoku
Rynek Kościuszki 4, 15-426 Białystok
tel. 85 743 56 03,
e-mail: sekretariat_ap@bialystok.ap.gov.pl
www.bialystok.ap.gov.pl

ISBN 978-83-7657-232-1

Mariusz Śliwowski
ul. Kolejowa 19; 15-701 Białystok
tel. 602 766 304,
e-mail: prymat@biasoft.net, www.prymat.biasoft.net

Wstęp

27 października 1991 r. odbyły się pierwsze całkowicie wolne wybory parlamentarne w powojennych dziejach Polski, gdyż wybory z 4 i 18 czerwca 1989 r. były tylko częściowo wolne (Sejm Kontraktowy). W wyborach do Sejmu i Senatu obowiązywała ustawa z 28 czerwca 1991 – *Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz.U. Nr 59, poz. 252), która weszła w życie z dniem ogłoszenia 3 lipca 1991 r. Stanowiła ona, iż: „Wybory posłów na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej są powszechne, bezpośrednie, równe i wolne oraz przeprowadzone w głosowaniu tajnym. Czynne prawo wyborcze, czyli możliwość wybierania, mieli wszyscy obywatele polscy, a także obcokrajowcy mieszkający w Polsce 5 lat, którzy mieli ukończone 18 lat życia. Możliwość kandydowania, a więc bierne prawo wyborcze posiadali obywatele polscy, którzy ukończyli 21 lat. Praw wyborczych nie posiadały osoby pozbawione praw publicznych i ubezwłasnowolnione. Obywatele polscy mieli prawo głosowania poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

Wybory w skali ogólnopolskiej zakończyły się zwycięstwem Unii Demokratycznej, która w Sejmie zdobyła 62 mandaty, a w Senacie 21 mandatów (w województwie białostockim UD nie zdobyła mandatu senatorskiego). Inaczej było w okręgu 25 (województwa białostockie i suwalskie), gdzie UD przegrała z Sojuszem Lewicy Demokratycznej i Wyborczą Akcją Katolicką. Największy sukces w województwie białostockim odniósł Sojusz Lewicy Demokratycznej. W wyborach do Sejmu to ugrupowanie zdobyło 17,8% głosów. W okręgu nr 25 posłami zostali: Włodzimierz Cimoszewicz i Janusz Szymański – Sojusz Lewicy Demokratycznej, Dariusz Boguski – Kongres Liberalno-Demokratyczny, Jerzy Kopania – Unia Demokratyczna, Halina Strębska i Aleksander Usakiewicz – Wyborcza Akcja Katolicka, Krzysztof Putra – Porozumienie Obywatelskie Centrum, Eugeniusz Czykwini – Komitet Wyborczy Prawosławnych, Waldemar Polczyński – Konfederacja Polski Niepodległej, Piotr Krutul – Porozumienie Ludowe, Stanisław Sienkiewicz – Polskie Stronnictwo Ludowe Sojusz Programowy, Aleksander Małachowski – „Solidarność Pracy”. Senatorami z województwa białostockiego zostali: Ireneusz Choroszuca – Porozumienie Obywatelskie Centrum i Jan Szafranec – Klub Inteligencji Katolickiej.

27 października 2016 r. minie 25 lat od pierwszych w pełni demokratycznych i wolnych wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. Zamyśl zorganizowania wystawy i napisania katalogu miał na celu pokazanie przygotowań i przebiegu tego bardzo ważnego we współczesnych dziejach Polski wydarzenia .

Cennym źródłem informacji okazały się materiały archiwalne wytworzone przez ugrupowania polityczne, które po części przechowywane są w zasobie Archiwum Państwowego w Białymstoku. Wiele materiałów mających kapitalne znaczenie dla pokazania tamtych wydarzeń znajduje się też w zbiorach prywatnych. Wykorzystane zostały także publikacje i artykuły prasowe. Informacje bibliograficzne zamieszczone zostały pod tekstem katalogu.

W katalogu zamieściłem informacje biograficzne kandydatów na posłów i senatorów. Niektóre z nich zostały rozbudowane, inne zaś zawierające podstawowe informacje (wiek kandydata w 1991 r., zawód i miejsce zamieszkania) zostały ustalone na podstawie Obwieszczenia Wojewódzkiej Komisji Wyborczej z dnia 19 września 1991 r. o zarejestrowanych kandydatkach na senatorów w okręgu wyborczym obejmującym obszar województwa białostockiego oraz Obwieszczenia Okręgowej Komisji Wyborczej z dnia 20 września 1991 r. o zarejestrowanych okręgowych listach kandydatów na posłów w okręgu wyborczym nr 25.

W katalogu, który ma charakter popularyzatorski, nie oceniałem wydarzeń, zrezygnowałem też z aparatu naukowego. Katalog będzie dostępny w siedzibie Archiwum Państwowego w Białymstoku przy Rynku Kościuszki 4 oraz na stronach internetowych Archiwum i Urzędu Miejskiego w Białymstoku. Bardzo nam zależy na propagowaniu historii regionalnej wśród uczniów białostockich szkół, studentów wyższych uczelni i wszystkich zainteresowanych mieszkańców Białegostoku. Zadanie zostało sfinansowane z budżetu Miasta Białegostoku.

Realizując wystawę, spotkałem się z dużą życzliwością wielu osób, które udostępniły mi swoje materiały, za co składam serdeczne podziękowania.

Marek Kietliński

1. Sytuacja polityczna w Polsce w latach 1990-1991

W dniach 20–25 kwietnia 1990 r. w gdańskiej hali Olivia odbył się II Krajowy Zjazd Delegatów „Solidarności”. Na przewodniczącego wybrano Lecha Wałęsę. Władysław Frasyniuk zrezygnował z kandydowania z powodu, jak to określił, odgórnie reżyserowanego zjazdu. Nie było też zainteresowania opinii publicznej tym zjazdem.

27 maja 1990 r. odbyły się pierwsze od zakończenia II wojny światowej demokratyczne wybory do samorządów. Wprowadzenie samorządu terytorialnego było jedną z fundamentalnych reform po odzyskaniu przez Polskę wolności. Polegała ona przede wszystkim na przełamaniu pięciu monopolu totalitarnego państwa. Pierwszy – polityczny, został przełamany dzięki wolnym wyborom. Drugi to monopol władzy – PRL była państwem jednolitej władzy państwowej, ze ściśle ustaloną hierarchią, w ramach której władze gminne podlegały władzom wojewódzkim, a te państwowym. Trzeci to monopol własności – przed 1990 rokiem terenowe organy administracji państwowej nie miały osobowości prawnej i tylko administrowały majątkiem państwowym. Tymczasem dzięki tej reformie gminy otrzymały nieruchomości. Przełamanie czwartego monopolu polegało na usamodzielnieniu finansowym gmin – do tej pory działały w ramach budżetu państwa. Piąty naruszony monopol to przekazanie samorządom pracowników, dotąd zatrudnionych w administracji państwowej. Sukces tego polegał między innymi na tym, że samorząd terytorialny zaczął działać natychmiast, na podstawie przygotowanych wcześniej przepisów prawa.

Latem 1990 r. rozgorzał spór pomiędzy Lechem Wałęsą i Tadeuszem Mazowieckim o przyszłość Komitetów Obywatelskich, które odniosły sukces w wyborach do Sejmu Kontraktowego. L. Wałęsa uważał, że komitety powinny stać się instytucjami porozumienia i współpracy różnych środowisk politycznych, popierających „Solidarność”, odrzucał jednak postulat utrwalania instytucji komitetów jako samoistnych podmiotów politycznych z określonym programem. L. Wałęsa twierdził, iż komitety mogą być szkołą pluralizmu dla różnych nurtów politycznych i powoli zdobywać poparcie wśród wyborców, utrwaląc demokrację. Wspólny ich sojusz pozwoliłby na uniknięcie destabilizacji na scenie politycznej i eliminacji z życia partii o skrajnych i populistycznych programach. Z koncepcją Wałęsy wiązała się inicjatywa powstania Porozumienia Centrum. Z kolei T. Mazowiecki lansował koncepcję zakładającą, iż komitety powinny funkcjonować jako samodzielne instytucje polityczne. Miały się one stać politycznym zapleczem rządu

i Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego oraz przyjmować rolę partii rządzącej, organizującej społeczne wsparcie rządu. T. Mazowiecki obawiał się destabilizacji sceny politycznej i utraty władzy przed zakończeniem pewnego etapu budowania nowego ustroju politycznego. Silne Komitety Obywatelskie mogły zapobiec powstaniu dziesiątków słabych i skłóconych partii politycznych.

T. Mazowiecki chciał utrzymać swój gabinet do kolejnych wyborów parlamentarnych. L. Wałęsa szukał alternatywy po ewentualnym upadku rządu Mazowieckiego. Spór nabrał ostrości, kiedy okazało się, iż w sprawach istotnych dla Polski wpływ nadal posiada dawna komunistyczna koalicja parlamentarna, pomimo iż PZPR przestała istnieć. Mając większość w parlamencie, była ona w stanie blokować niewygodne dla siebie reformy i zmuszać rząd Mazowieckiego do kompromisów. Winą za taką sytuację Porozumienie Centrum obarczyło środowiska „solidarnościowe” tworzące obóz rządowy oraz współdziałające z nimi prezydium Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego. PC dostrzegało też niebezpieczeństwo zagrażające polskiej demokracji poprzez próby stworzenia alternatywnego systemu politycznego, czyli przekształcenia Komitetów Obywatelskich w partię z centralnym kierownictwem. Obawiano się także dawnych działaczy partyjnych, którzy dysponowali ogromnymi możliwościami finansowymi, organizacyjnymi, kontrolowali też środki masowego przekazu. Podkreślano, iż w społeczeństwie narastało poczucie krzywdy i niesprawiedliwości, gdyż większość musiała znosić ciężary reform, podczas gdy stara nomenklatura zachowała swoją pozycję i poprawiła sytuację materialną.

Narastał bunt, ludzie chcieli zmian. Nie do przyjęcia stawał się podwójny układ władzy: Wojciech Jaruzelski – T. Mazowiecki. PC zaproponowało zmianę na stanowisku prezydenta RP. Dokonać tego miało Zgromadzenie Narodowe. Kandydatem PC na to stanowisko był Lech Wałęsa. Należało też dokonać rekonstrukcji rządu, ale funkcję premiera nadal miał pełnić T. Mazowiecki. Układ L. Wałęsa – T. Mazowiecki był według działaczy PC najkorzystniejszy dla Polski.

W lipcu 1990 r. w przemówieniu sejmowym Tadeusz Mazowiecki po raz kolejny przedstawił główną zasadę polityki rządu. Podkreślił, iż należy respektować umowy Okrągłego Stołu, wynikające nie z taktyki, ale z wyznaczonych przekonań i wartości. Wszystkim bowiem należało dać szansę na miejsce w wolnej Polsce. Eliminacja starego systemu miała dokonać się na drodze zgodnej z prawem. Polska potrzebowała spokoju i przestrzegania prawa. Koncepcja ta nie uwzględniała jednak katastrofalnej sytuacji społeczno-gospodarczej i materialnej społeczeństwa, którą pogorszyły wyniki planu walki z hiperinflacją realizowaną przez rząd. Program naprawczy nie naruszył podstawy istnienia spółek nomenklaturowych, które przejmowały za symboliczne pieniądze majątki przedsiębiorstw państwowych. Gabinet

T. Mazowieckiego nie rozwiązał także centralnych związków spółdzielczości, w których zarządzali ludzie powiązani z nomenklaturą. Nie widać było też obiecanej przez rząd poprawy warunków życiowych. Lawinowo rosło bezrobocie, które stawało się problemem społecznym.

Po wyborach prezydenckich, które odbyły się w grudniu 1990 r. głównym rozgrywającym na polskiej scenie politycznej był prezydent Lech Wałęsa. Miał on jednak przeciw sobie Sejm Kontraktowy wybrany w czerwcu 1989 r., w którym nadal duże znaczenie mieli postkomuniści. Obóz post-solidarnościowy tylko w części popierał politykę prezydenta. Początkowo L. Wałęsa zamierzał powierzyć misję tworzenia rządu Janowi Olszewskiemu i chciał pozostawić Leszka Balcerowicza na stanowisku ministra finansów. Balcerowicz nie wyraził zgody na takie rozwiązanie. Także Wałęsie nie spodobało się, iż Olszewski nie konsultuje z nim składu swego rządu. Z kolei J. Olszewski wyrażał opinię, iż nie zamierza być prezydencką marionetką i zrezygnował ze swej misji.

Nowy gabinet sformułował 4 stycznia 1991 r. Jan Krzysztof Bielecki, który reprezentował Kongres Liberalno-Demokratyczny. 13 stycznia 1991 r. Sejm większością głosów zaakceptował gabinet J.K. Bieleckiego. Z poprzedniego rządu pozostali m.in.: wicepremier i minister finansów Leszek Balcerowicz, minister spraw zagranicznych Krzysztof Skubiszewski, minister obrony narodowej Piotr Kołodziejczyk. Sprawy wewnętrzne objął Henryk Majewski, przekształcenia własnościowe – Janusz Lewandowski, pracę i sprawy społeczne – Michał Boni, Ochronę środowiska – Maciej Janicki, tekę ministra sprawiedliwości powierzono Wiesławowi Chrzanowskiemu. Wałęsa obsadził swymi zwolennikami kancelarię prezydencką. Jej szefem został Jarosław Kaczyński, ministrem stanu do spraw bezpieczeństwa Jacek Merkel. Coraz większą, chociaż, nieformalną rolę zaczął odgrywać Mieczysław Wachowski (w latach 1980 – 1981 kierowca i ochroniarz Wałęsy), który został osobistym sekretarzem prezydenta Wałęsy.

Nowy rząd kontynuował politykę ekipy premiera Tadeusza Mazowieckiego. Odbywało się to w dość trudnych warunkach. W wyniku załamania obrotów ze Związkiem Sowieckim i krajami członkowskimi Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej oraz wojny w Zatoce Perskiej dość szybko pogłębiała się recesja. Społeczeństwo było rozgoryczone. Ludzie żądali złagodzenia polityki gospodarczej i zniesienia tzw. popiwku, czyli rosnącego proporcjonalnie do wzrostu wartości opodatkowania ponadnormatywnych wynagrodzeń. Fatalne wrażenie społeczne robiły afery gospodarcze: afera alkoholowa, spółki „ART.-B” oraz kierownictwa Funduszu Obsługi Zadłużenie Gospodarczego. Ekipie Bieleckiego udało się umorzyć prawie 50% polskiego zadłużenia.

Wiosną 1991 r. trwały spory o termin wyborów parlamentarnych. Porozumienie Centrum, licząc na dobry wynik wyborczy, lansowało termin wio-

senny. Stanowisko to popierali posłowie Kongresu Liberalno-Demokratycznego i Zjednoczenia Chrześcijańsko-Narodowego. Zwolennicy Tadeusza Mazowieckiego obawiali się dalszego wzmocnienia pozycji L. Wałęsy i dążyli do opóźnienia wyborów. Podobną postawę przyjęli postkomuniści, którzy jak najdłużej chcieli zachować mandaty poselskie. W lutym 1991 r. Lech Wałęsa przesłał do Sejmu własny projekt ordynacji wyborczej, co opóźniło wybory. 9 marca 1991 r. Sejm postanowił większością głosów, że wybory odbędą się dopiero w październiku 1991 r.

Prace nad ordynacją wyborczą do sejmów rozpoczęły się w połowie 1990 r. 20 marca 1991 r. szef Kancelarii Prezydenta przesłał do Sejmu tezy wprowadzające ordynację proporcjonalną. Ostatecznie sejmowa komisja konstytucyjna zgłosiła projekt ordynacji uwzględniający część propozycji Kancelarii Prezydenta. Sejm uchwalił ordynację 10 maja. 23 maja ustawę o ordynacji uchwalił również Senat.

6 czerwca 1991 r. prezydent skierował do marszałka Sejmu list, w którym krytycznie odniósł się do uchwalonej ordynacji. Twierdzi, iż jest ona zbyt skomplikowana i spowoduje skrajną personalizację wyborów, a także dyskryminuje Kościół rzymskokatolicki. Wytknął również błędy legislacyjne – m.in. żadna partia lub koalicja nie mogła wystawić więcej niż 85% kandydatów.

10 czerwca 1991 r. Lech Wałęsa zawetował ustawę o ordynacji. Weto uzasadnił potrzebą wprowadzenia czytelnego systemu wyborczego, jednoznacznego określenia ordynacji proporcjonalnej lub mieszanej oraz przeliczania głosów metodą Sainte Laguë, która polegała na znalezieniu największych, kolejno po sobie następujących ilorazów z liczby uzyskanych głosów. Podziału dokonywało się, dzieląc liczbę głosów przypadających każdemu komitetowi wyborczemu przez kolejne liczby nieparzyste, a następnie z tak obliczonych ilorazów dla wszystkich komitetów wybieranych jest tyle największych, ile jest mandatów do obsadzenia.

13 czerwca 1991 r. Sejm przyjął weto prezydenta do ordynacji wyborczej. Dwa dni później uchwalił ordynację, która znosiła zakaz prowadzenia kampanii wyborczej w kościołach oraz jednomandatowe okręgi wyborcze. Senat wprowadził do ordynacji pozostałe cztery postulaty prezydenckie, lecz zostały one odrzucone przez Sejm większością 2/3 głosów. 23 czerwca 1991 r. prezydent zapowiedział zawetowanie ustawy o ordynacji. 26 czerwca formalnie Lech Wałęsa podjął decyzję o zawetowaniu ordynacji. Dwa dni później Sejm odrzucił weto prezydenta większością głosów. 1 lipca 1991 r. prezydent podpisał ordynację i skierował do Sejmu projekty ustaw podtrzymujące wcześniejsze postulaty. Ostateczny koniec sporu wokół ordynacji nastąpił 11 lipca 1991 r. lipca wraz z odrzuceniem przez Sejm obydwu propozycji prezydenta.

11 czerwca 1991 r. Lech Wałęsa zaproponował przyznanie rządowi nadzwyczajnych uprawnień do wydawania dekretów w sprawach gospodarczych, jednak Sejm zablokował tę inicjatywę. Przepadł również rządowy projekt zmian w konstytucji, który zakładał wzmocnienie władzy wykonawczej. Po tych wydarzeniach we wrześniu 1991 r. premier Jan Krzysztof Bielecki podał się do dymisji, jednak posłowie odrzucili ten wniosek. Zapowiedziane przez Lecha Wałęsę przyspieszenie transformacji ustrojowej wytraciło impet i ugrzęzło w sporach politycznych. Spore znaczenie miały tu ambicje liderów poszczególnych ugrupowań.

Jesień 1991 r. upływała w Polsce pod znakiem kampanii wyborczej. Wzięło w niej udział około stu ugrupowań politycznych, często niewielkich lokalnych wpływach. Walka o wszystkie mandaty poselskie (460) i senatorские (100) miała charakter otwarty i demokratyczny. Polskę podzielono na 37 okręgów wyborczych, z których wybierano 391 posłów. 69 mandatów było obsadzanych z listy ogólnopolskiej. Dopuszczalne było tworzenie bloków list, tak aby połączone głosy kilku list przyniosły mandat jednej. Nie było progu wyborczego, do sejmu weszło 29 komitetów, z czego 11 posiadało zaledwie jednego posła. Fragmentacja sceny politycznej spowodowała destabilizację, która sprowokowała zmiany w ordynacji wyborczej w następnych wyborach parlamentarnych.

W okręgu wyborczym można było zdobyć od 7 do 17 mandatów. Okręgi ustanowiono, uwzględniając liczbę mieszkańców poszczególnych województw. Na obszarze jednego województwa utworzono 18 okręgów, obszar 2 bądź 3 województw obejmował 14 okręgów albo tylko część obszaru województwa (np. w województwie warszawskim: m. st. Warszawa oraz pozostała część województwa; w województwie katowickim – okręgi: Sosnowiec, Katowice i Gliwice). Dla zarejestrowania okręgowej listy kandydatów na posłów wymagane było zebranie 5 tysięcy podpisów wyborców zamieszkałych w danym okręgu. Zarejestrowanie list w 5 okręgach (bądź łączne zebranie 50 tys. podpisów) upoważniało do dalszego rejestrowania list bez zbierania podpisów. Z wymogu tego były wyłączone komitety wyborcze mniejszości narodowych (wystarczała rejestracja list w 2 okręgach bądź 20 tys. podpisów).

Wyborca, który przyszedł do wyznaczonego lokalu wyborczego, stawiał krzyżyk przy nazwisku kandydata, którego popierał. Oddany głos był zaliczany jako głos na okręgową listę kandydatów; w przypadku, gdy lista uzyskała mandaty, posłami zostawali kandydaci, na których oddano największą liczbę głosów.

Mandaty w okręgach przyznawano według ordynacji proporcjonalnej, spośród 6980 kandydatów zarejestrowanych na 934 listach. Głosy w okręgach przeliczano na mandaty metodą Hare'a-Niemeyera, która oparta była na proporcjonalnej reprezentacji z listami partyjnymi. Metoda ta sprzyja

głównie małym i średnim ugrupowaniom. Nie było przy tym wymagane przekroczenie żadnego progu wyborczego. Mandaty z list ogólnopolskich (zarejestrowano ich 16) podzielono proporcjonalnie zmodyfikowaną metodą Sainte-Laguë. Mogły je uzyskać komitety, które uzyskały co najmniej 5% głosów w skali kraju lub zdobyły mandaty w co najmniej 5 okręgach.

Wprowadzono także możliwość zblokowania list. Mogło to nastąpić po zarejestrowaniu okręgowych list kandydatów, lecz nie później niż 38. dnia przed dniem wyborów. Pełnomocnicy zainteresowanych komitetów wyborczych mogli złożyć wspólne oświadczenie wobec okręgowej komisji wyborczej w sprawie sumowania głosów oddanych w okręgu wyborczym na ich listy jako podstawy łącznego uczestniczenia tych list w podziale mandatów (blokowanie list kandydatów). W wyborach, które odbyły się 27 października 1991 r. wzięło udział 43,2 % uprawnionych, głosów nieważnych było 5,63%.

2. Sytuacja polityczna w Białymstoku w latach 1990-1991

Po zakończeniu II Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność”, który odbył się w dniach 20–25 kwietnia 1990 r. w gdańskiej hali Olivia doszło do dyskusji w Zarządzie Regionu Białostockiego. Stanisław Marczuk stwierdził, iż „Solidarność” nie może pełnić tylko roli związku zawodowego na wzór związków zawodowych w krajach Europy Zachodniej. Według przewodniczącego „Solidarność” powinna być także ruchem społecznym, powinna chronić ludzi pracy, których zaczęto zwalniać przy prywatyzacji zakładów pracy. Marczuk podkreślił, iż partie polityczne, jak choćby Konfederacja Polski Niepodległej, Stronnictwo Pracy czy też Polska Partia Socjalistyczna – Rewolucja Demokratyczna miały małe poparcie społeczeństwa. Ludzie po monopolu władzy PZPR nie mieli zaufania do ugrupowań politycznych. Przewodniczący uważał, że w okresie przejściowym najlepiej byłoby, gdyby system polityczny opierał się na kilku silnych partiach politycznych. Ważną rolę odgrywał Komitet Obywatelski, a znak „Solidarności” przyciągał ludzi.

W czerwcu 1990 r. w Białymstoku odbyło się spotkanie Komitetu Obywatelskiego Ziemi Białostockiej, na które przybyli przedstawiciele z całego województwa. W trakcie zebrania stwierdzono, iż szeregi Komitetów Obywatelskich znacznie się przerzedziły. Wielu aktywistów i liderów trafiło do rad gminnych i miejskich lub zajęło stanowiska w administracji. Ponadto NSZZ „Solidarność” planowała wycofać się z bezpośredniego udziału w kolejnych wyborach. Związek postanowił popierać swoich kandydatów, ale nie wchodzić w koalicje z ugrupowaniami politycznymi. Brak szyldu „Solidarności” stawiał komitety obywatelskie w dość trudnej sytuacji i zmuszał do szukania dróg do samodzielności.

Następnie odbyło się w Białymstoku spotkanie Komitetu Obywatelskiego Ziemi Białostockiej, na które przybyli przedstawiciele z całego województwa. Celem spotkania było omówienie tzw. „wojny na górze”, zapowiedzianej przez Lecha Wałęsę. Działacze KOZB podzielili się na zwolenników rządu (w tym duchu przemawiał Marian Leszczyński) i jego przeciwników, popierających Lecha Wałęsę (optował za tym Waldemar Piekart). Po burzliwej dyskusji zebrani udzielili poparcia Lechowi Wałęsie i opowiedzieli się przeciw federalizacji ruchu komitetowego. Postanowiono wziąć udział w ogólnopolskim zebraniu przedstawicieli KO. Do Warszawy mieli pojechać M. Leszczyński i W. Piekart.

W czerwcu 1990 r. na zaproszenie Ireneusza Choroszuchoy, przewodniczącego Komitetu Obywatelskiego miasta Białegostoku przyjechał Jarosław Kaczyński – senator i przewodniczący Porozumienia Centrum. Na spotkanie przybyli przedstawiciele „Solidarności”, działacze komitetów obywatelskich, radni miejscy. Kaczyński mówił, iż PC powstało jako przeciwwaga dla realizowanego w oparciu o rząd planu lewicy. Plan ten powstał w 1987 r. i zakładał utworzenie Polskiej Partii Solidarności, partii, która miała wygrywać wybory i była bez określonej ideologii i oblicza. Partia ta miała posiadać luźną strukturę z centralą w Warszawie, ale przy znacznej autonomii lokalnych oddziałów. Według Kaczyńskiego temu schematowi odpowiadała struktura Komitetów Obywatelskich. Kaczyński postulował także przyspieszenie zmian politycznych, gdyż, jak twierdził, rząd Mazowieckiego powstał po ustaleniach zawartych przy Okrągłym Stole i musiał je respektować. W związku z tym nie nastąpiły szybkie zmiany na stanowiskach np. wojewodów, doradcy premiera (oprócz Waldemara Kuczyńskiego) pochodzili z byłego PZPR. Recesję gospodarczą pogłębił swymi decyzjami prezes Narodowego Banku Polskiego Mirosław Baka. Na kanwie zmian społecznych stary układ zamieniał się w klasę średnią. Powodowało to frustrację znacznej części społeczeństwa, która zaczęła się wycofywać z wszelkiej aktywności politycznej, co spowodowało niską frekwencję w czasie wyborów samorządowych. Jarosław Kaczyński proponował też wymianę na stanowisku prezydenta. Porozumienie Centrum popierało kandydaturę Lecha Wałęsy. Prezydenta mieliby wybierać obywatele w wolnych wyborach. Ponadto J. Kaczyński stwierdził, iż PC zaproponowało kontrakt polityczny Wałęsy i Mazowieckiego. Premier Mazowiecki powinien zrezygnować z aspiracji do prezydentury w zamian za stanowisko premiera. Rząd T. Mazowieckiego poparł Ruch Obywatelski Akcja Demokratyczna. Liderami tego ruchu byli Władysław Frasyniuk i Zbigniew Bujak. ROAD był ruchem czysto politycznym. W Białymstoku sympatykami ROAD byli Marian Leszczyński i Roman Wilk.

W lipcu 1990 r. zebrali się przedstawiciele Komitetu Obywatelskiego Ziemi Białostockiej. W trakcie dyskusji Marian Leszczyński zaproponował, by stworzyć porozumienie komitetów obywatelskich, a także zintegrować organizacje, które łączył etos „Solidarności”. Ireneusz Choroszuchoa poparł tę propozycję, jednak pozostali uczestnicy spotkania sceptycznie odnieśli się do tych pomysłów. Po dyskusji Zarządowi udzielono absolutorium. Podjęto też uchwałę o programie przygotowań do pielgrzymki Jana Pawła II, a także o współpracy z wyznawcami prawosławia przy odbudowie cerkwi w Grabarce. Nastąpiła zmiana na stanowisku przewodniczącego. Kierowanie KOZB powierzono mecenasowi Stanisławowi Kostce, obrońcy w procesach politycznych w okresie stanu wojennego, członkowi KIK. Zmienił on na tym stanowisku Jerzego Ickiewicza. Ponadto do Zarządu dokooptowano Piotra

Krutula z „Solidarności” Rolników Indywidualnych. Komitet nie odegrał w zasadzie żadnej roli politycznej w województwie białostockim.

29 sierpnia 1990 r. odbyło się w Białymstoku spotkanie przedstawicieli komisji zakładowych NSZZ „Solidarność” z wiceprzewodniczącym Komisji Krajowej Lechem Kaczyńskim. Przybyło ok. 200 osób. Lech Kaczyński przedstawił sytuację Związku i omówił problemy społeczno-polityczne w kraju, poruszając sprawę prywatyzacji i bezrobocia. Uznał za konieczne tworzenie się partii politycznych tak, aby Związek nie był obarczany odpowiedzialnością za wydarzenia polityczne.

W Białymstoku następowały zmiany na różnych szczeblach władzy. 1 września 1990 r. funkcję wojewody zaczął pełnić Stanisław Prutis. Jego wybór poparli S. Marczuk, L. Lebensztein i Marek Żmujdzin z „Solidarności” Rolników Indywidualnych. Stanisław Prutis aktywnie działał w szeregach białostockiej „Solidarności”. Był ekspertem w wielu sprawach. Ponadto był uczniem profesora Andrzeja Stelmachowskiego, wtedy marszałka Senatu. Miał już obronioną habilitację, specjalizował się w prawie rolnym. Był też pełnomocnikiem rządu ds. samorządu terytorialnego, pracował w Urzędzie Wojewódzkim. Znał też wielu ludzi z kręgów władzy. Współpraca S. Marczuka ze S. Prutisem układa się dobrze, chociaż związkowcy naciskali na szybsze zmiany w Urzędzie Wojewódzkim (wymiana kadr). S. Prutis uważał, że zmiany muszą przebiegać ewolucyjnie, podkreślał, iż próbował zwolnić kilka osób, ale gdy odwołały się one do sądu pracy i sprawy wygrały, musiał cofnąć swoje decyzje. Wymiana kadry nie była więc prosta i szybka. W Rozgłośni Polskiego Radia fotel prezesa opuścił Janusz Weroniczak, a jego miejsce zajął Jerzy Muszyński, związany z „Solidarnością” i rekomendowany przez nią. Dziennikarze „Kurieria Podlaskiego” wybrali na redaktora naczelnego Andrzeja Koziałę. Zachował swój fotel Anatol Wakuluk, redaktor naczelny „Gazety Współczesnej”. „Niwa” przeszła z RSW do Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego. Redaktorem naczelnym nadal pozostał Witalis Łuba. Rozwiązany został Wojewódzki Urząd Kontroli Publikacji i Widowisk, czyli tzw. cenzura. W Białostockich Zakładach Graficznych długoletni dyrektor Witalis Sadowski przeszedł na emeryturę. Na jego stanowisko ogłoszono konkurs. W Akademii Medycznej funkcję rektora przestał pełnić prof. Zbigniew Puchalski. Nowym rektorem został wybrany prof. Andrzej Kaliciński. Na Politechnice Białostockiej rektorem pozostał Kazimierz Pieńkowski.

We wrześniu 1990 r. powołano Komisję Weryfikacyjną ds. byłej Służby Bezpieczeństwa. Na czele komisji stanął Krzysztof Bondaryk. Komisja działała przy Komisji w Warszawie, której przewodniczył Zbigniew Romaszewski. W skład komisji w Białymstoku wchodził m.in. adwokat Janusz Andrzejewski, Jan Beszta-Borowski, Leopold Stawecki, Ewa Sypytowska, Robert Tyszkiewicz. Komisja zweryfikowała ponad 200 osób. W wielu przypadkach

nieskutecznie, gdyż funkcjonariusze SB odwoływali się do Warszawy i tam byli pozytywnie weryfikowani i przyjmowani do służby w WUSW. Potem pracowali w Biurze Ochrony Państwa. S. Marczuk nie miał wpływu na obsadę Komisji. W białostockich sądach weryfikacji kadr nie było. W prokuraturze, po przyjsciu Lecha Lebensztejna, nastąpiła częściowa weryfikacja. Niektóre z osób zweryfikowanych negatywnie pozostały w prokuraturze, inne zostały przeniesione do sąsiednich województw, do Suwałk czy do Łomży. Niektórzy z prokuratorów zrezygnowali z pracy, przechodząc na emeryturę.

Pod koniec listopada 1990 r. sytuacja ekonomiczna białostockiego MPK była dość trudna. Urząd Miejski w Białymstoku przyznał zbyt małą dotację finansową, wycofano z tras 90 autobusów. Ceny biletów były wysokie, ale pokrywały tylko około 60% kosztów utrzymania przedsiębiorstwa. Wprowadzony został rygorystyczny program oszczędnościowy, nastąpiło obniżenie płac, nie było premii i nagród. Polityka władz miejskich dążyła ku temu, aby deficyt MPK pokryć poprzez podwyżki cen biletów. Organizacje związkowe w MPK sprzeciwiły się takiemu rozwiązaniu i powołały Komitet Strajkowy na czele którego stanął Wiesław Rutkowski. Komitet zażądał określenia zasad finansowania komunikacji miejskiej przez władze państwowe. Zwrócił się także do wojewody o wsparcie finansowe, niezbędne do prawidłowego funkcjonowania MPK, pomijając przy tym prezydenta Białegostoku, który był organem założycielskim MPK. W tym czasie pasażerowie miejskich autobusów przekazywali sobie skasowane bilety po zakończonej podróży. Było to zjawisko masowe.

W styczniu 1991 r. Rada Miejska w Białymstoku podwyższyła od 1 lutego ceny biletów komunikacji miejskiej z 700 zł na 1400 zł. Bilet miesięczny kosztował 48 tys. zł (36 przejazdów), a kara dla gapowiczów wynosiła 100 tys. zł. Dyrektor MPK zarabiał wtedy 4,4 mln zł (2,8 średniej krajowej), kierownik działu 1,4 mln zł, a urzędnik 900 tys. – 1,3 mln zł.

12 maja 1991 r. w MPK rozpoczął się strajk. Kierowała nim dziesięcioosobowa komisja, która miała przekształcić się w komitet strajkowy. Wysunięto dwa postulaty: odwołanie dyrektora Wiesława Tomaszewskiego i podwyższenie wynagrodzeń pracownikom. Odbyło się nadzwyczajne posiedzenie Rady Miejskiej, na której prezydent Lech Rutkowski mówił o likwidacji MPK. Kierowcy postanowili strajkować do skutku. Władze miejskie uruchomiły komunikację zastępczą, w grę wchodziły samochody zakładowe, wojska i przedsiębiorstw turystycznych. W mieście zapanował chaos. Zdezorientowani ludzie długo stali na przystankach autobusowych. Do redakcji gazet dzwonili wzburzeni pasażerowie. Uczniowie spóźniali się na egzaminy maturalne.

20 maja 1991 r. władze miejskie podpisały porozumienie ze strajkującymi pracownikami MPK. Stwierdzono w nim, iż winę za przedłużający się

strajk ponosił dyrektor Wiesław Tomaszewski, którego zwolniono z zajmowanego stanowiska.

5 czerwca 1991 r. o godz. 10.30 Jan Paweł II przybył do Białegostoku. Na lotnisku Ojca Świętego powitali biskupi Edward Kisiel i biskup Edward Ozorowski, przedstawiciele kapituły, władz miejskich i wojewódzkich. W imieniu białostockiej „Solidarności” dostojnego gościa powitał przewodniczący Stanisław Marczuk. Ojca Świętego witały tłumy wiernych. Na placu przed ołtarzem byli obecni mieszkańcy Białegostoku i całej archidiecezji, a także wierni diecezji pińskiej z siedzibą w Drohiczynie, wyznawcy prawosławia i polscy Tatarzy z Białegostoku, Mielnika i Bohonik. Do Białegostoku przybyli pielgrzymi z Litwy, Białorusi i Rosji.

Msza św. rozpoczęła się od beatyfikacji Sługi Bożej Bolesławy Marii Lament, założycielki Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny. Następnie Jan Paweł II wygłosił homilię, w której nawiązał do tradycji wileńskich i kultu Matki Bożej Miłosierdzia. Ogromną radość sprawił pielgrzymom z wschodniej granicy, gdy zwrócił się do nich ze słowami pozdrowienia w ich ojczystych językach (po białorusku i rosyjsku). Jan Paweł II ustanowił dwie samodzielne diecezje: białostocką i drohicyńską. Biskupa Edwarda Kisiele, dotychczasowego administratora apostolskiego, mianował biskupem diecezji białostockiej. Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP w Białymstoku stał się katedrą biskupa i diecezji.

Po zakończeniu Mszy św. Jan Paweł II udał się na obiad i krótki odpoczynek w gmachu Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku. Na drodze przejazdu był serdecznie witany przez mieszkańców miasta. Kolejnym punktem wizyty papieskiej było otwarcie I Synodu nowo powstałej diecezji białostockiej. Wypowiadając słowa formuły otwarcia, Jan Paweł II wezwał Matkę Miłosierdzia, świętych Apostołów Piotra i Pawła, św. Kazimierza – głównego patrona prowincji kościelnej oraz świętych Jerzego i Andrzeja Bobolę – patronów diecezji, do wstawiennictwa w intencji dobrych owoców obrad Synodu.

Jan Paweł II dokonał odstonięcia i modlił się przy pomniku ks. J. Popiełuszki. Jan Paweł II spotkał się również z wyznawcami prawosławia w katedrze św. Mikołaja. W spotkaniu udział wzięli przedstawiciele Synodu Biskupów Cerkwi Prawosławnej, Prymas Polski kardynał Józef Glemp, przedstawiciele Episkopatu, przedstawiciele władz państwowych i samorządowych, rektorzy wyższych uczelni, przewodniczący Związku Muzułmanów w Polsce, wierni i duchowni prawosławnej diecezji białostocko-gdańskiej. Duchowni prawosławni odprawili nabożeństwo wotywno ku czci św. Mikołaja, które zakończyło się wspólnym odmówieniem modlitwy „Ojcze nasz” w różnych językach. W przemówieniu arcybiskup białostocko-gdański Sawa podkreślił historyczny wymiar wizyty Jana Pawła II w świątyni prawosławnej. Docenił zainicjowane przez Papieża dni modlitw o pokój na świecie

w Asyżu z udziałem przedstawicieli różnych religii i wyznań. Wizyta Jana Pawła II była jednym z najważniejszych wydarzeń w dziejach Białegostoku.

10 czerwca 1991 r. Rada Miejska na nadzwyczajnej sesji podjęła decyzję o podziale Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego pomiędzy dwie jednoosobowe spółki komunalne, których jedynym udziałowcem była Rada Miejska. Największą spółką było Komunalne Przedsiębiorstwo Komunikacji Miejskiej (dyrektor Eugeniusz Śliżewski, od lipca 1995 r. Wiesław Łukaszuk, następnie prezes Dariusz Ciszewski) zatrudniające 550 osób i obsługujące 10 linii miejskich. Drugą spółką był Komunalny Zakład Komunikacyjny (dyrektor Andrzej Świętoński) obsługujący 8 linii i posiadający 230 pracowników.

Pracownicy rozwiązanego MPK na początku ucieszyli się z takiego obrotu sprawy. Jednak później okazało się, iż do nowo powstałych spółek komunikacyjnych nie chcą przyjmować wszystkich kierowców. Poza tym w spółkach nie było rad pracowniczych i pracownicy nie mogli odwoływać Rady Nadzorczej. Niezadowoleni pracownicy komunikacji miejskiej zorganizowali kolejny strajk. Autobusy znów nie wyjechały na ulice, a białostoczanie krytykowali władzę i strajkujących, gdyż komunikacja zastępcza składająca się z około 50 różnych samochodów, w tym w większości ciężarowych nie była w stanie przewieźć wszystkich pasażerów oczekujących na przystankach autobusowych.

3 lipca 1991 r. odbyło się nadzwyczajne posiedzenie Zarządu Miasta Białegostoku, w którym uczestniczyli m.in. Lech Rutkowski – prezydent, Wojciech Łowiec – wiceprzewodniczący Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność”. W czasie spotkania próbowano rozstrzygnąć konflikt pomiędzy Zarządem Miasta Białegostoku a Komitetem Strajkowym w spółkach komunikacyjnych. Prezydentowi zostały przekazane postulaty strajkującej załogi MPK w Białymstoku w likwidacji. Żądano w nich powołania komisji składającej się z członków Rady Miejskiej, pracowników spółek oraz niezależnych ekspertów w celu opracowania zasad przekształceń własnościowych. Do chwili zakończenia prac miał zostać wstrzymany proces likwidacji. Strajkujący żądali ponadto uporządkowania wszystkich spraw pracowniczych, a także uznania strajku za legalny. Komitet Strajkowy reprezentował Jerzy Karwowski.

14 lipca 1991 r. strajkujący pracownicy komunikacji miejskiej zorganizowali manifestację uliczną, w której wzięło udział ok. 200 osób. Manifestanci spotkali się z wiceprezydentem Markiem Sosnkowskim i przewodniczącym Rady Miejskiej Januszem Doleckim. Delegacja Komitetu Strajkowego na czele z przewodniczącym Zbigniewem Olechnickim została przyjęta w Kancelarii przez prezydenta RP, Lecha Wałęsę. Przed Sądem Gospodarczym w Białymstoku zakończyła się rozprawa z powództwa Rady Pracowniczej Pracowników przeciwko prezydentowi Białegostoku. Sąd oddalił wnio-

sek Rady Pracowniczej o uchylenie uchwał Rady Miejskiej w sprawie likwidacji MPK, a także wniosek Rady Pracowniczej o wstrzymanie likwidacji MPK. Wicewojewoda białostocki, Aleksander Usakiewicz, zaapelował do pracowników MPK o przystąpienie do pracy.

2 września 1991 r. o godzinie 4.30 na teren zajezdni na ulicy Składowej, okupowany przez ponad 50 dni przez strajkujących pracowników, wtargnęły silne oddziały prewencyjne Policji Państwowej. Akcja przeprowadzona została na polecenie komendanta wojewódzkiego PP, na wniosek wojewody białostockiego oraz prezydenta miasta. Policja użyła siły. Kilku strajkujących zostało poturbowanych. Około godziny 4.40 strajkujący zostali siłą wyprowadzeni z Zajezdni.

Po tych wydarzeniach władze miejskie porozumiały się ze strajkującymi. Utworzona została trzecią spółka o nazwie Komunalne Przedsiębiorstwo Komunikacyjne, dyrektorem wybranym przez strajkujących został Tadeusz Naczas.

3. Partie polityczne, programy, cele i wartości

Na przełomie lat 80. i 90. XX wieku doszło do gwałtownego wzrostu liczby partii politycznych i znacznego rozdrobnienia, szczególnie prawej strony sceny politycznej. W styczniu 1991 r. zarejestrowano 46 partii politycznych, a deklaracji o ich powoływaniu wydano znacznie więcej. Wyraźnie widoczny był jeden, chociaż coraz bardziej zróżnicowany wewnętrznie obóz polityczny związany z „Solidarnością”. Jednak w łonie obozu trwała zacięta walka polityczna o wpływy i przywództwo. Wspólne korzenie i idee górowały nad podziałami. Liderzy ruchu określali linie podziału na ugrupowania wywodzące się z obozu solidarnościowego lub z nim związane oraz inne poza solidarnościowe współtworzące system polityczny przed 1989 rokiem.

Innym czynnikiem kształtującym scenę polityczną był retradycjonalizm. Większość partii politycznych, określając swą tożsamość, odwoływała się do tradycyjnych, uformowanych często jeszcze przed drugą wojną światową programów politycznych, co nie przekładało się na wypełnianie podstawowych funkcji partii politycznych i nie odpowiadało funkcji partii politycznych w nowoczesnym systemie partyjnym.

Na polskiej scenie politycznej występowały trzy kryteria identyfikacji oraz podziałów ugrupowań i partii politycznych. Pierwsze związane było ze stosunkiem do socjalizmu i powojennych dziejów Polski. Ta linia podziału przebiegała między ugrupowaniami postsolidarnościowymi, które określały się jako antykomunistyczne i antytotalitarne oraz ugrupowaniami postkomunistycznymi, które wyrosły na bazie zlikwidowanej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Kryterium drugie odwoływało się do historycznie uformowanych orientacji ideologicznych, tj. narodowej, liberalnej, agrystycznej, chrześcijańsko-narodowej, liberalnej, socjalistycznej i socjaldemokratycznej.

Kryterium trzecie stanowił stosunek do problemów rozwoju Polski i realnych interesów grup społecznych. Odnośnikiem był stosunek do programu reform oraz do polityki rządu, który je realizował. Można tu zaznaczyć, iż w Polsce następował podział na lewicę, centrum i prawicę.

Ugrupowania i partie lewicowe podkreślały swój związek z interesami ludzi żyjących z własnej pracy lub pracy najemnej. Lewica definiowała naród jako wspólnotę polityczną, obejmującą ludzi o zróżnicowanych interesach społecznych. Formacje lewicowe podkreślały potrzebę zachowania tolerancji światopoglądowej i świeckiej, w neutralnym światopoglądowo

państwie. Lewica przyjmowała za punkt wyjścia założenie, że naród jest zarówno źródłem, jak i podmiotem władzy. Broniła też zasady zwierzchnictwa parlamentu jako przedstawicielstwa narodu w systemie organów władzy państwowej oraz odpowiedzialności rządu przed parlamentem. Dużą wagę przywiązywano do samorządności.

U podstaw programów ugrupowań lewicowych leżały dążenia do powiązania celów ekonomicznych ze sprawiedliwością i podmiotową rolą człowieka w trakcie wykonywanej pracy. Opowiadając się za gospodarką rynkową, większość ugrupowań lewicowych sprzeciwiała się szerokiej prywatyzacji i proponowała zachowanie własności państwowej w niektórych sektorach gospodarki wielosektorowej oraz interwencyjnej roli państwa. Prowadzono aktywną politykę społeczną, która miała przeciwdziałać bezrobociu i rozwarstwieniu społeczeństwa. Popierano samorząd pracowniczy.

Ugrupowania lewicowe wyrastały z jednej strony z reformatorskiego nurtu PZPR, były to Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej, Polska Partia Socjalistyczna „Odrodzenie”, Polska Unia Socjaldemokratyczna, ruch Ludzi Pracy, a także grupy o marksistowskim i komunistycznym charakterze. Z drugiej strony tworzyły się ugrupowania lewicowe nawiązujące do NSZZ „Solidarność” i działające w opozycji do ustroju socjalistycznego i PZPR. Były to: Polska Partia Socjalistyczna, „Solidarność” Pracy, czy też Ruch Demokratyczno-Społeczny.

Prawica definiowała się jako reprezentacja interesów ogólnonarodowych i wskazywała jako jej najbliższą warstwę średnią. Pojmowała naród jako wspólnotę etniczną i kulturalną, dość silnie podkreślała związek narodu z Kościołem i religią katolicką. Ugrupowania katolickie deklarowały przywiązanie do etyki chrześcijańskiej i wolę kierowania się społeczną nauką Kościoła, a także gotowością ścisłej współpracy z hierarchią kościelną. Ugrupowania prawicowe podkreślały, iż naród jest źródłem władzy, mniejszy nacisk kładły na uspołecznienie jej sprawowania, większy na sprawność rządu oraz autorytet państwa i prawa. Opowiadały się za systemem prezydenckim. W kwestiach polityki społeczno-gospodarczej prawica stawiała na efektywność gospodarowania mimo różnych rygorów, ważną kwestią była prywatyzacja, pełna swoboda działania praw rynku i ograniczenie interwencji państwa. Katolicka doktryna społeczna kładła silny nacisk na osłonę społeczną dla najuboższych.

Polskie Stronnictwo Ludowe powstało 5 maja 1990 r. z połączenia PSL „Odrodzenie”, które kontynuowało działalność Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego oraz organizacji założonej 15 sierpnia 1989 r. w Wilanowie przez działaczy Polskiego Stronnictwa Ludowego z lat 1945–1949 i NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych. Skupiało osoby o poglądach agrarnych, centrowych i chadeckich. Nazwa PSL nawiązywała do tradycji Stron-

nictwa Ludowego założonego w 1895 r. w Rzeszowie przez działaczy chłopskich: Jakuba Bojkę i Jana Stapińskiego, inteligencji: Bolesława Wysłoucha i Marię Wysłouchową, a także działaczy Związku Stronnictwa Chłopskiego, m.in. środowiska skupionego wokół księdza Stanisława Stojałowskiego. Nazwę Polskie Stronnictwo Ludowe przyjęto w 1903 r. PSL wysuwało postulaty niepodległości Polski i głosiło potrzebę równouprawnienia narodowego, politycznego i społecznego Polaków. Na skutek sporów wewnętrznych w 1913 r. doszło do podziału na Polskie Stronnictwo Ludowe „Piaś” i Polskie Stronnictwo Ludowe „Lewica”. Wieloletnim przewodniczącym PSL „Piaś” i jednym ze współzałożycieli PSL był Wincenty Witos, który w dwudziestolecie międzywojennym trzykrotnie pełnił funkcję premiera. W 1931 PSL „Piaś” połączyło się z PSL „Wyzwolenie” i Stronnictwem Chłopskim, tworząc Stronnictwo Ludowe.

W czasie II wojny światowej członkowie dawnego PSL współtworzyli rząd na wychodźstwie, a w kraju zorganizowali Bataliony Chłopskie, które współpracowały z Armią Krajową. Pod koniec wojny premierem rządu na wychodźstwie został Stanisław Mikołajczyk – lider Stronnictwa Ludowego. Po zakończeniu wojny powrócił Polski i reaktywował Polskie Stronnictwo Ludowe, które stało się jedyną opozycją, jaka sprzeciwiała się porządkowi wprowadzonemu przez komunistyczne władze. Ataki w trakcie kampanii referendalnej w 1946 r. i wyborczej w 1947 r. doprowadziły do rozbicia partii na nurt „konserwatywny” i „ugodowy”. W czasie kampanii przed wyborami do Sejmu Ustawodawczego w 1947 r. Urząd Bezpieczeństwa Publicznego aresztował ok. 80 tysięcy lokalnych działaczy PSL, zamordowano skrytobójczo 200 ludowców. Ostatecznie z powodu sfałszowania wyniku wyborów w Sejmie PSL miał 28 mandatów na 444 miejsca. Pod koniec 1948 r. stronnictwo liczyło tylko ok. 30 tys. członków. Prezesem szczerkowego PSL został Józef Niećko, a resztki partii połączyły się z prokomunistycznym Stronnictwem Ludowym w 1949 r., tworząc Zjednoczone Stronnictwo Ludowe, które podporządkowane zostało Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Przedostatni prezes ZSL Roman Malinowski w 1989 r. zawarł porozumienie z Lechem Wałęsą. Marszałkiem Sejmu Kontraktowego został ludowiec Mikołaj Kozakiewicz, który pełnił tę funkcję w latach 1989-1991.

29 czerwca 1991 r. w czasie Nadzwyczajnego Kongresu Stronnictwa, na którym przyjęto też statut, program i deklarację ideową partii, władzę w PSL przejęła grupa młodych działaczy, wywodzących się ze Związku Młodzieży Wiejskiej na czele z Waldemarem Pawlakiem, który został nowym prezesem partii.

Program partii zakładał: naturalne i niezbywalne prawo każdego człowieka do życia w wolności i godności oraz podmiotowości w życiu społecznym, uznanie pracy jako naczelnego wartości, priorytet pracy nad kapitałem,

demokracja w państwie, rozwój regulowanej przez państwo gospodarki rynkowej, realne uznanie rolnictwa za jeden z głównych obszarów wytwórczości i podstawą bytu narodowego, uznanie, iż chłopci zachowawszy ziemię, religię i narodowość, stali się fundamentem do odbudowy państwa. W programie znalazło się też poparcie dla społecznej doktryny Kościoła, odrzucenie liberalizmu politycznego i ekonomicznego oraz marksistowskiego kolektywizmu.

Po 1989 r. ludowcy w województwie białostockim dbali o interesy ludności wiejskiej, utrzymanie szerokiej formuły ruchu ludowego, wychodzenie poza struktury partyjne, współpracę ze szkołami i organizacjami młodzieżowymi. W roli liderów występowali: Henryk Bogdan, Józef Mioduszewski, Ryszard Śliwiński, Grzegorz Rykowski, Gertruda Orlacz, Adam Dobroński, Krzysztof Tołwiński, Adam Babul. W 1991 r. Polskie Stronnictwo Ludowe w województwie białostockim liczyło około 4 tysięcy członków. Jego liderem był Ryszard Śliwiński. W wyborach 1991 r. kandydaci na posłów z ramienia PSL uzyskali w województwie białostockim poparcie 6,2% wyborców, co przełożyło się na 1 mandat poselski.

„Solidarność Pracy” – W 1987 r. z inicjatywy Jana Józefa Lipskiego reaktywowano nielegalną wobec władz PRL Polską Partię Socjalistyczną. W grupie inicjatywnej z województwa białostockiego znalazł się Mirosław Hanusz. Pomysł reaktywowania PPS w Białymstoku poparli działacze wywodzący się z szeregów NSZZ „Solidarność”: Leszek Sławiński, Jerzy Jamiołkowski, Mirosław Zwitek, Grzegorz Zalewski oraz Andrzej Sawicki z Elku. Jednak głównymi inspiratorami reaktywowania PPS w Białymstoku byli młodzi ludzie związani z ówczesną białostocką opozycją demokratyczną: Artur Smółko, Krzysztof Bil-Jaruzelski, Wojciech Małanowski, Dariusz Danieluk i Krzysztof Kurcwald.

Latem 1989 r. doszło do zjednoczenia różnych grup założycielskich tworzących białostocki okręg PPS. Partię wspomagali: Jan Trynkowski – wykładowca historii starożytnej na Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku i Maciej Faflak – filmowiec i ekolog. Partia liczyła około 100 aktywnych działaczy. PPS nie chcąc dopuścić do tego, aby jedynym nurtem lewicowym okazali się postkomuniści postanowiła utworzyć tzw. lewe skrzydło „Solidarności”. Animatorami pomysłu byli, m.in.: Karol Modzelewski, Ryszard Bugaj, Aleksander Małachowski. W taki sposób powstała „Solidarność Pracy”. PPS w Białymstoku poparła tę inicjatywę. Członkowie PPS wstąpili w 1990 r. w szeregi „Solidarności Pracy”. W wyborach parlamentarnych w 1991 „Solidarność” Pracy w województwie białostockim zdobyła poparcie 4,9% wyborców i 1 mandat poselski.

Komitet Wyborczy Prawosławnych – powstał w 1991 r. W programie swym na pierwszym miejscu stawiał sprawy przynależności do Cerkwi prawosławnej. Popierany był przez organizacje bliskie Cerkwi. W wyborach 1991 r. Komitet zdobył poparcie 1,4% wyborców, co przełożyło się na 1 mandat poselski.

Chrześcijańska Demokracja – powstała w 1991 r. jako koalicyjny komitet oraz koło poselskie funkcjonujące w Sejmie Kontraktowym. Komitet powołały trzy niewielkie ugrupowania katolickie i chadeckie: Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy Władysława Siły-Nowickiego, Chrześcijańska Partia Pracy oraz Polskie Forum Chrześcijańsko-Demokratyczne.

Najsilniejszym ugrupowaniem było Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy mające zasięg ogólnopolski. Funkcjonowała około 100 kół skupiających blisko 3 tysiące członków. Nawiązano współpracę z Klubami Inteligencji Katolickiej.

W Białymstoku Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy powstało w 1989 r. Liczyło około 100 członków skupionych w 3 kołach. Jego liderem był Bernard Bujwicki – aktywny działacz NSZZ „Solidarność” w latach osiemdziesiątych. Ugrupowanie za jedno z ważniejszych zadań uznało obronę interesów klasy średniej. W wyborach 1991 r. ChD w województwie białostockim uzyskała poparcie 2,9% wyborców i nie zdobyła mandatu poselskiego.

Stronnictwo Demokratyczne – powstało w 1938 r. Skupiało przedstawicieli inteligencji i drobnych przedsiębiorców. I Kongres SD odbył się 15 kwietnia 1939 r. W latach 1939–1944 członkowie stronnictwa weszli w struktury Polski Walczącej. W 1942 r., głównie z inicjatywy działaczy SD, powołano Główną Radę Pomocy Żydom „Żegota” oraz Społeczną Organizację Samoobrony. W 1943 r. doszło do podziału w SD, z którego wyłoniły się: Stronnictwo Demokratyczne, uznające Rząd Polski w Londynie i komunizujące Stronnictwo Polskiej Demokracji

W sierpniu 1944 r. na terenach zajętych przez wojska sowieckie odtworzone zostało Stronnictwo Demokratyczne, które weszło w struktury władzy jako partia sojusznicza wobec Polskiej Partii Robotniczej, a potem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W utworzonej po II wojnie światowej Krajowej Radzie Narodowej SD było reprezentowane przez 17 posłów, a w Tymczasowym Rządzie Jedności Narodowej przez dwóch ministrów. W latach 1946–1947 liczebność partii sięgnęła 100 000 członków. Podporządkowane PZPR Stronnictwo było jednym z członków Frontu Narodowego, następnie Frontu Jedności Narodu, a w latach 1983-1989 Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego. Popierało politykę PZPR w zamian za namiastkę spokoju w środowiskach rzemieślniczych, kupieckich i inteligenc-

kich. Uzyskiwało jednocześnie symboliczny wpływ na sprawowanie władzy w rządzie i radach narodowych, gdzie reprezentowane było w sposób śladowy. Posiadało z klucza swoich ministrów, radnych, posłów oraz wiceprzewodniczących prezydiów rad narodowych różnego szczebla (później: wiceprezydentów miast i wiceprzewodniczących rad narodowych).

W ramach ustaleń w wyborach do Sejmu Kontraktowego Stronnictwu przyznano 27 mandatów poselskich. SD zawiązało koalicję z NSZZ „Solidarność” oraz Zjednoczonym Stronnictwem Ludowym i współtworzyło rząd premiera Tadeusza Mazowieckiego. W 1989 r. na wniosek Klubu Poselskiego SD przywrócono tradycyjną nazwę państwa polskiego – „Rzeczpospolita Polska”. Rok później, również na wniosek SD, przywrócono przedwojenne godło państwowe. W wyborach do Sejmu w 1991 r. Stronnictwo wystartowało samodzielnie, uzyskując 1 mandat, co było niewątpliwą porażką.

W 1991 r. w szeregach Stronnictwa Demokratycznego w województwie białostockim było około 2 tysięcy członków. Liderem SD był Tomasz Miłkowski. W województwie białostockim SD samodzielnie wystartowało w wyborach. Jego program wyborczy opierał się na hasłach ochrony interesu drobnego biznesu i bycia rzecznikiem inteligencji. Wyborcy nie poparli Stronnictwa, które uzyskało 3010 głosów - 0,9%. Był to gorszy wynik niż ten, który SD uzyskało w Polsce. Spowodowało to odpływ członków. Mimo zmiany kierownictwa SD w województwie białostockim zaprzestał działalności w 1992 r. Dokumentacja została przekazana do Archiwum Państwowego w Białymstoku.

Porozumienie Obywatelskie Centrum powstało 12 maja 1990 r., kiedy to grupa 60 działaczy Komitetów Obywatelskich, Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego, Klubu Myśli Politycznej „Dziękania”, Polskiego Stronnictwa Ludowego „Solidarność”, Centrum Demokratycznego, Unii Demokratów Baza, a także Kongresu Liberalno – Demokratycznego podpisała deklarację nowej partii. Ta decyzja spowodowała pęknięcie w ruchu obywatelskim, gdyż w odpowiedzi na utworzenie PC powstała Unia Demokratyczna.

Liderem PC został Jarosław Kaczyński. Jego zastępcami Przemysław Hniedziejcz, Adam Glapiński i Marcin Przybyłowicz. Szefem Zarządu Głównego PC był Jacek Maziarski. Znaczącą rolę w partii odgrywał Jan Olszewski. PC określało się jako partia chrześcijańsko – demokratyczna, w której swój udział miały także nurty liberalno – demokratyczny i ludowy. W swoich działaniach PC odwoływało się do tradycji i modelu zachodnioniemieckiej chadecji. Utrzymywało też kontakty z chadecką Międzynarodówką. Zakładano, iż PC nie jest partią otwartą na wszystkie środowiska, chociaż w początkach przeważali działacze ze środowisk inteligenckich.

Jak podkreślali działacze PC, partia nie była wąsko pojętą partią prezydencką, chociaż jej działacze popierali w 1990 r. kandydaturę Lecha Wałęsy na urząd prezydenta Polski. Partia popierała tradycyjny trójpodział władzy na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą z silną władzą prezydencką. Zakładano umocnienie autorytetu państwa, odzyskanie przez Polskę pełnej suwerenności, radykalne odrzucenie komunistycznych struktur, odnowę kadrową, powszechne uwłaszczenie obywateli. Partia deklarowała nawiązanie do dwóch wielkich nurtów myśli społecznej: chrześcijańsko-demokratycznego i liberalnego. Prasa partyjna: „Ekspress Wieczorny” – zakupiony od RSW, „Tygodnik Centrum”, a w Białymstoku „Centrum”. Biuletyn Informacyjny Porozumienia Obywatelskiego Centrum w Białymstoku.

W 1991 r. partia liczyła, według wewnętrznych szacunków, około 30-40 tys. członków. W województwie białostockim w szeregach PC było ponad 250 członków. Do jego czołowych działaczy można zaliczyć Ireneusza Choroszuchę, posła Krzysztofa Putrę, Andrzeja Lusse, Mieczysława Gmitera, Krzysztofa Jurgieła, Jana Dobrzyńskiego, Dariusza Piontkowskiego i Rafała Rudnickiego. PC miało swoje oddziały w Sokółce i Łapach. Szefem sztabu wyborczego był Jan Dobrzyński. W wyborach w 1991 r. PC uzyskało w województwie białostockim poparcie 10,5% wyborców i 1 mandat poselski.

Komitet Wyborczy „Porozumienie Ludowe” – powstał w 1991 r. Zorganizowany był przez antykomunistyczne środowiska ruchu ludowego z wyjątkiem „Ojcowizny” Romana Bartoszcze. W skład komitetu weszły Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” Rolników Indywidualnych, Polskie Stronnictwo Ludowe „Solidarność”, a także Polskie Stronnictwo Ludowe (Mikołajczykowskie, przewodniczącym komitetu wyborczego został Józef Ślisz – wicemarszałek odrodzonego Senatu). W wyborach 1991 r. KW „Porozumienie Ludowe w Białymstoku uzyskało poparcie 6,8% wyborców, co przełożyło się na 1 mandat poselski.

Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe (ZChN) – powstało w 1989 r., a zarejestrowane sądownie zostało 4 grudnia 1990 r. Nawiązywało do przedwojennych tradycji Narodowej Demokracji i Chrześcijańskiej Demokracji. Członkowie ZChN wywodzili się z szeregów NSZZ „Solidarność”. Partia w swoim programie podkreślała, iż najważniejsza jest niepodległość państwa, suwerenność narodu, wolność, godność osobista, równość wobec prawa, bezpieczeństwo i dobrobyt obywateli. Można było to osiągnąć poprzez demokratyczną przebudowę życia politycznego, usunięcie wszelkich pozostałości oraz polityczne i moralne osądzenie komunizmu.

W województwie białostockim ugrupowanie liczyło 60 członków. Swoje koła miało ZChN w Białymstoku, Siemiatyczach i Bielsku Podlaskim. Li-

derem ugrupowania był Marian Bleharczyk – absolwent Politechniki Białostockiej, aktywnymi działaczami byli Aleksander Usakiewicz – wicewojewoda białostocki i Halina Strębska. W wyborach 1991 r. ZChN w województwie białostockim wchodził w skład Wyborczej Akcji Katolickiej. Uzyskał poparcie 14,1% wyborców i 2 mandaty poselskie.

Stronnictwo Narodowe – powstało w lipcu 1989 r. w Warszawie. W listopadzie 1990 r. odbył się Krajowy Zjazd Delegatów SN. Pierwszym prezesem partii został Stefan Jastrzębski, a następnie Józef Więclawek. Funkcję przewodniczącego Rady Naczelnej przyznano Bronisławowi Ekertowi, a od kwietnia 1991 r. Maciejowi Giertychowi. W wyborach parlamentarnych, które odbyły się 27 października 1991 r. SN w województwie białostockim zdobyło poparcie 0,8% wyborców, co nie przełożyło się na mandat poselski.

NSZZ „Solidarność” – w 1991 r. w Zarządzie Regionu NSZZ „Solidarność” zarejestrowanych było 385 komisji zakładowych. Największe z nich to: KZ w Białostockim Zakładzie Przemysłu Bawełnianego „Fasty” – 1370 członków, KZ w Fabryce Przyrządów i Uchwytów – 920 członków, KZ w Zakładzie Energetycznym – 713 członków, KZ w Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego w Łapach – 600 członków, KZ w Węźle Polskich Kolei Państwowych – 386 członków. W przybliżeniu do „Solidarności” należało około 30 tysięcy osób. 21 września 1991 r. po trzech kolejnych próbach udało się zwołać nadzwyczajny Zjazd Delegatów Regionu Białostok NSZZ „Solidarność”. Z funkcji przewodniczącego zrezygnował Stanisław Marczuk. Jego miejsce zajął Wojciechem Łowiec. W wyborach 1991 r. NSZZ „Solidarność” zdobył poparcie 3,5% wyborców i nie uzyskał mandatu poselskiego.

Kongres Liberalno-Demokratyczny powstał w czerwcu 1990 r. Partia została założona przez działaczy gdańskiego środowiska opozycyjnego. Liderem ugrupowania był najpierw Janusz Lewandowski, a od 1991 r. – Donald Tusk. KLD nie nawiązywał do tradycji żadnego z historycznych polskich nurtów politycznych. Był partią centroprawicową i liberalną. W programie opowiadał się za: upowszechnieniem własności prywatnej, swobodą działalności gospodarczej z minimalną aktywnością państwa, państwem prawa, samorządem lokalnym, neutralnością światopoglądową państwa oraz współpracą regionalną w Europie. Wolność była wartością nadrzędną i pierwszą zasadą ładu społecznego. Ważne też było swobodne i odpowiedzialne uczestnictwo osoby ludzkiej w kształtowaniu własnego losu. Własność prywatna była podstawą społeczeństwa obywatelskiego. Najwyższą władzą KLD była konferencja (kongres) krajowa, która wybierała Radę Poli-

tyczną (opiniodawczą), Zarząd Główny oraz przewodniczącego. Partia działała głównie w miastach. Liczyła kilka tysięcy członków. W 1990 r. Kongres popierał kandydaturę L. Wałęsy w wyborach prezydenckich. W latach 1990–1991 KLD współpracował z Porozumieniem Centrum, które jednak opuścił ze względu na różnice ideologiczne.

W województwie białostockim Kongres Liberalno – Demokratyczny liczył w 1991 r. 60 członków. Jego liderem był Roman Wilk pracownik Ito i działacz NSZZ „Solidarność”. Aktywnymi działaczami byli m.in. Dariusz Boguski i Ewa Bończak-Kucharczyk. W wyborach 1991 r. KLD zdobył poparcie 4,5% wyborców i uzyskał 1 mandat poselski.

Ruch Demokratyczno-Społeczny - powstał 20 kwietnia 1991 r. Jego założycielem był Zbigniew Bujak, który nie zgadzał się na przyłączenie Ruchu Obywatelskiego Akcja Demokratyczna do nowo powstającej Unii Demokratycznej. RDS w swej deklaracji stwierdzał, iż jest partią socjaldemokratyczną. W wyborach do Sejmu w 1991 r. w województwie białostockim RDS zdobył poparcie 0,3% wyborców, co nie przełożyło się na mandat poselski.

Konfederacja Polski Niepodległej – powstała w sierpniu 1979 r. w Warszawie. Utworzyli ją byli działacze Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela, m.in. Leszek Moczulski i Romuald Szeremietiew. W swym programie odwoływała się do tradycji obozu politycznego związanego w okresie II Rzeczypospolitej. W 1980 na I Kongresie KPN, mimo rozbicia obrad przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa, uchwalono rezolucję na temat stosunków polsko-sowieckich i instrukcję o przygotowaniach do przewidywanej eksplozji społecznej oraz przyjęto uchwałę o udziale KPN w wyborach do Sejmu. W 1984 r. część członków-założycieli wystąpiła z KPN i utworzyła Polską Partię Niepodległościową. W 1989 r. KPN nie uczestniczyła w obradach Okrągłego Stołu. Od sierpnia 1990 r. KPN podjęła jawną działalność jako zarejestrowana partia polityczna, opowiadając się za demokratycznym ustrojem państwa, społeczną gospodarką rynkową, przeciwdziałaniem recesji gospodarczej i inflacji, wspieraniem przez państwo oświaty, służby zdrowia i kultury oraz przebudową systemu ubezpieczeń społecznych. Na przełomie sierpnia i września 1990 r., pod hasłem *Sowieci do domu*, KPN przeprowadziła blokadę sowieckich jednostek wojskowych na terenie Polski, w celu zaktywizowania działań rządowych zmierzających do usunięcia z kraju obcych wojsk.

W Białymstoku KPN rozpoczęła swoją działalność w 1981 r., gdy powołany został białostocki Komitet Obrony Więzionych za Przekonania ze Zdzisławem Ciniewiczem na czele. Jego zastępcą został Longin Kiercul. Od października 1981 r. funkcję przewodniczącego przejął Zenon Biender. Aktywnymi działaczami byli m.in.: Jerzy Wysocki, Stanisława Dudzińska

(Korolkiewicz), Krzysztof Bondaryk, Konrad Kruszewski i Piotr Osiadacz. Od czerwca 1981 r. Longin Kiercul był też pełnomocnikiem KPN na województwo białostockie, na terenie którego razem z K. Bondarykiem, Z. Bienderem, Jerzym Korolkiewiczem i Bogusławem Sokołowskim stworzyli białostocki Okręg KPN, który jesienią 1981 r. liczył około 40 osób. Organem prasowym KPN był „Czyn” redagowany przez K. Bondaryka. W grudniu 1984 r. w Warszawie odbył się II Kongres KPN. Mieli w nim uczestniczyć L. Kiercul i J. Korolkiewicz, ale tam nie dotarli. Kilka dni po Kongresie nowym przewodniczącym został Bogusław Sokołowski, a Stanisław i Jerzego Korolkiewiczów odsunięto od władzy. Od tego wydarzenia Białystok funkcjonował jako Samodzielny Okręg XVIII.

W 1985 r. Stanisława i Jerzy Korolkiewiczowie powołali nieformalną Grupę Skonfederowaną „Podlasie”. W 1987 r. poinformowali o tym fakcie Radę Polityczną KPN w Warszawie. W rok później Grupa Skonfederowana „Podlasie” została przekształcona w KPN Obszar Białystok z Jerzym Korolkiewiczem na czele. W lutym 1989 r. Obszar Białystok został włączony w ogólnopolskie struktury KPN jako X Okręg. KPN skupiała około 200 członków. Działacze KPN kolportowali bezdebitowe wydawnictwa, organizowali wykłady, podczas których przedstawiano prawdziwą odkłamaną historię Polski. Przypominali o rocznicach (11 listopada, 3 maja, 17 września czy 13 grudnia). Organem prasowym KPN była „Opinia Białostocka”.

W 1988 r. KPN bojkotowała wybory do rad narodowych, argumentując to tym, iż ordynacja wyborcza nie gwarantuje wszystkim równych praw, a pójście do urn tylko umocni władzę. Wielu działaczy KPN było zaangażowanych w Duszpasterstwo Ludzi Pracy. Wraz z ludźmi z „Solidarności”, NZS, NRSM zbierali się na mszach świętych w intencji Ojczyzny odprawianych przez księdza Stanisława Suchowolca (kapłan zginął w pożarze plebanii parafii Niepokalanego Serca Maryi na białostockich Dojlidach w nocy z 29 na 30 stycznia 1989 r. Miał 31 lat. Prawdopodobnie zabiła go Służba Bezpieczeństwa, ale sprawy tej dotychczas nie udało się jeszcze wyjaśnić. Instytut Pamięci Narodowej prowadzi kolejne śledztwo w sprawie jego śmierci).

W styczniu 1989 r. Konfederacja Polski Niepodległej w Białymstoku uznała zwołanie Okrągłego Stołu za nieporozumienie. W wydawanym piśmie „Opinia Białostocka” informowała czytelników, iż Okrągły Stół nie dokona cudów w Polsce.

W wyborach do Sejmu Kontraktowego KPN wystawiła własną listę kandydatów. Mimo braku środków finansowych, dostępu do mediów, krótkiego czasu oraz wysiłków KPN zarejestrowała 17 kandydatów na posłów oraz 6 na senatorów. W województwie białostockim o mandat poselski bezskutecznie walczyła Stanisława Korolkiewicz. W wyborach z 4 czerwca 1989 r., KPN nie zdobyła ani jednego mandatu, jednak w latach 1988–1989

Konfederacja zyskała na znaczeniu. W wyborach w 1991 r. partia uzyskała w województwie białostockim poparcie 3,9 % wyborców, co przełożyło się na 1 mandat poselski.

Białoruskie Zjednoczenie Demokratyczne – powstało 10 lutego 1990 r. na kongresie założycielskim w Białymstoku. Przyjęto na nim program i statut partii, który zakładał, iż jej głównym celem będzie obrona i umocnienie białoruskiej tożsamości narodowej, kulturowej i religijnej. Oprócz postulatów o charakterze narodowym partia miała dążyć do rozwoju gospodarczego Białostoczczyzny, a zwłaszcza przeciwdziałania bezrobociu, upadkowi rolnictwa oraz zacofaniu infrastrukturalnemu regionu. Proponowano między innymi utworzenie Związku Gmin Wschodniej Białostoczczyzny oraz wspólne gromadzenie kapitału na inwestycje w przetwórstwo rolne. Władze poszczególnych gmin uznały propozycje gospodarcze partii za zbyt ryzykowne, gdyż nie stały za nimi gwarancje państwa. W listopadzie 1990 r. Rada Główna Białoruskiego Zjednoczenia Demokratycznego podjęła decyzję, iż w przypadku ogłoszenia nowych wyborów parlamentarnych partia weźmie w nich udział. Wskazywano organizacje białoruskie i Bractwo Prawosławne jako sojuszników. Jednak lider Bractwa Prawosławnego Eugeniusz Czykwiniński miał inną koncepcję udziału w wyborach. Także Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne wyrażało gotowość udziału w wyborach razem z Bractwem Prawosławnym. Zaczęły się tworzyć zręby dwóch koalicji w środowisku białoruskim. Pierwszą tworzyły Białoruskie Zjednoczenie Demokratyczne, Białoruskie Zrzeszenie Studentów i Stowarzyszenie Literackie „Białowieża” utworzył Białoruski Komitet Wyborczy, drugą zaś Komitet Wyborczy Prawosławnych.

Unia Polityki Realnej – powstała ze stowarzyszenia Ruch Polityki Realnej założonego 14 listopada 1987 r. w Józefowie. Jego założycielami byli m.in. Ryszard Czarnecki, Stefan Kisielewski, Janusz Korwin Mikke i Stanisław Michalkiewicz. 7 kwietnia 1989 r. Unia Polityki Realnej została zarejestrowana jako stowarzyszenie. Jego prezesem został Janusz Korwin Mikke, pierwszym wiceprezesem Lech Pruchno – Wróblewski, a sekretarzem Stanisław Michalkiewicz. 6 grudnia 1990 r. ugrupowanie zostało zarejestrowane jako partia pod nazwą Konserwatywno-Liberalna Partia Unia Polityki Realnej. W ramach jednej partii skupili się działacze kilku prawicowych ideologii.

Struktury Unii Polityki Realnej ukształtowały się w województwie białostockim na zebraniu założycielskim w dniu 18 czerwca 1990 r. Funkcję prezesa białostockiego oddziału UPR powierzono prof. Andrzejowi Stankiewiczowi. Przyjęty został statut partii. W lipcu 1991 r. powstało koło UPR w Sokółce. W wyborach 1991 r. UPR w województwie białostockim uzyskała

ła poparcie 1,2% wyborców, co nie przełożyło się na zdobycie mandatu poselskiego.

Koalicja Partii Zielonych i Ekologicznej – powstała w lutym 1991r., a zarejestrowana została 2 maja 1991 r. Była częścią Akcji Wyborczej „Solidarność” i Alternatywy Ruchu Społecznego. Partia w wyborach 1991 r. w województwie białostockim uzyskała poparcie 0, 5% wyborców i nie zdobyła mandatu poselskiego.

Zdrowa Polska – Sojusz Ekologiczny – powstała w 1991 r. Była to koalicja Polskiej Unii Ekologicznej i Niezależnej Federacji Ekologicznej. W swym programie wyborczym ugrupowanie podkreślało, iż jest zdecydowanym przeciwnikiem energetyki jądrowej. W programie znaczącą rolę odgrywała energetyka alternatywna, małe elektrownie wodne związane z systemem retencji wody. Uznano za niedopuszczalne jakiegokolwiek prace przy zaporze w Czorsztynie bez wybudowania wszystkich niezbędnych dla Dunajca oczyszczalni ścieków, jak również postulowano opracowanie całościowego programu eliminacji zanieczyszczeń rolniczych (pozostałości nawozów sztucznych itp.) z terenu zlewni Dunajca. Członkowie ugrupowania rozpoczęli przygotowania do wszczęcia procesów sądowych i politycznych wszystkim odpowiedzialnym za import ekologicznie uciążliwych substancji oraz tym, których działania doprowadziły do dodatkowego zagrożenia zdrowia i życia obywateli w czasie katastrofy czarnobylskiej. Opracowywano program legislacyjno-prawny wymuszający na producentach i importerach odpowiedzialność za produkty po zużyciu. Uznano też za konieczne powiązanie zmian własnościowych z restrukturyzacją proekologiczną. W wyborach 1991 r. ugrupowanie uzyskało poparcie 0,9% wyborców i nie zdobyło mandatu poselskiego.

Unia Demokratyczna - powstała 2 grudnia 1990 r. w Warszawie. Utworzona została przez członków komitetów wyborczych (wybory prezydenckie) Tadeusza Mazowieckiego, Ruchu Obywatelskiego – Akcja Demokratyczna i Forum Prawicy Demokratycznej. Program partii przyjęty został na Zjeździe Zjednoczeniowym w maju 1991 r. W jej ramach funkcjonowały frakcje: Społeczno-Liberalna, Prawicy Demokratycznej i Zieloni.

W swym programie UD podkreślała, iż wolność jednostki powinna być uznawana i chroniona przez państwo, Polska powinna być państwem o republikańskim ustroju i demokratycznie sprawowanych rządach, będących dobrem wspólnym wszystkich obywateli. Głoszono potrzebę wieloletniego wysiłku na rzecz budowy kapitalistycznej gospodarki rynkowej, otwartej na świat, opartej na stabilnym pieniądzu i całościowej prywatyzacji.

Jej najwyższą władzą krajową był Kongres Krajowy zwoływany co 2 lata. W okresie między Kongresami partią kierowała 100-osobowa Rada Unii, której organem wykonawczym było liczące 16 osób Prezydium. Przewodniczącym był T. Mazowiecki. W wyborach parlamentarnych w październiku 1991 r. uzyskała 12,6% głosów i 62 mandaty poselskie.

W województwie białostockim w szeregach UD skupionych było 200 osób. Jej liderem był Jerzy Kopania – wykładowca na Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku. Aktywną działalność prowadzili m.in. Krzysztof Wolfram, Józef Klim, Piotr Fiedorczyk, Michał Falkowski i Krzysztof Paliński. W wyborach parlamentarnych w październiku 1991 r. UD w województwie białostockim uzyskała 7,4% głosów i 1 mandat poselski.

Wyborczy Blok Mniejszości – powstał w 1991 r. Tworzyły go następujące organizacje mniejszości: Związek Ukraińców w Polsce, Związek Ukraińskiej Młodzieży Niezależnej, Ukraińskie Bractwo Chrześcijańskie św. Włodzimierza, Zjednoczenie Łemków, Litewskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, Litewskie Towarzystwo im. Św. Kazimierza oraz Towarzystwo Społeczno-Kulturalne i Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Czechów i Słowaków w Polsce. W wyborach parlamentarnych w 1991 r. w województwie białostockim Blok uzyskał poparcie 0,9% wyborców, co nie przełożyło się na zdobycie mandatu poselskiego.

Polski Związek Zachodni – powstał w 1934 r. W 1939 r. związek zawiesił działalność, lecz od 1942 r. działał znów w konspiracji. Prowadził także działalność wywiadowczo-sabotażową. Związek został reaktywowany w listopadzie 1944 r. Jego siedziba mieściła się w Poznaniu. W kwietniu 1950 r. związek został zlikwidowany. Ponownie reaktywowano go w 1989 r. W wyborach parlamentarnych w 1991 r. w województwie białostockim uzyskał poparcie 0,2% wyborców, co nie przełożyło się na zdobycie mandatu poselskiego.

Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej – powstała 29 stycznia 1990 r. po likwidacji Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Została zarejestrowana 23 sierpnia 1990 r. Skupiała dawnych członków PZPR oraz niektóre związki zawodowe, jak np. Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych i inne organizacje (emeryckie, kombatanckie, i wyznaniowe). Nie weszli do niej z jednej strony przedstawiciele tzw. betonu partyjnego, z drugiej strony wkrótce opuścili ją lub nie zostali jej członkami politycy bardziej krytycznie nastawieni do PRL. SdRP przejęła majątek PZPR i została dodatkowo zasilona finansowo środkami z Moskwy. Przewodniczącym rady naczelnej ugrupowania w 1990 r. był Aleksander Kwaśniewski, a sekretarzem generalnym Leszek Miller. W maju 1990 r. SdRP uzyskała znaczące

poparcie społeczeństwa w wyborach samorządowych. W wyborach prezydenckich kandydatem SdRP był bezpartyjny Włodzimierz Cimoszewicz. W wyborach w 1991 r. członkowie SdRP wystartowali w koalicji różnych partii i ugrupowań Sojuszu Lewicy Demokratycznej.

W województwie białostockim w szeregach SdRP zgrupowanych było 2000 członków, w tym w Białymstoku około 300. Najliczniejsze koła terenowe powstały w Hajnówce, Bielsku Podlaskim i Sokółce. Liderem ugrupowania był Zbigniew Krzywicki – dziennikarz „Gazety Współczesnej”. Aktywnymi działaczami byli: Tadeusz Trojanowski, Anna Boroń-Kaczmarska, Janusz Szymański. W wyborach w 1991 r. SLD uzyskało poparcie 17,8% wyborców i 2 mandaty poselskie.

Partia Chrześcijańskich Demokratów – została utworzona 16 grudnia 1990 r. w Poznaniu w wyniku połączenia ośmiu mniejszych środowisk wywodzących się z chrześcijańskiego nurtu NSZZ „Solidarność”. Kongres założycielski partii odbył się 13 stycznia 1991 r. w Poznaniu. Przewodniczącym został Krzysztof Pawłowski, a sekretarzem generalnym Paweł Łączkowski. W szeregi partii wstąpiło kilkunastu parlamentarzystów Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego. W wyborach w 1991 r. partia uzyskała w województwie białostockim poparcie 0,3 % wyborców, przez co nie zdobyła mandatu poselskiego.

Partia X – założona została w 1991 r. przez Stanisława Tymińskiego, zachęconego wynikiem wyborów prezydenckich w 1990 r., gdzie przeszedł do drugiej tury, eliminując m.in. Tadeusza Mazowieckiego. Formalnie powołał ją Komitet Wyborczy Stanisława Tymińskiego 10 grudnia 1990 r., zaś rejestracja nastąpiła 13 marca 1991 r. I Krajowy Zjazd partii odbył się w dniach 11–12 maja 1991 r. Na nim wybrano Stanisława Tymińskiego na przewodniczącego. Jego zastępcą został Józef Ciuruś, a rzecznikiem prasowym Władysław Jarzębowski. Na zjeździe uchwalono również *Zadania programowe, Deklarację, Statut* oraz kilkanaście uchwał. Działacze Partii „X” określali się jako „trzecia siła”, odcinając się od tradycyjnego podziału na partie prawicowe i lewicowe. Przed wyborami parlamentarnymi w 1991 r. Państwowa Komisja Wyborcza unieważniła z powodów proceduralnych, 32 listy okręgowe partii, co wraz z uchybieniami regulaminowymi spowodowało utratę 90% kandydatów i prawa do ich wystawiania na liście krajowej. W tych wyborach partia uzyskała trzy mandaty poselskie. Partia X liczyła około ośmiu tysięcy członków.

I Regionalny Kongres odbył się w Białymstoku w dniu 19 lipca 1991 r. Na posiedzenie przybyło około 30 członków i sympatyków. Łączył ich krytyczny stosunek do polskiej rzeczywistości, za uosobienie zła uważali wicepremiera Leszka Balcerowicza i Porozumienie Centrum. Krytykowali pro-

gram „Zielone płuca Polski, bojkot towarów zachodnich, konieczność handlu ze Związkiem Sowieckim, rozwój polskiego rolnictwa. W Białymstoku powinno być jedno przedsiębiorstwo komunikacyjne. Liderem Partii „X” w regionie białostockim był Władysław Kaniuka – nauczyciel akademicki. Przed wyborami parlamentarnymi 1991 r. Państwowa Komisja Wyborcza unieważniła, z powodów proceduralnych, 32 listy okręgowe partii, co wraz z uchybieniami regulaminowymi spowodowało utratę 90% kandydatów i prawa do ich wystawiania na liście krajowej. Z tego powodu w województwie białostockim partia nie wzięła udziału w wyborach.

Polska Partia Ekologiczna – Zieloni – założona została w lutym 1991 r., a zarejestrowana 2 maja 1991 r. W wyborach 1991 r. partia była zablokowana z Konfederacją Polski Niepodległej. W województwie białostockim uzyskała poparcie 0,82% i nie zdobyła mandatu poselskiego.

Polska Partia Przyjaciół Piwa – założona została w 1990 r. przez Janusza Rewińskiego. Sądownie została zarejestrowana 28 grudnia 1990 r. Oficjalnie celem PPPP było promowanie kulturalnego stylu picia piwa, zamiast wódki, a tym samym zwalczanie alkoholizmu. Władzą naczelną partii były Walne Zgromadzenie i Ława Najwyższa. W wyborach parlamentarnych 1991 r. partia uzyskała w województwie białostockim poparcie 3,2% wyborców, mandatu poselskiego nie zdobyła.

4. Kandydaci do Senatu z województwa białostockiego

1. **Ewa Bończak-Kucharczyk** – lat 40, prywatny przedsiębiorca, w okresie stanu wojennego wchodziła w skład podziemnej Tymczasowej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok, gdzie zajmowała się organizacją pomocy dla pozostających w ukryciu działaczy. Działała w szeregach Kongresu Liberalno-Demokratycznego (m.in. była skarbnikiem krajowym tej partii i kandydowała z jej list do parlamentu w 1991 r. oraz w 1993). Następnie związana była z Unią Wolności. W latach 1990–1994 była wiceprezydentem Białegostoku. W latach 1998–2001 pełniła funkcję wiceprezesa Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast, zajmowała się pracami legislacyjnymi w zakresie ustaw dotyczących gospodarki przestrzennej, nieruchomości i budownictwa mieszkaniowego. W 2002 r. bezskutecznie ubiegała się o urząd prezydenta Białegostoku. Była także ekspertem Banku Gospodarstwa Krajowego. Powoływana w skład rad nadzorczych różnych przedsiębiorstw komunalnych, a także Agencji Rozwoju Komunalnego. Prowadziła działalność doradczą, m.in. w ramach zespołu konsultantów Habitat. Była też redaktorką poświęconego mieszkalnictwu i nieruchomościom portalu minigo.pl oraz autorką zamieszczanych na nim tekstów. W 2007 r. weszła w skład Państwowej Rady Gospodarki Przestrzennej. W 2015 r. została pełnomocnikiem premiera ds. utworzenia gminy Grabówka. Jest autorką publikacji naukowych, m.in. komentarzy do przepisów dotyczących spółdzielni mieszkaniowych, własności lokali i wspólnot mieszkaniowych. Zgłoszona została przez Krajowy Komitet Wyborczy Kongresu Liberalno – Demokratycznego.

2. **Ireneusz Choroszuca** – lat 48, dziennikarz w „Gazecie Współczesnej” i „Kontrastach”. W 1980 r. był przewodniczącym Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w Wydawnictwie Prasowym. 27 maja 1990 r. został wybrany na radnego Rady Miejskiej w Białymstoku. Był członkiem Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Ziemi Białostockiej. Zainicjował powstanie „Dobra Wspólnego”, którego był redaktorem. Współzałożyciel Porozumienia Centrum, członek Rady Naczelnej PC. W 1991 r. z rekomendacji Porozumienia Centrum uzyskał mandat senatora. Zgłoszony przez Porozumienie Obywatelskie Centrum „POC”.

3. **Jan Czykwin** – lat 50, nauczyciel akademicki od 1969 r. pracujący na Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, a w latach 1985–1997 na Uniwersytecie Warszawskim. W 1998 r. powrócił na Uniwersytet w Białymstoku. W 1989 r. został prezesem Białoruskiego Stowarzyszenia Literackiego

„Białowieża”. Autor prac o literaturze rosyjskiej, autor przekładów poezji białoruskiej na język polski i polski na białoruski, m.in. utworów: Czesława Miłosza, Wisławy Szymborskiej, Tadeusza Różewicza, Stanisława Barańczaka, wybrane utwory: *Na progu świata*, *Splot słoneczny*. Zamieszkały w Białymstoku Podlaskim, zgłoszony przez Białoruski Komitet Wyborczy.

4. **Janusz Dolecki** – lat 43, nauczyciel akademicki, inżynier doktor na Politechnice Białostockiej. W 1990 r. został wybrany w skład Rady Miejskiej w Białymstoku, której był przewodniczącym. W 1994 r. wojewoda białostocki Stanisław Prutis powierzył mu funkcję pełnomocnika wojewody ds. zamówień publicznych. Jest autorem publikacji o tematyce zamówień publicznych. Od 1994 r. był wykładowcą trenerem i ekspertem od zamówień publicznych, szkolił trenerów zamówień publicznych w ramach programu OMEGA PHARE. Był ekspertem nadzwyczajnej komisji sejmowej zajmującej się nowelizacją ustawy o zamówieniach publicznych. Od 1996 r. jest niezależnym ekspertem w sprawach dotyczących zamówień publicznych. W latach 2004–2007 był wiceprezesem Urzędu Zamówień Publicznych. Współpracuje z Forum Edukacyjnym CZP sp. z o.o. Zamieszkały w Białymstoku, zgłoszony przez Komitet Wyborczy Unii Demokratycznej.

5. **Stanisław Kostka** – lat 61, adwokat z Zespołu Adwokackiego nr 1 w Białymstoku, wicedziekan Okręgowej Rady Adwokackiej w Białymstoku, przewodniczący Komitetu Obywatelskiego Ziemi Białostockiej. W listopadzie 1982 r. bronił białostockich oskarżonych w procesie 21 studentów Politechniki Białostockiej i Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, oskarżonych o pisanie, drukowanie i rozpowszechnianie „Biuletynu Informacyjnego” „Solidarności”. Proces objął 19 osób i był jednym z większych w Polsce. Emerytowany adwokat, zgłoszony przez Komitet Wyborczy Porozumienie Obywatelskie Centrum.

6. **Rafał Modzelewski** – lat 30, lekarz medycyny, w 1985 r. ukończył Akademię Medyczną w Białymstoku, w 1987 r. rozpoczął pracę w Klinice Psychiatrii AMB, w 1989 r. został wybrany na wiceprzewodniczącego Synodalnej Podkomisji ds. Duszpasterstwa Trzeźwości, był też kierownikiem Katolickiej Poradni dla Osób i Rodzin z problemami Alkoholowymi. Od 1990 r. pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Rady Nadzorczej Spółdzielni Mieszkaniowej „Słoneczny Stok”, był autorem licznych artykułów, audycji radiowych, znany z prelekcji w wielu kościołach Białegostoku. Zamieszkały w Białymstoku, zgłoszony przez Chrześcijański Niezależny Komitet Wyborczy „Siła Młodości”.

7. **Sergiusz Plewa** – urodzony w 1940 r., elektryk, zamieszkały w Białymstoku, zgłoszony przez Komitet Wyborczy Sojuszu Lewicy Demokratycznej. W latach 1993–2001 z ramienia SLD sprawował mandat poselski w Sejmie II i III kadencji. W 2001 r. został wybrany na senatora V kadencji w okręgu podlaskim. W 2003 r. zrzekł się immunitetu senatorskiego,

a w 2004 r. został prawomocnie skazany na karę grzywny za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości. Zmarł w 2015 r.

8. **Waldemar Sołomianko** – lat 40, inżynier elektryk, specjalista technolog w Białostockim Zakładzie Podzespołów Telewizyjnych „Unitra – Biazeł”, przewodniczący Rady Miejskiej SdRP w Białymstoku. Zamieszkały w Białymstoku, zgłoszony przez Komitet Wyborczy Sojuszu Lewicy Demokratycznej „SLD”.

9. **Jan Szafranec** – lat 52, doktor nauk medycznych i psycholog, wykładowca Akademii Medycznej w Białymstoku i Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku. W latach 1986–1990 był członkiem Prymasowskiej Rady Społecznej, w okresie 1990–1993 stał na czele Biskupiej Rady Społecznej Archidiecezji w Białymstoku. W 1989 r. był członkiem Klubu Obywatelskiego „Solidarność” Ziemi Białostockiej. Działał w Klubie Inteligencji Katolickiej w Białymstoku, Towarzystwie Przyjaciół Chorych „Hospicjum”. W latach 1991–1993 zasiadał w Senacie II kadencji z ramienia Zjednoczenia Chrześcijańsko-Narodowego z województwa białostockiego. Pracował w Komisji Kultury, Środków Przekazu, Nauki i Edukacji Narodowej oraz Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego. W 1993 r. został z wyboru Senatu członkiem Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Od 1997 r. jest kawalerem Zakonu Rycerskiego Grobu Bożego w Jerozolimie. W 2001 r. ponownie został senatorem V kadencji z ramienia Ligi Polskich Rodzin w okręgu białostockim, przewodniczył Kołu Senatorskiemu Ligi Polskich Rodzin i był członkiem Komisji Kultury i Środków Przekazu. Po raz trzeci uzyskał mandat senatorski w 2005 r. z ramienia Ligi Polskich Rodzin. W trakcie kadencji zasiadał w Senatorskim Klubie Narodowym.

10. **Ryszard Śliwiński** – lat 29, nauczyciel zamieszkały w Kleosinie, gmina Juchnowiec, zgłoszony przez Krajowy Komitet Wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego Sojusz Programowy (PSL).

11. **Emanuel Trembaczowski** – urodzony się w 1924 r., fizyk, nauczyciel akademicki, aktywny działacz NSZZ „Solidarność w Akademii Medycznej w Białymstoku, w 1989 r. członek Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Ziemi Białostockiej, po 27 maja 1990 r. radny Rady Miejskiej w Białymstoku, zgłoszony przez Komitet Wyborczy Unii Demokratycznej. Zmarł w 1993 r.

12. **Mikołaj Wawreniuk** – lat 45, inżynier budownictwa lądowego, dyrektor Okręgowego Zakładu Transportu i Maszyn Drogowych w Białymstoku. Długoletni podiakon w katedrze Św. Ducha. Wiceprzewodniczący Zarządu Głównego Bractwa Prawosławnego. Prezes Fundacji Supraskiej, mającej na celu odbudowę Supraskiego Klasztoru Prawosławnego. Zamieszkały w Białymstoku, zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawosławnych.

13. **Bolesław Zalewski** – lat 42, rolnik, zamieszkały w Gneciukach, gmina Zabłudów, zgłoszony przez Krajowy Komitet Wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego Sojusz Programowy (PSL).

5. Kandydaci na posłów w okręgu wyborczym nr 25

Lista nr 2 Polskie Stronnictwo Ludowe Sojusz Programowy

1. **Danuta Kraszewska**, lat 39, lekarz pediatra, zamieszkała w Jasionówce.
2. **Alina Hamerszmidt**, lat 35, rolnik, zamieszkała w Żelwęgach, gmina Mikołajki.
3. **Stanisław Sienkiewicz**, lat 40, inżynier rolnik, zamieszkały w Bobrach, gmina Prostki.
4. **Jan Fiedorek** – lat 31, technik melioracji rolnictwa, zamieszkały w Gołębiach, gmina Poświętne.
5. **Adam Kruchelski** – lat 37, inżynier rolnik, zamieszkały w Krasnopolu.
6. **Romuald Karpiesiuk** – lat 45, inżynier rolnik, zamieszkały w Topczewie.
7. **Wacław Strażewicz** – lat 39, prawnik, zamieszkały w Giżycku.
8. **Jan Kułak** – lat 54, prawnik, zamieszkały w Dąbrowie Białostockiej.
9. **Zygmunt Filipowicz** – lat 52, rolnik, zamieszkały w Poddubówku, gmina Suwałki.
10. **Aleksy Siemieniuk** – lat 51, prawnik, zamieszkały w Białowieży.
11. **Henryk Szczygieł** – lat 43, inżynier rolnik, zamieszkały w Białymstoku.
12. **Piotr Zaręba** – lat 36, inżynier rolnik, zamieszkały w Żalach, gmina Grodzisk.

Lista nr 3 Solidarność Pracy

1. **Aleksander Małachowski** – urodził się w 1924 r. we Lwowie, pisarz, działacz opozycji w czasach PRL, wicemarszałek Sejmu w latach 1993–1997. Prezes Polskiego Czerwonego Krzyża w latach 1998-2003, był członkiem Stowarzyszenia Pisarzy Polskich, zamieszkały w Warszawie. Zmarł w 2004 r.

2. **Stanisław Bożyk** – lat 40, nauczyciel akademicki Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, specjalista od prawa konstytucyjnego, w 1991 r. prodziekan do spraw studenckich F UW, uznany przez studentów za najpopularniejszego wykładowcę, zamieszkały w Białymstoku.

3. **Tadeusz Gajl** – lat 51, artysta plastyk, twórca światowej sławy przedstawień historycznych herbów szlachty polskiej. Autor herbarzy *Polskie rody szlacheckie i ich herby*, *Herby szlacheckie Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, *Herby szlacheckie Polski porozbiorowe*, *Herbarz Polski od Średnio-*

wieczą do XX wieku. Zaprojektował herby m.in. województwa podlaskiego i Białegostoku, zamieszkały w Białymstoku.

4. **Ryszard Gurban** – lat 42, analityk medyczny. W 1980 r. jeden z założycieli NSZZ „Solidarność” służby zdrowia w Suwałkach, społecznik, zamieszkały w Suwałkach.

5. **Mirosław Hanusz** – lat 31, socjolog, prywatny przedsiębiorca. W 1980 r. jeden z założycieli Niezależnego Zrzeszenia Studentów na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, aresztowany za działalność opozycyjną w czasie stanu wojennego, przewodniczący Unii Pracy w Białymstoku, radny Rady Miejskiej w Białymstoku w latach 1998-2006, zamieszkały w Białymstoku.

6. **Jerzy Jamiółkowski** – lat 44, ekonomista, działacz NSZZ „Solidarność”, internowany w czasie stanu wojennego przez komunistyczne władze, współorganizator „Duszpasterstwa Ludzi Pracy radny Rady Miejskiej w Białymstoku w latach 1990-94 i 1998-2002-2006. W 2012 r. odznaczony Krzyżem Wolności i Solidarności, zamieszkały w Białymstoku.

7. **Janina Kościuk** – lat 47, inżynier budowlany, nauczycielka, pracownica białostockiego PSS „Społem”, działaczka NSZZ „Solidarność” w „Społem”, zamieszkała w Białymstoku.

8. **Henryk Kupiec** – lat 43, nauczyciel akademicki, przewodniczący nauczycielskiej „Solidarności” w Ełku, zrzekł się tej funkcji w proteście przeciw polityce kadrowej suwalskiego Kuratorium Oświaty, zamieszkały w Ełku.

9. **Bogusław Ostaszewski** – lat 42, w latach siedemdziesiątych robotnik w Stoczni Gdańskiej, rolnik, działacz rolniczej „Solidarności”, radny Gminy Michałowo, zamieszkały w Kazimierzowie, gmina Michałowo.

10. **Andrzej Sawicki** – lat 44, kierowca, współzałożyciel ełckiej „Solidarności”, internowany po 13 grudnia 1981 r. Po 1990 r. radny Rady Miejskiej w Ełku, wiceprzewodniczący Północno-Wschodniego Regionu Polskiej Partii Socjalistycznej, zamieszkały w Ełku.

11. **Czesław Seniuch** – lat 61, dziennikarz, wieloletni prezenter Polskiego Radia, tłumacz literacki, od 1980 r. działacz warszawskiego Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, zamieszkały w Warszawie.

12. **Artur Smółko** – lat 24, dziennikarz „Gazety Współczesnej”, kolporter podziemnych wydawnictwa w latach osiemdziesiątych, w 1988 r. jeden z inicjatorów reaktywowania Niezależnego Zrzeszenia Studentów w Białymstoku, założyciel białostockiej PPS i Klubu „Solidarności Pracy”, latach 1993-1997 zasiadał w Sejmie II kadencji. Pełnił funkcję doradcy premiera Jerzego Buzka.

Lista nr 6 Komitet Wyborczy Prawosławnych

1. **Eugeniusz Czykwini** – lat 42, inżynier transportu kolejowego, W latach 80. pracował w Dyrekcji Rejonowej PKP w Białymstoku. W 1980 r. był współzałożycielem i przewodniczącym Koła Teologów Prawosławnych Szkół Teologicznych, Świeckich i Młodzieży Laickiej (działającego później pod nazwą Bractwo Młodzieży Prawosławnej. Po wprowadzeniu stanu wojennego był członkiem rady krajowej Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego i członkiem prezydium rady wojewódzkiej PRON w Białymstoku. W 1985 r. uzyskał mandat posła do sejmiku PRL. W latach 1991-93 był posłem z rekomendacji Prawosławnego Komitetu Wyborczego. Od 1985 r. redaktor naczelny miesięcznika „Przegląd Prawosławny”. W latach 2001–2015 był posłem kolejnych kadencji Sejmu. Według katalogów opublikowanych przez Instytut Pamięci Narodowej, w 1983 r. został zarejestrowany przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa jako tajny współpracownik „Izydor”, potem pseudonim zmieniony został na „Wilhelm”. W składanych kilkakrotnie oświadczeniach lustracyjnych Eugeniusz Czykwini stwierdzał, że nie był współpracownikiem SB. W 2009 r. prokurator IPN zarzucił mu kłamstwo lustracyjne. W 2011 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku uznał jednak, że złożył on prawdziwe oświadczenie lustracyjne. W tym samym roku Sąd Apelacyjny w Białymstoku na skutek odwołania wniesionego przez prokuratora IPN uchylił to orzeczenie, przekazując sprawę do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji. W 2013 r. Sąd Okręgowy po raz kolejny stwierdził prawdziwość oświadczenia lustracyjnego posła, a sąd apelacyjny utrzymał w mocy to orzeczenie.

2. **Jerzy Ignatiuk** – lat 29, ekonomista, od czerwca 1990 r. wójt gminy Bielska Podlaskiego, zamieszkały w Bielsku Podlaskim.

3. **Jerzy Mantur** – lat 29, nauczyciel historii w Siemiatyczach. W 2016 r. kierownik konsultant ds. ewaluacji i pomiaru dydaktycznego w Centrum Kształcenia Ustawicznego. Prezes stowarzyszenia na rzecz edukacji i rozwoju społecznego „Innovatione”.

4. **Jarosław Matwiejuk** – lat 23, prawnik, Ukończył studia prawnicze na Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku. W 1999 r. uzyskał stopień doktora nauk prawnych na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Posiada również uprawnienia radcy prawnego. W 1991 r. podjął pracę w Zakładzie Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa FUW w Białymstoku. Od 1997 r. pracuje na Wydziale Prawa UwB. Pracował też w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie i Wyższej Szkole Administracji Publicznej w Białymstoku. W latach 1998–2006 był radnym Rady Miejskiej w Białymstoku. W latach 2006–2007 był radnym Sejmiku Samorządowego Województwa Podlaskiego. W 2007 r. uzyskał mandat poselski z listy Lewica i Demokraci (jako kandydat bezpartyjny z poparciem Sojuszu Lewicy De-

mokratycznej). Był też członkiem Krajowej Rady Prokuratury. W 2012 r. powołany był przez prezesa Rady Ministrów w skład Rady Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy. Zamieszkały w Białymstoku.

5. **Wiera Bogus-Parfieniuk** – lat 49, lekarz pediatra pracująca w szpitalu w Sokółce, zamieszkała w Sokółce.

6. **Mikołaj Roszczenko** – lat 49, doktor nauk humanistycznych, nauczyciel akademicki, autor pierwszej monografii Kleszczel, wydanej w 2002 r. Pracownik Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, zamieszkały w Kleszczelach.

Lista nr 7 Chrześcijańska Demokracja

1. **Bernard Bujwicki** – lat 45, inżynier budownictwa wodnego, Od września 1980 r. członek NSZZ „Solidarność”, przewodniczący Komitetu Założycielskiego „Solidarności” w Przedsiębiorstwie Zaopatrzenia Rolnictwa w Wodę „Wodrol”, wiceprzewodniczący Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego w Białymstoku, uczestnik obrad Krajowej Komisji Porozumiewawczej, redaktor „Biuletynu Informacyjnego MKZ NSZZ „Solidarność”, organizator i przewodniczący Sekcji Interwencji MKZ. W czerwcu 1981 r. był delegatem na I Walny Zjazd Delegatów Regionu Białystok, wiceprzewodniczący ZR, delegat na I Krajowy Zjazd Delegatów. 13 grudnia 1981 r. internowany, wolność odzyskał 14 kwietnia 1982 r. W latach 1982-1988 był inspektorem kontroli technicznej PZRW „Wodrol”. Brał czynny udział w Duszpasterstwie Ludzi Pracy, współorganizował Diecezjalne Dni Kultury Chrześcijańskiej w Białymstoku i Msze za Ojczyznę w parafii św. Rocha w Białymstoku, we wrześniu 1985 r. był sygnatariuszem apelu Tymczasowej Komisji Regionalnej ws. bojkotu wyborów do Sejmu, wielokrotnie przesłuchiwany, rewizje w mieszkaniu. W 1987 r. współzałożyciel podziemnego pisma „Słowa”. W latach 1989–1995 był kierownikiem Zakładu Robót Inżynierskich Przedsiębiorstwa Wdrożeniowo-Innowacyjnego ITO Sp. z o.o. W latach 1990–1993 był członkiem Rady Naczelnej Stronnictwa Pracy i Chrześcijańsko-Demokratycznego Stronnictwa Pracy. Od 1990 r. jest prezesem firmy Bartosz Sj. Od 1999 r. członek Klubu Więzionych, Internowanych, Represjonowanych w Białymstoku, zamieszkały w Białymstoku.

2. **Eugeniusz Simson** – lat 50, technik rolnik, zamieszkały w Augustowie.

3. **Waldemar Pawłowski** – lat 43, historyk, pracownik Stowarzyszenia PAX, w stanie wojennym członek Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego. Był posłem na Sejm w latach 1997–2001 z rekomendacji Akcji Wyborczej "Solidarność". Należał do Stronnictwa Pracy, następnie związał się ze Zjednoczeniem Chrześcijańsko-Narodowym. Później był wiceprezesem

Republikańskiej Partii Społecznej, a następnie białostockim pełnomocnikiem Polski Razem Jarosława Gowina. Od 2002 r. zatrudniony jest w Urzędzie Miejskim w Białymstoku.

4. **Krzysztof Tur** – lat 48, artysta plastyk, współinicjator ogólnopolskich Dni Kultury Chrześcijańskiej odbywających się w Białymstoku w latach 1983–1985, współorganizował trzy wystawy, prezentując na nich także własne obrazy (zdołał Główną Nagrodę za malarstwo w 1984 r.). Uczestniczył w organizacji i aranżacji wystaw poświęconych ks. Jerzemu Popiełuszcze i Józefowi Piłsudskiemu w 50. rocznicę śmierci. Projektował formy graficzne znaczków w ramach sześciu serii Wolnej Poczty. Zajmował się także drukiem okolicznościowych i systematycznych publikacji białostockich wydawnictw podziemnych w latach 1982–1989, zamieszkały w Białymstoku.

5. **Jerzy Rybnik** – lat 45, był synem podpułkownika Armii Krajowej Wolność i Niezawisłość Aleksandra Rybnika (ps. Dziki, Jerzy) zastępcy Prezesa Okręgu WiN Białystok, skazanego w pokazowym procesie na karę śmierci, którą wykonano w 1946 w r. więzieniu w Białymstoku. W latach 1968-1981 pracował jako technolog wyrobów z drewna w Białostockich Fabrykach Mebli. We wrześniu 1980 r. był współorganizatorem Komitetu Strajkowego w BFM, a jesienią 1980 r. współzałożycielem Komitetu Założycielskiego, następnie Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność”, w czerwcu 1981 r. był delegatem na I Walny Zjazd Delegatów Regionu Białystok, następnie pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Zarządu Regionu. W nocy 12/13 grudnia 1981 r. uciekł przez okno przed funkcjonariuszami Służby Bezpieczeństwa, następnie pozostawał w ukryciu. Członek regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego. Od 20 marca 1982 r. był członkiem podziemnej Tymczasowej Komisji Regionalnej „Solidarności”. W sierpniu 1982 r. ujawnił się w Komendzie Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Białymstoku. W latach 1982-1995 był kierownikiem pracowni stolarskiej Teatru Dramatycznego im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku, gdzie zorganizował punktu kolportażu wydawnictw podziemnych. W 1982 r. jako rezerwista trafił na 3 miesiące do wojska, do oddziału, w skład którego wchodził członkowie Komisji Zakładowych „Solidarności”. Od października 1988 r. był członkiem Regionalnej Komisji Wykonawczej „Solidarności” Regionu Białystok. W 1989 r. był członkiem Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Ziemi Białostockiej. W 1995 r. był jednym z założycieli Ruchu Odbudowy Polski. W 1995 r. założył prywatną firmę meblarską. W 1995 r. był członkiem Społecznego Komitetu ds. Ekshumacji i Pochówku Zamordowanych w Lesie k. Olmont Żołnierzy Polski Podziemnej, doprowadził do ekshumacji ośmiu ofiar stalinowskiego mordu w Olmontach w 1946 r., zamieszkały w Białymstoku.

6. **Józef Suchodolski** – lat 55, inżynier budowlany, zamieszkały w Białymstoku, popierany przez Polskie Forum Chrześcijańsko-Demokratyczne.

7. **Walenty Olendzki** – lat 41, handlowiec, działacz NSZZ „Solidarność”. Był przewodniczącym Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego w Białymstoku oraz wiceprzewodniczącym Komisji Rewizyjnej w Zarządzie Regionu Białystok. Został także delegatem na Walny Zjazd NSZZ „S” Regionu Białystok w czerwcu 1981 r. Od grudnia 1981 r. był drukarzem i organizatorem drukarni, od 1982 r. szefem poligrafii w Regionalnej Komisji Wykonawczej „Solidarność” Białystok. Do 1989 r. drukował „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Regionu Białystok”, „Goniec Wojenny” – biuletyn NSZZ „S” Rolników Indywidualnych Regionu Białystok”. Od 1988 r. działał w Niezależnym Ruchu Społecznym im. ks. J. Popiełuszki, zostając jego szefem w regionie białostockim oraz w Chrześcijańsko - Patriotycznym Instytucie im. ks. J. Popiełuszki. Popierany przez Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy.

8. **Henryk Bukłaho** – lat 39, ekonomista, zamieszkały w Białymstoku, popierany przez Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy.

9. **Stanisław Olendzki** – lat 57, inżynier mechanik, zamieszkały w Białymstoku, popierany przez Polskie Forum Chrześcijańsko-Demokratyczne.

10. **Wiktor Klatkowski** – lat 42, inżynier budownictwa lądowego. Był współzałożycielem i wiceprzewodniczącym NSZZ „Solidarność” przy Białostockim Zjednoczeniu Budownictwa. Po wprowadzeniu stanu wojennego został zwolniony z pracy. Jednocześnie podjął działalność podziemną w strukturach NSZZ „Solidarność” Region Białystok. Organizował sieć kolportażu podziemnych wydawnictw i ulotek. Na terenie plebanii kościoła p.w. św. Andrzeja Boboli współorganizował podziemną drukarnię. Pod koniec 1986 r. wspomagał druk periodyku „Słowa”, uczestniczył również w druku i kolportażu pisma „Solidarności Walczącej”. W 1991 r. był kierownikiem budowy Ołtarza Papieskiego na białostockich Krywlanach. W latach 1994-2002 był białostockim radnym. Pełnił funkcję dyrektora Zarządu Miasta Komunalnego. Popierany przez Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy.

11. **Bożena Matys** – lat 33, pielęgniarka, popierana przez Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy.

12. **Aleksander Chraniuk** – lat 56, inżynier, zamieszkały w Giżycku, popierany Polskie Forum Chrześcijańsko-Demokratyczne.

Lista nr 8 Stronnictwo Demokratyczne

1. **Jerzy Slezak** – lat 52, inżynier łączności. Od 1964 r. był członkiem Stronnictwa Demokratycznego, w latach 1974–1978 był przewodniczącym Komitetu Miejskiego, a latach 1981–1990 przewodniczącym Wojewódzkiego Komitetu SD. W latach 80 - tych był wicewojewodą białostockim. W la-

tach 1989–1991 był posłem w Sejmie kontraktowym, a w latach 1990–1991 pełnił funkcję ministra łączności, zamieszkały w Białymstoku.

2. **Mieczysław Baranowski** – lat 34, geograf, zamieszkały w Suwałkach.

3. **Zbigniew Drabik** – lat 37, historyk, zamieszkały w Białymstoku.

4. **Danuta Iwaszko** – lat 42, lekarz medycyny, zamieszkała w Suwałkach, popierana przez Stronnictwo Demokratyczne.

5. **Jadwiga Konewko** – lat 42, ekonomistka, zamieszkała w Łapach, popierana przez Stronnictwo Demokratyczne.

6. **Mieczysław Kuczyński** – lat 46, lekarz medycyny, zamieszkały w Łapach, popierany przez Stronnictwo Demokratyczne.

7. **Zygmunt Liedke** – urodzony w 1945 r., nauczyciel fizyki, wieloletni dyrektor Zespołu Szkół Włókienniczych w Białymstoku, zmarł 30 stycznia 2016 r.

8. **Tomasz Miłkowski** – lat 36, nauczyciel, był dyrektorem Szkoły Podstawowej Nr 38 w Białymstoku, działaczem Stronnictwa Demokratycznego i Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego w Białymstoku. Pełnił też funkcję radnego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku. W latach 1990–1992 r. był przewodniczącym Stronnictwa Demokratycznego w województwie białostockim. 4 i 18 czerwca 1989 r. kandydował bezskutecznie na posła do Sejmu PRL z rekomendacji Stronnictwa Demokratycznego. Nie zdobył też mandatu poselskiego w 1991 r.

9. **Jerzy Sirak** – lat 34, magister administracji, zamieszkały w Hajnówce, popierany przez Stronnictwo Demokratyczne.

10. **Wiesław Tomaszewski** – urodzony w 1949 r. w Łapach, z wykształcenia inżynier elektryk, w latach 1966 - 1989 pracownik PKP. W 1989 r. wygrał konkurs na dyrektora Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego w Białymstoku. Funkcję tę pełnił do czerwca 1991 r. Po odejściu z pracy założył firmę „Biatra”, zakupując w Niemczech używane „Ikarusy” i zatrudnił 65 kierowców. „Biatra” obsługiwała linię nr 3. Zmarł 17 sierpnia 2001 r.

11. **Wiesław Tryniszewski**, lat 37, mechanik, zamieszkały w Białymstoku, popierany przez Stronnictwo Demokratyczne.

12. **Marian Zaborowski** – lat 57, administratywista, zamieszkały w Gołdapi, popierany przez Stronnictwo Demokratyczne.

Lista nr 9 Rzemiosło i Mała Przedsiębiorczość

1. **Grzegorz Ozorowski** – lat 40, elektryk, zamieszkały w Białymstoku.

2. **Henryk Sztabiński** – lat 41, inżynier budownictwa, zamieszkały w Augustowie.

3. **Jan Majewski** – lat 57, technik mechanik, zamieszkały w Białymstoku.

4. **Aleksander Kondratiuk** – lat 61, stolarz, zamieszkały w Hajnówce.

5. **Józef Eljasiewicz** – lat 56, inżynier elektryk, właściciel zakładu rzemieślniczego. Kandydat na senatora PRL w wyborach 4 czerwca 1989 r. z rekomendacji Stronnictwa Demokratycznego, mandatu nie uzyskał, zamieszkały w Białymstoku.

6. **Zdzisław Rynkiewicz** – lat 60, artysta fotograf, z wykształcenia – nauczyciel muzyki. Członek Związku Polskich Artystów Fotografików, członek Fotoklubu RP, członek Królewskiego Towarzystwa Fotograficznego Wielkiej Brytanii, (RPS). Artiste FIAP (AFIAP) w 1985 r. i Excellence FIAP (EFIAP). W 1987 r. członek Honorowy Białostockiego Towarzystwa Fotograficznego. Członek Honorowy Foto-Klubu Buenos Aires Argentyna. Wziął udział w ponad 150 międzynarodowych i krajowych wystawach fotograficznych. Za całokształt pracy twórczej i społecznej uhonorowany został m.in.: Złotym Krzyżem Zasługi RP, Odznaką Zasłużony Działacz Kultury, Złotą i srebrną odznaką Zasłużony Białostoczczyźnie, Brązowym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”. Pełnił funkcję prezesa Białostockiego Towarzystwa Fotograficznego przez trzy kadencje: 1975–1977, 1977–1980; 1990–1993, zamieszkały w Białymstoku.

Lista nr 12 Porozumienie Obywatelskie Centrum

1. **Krzysztof Putra** – urodzony 1957 r., od sierpnia 1980 r. należał do NSZZ „Solidarność” w Fabryce Przyrządów i Uchwytów. W 1989 r. został członkiem Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Ziemi Białostockiej. 4 czerwca 1989 r. został posłem na Sejm X kadencji. Prezes Zarządu Wojewódzkiego Porozumienia Centrum w Białymstoku. Ponownie został posłem w pierwszych, demokratycznych wyborach do Sejmu RP w 1991 r. z listy POC. W latach 2001-2010 sprawował funkcję prezesa Prawa i Sprawiedliwości w woj. podlaskim. 25 września 2005 r. został senatorem. W wyborach parlamentarnych w 2007 r. uzyskał mandat poselski, a od 6 listopada tego samego roku został wybrany na wicemarszałka Sejmu. Zginął 10 kwietnia 2010 r. w katastrofie samolotu prezydenckiego pod Smoleńskiem.

2. **Andrzej Lussa** – urodzony w 1948 r., lekarz, doktor nauk medycznych w Akademii Medycznej w Białymstoku, aktywny działacz NSZZ „Solidarność” na AMB, w 1989 r. był członkiem Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Ziemi Białostockiej. Wiceprzewodniczący Komitetu Budowy Pomnika ks. Jerzego Popiełuszki, wiceprezes Zarządu Wojewódzkiego Porozumienia Centrum w Białymstoku. W czerwcu 1994 r. Rada Miejska powierzyła mu funkcję prezydenta Białegostoku. 13 kwietnia 1995 r. zmarł nagle w trakcie pełnienia obowiązków.

3. **Tadeusz Szypulewski** – lat 53, rolnik, zwolennik przebudowy systemu gospodarczego oraz stworzenia fundacji na rzecz wsi i rolnictwa ochraniających gospodarstwa rolne w okresie przebudowy polskiej wsi, zamieszkały w Płaskiej.

4. **Zbigniew Horbaczewski** – urodzony w 1927 r., adwokat, dziekan Okręgowej Rady Adwokackiej w Białymstoku, członek Naczelnej Rady Adwokackiej w Warszawie. W 1991 r. pełnił funkcję pełnomocnika Komisji Rządowej ds. Likwidacji Białostockiego wydawnictwa Prasowego. W czasach stanu wojennego był obrońcą studentów i działaczy podziemnej „Solidarności”. Zmarł w 2004 r.

5. **Grzegorz Stępień** – lat 43, inżynier elektryk, w 1968 r. brał czynny udział w wydarzeniach marcowych, strajkując na Politechnice Warszawskiej. W 1980 r. zakładał NSZZ „Solidarność” w „Polkolorze w Piasecznie. W okresie stanu wojennego działał w podziemnych strukturach „Solidarności”. Był jednym z organizatorów Porozumienia Centrum w Suwałkach, zamieszkały w Warszawie.

6. **Ewa Pankiewicz** – lat 40, doktor nauk humanistycznych, wykładowca historii na Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, potem Uniwersytetu w Białymstoku. Aktywna działaczka podziemnej „Solidarności” w Białymstoku. W 1989 r. była członkiem Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Ziemi Białostockiej. W wyborach prezydenckich opowiedziała się za Lechem Wałęsą, w 1991 r. wstąpiła w szeregi Porozumienia Centrum.

7. **Adam Florkiewicz** – lat 43, rolnik. W 1968 r. brał udział w wydarzeniach marcowych, był przesłuchiwany przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. W 1981 r. zorganizował w swojej gminie koło NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych. Brał czynny udział w reaktywowaniu struktur związkowych „Solidarności” Rolników Indywidualnych w województwie suwalskim. Tworzył Komitet Obywatelski w Węgorzewie. Był członkiem Zarządu Wojewódzkiego Porozumienia Centrum w Suwałkach, zamieszkały w Kutach, gmina Pozedrze.

8. **Feliks Pietrasz** – lat 51, inżynier budownictwa wodnego, rolnik, właściciel 27 hektarowego gospodarstwa rolnego. W 1989 r. członek Komitetu Obywatelskiego Ziemi Sokólskiej i Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Ziemi Białostockiej, działacz Rady Miejsko–Gminnej w Sokółce, zamieszkały w Sokółce.

9. **Jan Orgelbrand** – lat 43, dziennikarz, wydawca, instruktor Związku Harcerstwa Polskiego, harcmistrz, zamieszkały w Warszawie.

10. **Bogusław Falkowski** – lat 36, inżynier, nauczyciel w Zespole Szkół Rolniczych w Różanymstoku, inicjator budowy pomnika generała Nikodema Sulika, członek Zarządu Wojewódzkiego Porozumienia Centrum, członek

Krajowego Komitetu Obywatelskiego, zamieszkały w Dąbrowie Białostockiej.

11. **Czesław Pampuch** – lat 66, leśnik, emeryt, czynny w pracach samorządu lokalnego: Polskim Związku Łowieckim oraz Polskim Związku Działkowców.

Lista nr 13 Komitet Wyborczy „Porozumienie Ludowe”

1. **Piotr Krutul** – lat 31, W 1986 r. ukończył studia na Wydziale Mechanicznym Politechniki Białostockiej. Pod koniec lat osiemdziesiątych aktywny działacz Niezależnego Samorządnego Związku Rolników Indywidualnych „Solidarność”, współpracownik Jana Beszty-Borowskiego. W 1990 r. został wybrany wójtem gminy Suchowola. Urząd ten sprawował do 1991. W latach 1991–1993 był posłem na Sejm. Następnie do 1997 r. ponownie pełnił funkcję wójta Suchowoli. Po raz drugi został posłem w 1997 r. W latach 1999–2001 zasiadał w sejmiku podlaskim. Po raz trzeci został posłem w 2001 r. W kwietniu 1989 r. wszedł w skład Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Ziemi Białostockiej.

2. **Stanisław Żynda** – lat 41, rolnik, zamieszkały w Łopuchowie, gmina Krasnopol.

3. **Jan Kamiński** – lat 52, rolnik, zamieszkały w Zdrodach.

4. **Henryk Matyszewski** – lat 39, lekarz weterynarii, zamieszkały w Lipsku.

5. **Marek Siniło** – lat 32, inżynier rolnik, działacz NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych, zamieszkały w Ostrej Górze.

6. **Antoni Bylczyński** – lat 36, rolnik, zamieszkały w Śniepie, gmina Ełk.

7. **Zygmunt Buczyński** – lat 61, młynarz, zamieszkały w Arbasach, gmina Drohiczyn.

8. **Ignacy Świerzbina** – lat 56, rolnik, zamieszkały w Ściborkach, gmina Banie Mazurskie.

9. **Wacław Chomiczewski** – lat 52, rolnik, zamieszkały w Dubaźnie, gmina Nowy Dwór.

Lista nr 17 „Wyborcza Akcja Katolicka”

1. **Aleksander Usakiewicz** – lat 48, nauczyciel akademicki na Politechnice Białostockiej, doktor nauk technicznych, W 1989 r. był członkiem Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Ziemi Białostockiej. W pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych pełnił funkcję wicewojewody białostockiego. Był posłem na Sejm w latach 1991–1993, w latach 1998–2002 był radnym

i wicemarszałkiem Sejmiku Samorządowego Województwa Podlaskiego. W latach 2002-2007 pełnił funkcję prezesa Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej w Białymstoku, zamieszkały w Białymstoku.

2. **Zygmunt Osiecki** – lat 41, inżynier rolnik, zamieszkały w Sokółce.

3. **Halina Strębska** – lat 42, inżynier rolnik, prowadziła własny zakład młynarski zajmujący się przemiałem i przerobem zbóż. Po wyborach samorządowych, które odbyły się 27 maja 1990 r. wchodziła w skład zarządu miasta i gminy Siemiatycze. Zasiadała w Komisji Samorządu Terytorialnego oraz Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia projektów ustaw o zmianie ustawy Prawo spółdzielcze, a także w Podkomisji nadzwyczajnej do rozpatrzenia projektu ustawy o samorządzie powiatowym. Na kilkanaście lat wycofała się z polityki. Potem objęła funkcję pełnomocnika Prawicy Rzeczypospolitej na powiat siemiatycki.

4. **Józef Gilewski** – lat 42, inżynier budownictwa lądowego, zamieszkały w Etku.

5. **Tadeusz Waśniewski** – lat 55, w 1953 r. był współzałożycielem młodzieżowej organizacji niepodległościowej Wolny Orzeł Polski w Goniądzu. W 1954 r. Wojskowy Sąd Rejonowy w Białymstoku skazał go na 4 lata więzienia. W 1956 r. został zwolniony na mocy amnestii. W latach 1969–2001 był pracownikiem Politechniki Białostockiej. W 1976 r. obronił doktorat na Wydziale Fizyki WSP w Gdańsku. We wrześniu 1980 r. był przewodniczącym Uczelnianego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” Politechniki Białostockiej. Był członkiem Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „S” w Białymstoku. Od 1981 r. był członkiem Komitetu Obrony Więźniów za Przekonania Polityczne. Był delegatem na I Walny Zjazd Delegatów Regionu Białystok. Po wyjściu z internowania zwolniony z pracy, po odwołaniu przywrócony na stanowisko wykładowcy. Za swą działalność był rozpracowywany przez funkcjonariuszy SB. Po 1989 r. był członkiem Konfederacji Polski Niepodległej i członkiem Zarządu Głównego Związku Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego, a od 2002 r. prezesem VII (białostockiego) oddziału. W czerwcu 1992 r. opuścił szeregi „S”. W połowie lat dziewięćdziesiątych był członkiem Stowarzyszenia Polska Prawica, a w 1995 r. współzałożycielem Ruchu Odnowy Polski. Od 1995 r. pełnił funkcję prezesa Społecznego Komitetu ds. Ekshumacji i Pochówku Zamordowanych w Lesie koło Olmont Żołnierzy Polski Podziemnej, doprowadził do ekshumacji 8 ofiar komunistycznego mordu w Olmontach w 1946 r. W latach 1998–2002 pełnił funkcję radnego Sejmiku Samorządowego Województwa Podlaskiego. Od 1999 r. był członkiem Klubu Więzionych, Internowanych i Represjonowanych w Białymstoku. W 2011 r., działając w Związku Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego Oddziału Białystok, był inicjatorem obywatelskiej akcji odkomunizowania pomnika Bohaterów Ziemi Białostoc-

kiej. Od 2001 r. na emeryturze. Był odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim, a później Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

6. **Stanisława Konarzewska** – lat 40, nauczycielka, zamieszkała w Giżycku.

7. **Mieczysław Gmiter** – lat 45, prawnik, zamieszkały w Hajnówce.

8. **Czesław Jaroszyński** – lat 60, aktor, zamieszkały w Warszawie.

9. **Mirosław Tołwiński** – lat 46, inżynier budownictwa, zamieszkały w Bielsku Podlaskim.

10. **Wojciech Kwiatkowski** – lat 34, inżynier budownictwa, zamieszkała w Ełku.

11. **Andrzej Jarosz** – lat 30, żołnierz zawodowy, zamieszkały w Warszawie.

Lista nr 23 Stronictwo Narodowe

1. **Anna Bańkowska** – lat 28, studentka 6 – tego roku medycyny Akademii Medycznej w Białymstoku, prezes Młodzieżowego Klubu Kresowego, który zajmował się Polakami na Grodzieńszczyźnie i Wileńszczyźnie, sędzia Sądu Koleżeńskiego Młodzieży Wszechpolskiej w Białymstoku, zamieszkała w Białymstoku.

2. **Zenon Dziedzic** – lat 39, socjolog, działacz katolicki, zamieszkały w Suwałkach, popierany przez Katolickie Towarzystwo Służbie Dzieciom.

3. **Zygmunt Ciborowski** – lat 43, inżynier geodeta, zamieszkały w Suwałkach, popierany przez Chrześcijański Ruch Obywatelski w Suwałkach.

Lista nr 30 NSZZ „Solidarność”

1. **Kazimierz Trzęsicki** – lat 44, do 1968 r. był studentem matematyki Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, a następnie absolwentem Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Doktorat i habilitację obronił na Uniwersytecie Warszawskim. Uczestniczył w wydarzeniach marca 1968 r. Po zakończeniu studiów podjął pracę na Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku. Był pracownikiem naukowym Politechniki Białostockiej. Sprawował funkcję prezesa Klubu Inteligencji Katolickiej w Białymstoku, był też członkiem Krajowej Rady KIK, wiceprzewodniczącym Biskupiej Rady Społecznej w Białymstoku. Aktywnie działał w NSZZ „Solidarność”. W 1989 r. był członkiem Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie. W 2012 r. został odznaczony Krzyżem Wolności i Solidarności.

2. **Marian Lewandowski** – lat 37, ślusarz-spawacz, pracownik Oleckiego Przedsiębiorstwa Budowlanego, członek NSZZ „Solidarność” od 1980 r. członek Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność”, członek Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”, zamieszkały w Olecku.

3. **Anna Czerniawska** – lat 39, prawnik, radca prawny w Okręgowym Przedsiębiorstwie Przemysłu Mięsnego w Białymstoku i firmie „Danbo” w Studziankach. Członek „Solidarności” od 1980 r., zamieszkała w Białymstoku.

4. **Waldemar Kaczmarczyk** – lat 40, nauczyciel w szkole podstawowej, członek NSZZ „Solidarność” od 1980 r., delegat Krajowej Sekcji Oświaty i Wychowania, zamieszkały w Mikołajkach.

5. **Jadwiga Saar** – lat 36, technik technolog w Eksportowej Spółdzielni POIW w Ełku, wiceprzewodnicząca Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność”, zamieszkała w Ełku.

6. **Albert Zabielski** – lat 34, technik elektromechanik w Państwowym Gospodarstwie Rolnym w Wydminach, przewodniczący Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność”, zamieszkały w Wydminach.

7. **Stanisław Zalewski** – lat 49, pracownik umysłowy w przedsiębiorstwie turystycznym „Wigry” w Augustowie, członek NSZZ „Solidarność” od 1980 r., w 1981 r. przewodniczący Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w PGKiM w Augustowie, zamieszkały w Augustowie.

Lista nr 32 Kongres Liberalno-Demokratyczny

1. **Dariusz Boguski** – lat 33, prywatny przedsiębiorca. W 1980 r. był aktywnym działaczem Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Redagował „Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność” Region Białystok. W okresie stanu wojennego pracował w podziemnych drukarniach. Był więziony przez komunistyczne władze od sierpnia 1982 do lipca 1983 r.), następnie został jeszcze dwukrotnie aresztowany (w grudniu 1983 r. oraz w lutym 1984 r.). Od 1993 r. zajmuje się prowadzeniem działalności gospodarczej i pracą w prywatnych spółkach. Był związany z Platformą Obywatelską. W 2011 r. został odznaczony Krzyżem Oficerskim Odrodzenia Polski.

2. **Jarosław Słoma** – lat 31, historyk, archiwista, w 1980 r. aktywny działacz Niezależnego Zrzeszenia Studentów w Gdańsku, członek Gdańskiego Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania, członek redakcji pisma „Reduta”, współpracownik Biura Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”. Uczestnik strajku w Stoczni Gdańskiej w 1981 r., internowany w Strzebielinie. Członek podziemnej Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Pojezierze, następnie Tymczasowego Zarządu Regionu, członek redakcji podziemnego „Biuletynu Informacyjnego”, informatora „Gołdap” i pis-

ma lokalnego „Inicjatywa”. Przewodniczący oddziału wojewódzkiego Kongresu Liberalno-Demokratycznego w województwie suwalskim, po 27 maja 1990 r. zastępca burmistrza Gołdapi, zamieszkały w Gołdapi.

3. **Piotr Hołodyński** – lat 40, inżynier mechanik od 1975 r. pracujący w suwalskim oddziale PKS, pracownik Państwowej Inspekcji Pracy, od 1981 r. członek NSZZ „Solidarność”, członek Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” w Suwałkach, po 27 maja 1990 r. wiceprezydent Suwałk, zamieszkały w Suwałkach.

4. **Szymon Zyberyng** – lat 24, student wydziału Prawa Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, członek Niezależnego Zrzeszenia Studentów FUW, działacz Parlamentu Studenckiego FUW, zamieszkały w Radomsku.

5. **Andrzej Meyer** – urodził się w 1955 r. w Białymstoku, prowadził własną działalność gospodarczą w zakresie zarządzania nieruchomościami, zajmował się także doradztwem podatkowym. W latach 2011–2014 pełnił funkcję zastępcy prezydenta Białegostoku, a w latach 2014–2015 funkcję wojewody podlaskiego. Zmarł w styczniu 2016 r.

6. **Marian Łapiński** – lat 33, radca prawny w Spółdzielni Kótek Rolniczych w Turośni Kościelnej, zamieszkały w Łapach.

7. **Wojciech Malinowski** – lat 28, ekonomista, wiceprezydent Suwałk, zamieszkały w Suwałkach.

8. **Jerzy Ullman** – urodził się w 1934 r., ukończył Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej. W 1974 r. przybył do Białegostoku, gdzie podjął pracę w Wyższej Szkole Inżynierskiej. Na Wydziale Architektury Politechniki Białostockiej pracował w latach 1975-2003. W czasie stanu wojennego ukrywał działaczy podziemnej „Solidarności”. Zmarł w lipcu 2016 r.

9. **Waldemar Roszkowski** – lat 46, inżynier elektryk, kierownik Spółdzielni Mieszkaniowej w Ełku, zamieszkały w Ełku.

Lista nr 39 Ruch Demokratyczno-Społeczny

1. **Zbigniew Kobylński** – lat 37, archeolog, zamieszkały w Warszawie.

2. **Jacek Gutowski** – lat 39, filozof, zamieszkały w Warszawie.

3. **Stefan Tolak** – lat 53, inżynier elektryk, zamieszkały w Warszawie.

Lista nr 41 Konfederacja Polski Niepodległej

1. **Waldemar Polczyński** – lat 37, technik budowlany, w 1980 r. przewodniczący Tymczasowego Komitetu Założycielskiego MPGC w Gdańsku, od 1981 r. pracował jako technolog i szef produkcji w „Prefabrykacie”

w Suwałkach, od 1990 r. urzędnik w Radzie Miejskiej w Suwałkach, zamieszkały w Suwałkach.

2. **Konrad Zbrożek** – lat 28, dziennikarz, współzałożyciel Ruchu „Wolność i Pokój” i Studenckiej Ligi Praw Człowieka i Obywatela, dziennikarz podziemnych pism, pracował w „Przeglądzie Katolickim”, radiu „Solidarność” i „Tygodniku Północnym”, członek Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, zamieszkały w Elku.

3. **Jarosław Garczewski**, lat 28, pracownik białostockiego „Polmosu”, zamieszkały w Białymstoku.

4. **Zbysław Grajek** – lat 34, Absolwent Akademii Medycznej w Białymstoku, zatrudniony w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Suwałkach na stanowisku chirurga, od 1990 r. dyrektor Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Suwałkach, w 1980 r. był jednym ze współzałożycieli Niezależnego Zrzeszenia Studentów na Akademii Medycznej w Białymstoku, od 1981 r. członek NSZZ „Solidarność”, w okresie stanu wojennego inwigilowany przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa, członek Suwalskiego Komitetu Obywatelskiego, do 1991 r. przewodniczący Regionalnej Komisji Koordynacyjnej Służby Zdrowia Regionu „Pojezierze”, zamieszkały w Suwałkach.

5. **Zbigniew Zarzycki** – lat 37, absolwent Wydziału Pedagogiki i Psychologii Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, pracował w Bibliotece Wojewódzkiej, potem w oświacie, następnie dziennikarz, bezpartyjny, zamieszkały w Białymstoku.

6. **Marek Kubas** – lat 39, nauczyciel, od 1980 r. członek NSZZ „Solidarność”, internowany po wprowadzeniu stanu wojennego, zamieszkały w Suwałkach.

7. **Krzysztof Klimaszewski** – lat 23, kierowca w Rejonowej Kolumnie Transportu Sanitarnego w Olecku, szef Grupy Działania Suwalsko-Mazurskiego KPN, zamieszkały w Olecku.

8. **Adam Marciniak** – lat 49, technik, chemik, wieloletni pracownik zakładu gazownictwa, właściciel zakładu usług gazowniczych, od 1980 r. członek NSZZ „Solidarność”, założyciel Komitetu Obywatelskiego w Mikołajkach, zamieszkały w Mikołajkach.

9. **Bożena Pomichowska** – lat 29, pielęgniarka w Zespole Opieki Zdrowotnej w Piszcu, zamieszkała w Rucianem Nidzie.

10. **Jerzy Pelczarski** – lat 50, rolnik, od 1980 r. członek NSZZ „Solidarność”, zamieszkały w Suwałkach.

11. **Stanisław Kowalczyk** – lat 40, betoniarz, w latach 1980–1989 działacz NSZZ „Solidarność”, członek Komitetu Poszukiwania Mieszkańców Suwalszczyzny zaginionych w 1945 r., radny Rady Miejskiej w Suwałkach, uhonorowany orderem „za odwagę w myśleniu i działaniu”, zamieszkały w Suwałkach.

12. **Katarzyna Bronowicka** – lat 32, pielęgniarka w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym im. Jędrzeja Śniadeckiego, zamieszkała w Białymstoku

Lista nr 42 Unia Polityki Realnej

1. **Andrzej Stankiewicz** – lat 48, lekarz, zamieszkały w Białymstoku.
2. **Krzysztof Bąkowski** – lat 32, wydawca, zamieszkały w Białymstoku.
3. **Piotr Gruszka** – lat 26, kierowca, zamieszkały w Białymstoku.

Lista nr 43 Koalicja Partii Zielonych i Ekologicznej

1. **Jerzy Pszczoła** – lat 47, inżynier zamieszkały w Białymstoku.
2. **Józef Wiszniewski** – lat 46, technik kolejowy, zamieszkały w Łapach.
3. **Zenon Chwieńsko** – lat 52, lekarz, zamieszkały w Białymstoku.
4. **Janusz Gałka** – lat 46, prawnik, zamieszkały w Piszcu.
5. **Henryk Bućko** – lat 52, nauczyciel, zamieszkały w Augustowie.
6. **Zenon Wrocławski** – lat 48, ekonomista zamieszkały w Suwałkach.
7. **Anna Lompart** – lat 34, filolog, zamieszkała w Białymstoku.

Lista nr 48 Białoruski Komitet Wyborczy

1. **Wiktor Stachwiuk** – lat 43, nauczyciel akademicki, zamieszkały w Białymstoku.
2. **Bazyli Leszczyński** – lat 44, zamieszkały w Bielsku Podlaskim.
3. **Walenty Selwiesiuk** – lat 26, przedsiębiorca, zamieszkały w Hajnówce.
4. **Mirosław Cieluszecki** – lat 33, rolnik, zamieszkały w Nowym Bereźowie, gmina Hajnówka.
5. **Piotr Bagrowski** – lat 32, przedsiębiorca, zamieszkały w Rutce, gmina Dubicze Cerkiewne.
6. **Aleksander Maksymiuk** – lat 25, dziennikarz, zamieszkały w Białymstoku.
7. **Wiktor Szwed** – lat 66, literat, zamieszkały w Warszawie. Absolwent Akademii Nauk Politycznych w Warszawie, dziennikarstwa i filologii białoruskiej Uniwersytetu Warszawskiego. Debiutował na łamach tygodnika Białorusinów w Polsce „Niwa” w 1957 r. Członek Warszawskiego Oddziału Związku Literatów Polskich, Oddziału Białostockiego ZLP, Związku Pisarzy Białorusi oraz Białoruskiego Stowarzyszenia Literackiego „Białowieża”. Współtwórca Filologii Białoruskiej na Uniwersytecie Warszawskim. Tworzy w języku białoruskim, zajmuje się również tłumaczeniami z języka białoru-

skiego i rosyjskiego, sam tłumaczy własne wiersze. Napisał ponad 2500 wierszy, do ponad 70 jego wierszy skomponowano muzykę.

8. **Bazyli Dąbrowski** – lat 33, prawnik, zamieszkały w Hajnówce.
9. **Włodzimierz Łukoszyk** – lat 40, rolnik, zamieszkały w Gródku.
10. **Anna Klimiuk** – lat 33, handlowiec, zamieszkała w Bielsku Podlaskim.
11. **Piotr Kruk** – lat 54, technik – mechanik, zamieszkały w Białymstoku.

Lista nr 49 Blok Ludowo – Chrześcijański

1. **Andrzej Soroka** – lat 40, inżynier rolnik, pracował w Powiatowej i Wojewódzkiej Stacji Kwarantanny i Ochrony Roślin, Wojewódzkim Związku Kółek Rolniczych, Instytucie Sadownictwa koło Nowego Sącz oraz Wojewódzkim Ośrodkiem Postępu Rolniczego w Olecku, w 1988 r. pełnił funkcję naczelnika, a po 27 maja 1990 r. wójta gminy Przerośl, zamieszkały w Suwałkach.

2. **Mateusz Jegliński** – lat 30, rolnik, zamieszkały w Rudnikach, gmina Raczki.

3. **Tadeusz Sikorski** – lat 47, technolog, zamieszkały w Białymstoku.

4. **Czesław Leyk** – lat 43, rolnik, przewodniczący Rady gminy, wieloletni działacz organizacji rolniczych, zamieszkały w Szeszkach, gmina Wieliczki.

5. **Jerzy Krysztopik** – lat 37, nauczyciel, zamieszkały w Lipsku.

6. **Marian Kanadyś** – lat rencista, zamieszkały w Suwałkach.

7. **Tadeusz Miezio** – lat 51, radca prawny, zamieszkały w Suwałkach.

8. **Stefan Staniszewski** – lat 21, zamieszkały w Krukówku, gmina Raczki.

9. **Borys Miklasowski** – lat 26, technik mechanizacji rolnictwa, zamieszkały w Wojnowie, gmina Ruciane Nida.

Lista nr 53 Zdrowa Polska – Sojusz Ekologiczny

1. **Wilhelm Stoma** – lat 51, leśnik, zamieszkały w Giżycku

2. **Władysław Kaczmarek** – lat 42, lekarz, zamieszkały w Białymstoku.

3. **Jarosław Kicel** – lat 36, inżynier mechanik, zamieszkały w Hajnówce.

4. **Andrzej Kisiel** – lat 35, nauczyciel, zamieszkały w Olecku.

5. **Piotr Szyryński** – lat 66, lekarz weterynarii, zamieszkały w Posejnelach, gmina Giby.

6. **Konstanty Juszkiewicz** – lat 51, nauczyciel, zamieszkały w Narwi.

7. **Jan Masiewicz** – lat 63, rolnik zamieszkały w Łabędniku, gmina Bargłów Kościelny.

8. **Józef Luto** – lat 51, inżynier geodeta, zamieszkały w Suwałkach.

9. **Jerzy Czepułkowski** – lat 39, nauczyciel, zamieszkały w Ełku.

Lista nr 54 Unia Demokratyczna

1. **Jerzy Kopania**, lat 46, nauczyciel akademicki, doktor habilitowany, dziekan Wydziału Humanistycznego Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, później Uniwersytetu w Białymstoku. Był też rektorem Wyższej Szkoły Administracji Publicznej w Białymstoku. Poseł na Sejm I kadencji. Pełnił funkcję radnego Sejmiku Podlaskiego z rekomendacji Unii Wolności. W 2008 r. prezydent Lech Wałęsa odznaczył go Krzyżem Kawalerskim Odrodzenia Polski. Zamieszkały w Białymstoku.

2. **Ludwika Rychlik** – lat 35, adwokat, przewodnicząca Rady Miejskiej w Giżycku, zamieszkała w Giżycku.

3. **Krzysztof Wolfram** – lat 45, leśnik, ekolog, pracownik Narodowej Fundacji Ochrony Środowiska. W latach 1993–1997 poseł na Sejm II kadencji. Był inicjatorem powstania i koordynatorem programu „Zielone Płuca Polski”. W 2005 r. objął stanowisko prezesa zarządu Fundacji Zielone Płuca Polski, zamieszkały w Białymstoku.

4. **Wiesław Sikorski** – lat 37, inżynier budowlany, prywatny przedsiębiorca, jeden z założycieli Ruchu Obywatelskiego Akcja Demokratyczna w Piszcu, wydawca lokalnej gazety „Echa Piskie”, zamieszkały w Piszcu.

5. **Jan Kwasowski** – lat 40, dziennikarz, członek redakcji „Kuriera Porannego”. W kwietniu 1989 r. znalazł się w składzie Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Ziemi Białostockiej, brał aktywny udział w kampanii do Sejmu i Senatu w czerwcu 1989 r. Od 1992 r. był redaktorem naczelnym białostockiego dodatku „Gazety Wyborczej”. Odszedł z „Gazety” w 2008 r. W latach 1990–1993 był radnym miejskim i wiceprzewodniczącym Sejmiku Samorządowego Województwa Białostockiego. Następnie podjął pracę w Urzędzie Marszałkowskim w Białymstoku, zamieszkały w Białymstoku.

6. **Andrzej Zdanowski** – lat 35, nauczyciel historii, wiceprzewodniczący Rady Miejskiej w Ełku, członek prezydium Sejmiku Samorządowego Województwa Suwalskiego, zamieszkały w Ełku.

7. **Wojciech Krzywiński** – lat 38, nauczyciel, pracownik Kuratorium Oświaty i Wychowania w Suwałkach, w latach 1989 – 1990 był przewodniczącym Komisji Oświaty NSZZ „Solidarność” w Augustowie.

8. **Józef Klim** – lat 31, nauczyciel, członek prezydium Rady Wojewódzkiej Unii Demokratycznej w Białymstoku w latach 1990–1998 pełnił funkcję dyrektora w V Liceum Ogólnokształcącym w Białymstoku. W 1994–1998 był radnym Rady Miejskiej Białegostoku, był też jej wiceprzewodniczącym. W 1998 r. pełnił funkcję wicewojewody białostockiego, a w latach 1999–2001 wicewojewody podlaskiego. W 2002 r. był wicedyrektorem Centrum

Edukacji Nauczycielskiej i ponownie radnym Białegostoku. W latach 2002–2005 pełnił funkcję zastępcy prezydenta Białegostoku. Mandat poselski uzyskał w 2005 i ponownie w 2007 r. W 2011 r. powierzono mu funkcję wiceprezesa zarządu PKS w Białymstoku, zamieszkały w Białymstoku.

9. **Piotr Fiedorczyk** – lat 25, prawnik, asystent na Wydziale Prawa Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, stypendysta Uniwersytetu w Oslo i Fundacji Stefana Batorego. W 1999 r. otrzymał stopień naukowy doktora nauk prawnych i został zatrudniony na stanowisku adiunkta. Następnie obronił rozprawę habilitacyjną. Pełnił szereg funkcji na Uniwersytecie w Białymstoku. W 2011 r. otrzymał tytuł „Zasłużony dla Uniwersytetu” nadany przez Senat UwB. Autor około 100 publikacji, zamieszkały w Białymstoku.

10. **Michał Falkowski** – lat 35, z wykształcenia nauczyciel historii, pracował jako szlifierz, prywatny przedsiębiorca, właściciel zakładu poligraficznego, zamieszkały w Białymstoku.

11. **Krzysztof Paliński** – lat 30, nauczyciel akademicki, polonista. W 1989 r. ukończył filologię polską na Uniwersytecie Warszawskim Filia w Białymstoku. Od 1978 r. kolportował wydawnictwa niezależne. Od września 1980 r. był członkiem sekcji kultury NSZZ „Solidarność” w Łomży. 17 grudnia 1981 r. zorganizował akcję ulotkową i wiec w Łomży. Uczestniczył w akcjach plakatowych oraz zbierania składek na działalność „S” i pomoc represjonowanym. W latach 1982–1985 był wielokrotnie zatrzymywany i przesłuchiwany. Współpracował z Duszpasterstwem Ludzi Pracy przy parafii Świętej Rodziny w Białymstoku. Pracował w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Łomży, był też nauczycielem w Szkole Podstawowej nr 18 w Białymstoku. Od 1984 r. współpracował z Ruchem Solidarności Młodych, redagował „Nasz Głos” i „Kartki”. 31 października 1984 r. był aresztowany na 2 miesiące za umieszczenie plakatów na cmentarzu w Łomży, postępowanie umorzono z przyczyn proceduralnych. 1985–1986 uczestnik spotkań Klubu Inteligencji Katolickiej. W latach 1985–1988 członek Tymczasowej Komisji Regionalnej „Solidarności” Regionu Białystok, w latach 1988–1989 Regionalnego Komitetu Wykonawczego Regionu Białystok. Od grudnia 1988 r. członek Międzyrodowiskowego Dyskusyjnego Klubu Młodej „S”, w 1989 r. Niezależnego Ruchu Solidarności Młodych. W 1989 r. był członkiem Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Ziemi Białostockiej, wiceprzewodniczącym Biura Wyborczego. W latach 1989–1990 członek Komisji Zakładowej „S” na Filii UW. W latach 1989–1990 był redaktorem naczelnym „Biuletynu Informacyjnego „Solidarność” Regionu Białystok. W latach 1989–1994 był pracownikiem naukowo-dydaktycznym FUW, 1993–1994 redaktorem naczelnym „Gazety Współczesnej”, 1994–2000 prezesem AWH Edytor SA w Białymstoku, w latach 2001–2003 pracował w Dolnośląskim Wydawnictwie Prasowym we Wrocławiu, w latach 2003–2005 dyrektorem ds. roz-

woju w Presspublica Sp. z o.o., w latach 2005–2008 był prezesem Wydawnictwa Prasa Podlaska. W latach 2008–2015 był prezesem Polska Press Oddział w Białymstoku. W 2014 r. został odznaczony Krzyżem Wolności i Solidarności.

Lista nr 55 Wyborczy Blok Mniejszości

1. **Makowski Bronisław** – lat 40, pracownik naukowy, zamieszkały w Warszawie.
2. **Zenon Iliasz** – lat 35, rolnik, zamieszkały w Węgorzewie.
3. **Jarosław Kadyłak** – lat 45, historyk filozofii chrześcijańskiej, zamieszkały w Giżycku.
4. **Józef Markiewicz** – lat 31, inżynier rolnik, zamieszkały w Baniach Mazurskich.
5. **Michał Kapuśniak** – lat 46, nauczyciel, zamieszkały w Baniach Mazurskich.

Lista nr 58 Polski Związek Zachodni

1. **Henryk Kozakiewicz** – lat 43, socjolog, zamieszkały w Warszawie, popierany przez Ruch Polskich Warmii i Mazur.
2. **Hanna Marciniak** – lat 46, zamieszkała w Mikołajkach, popierana przez Ruch Polskich Warmii i Mazur.
3. **Edmund Pomichowski** – lat 39, rzemieślnik, zamieszkały w Rucianem Nidzie, popierany przez Ruch Polskich Warmii i Mazur.
4. **Piotr Radgowski** – lat 75, emeryt, popierany przez Ruch Polskich Warmii i Mazur.
5. **Józef Barzykowski** – lat 54, rolnik, zamieszkały w Mikołajkach, popierany przez Ruch Polskich Warmii i Mazur.
6. **Romuald Kłoczko** – lat 39, inżynier telekomunikacji, zamieszkały w Suwałkach, popierany przez Ruch Polskich Warmii i Mazur.
7. **Janusz Marchel** – lat 50, nauczyciel, zamieszkały w Ełku, popierany przez Ruch Polskich Warmii i Mazur.
8. **Tadeusz Jurkowski** – lat 51, kierowca, zamieszkały w Ełku, popierany przez Ruch Polskich Warmii i Mazur.
9. **Franciszek Mor** – lat 67, emeryt, zamieszkały w Giżycku, popierany przez Ruch Polskich Warmii i Mazur.
10. **Tadeusz Sokólski** – lat 33, ekonomista, zamieszkały w Białymstoku, popierany przez Ruch Polskich Warmii i Mazur.
11. **Bolesław Karpiński** – lat 42, rzemieślnik, zamieszkały w Suwałkach, popierany przez Ruch Polskich Warmii i Mazur.

12. **Dominik Staniszewski** – lat 35, technik budowlany, zamieszkały w Suwałkach, popierany przez Ruch Polskich Warmii i Mazur.

Lista nr 60 Sojuszu Lewicy Demokratycznej

1. **Włodzimierz Cimoszewicz** – lat 42, prawnik, rolnik, zamieszkały w Kalinówce Kościelnej. Ukończył XIX Liceum Ogólnokształcącego im. Powstańców Warszawy w Warszawie i Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. W 1978 r. uzyskał stopień doktora nauk prawnych, specjalizując się w prawie międzynarodowym publicznym. W latach 1972–1985 pracował jako asystent, a potem adiunkt w Zakładzie Organizacji Międzynarodowych Instytutu Prawa Międzynarodowego Wydziału Prawa i Administracji UW. W latach 1980 - 1981 był stypendystą fundacji Fulbrighta na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku. W połowie lat osiemdziesiątych osiadł na gospodarstwie teściów w Ogrodnikach koło Knyszyna. W czerwcu 1989 r. był kandydatem na posła z rekomendacji PZPR, mandat uzyskał w dogrywce 18 czerwca 1989 r. W latach 1971–1990 należał do PZPR. Po dymisji Józefa Oleksego z funkcji premiera Aleksander Kwaśniewski powierzył Włodzimierzowi Cimoszewiczowi 1 lutego 1996 utworzenie nowego gabinetu, który został powołany 7 lutego 1997 r. 5 stycznia 2005 r. po przyjęciu przez Sejm rezygnacji Józefa Oleksego z funkcji marszałka Sejmu Włodzimierz Cimoszewicz został wybrany marszałkiem Sejmu IV kadencji. Od 2006 pracował jako wykładowca na Uniwersytecie w Białymstoku, gdzie zajmował stanowisko kierownika Ośrodka Polityki Zagranicznej na Wydziale Prawa, popierany przez Parlamentarny Klub Lewicy Demokratycznej.

2. **Wiktor Antoniuk** – lat 49, rolnik posiadający 25 hektarowe gospodarstwo w Złotnikach, przewodniczący Rady Sołeckiej, członek Rady Naczelnej SdRP, działacz spółdzielczości mleczarskiej, zamieszkały w Złotnikach, gmina Juchnowiec, popierany przez Radę Wojewódzką Socjaldemokracji RP w Białymstoku.

3. **Anna Boroń-Kaczmarek** – lat 44, lekarz, nauczyciel akademicki w Akademii Medycznej w Białymstoku. W 1993 r. wyjechała do Szczecina, gdzie objęła Katedrę i Klinikę Chorób Zakaźnych i Hepatologii Pomorskiej Akademii w Szczecinie. Autorka i współautorka rozdziałów w podręcznikach akademickich. Członek Rady Naukowej: Klinika Nowa, Postępy Nauk Medycznych, Medical Science Monitor, Medycyna po Dyplomie (2000-2007), HIV/AIDS Review, Medycyna Praktyczna, Liver International (od 2008 r.), European Journal of Gastroenterology nad Hepatology, popierana przez Zarząd Wojewódzki Ligi Kobiet Polskich w Białymstoku.

4. **Stanisław Janowski** – lat 42, inżynier technologii drewna, zastępca dyrektora Zakładów Płyt Wiórowych w Suwałkach, organizował Suwalską

Fabrykę Mebli, zamieszkały w Suwałkach, popierany przez Radę Wojewódzką Socjaldemokracji RP w Suwałkach.

5. **Alojzy Jarguz** – lat 57, emeryt, zamieszkały w Mikołajkach, międzynarodowy sędzia piłkarski, wiceprezes polskiego kolegium sędziów przy Polskim Związku Piłki Nożnej, działacz Mazurskiego Klubu Żeglarskiego w Mikołajkach, popierany przez Radę Wojewódzką Socjaldemokracji RP w Suwałkach.

6. **Adam Jurczuk** – lat 54, specjalista ekonomiki i organizacji, ichtiolog, wiceprzewodniczący Rady Wojewódzkiej Pracodawców, wiceprezes Zarządu Klubu Sportowego "Mamry", członek Wojewódzkiej Rady Zatrudnienia, zamieszkały w Giżycku.

7. **Zbigniew Krzywicki** – urodził się w 1948 r., dziennikarz w Polskim Radiu, Telewizji, redakcjach „Gazety Współczesnej”, „Trybuny”, „Gazety Tygodniowej”, współpracował z redakcją „Przeglądu”. Od 2003 r. prowadził własną działalność gospodarczą. Był instruktorem harcerskim, ratownikiem WOPR, pilotem motolotniowym. Tworzył Socjaldemokrację Rzeczypospolitej Polskiej i Sojusz Lewicy Demokratycznej w województwie białostockim. Po wyborach samorządowych w 2002 r. został wybrany na przewodniczącego Sejmiku Samorządowego województwa podlaskiego. Reprezentował Polskę w Komitecie Regionów UE i był członkiem Polskiej Rady Informatyzacji. Współpracował z Włodzimierzem Cimoszewiczem. Zmarł 18 kwietnia 2015 r.

8. **Danuta Lukaszewicz** – lat 37, nauczycielka w Szkole Podstawowej nr 2 w Ełku, metodyk w Wojewódzkim Ośrodku Medycznym w Suwałkach, członek Związku Nauczycielstwa Polskiego, zamieszkała w Ełku, popierana przez Radę Wojewódzką Socjaldemokracji RP w Suwałkach.

9. **Witold Ostrowski** – lat 41, technik rolnik, zamieszkały w Siekierkach, gmina Tykocin. Przewodniczący Rady Białostockiej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”, prezes Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Tykocinie, członek spółdzielczości bankowej i mleczarskiej, prezes Zarządu Gminnego w Ochotniczej Straży Pożarnej w Tykocinie, radny Rady Gminnej w Tykocinie, popierany przez Radę Wojewódzką Socjaldemokracji RP w Białymstoku.

10. **Mikołaj Samocik** – lat 41, ekonomista, zastępca dyrektora Bielsko Podlaskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego. Radny, przewodniczący Komisji Finansów i Budżetu Miasta Rady Miejskiej, przewodniczący Rady Nadzorczej Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko-Własnościowej w Bielsku Podlaskim, zamieszkały w Bielsku Podlaskim, popierany przez Radę Wojewódzką Socjaldemokracji RP w Białymstoku.

11. **Kazimierz Słomkowski** – lat 51, zootechnik, doktor nauk rolniczych. Dyrektor Zootechnicznego Zakładu Doświadczalnego w Siejniku koło Olecka, członek Rady Naukowej Instytutu Zootechniki w Krakowie, zamieszkały

w Siejnikach,, popierany przez Radę Wojewódzką Socjaldemokracji RP w Suwałkach.

12. **Janusz Szymański** – lat 33, nauczyciel akademicki. W 1981 r. ukończył studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie uzyskał także stopień doktora. Jest pracownikiem Uniwersytetu w Białymstoku. W 1989 r. był kandydatem na posła z rekomendacji PZPR, mandat uzyskał w II turze wyborów, która odbyła się 18 czerwca 1989 r. Mandat uzyskał również w 1991 r. W 1992 r. przystąpił do Unii Pracy, z listy której sprawował mandat posła II kadencji z okręgu Białystok. W trakcie kadencji wystąpił z UP i został posłem niezrzeszonym. W 1997 r. pełnił funkcję sekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Za rządów Leszka Millera i Marka Belki był prezesem Polskiego Komitetu Normalizacyjnego. W 1991 r. popierany przez Parlamentarny Klub Lewicy Demokratycznej Terenowe Przedstawicielstwo Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych Region Mazursko – Podlaski.

Lista nr 61 Partia Chrześcijańskich Demokratów

1. **Stanisława Korolkiewicz** – lat 47, ekonomista. W latach 1968–1970 pracowała jako referent ekonomiczny w Polskich Liniach Oceanicznych w Gdyni, w latach 1970–1971 pracowała w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Gazownictwa Bezprzewodowego w Białymstoku, w latach 1971–1972 w Przedsiębiorstwie Techniczno-Handlowym „Eldom”, a w latach 1973–1983 w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Handlu Obuwem (od 1974 r. w składzie Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Handlu Wewnętrznego) w Białymstoku. W październiku 1980 r. była przewodniczącą Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” w WPHW, a od stycznia 1981 r. pełniła funkcję przewodniczącej Komisji Zakładowej „Solidarność”. Była też w składzie prezydium Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego, delegatką na I Walny Zjazd Delegatów Regionu Białystok, była członkiem Zarządu Regionu. Od 1981 r. była członkiem białostockiego Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania . W 1982 r. współorganizowała Konfederację Polski Niepodległej. W latach 1987-1990 tworzyła i kolportowała „Opinię Białostocką”. W 1983 r. była zatrudniona w Zakładzie Remontowo-Budowlanym PSS „Społem” w Białymstoku. W latach 1984–1989 pracowała dorywczo, m.in. jako dozorca w żłobku. Wielokrotnie zatrzymywana i przesłuchiwana przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. Współorganizatorka i uczestniczka akcji ulotkowych, plakatowych, malowania na murach. W latach 1983–1986 była karana przez kolegium ds. wykroczeń za udział w manifestacjach. Udostępniała mieszkanie ukrywającym się. W latach 1985–1989 działaczka Duszpasterstwa Ludzi Pracy w Białymstoku. W latach 1989–1992 była wła-

ścicielką zakładu gastronomicznego i sklepu spożywczego, po bankructwie była bezrobotna. Od 1995 r. jest na rencie. W 1989 r. kandydowała do Sejmu z rekomendacji KPN, mandatu nie uzyskała, zamieszkała w Białymstoku, popierana przez Koalicję Republikańską KPN – FD.

2. **Stanisław Mazurkiewicz** – lat 27, prawnik, zamieszkały w Warszawie, popierany przez Koalicję Republikańską KPN – FD.

3. **Mirosław Wierciński** – lat 29, technik, zamieszkały w Białymstoku, popierany przez Koalicję Republikańską KPN – FD.

Lista nr 62 Polska Partia Ekologiczna – Zieloni

1. **Bogdan Bogatkiewicz** – lat 39, technik ekonomista, zamieszkały w Suwałkach.

2. **Waldemar Parzoch** – lat 34, nauczyciel, zamieszkały w Suwałkach.

3. **Janusz Załęski** – lat 46, inżynier mechanik, zamieszkały w Białymstoku.

4. **Alicja Kuracińska** – lat 41, elektroenergetyk, zamieszkała w Suwałkach.

5. **Leszek Strużyński** – lat 35, robotnik budowlany, zamieszkały w Białymstoku.

6. **Sławomir Fuks** – lat 40, rzemieślnik, zamieszkały w Białymstoku.

7. **Tadeusz Cybulko** – lat 39, technik budowlany, zamieszkały w Białymstoku.

8. **Mariusz Zakrzewski** – lat 27, szlifierz, zamieszkały w Białymstoku.

9. **Witold Chruski** – lat 55, technik weterynarii, zamieszkały w Raczkach.

10. **Zygfryd Miklaszowski** – lat 56, rolnik, zamieszkały w Wojnowie, gmina Ruciane Nida.

Lista nr 63 Polska Partia Przyjaciół Piwa

1. **Antoni Piekut** – lat 42, menedżer, zamieszkały w Warszawie.

2. **Bohdan Cichocki** – lat 37, przedsiębiorca, zamieszkały w Suwałkach.

3. **Lech Kuranowski** – lat 44, bankowiec, zamieszkały w Suwałkach.

4. **Tadeusz Bieluch** – lat 42, przedsiębiorca, zamieszkały w Suwałkach.

5. **Andrzej Kamiński** – lat 34, nauczyciel, zamieszkały w Olecku.

Listy nr 41, 49, 58 i 62 zostały zablokowane i łącznie uczestniczyły w podziale przypadających im mandatów.

6. Wyniki wyborów

Województwo białostockie wybierało posłów do Sejmu w jednym okręgu (nr 25) z województwem suwalskim. Do obsadzenia było 12 mandatów. Powstały Okręgowa Komisja Wyborcza i Wojewódzka Komisja Wyborcza w Białymstoku, a także 133 Obwodowe Komisje Wyborcze w Białymstoku, w skład których weszło 1300 osób.

OKW zatwierdziła do druku następujące karty głosowania: zszywkę 10 kart białych formatu A-4 zawierającą nazwiska kandydatów do Sejmu. Nazwiska były zapisane na 9 kartach, kolejna 10 karta była pusta. Aby ułatwić głosowanie, zamieszczono spis treści. Karta do głosowania na kandydatów na senatorów była żółta i zawierała 13 nazwisk.

OKW zarejestrowała 27 list wyborczych, na których figurowało 223 kandydatów. Najliczniejszą grupę stanowili ludzie w wieku 31-50 lat (łącznie 150 osób), od 51 do 60 lat było 34 kandydatów, powyżej 60 lat 16 kandydatów. Najstarszym był Piotr Radgowski liczący 75 lat, emeryt z Mikołajek. Komitety wyborcze zgłosiły także 28 osób w wieku 21-30 lat. Najmłodszym kandydatem był 21 - letni Stanisław Staniszewski, rolnik. Jarosław Matwiejuk miał lat 23, a Artur Smółko i Szymon Zyberyng liczyli po 24 lata.

Prawie 63% kandydatów na posłów miało wyższe wykształcenie, 77 ukończyło szkoły ponadpodstawowe. Reprezentowali oni około 50 zawodów. Przeważali nauczyciele i pracownicy naukowi wyższych uczelni, na listach było 12 rolników, 24 inżynierów, 16 prawników, 11 technologów, 10 lekarzy, 10 prywatnych przedsiębiorców, 8 dziennikarzy, 2 literatów oraz 2 artystów plastyków.

O powtórny wybór do Sejmu ubiegało się 7 kandydatów: Włodzimierz Cimoszewicz, Janusz Szymański, Aleksander Małachowski, Jerzy Slezak, Eugeniusz Czykwin, Krzysztof Putra i Aleksy Siemieniuk.

Województwo białostockie mogło wystawić 13 kandydatów na senatorów i miało dwa mandaty do obsadzenia w Senacie. 2 września 1991 r. Wojewódzka Komisja Wyborcza zakończyła przyjmowanie zgłoszeń kandydatów do Senatu RP. W sumie przyjęto 12 kandydatów, gdyż Jerzy Tartak, który publicznie deklarował walkę o fotel senatora nie dostarczył dokumentów. Zabrakło mu głosów poparcia.

Wybory odbyły się 27 października 1991 r. Lokale wyborcze były otwarte w godzinach 6-20. Państwowa Komisja wyborcza ogłosiła wyniki 31 października 1991 r., z jednodniowym opóźnieniem. Jak wyjaśniał profe-

sor Andrzej Zoll, przewodniczący PKW, opóźnienie spowodowane zostało błędem w programie komputerowym.

W Okręgu Wyborczym nr 25 (województwo białostockie i suwalskie) liczba uprawnionych do głosowania wyniosła 826132 osoby. W głosowaniu wzięło udział 339797 osób. Frekwencja wyborcza wyniosła 41,2 %. Głosów ważnych oddano 322131, co stanowiło 94,8%, głosów nieważnych oddano 17666, co stanowiło 5,2% ogólnej liczby głosów.

Do Senatu (województwo białostockie) w głosowaniu wzięło udział 226378 na uprawnionych 502755 osób. Głosów nieważnych było 6530.

Wyniki wyborów do Sejmu przedstawia poniższa tabela

Lp.	Nazwa ugrupowania politycznego	Wyniki wyborcze ogólnopolskie głosy - % głosów-mandaty	Wyniki wyborcze w okręgu nr 25 (województwa białostockie i suwalskie) głosy - % głosów-mandaty
1.	Unia Demokratyczna	1 382 051 - 12,3% - 62 mandaty	23 798 - 7,4% - 1 mandat
2.	Sojusz Lewicy Demokratycznej	1 344 820 - 11,9% - 60 mandatów	57 448 - 17,8% - 2 mandaty
3.	Wyborcza Akcja Katolicka	980 304 - 8,7% - 49 mandatów	45 102 - 14,1% - 2 mandaty
4.	Polskie Stronnictwo Ludowe Sojusz Programowy	972 952 - 8,6% - 48 mandatów	20 085 - 6,2% - 1 mandat
5.	Konfederacja Polski Niepodległej	841 738 - 7,5% - 46 mandatów	12 602 - 3,9% - 1 mandat
6.	Porozumienie Obywatelskie Centrum	977 422 - 8,7% - 44 mandaty	34 034 - 10,5% - 1 mandat
7.	Kongres Liberalno-Demokratyczny	839 978 - 7,4% - 37 mandatów	14 505 - 4,5% - 1 mandat
8.	Porozumienie Ludowe	613 626 - 5,4% - 28 mandatów	21 998 - 6,8% - 1 mandat
9.	NSZZ „Solidarność”	566 553 - 5,1% - 27 mandatów	11 272 - 3,5% - bez mandatu
10.	Polska Partia Przyjaciół Piwa	367 106 - 3,2% - 16 mandatów	10 231 - 3,2% - bez mandatu
11.	Mniejszość niemiecka	1,1% - 7 mandatów	brak ugrupowania
12.	Chrześcijańska Demokracja	265 179 - 2,3% - 5 mandatów	9 457 - 2,9% - bez mandatu
13.	Polski Związek Zachodni	26 053 - 0,2% - 4 mandaty	578 - 0,2% - bez mandatu
14.	Partia Chrześcijańskich Demokratów	125 314 - 1,1% - 4 mandaty	864 - 0,3% - bez mandatu
15.	„Solidarność” Pracy	230 975 - 2,1% - 4 mandaty	15 811 - 4,9% - 1 mandat
16.	Unia Polityki Realnej	253 024 - 2,2% - 3 mandaty	3 960 - 1,2% - bez mandatu

Lp.	Nazwa ugrupowania politycznego	Wyniki wyborcze ogólnopolskie głosy - % głosów-mandaty	Wyniki wyborcze w okręgu nr 25 (województwa białostockie i suwalskie) głosy - % głosów-mandaty
17.	Partia X	52735 - 0,4% - 3 mandaty	brak ugrupowania
18.	Ruch Autonomii Śląska	40061 - 0,3% - 2 mandaty	brak ugrupowania
19.	Stronnictwo Demokratyczne	159017- 1,4% - 1 mandat	3010 - 0,9% - bez mandatu
20.	Ruch Demokratyczno-Społeczny	0,4% - 1 mandat	1025 - 0,3% - bez mandatu
21.	Unia Wielkopolan (Zielona Góra)	9019 - 0,08% - 1 mandat	brak ugrupowania
22.	Jedność Ludowa (Bydgoszcz)	18902 - 0,1% -1 mandat	brak ugrupowania
23.	Wielkopolsce i Polsce (Poznań)	23188 - 0,2% - 1 mandat	brak ugrupowania
24.	„Solidarność 80” (Szczecin)	12769 - 0,1% - 1 mandat	brak ugrupowania
25.	Ludowe Porozumienie „Piaśt’	0,3% - 1 mandat	brak ugrupowania
26.	Komitet Wyborczy Prawosławnych	13788 - 4,3% - 1 mandat	13788 - 4,3% - 1 mandat
27.	Krakowska Koalicja Solidarni z Prezydentem	27586 - 0,2% -1 mandat	brak ugrupowania
28.	Sojusz Kobiet przeciw Trudnościom życia (Kraków)	1922- 0,2% - 1 mandat	brak ugrupowania
29.	Wyborczy Blok Mniejszości	brak danych	3065 - 0,9% - bez mandatu
30.	Zdrowa Polska – Sojusz Ekologiczny	brak danych	2990 - 0,9% - bez mandatu
31.	Stronnictwo Narodowe	brak danych	2804 - 0,8% - bez mandatu
32.	Białoruski Komitet Wyborczy	4435 -1,4% - bez mandatu	4435 - 1,4% - bez mandatu
33.	Rzemiosło i Mała Przedsiębiorczość	brak danych	2224 - 0,6% - bez mandatu
34.	Partia Wolności	brak danych	1720 - 0,5% - bez mandatu
35.	Polski Związek Zachodni	brak danych	578 - 0,2% - bez mandatu
36.	Koalicyjna Partia Zielonych i Ekologicznej	brak danych	1576 - 0,5% - bez mandatu
37.	Polska Partia Ekologiczna – Zieloni	brak danych	1704 - 0,53% - bez mandatu
38.	Związek Podhalan	26744 - 024% -1 mandat	brak ugrupowania

Mandaty poselskie w okręgu wyborczym nr 25 (województwo białostockie i suwalskie):

Włodzimierz Cimoszewicz (52677 głosów poparcia), **Janusz Szymański** (1659 głosów poparcia) – Sojusz Lewicy Demokratycznej.

Dariusz Boguski (5658 głosów poparcia) – Kongres Liberalno-Demokratyczny.

Jerzy Kopania (7521 głosów poparcia) – Unia Demokratyczna.

Halina Strębska (9695 głosów poparcia), **Aleksander Usakiewicz** (9533 głosów poparcia) – Wyborcza Akcja Katolicka.

Krzysztof Putra (12128 głosów poparcia) – Porozumienie Obywatelskie Centrum.

Eugeniusz Czykwin (10224 głosów poparcia) – Komitet Wyborczy Pracodawców.

Waldemar Polczyński (4277 głosów poparcia) – Konfederacja Polski Niepodległej.

Piotr Krutul (7867 głosów poparcia) – Porozumienie Ludowe.

Stanisław Sienkiewicz (3097 głosów poparcia) – Polskie Stronnictwo Ludowe Sojusz Programowy.

Aleksander Małachowski (10950 głosów poparcia) – Solidarność Pracy.

Wyniki głosowania na kandydatów do Senatu w województwie białostockim:

W Senacie II kadencji znaleźli się przedstawiciele 31 komitetów wyborczych, przy czym pierwsza dziesiątka obsadziła od 4 do 21 mandatów senatorskich, a pozostałe 21 – po jednym. W związku ze zmianami ustrojowymi, posłowie Sejmu Kontraktowego podjęli decyzję o samorozwiązaniu 30 października 1991 r.

Ewa Bończak-Kucharczyk (22784 głosów poparcia) – Kongres – Liberalno-Demokratyczny.

Ireneusz Choroszuca (71684 głosów poparcia) – Porozumienie Obywatelskie Centrum.

Jan Czykwin (30640 głosów poparcia) – Białoruski Komitet Wyborczy.

Janusz Dolecki (24770 głosów poparcia) – Unia Demokratyczna.

Stanisław Kostka (34577 głosów poparcia) – Porozumienie Obywatelskie Centrum.

Rafał Modzelewski (28982 głosy poparcia) – Chrześcijański Niezależny Komitet Wyborczy „Siła Młodości”.

Sergiusz Plewa (32011 głosów poparcia) – Sojusz Lewicy Demokratycznej.

Waldemar Sołomianko (18184 głosów poparcia) – Sojusz Lewicy Demokratycznej.

Jan Szafraniec (59154 głosy poparcia) – Klub Inteligencji Katolickiej.

Ryszard Śliwiński (15899 głosów poparcia) – Polskie Stronnictwo Ludowe Sojusz Programowy.

Emanuel Trembaczowski (19015 głosów poparcia – Unia Demokratyczna.

Mikołaj Wawreniuk (27559 głosów poparcia) – Komitet Wyborczy Prawosławnych.

Bolesław Zalewski (24429 głosów poparcia) – Polskie Stronnictwo Ludowe Sojusz Programowy.

Senatorami z województwa białostockiego zostali **Ireneusz Choroszu-cha** i **Jan Szafraniec**.

Przeprowadzone 27 października 1991 r. wybory parlamentarne spowodowały silną fragmentaryzację polskiej sceny politycznej. Przyczyną tego było zarówno rozbitcie obozu posierpniowego, jak i ordynacja wyborcza, faworyzująca małe komitety wyborcze. Wybory w skali ogólnopolskiej zakończyły się zwycięstwem Unii Demokratycznej, która w Sejmie zdobyła 62 mandaty, a w Senacie 21 mandatów (w województwie białostockim UD nie zdobyła mandatu senatorskiego). Inaczej było w okręgu 25 (województwa białostockie i suwalskie), gdzie UD przegrała z Sojuszem Lewicy Demokratycznej i Wyborczą Akcją Katolicką. Największy sukces w województwie białostockim odniósł Sojusz Lewicy Demokratycznej. W wyborach do Sejmu to ugrupowanie zdobyło 17,8 % głosów. Tak dobry wynik SLD uzyskał dzięki niezwykle popularnemu Włodzimierzowi Cimoszewiczowi, który zdeklasaował konkurentów do mandatu poselskiego. Słaby wynik uzyskały mniejszości narodowe. Komitet Wyborczy Prawosławnych, którego program dotyczył głównie problemów ekonomicznych kraju, zachowania tradycji przodków, poszanowania wiary i kultury oraz tworzenia państwa prawa, w którym każdy obywatel bez względu na wiarę i narodowość będzie w pełni szanowany i akceptowany, uzyskał w okręgu nr 25 4,3% poparcia i wprowadził do Sejmu Eugeniusza Czykwina. Białoruski Komitet Wyborczy uzyskał poparcie 1,4% wyborców i nie zdobył mandatu poselskiego.

7. Wybrana bibliografia

- Bractwo Prawosławne Św. Cyryla i Metodego*, Białystok, październik 1991.
- Cieluszecki Mirosław, „Solidarność tuż przed „Przyjaciółmi”. W okręgu białostocko-suwalskim 16,3% głosów na Cimoszewicza, „Kurier Poranny” 1991, nr 206.
- Drażek Adam, *Przy – czy obok władz? Stronnictwo Demokratyczne w województwie białostockim (1945-1989)*, Białystok 2005.
- Kietliński Marek, Sychowicz Krzysztof, *W drodze do demokracji. Białostoczczyna w latach 1989–1991*, Białystok 2009.
- Kietliński Marek, *Wybory do wolności*, Katalog wystawy, 2014.
- Kietliński Marek, *25 lecie odrodzonego samorządu w Białymstoku*, Białystok 2015.
- Klimaszewski Zbigniew Tomasz, *Partie polityczne. Struktury krajowe i województwa podlaskiego*, Białystok 2010.
- Kondej Andrzej, *Partia X odkrywa karty*, „Kurier Podlaski” 1991, nr 137.
- Kogo wybrać. *Panorama polityczna*, „Kurier Podlaski” 1991, nr 146.
- (kr), *Wybierz sam. Kandydaci zarejestrowani*, „Kurier Poranny” 1991, nr 166.
- (kr), *Nasi wybrańcy w Senacie: Ireneusz Choroszuca i Jan Szafraniec*, „Kurier Poranny” 1991, nr 205.
- Kto zostanie senatorem?*, „Gazeta Współczesna 1991, nr 170.
- Majcherek Janusz, *Pierwsza dekada III Rzeczypospolitej 1989–1999*, Warszawa 1999
- Mironowicz Eugeniusz, *Białorusini w wyborach parlamentarnych i samorządowych w Polsce 1989-1994*, Białoruskie Zeszyty historyczne 1995, z. 2.
- Mironowicz Eugeniusz, *Białorusini w Polsce 1919–2009*, [w:] Białorusini, pod red. Teresy Zaniewskiej, Warszawa 2010.
- (m-i), *Można szykować urny wyborcze. Kandydaci zgłoszeni, listy zamknięte*, „Gazeta Współczesna” 1991, nr 169.
- (m-i), (wik), *Kto zostanie posłem?*, „Gaz. Współczesna” 1991, nr 172.
- Nasi wybrańcy*, „Kurier Poranny” 1991, nr 205.
- Oryszczyszyn Radosław, *Postawy i sympatie polityczne mieszkańców Polski północno-wschodniej po 1989 r. Między systemami. Społeczeństwo Polski północno-wschodniej wobec przemian ustrojowych 1989 r. Studia i materiały pod redakcją Marcina Markiewicza i Anny Pyżewskiej*, Białystok 2014.

Pogorzelski Stanisław, Dunat Bożena, Kaczyńska Maria, *Każdy może założyć partię*, „Kurier Poranny” 1991, nr 33.

Roszkowski Wojciech, *Najnowsza historia Polski. 1980–2002*, Warszawa 2003.

Rudnicki Rafał, *„Solidarność Pracy” przed wyborami*, „Kurier Podlaski” 1991, nr 152.

Rudnicki Rafał, *Unia odkryła karty*, „Kurier Podlaski” 1991, nr 155.

Senat i senatorowie Rzeczypospolitej 1989–2009, w 20. rocznicę odrodzenia Senatu RP, oprac. Jarosław Maciej Zawadzki, Warszawa 2009.

Stodkowska Inka, *Wybory 1991. Programy partii i ugrupowań politycznych*, Warszawa 2001.

Świętochowska - Bobowik Emilia, *Konfederacja Polski Niepodległej w latach 1981–1989. Zarys problematyki* [w:] Konfederacja Polski Niepodległej na drodze do wolności, pod red. Michała Wenklara, Kraków 2011.

Unia przed Sojuszem. Wyniki wyborów do Sejmu, „Kurier Poranny” 1991, nr 208.

Wawrzyński Hieronim, *Wyborcze przedbiegi. Jerzy Tartak nie zostanie senatorem*, „Kurier Podlaski” 1991, nr 166.

Wawrzyński Hieronim, *Wyborcze vademecum*, „Kurier Podlaski” 1991, nr 177.

Wybieraj sam. Kandydaci zarejestrowani, „Kurier Poranny” 1991, nr 166.

(wdr), *Jak głosowaliśmy?* „Kurier Poranny” 1991, nr 205.

Wyniki wyborów w okręgu nr 25, „Gazeta Współczesna” 1991, nr 209.

Wyniki wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej 27 października 1991 r., Państwowa Komisja Wyborcza, Warszawa 1991.

www.senat.gov.pl

www.sejm.gov.pl

www.encyklopedia-solidarnosci.pl

www.podlaskie.regiopedia.pl

www.wikipedia.org.pl

www.katalog.bip.ipn.gov.pl

www.jamiolkowski.pl

8. Dokumenty

DOKUMENT NR 1

Vademecum wyborcy – mini poradnik Fundacji Obywatelskiej

I Sejm i Senat

Konstytucja stwierdza, że najwyższym organem władzy jest parlament. Uchwala on ustawy, podejmuje uchwały określające podstawowe kierunki działalności państwa, oraz co bardzo ważne sprawuje kontrolę nad działalnością innych organów władzy i administracji państwowej. Parlament składa się z dwóch izb: Sejmu i Senatu.

Sejm obejmuje 460 posłów i wybierany jest na cztery lata. Do Senatu wchodzi 100 senatorów. W czasie kadencji posłom przysługuje tzw. Immunitet poselski, co oznacza, że nie mogą oni być pociągnięci do odpowiedzialności karno – sądowej, ani aresztowani bez zgody Sejmu. Immunitet taki przysługuje również senatorom.

Sejm może zakończyć swoją działalność przed upływem kadencji, gdy sam podejmie odnośną decyzję, bądź zostanie rozwiązany przez prezydenta. Może do tego dojść tylko w trzech, ściśle określonych w konstytucji wypadkach:

- po pierwsze – gdy Sejm przez trzy kolejne miesiące nie powoła rządu,
- po drugie – gdy Sejm przez trzy miesiące nie uchwala ustawy budżetowej określającej całą roczną działalność finansową państwa,
- po trzecie – gdy uchwali ustawę, lub podejmie uchwałę uniemożliwiającą Prezydentowi wykonywanie jego konstytucyjnych uprawnień.

Rozwiązanie Sejmu jest wówczas równoznaczne z zakończeniem kadencji zarówno Sejmu i Senatu. Najważniejszym zadaniem Parlamentu jest jego działalność ustawodawcza. Tu też najlepiej widoczną jest współpraca Sejmu i Senatu oraz wzajemne między dwiema izbami relacje.

Z inicjatywą ustawodawczą, a więc projektem nowej ustawy może wystąpić poseł, senator, prezydent, rząd. Jeżeli Sejm uchwali ustawę, przekazuje ją następnie do Senatu do rozpatrzenia (nie dotyczy to jedynie ustawy budżetowej, którą jako pierwszą opiniuje Senat). Senat może w ciągu miesiąca zgłosić Sejmowi poprawki lub nawet propozycje odrzucenia ustawy w cało-

ści. Sejm może przyjąć poprawki Senatowi, bądź je odrzucić, co uchwalane jest większością dwóch trzecich głosów w obecności co najmniej połowy ogólnej liczby posłów. Następnie ustawa kierowana jest do Prezydenta, który ją podpisuje i zarządza jej niezwłoczną publikację.

Należy przy tym pamiętać, że ustawa jest aktem prawnym nadrzędnym wobec innych aktów, które muszą być zawsze z nią zgodne. Również konstytucja jest ustawą, zwaną dla podkreślenia jej szczególnej rangi ustawą zasadniczą.

Ustawy tworzą prawa i obowiązki dla wszystkich obywateli. Każdy z nas działa i żyje w ramach stworzonych przez to prawo. Dlatego właśnie tak ważna jest ustawodawcza (prawotwórcza) rola parlamentu i tak wielka odpowiedzialność spoczywa na posłach i senatorach.

Sejm i Senat tworzą łącznie tzw. Zgromadzenie Narodowe. Zwołuje je Marszałek Sejmu w celu:

Stwierdzenia ważności wyboru Prezydenta i przyjęcia przysięgi od nowo wybranego Prezydenta.

Uznania trwałej niezdolności Prezydenta do sprawowania urzędu ze względu na stan zdrowia.

Rozpatrzenia sprawy postawienia Prezydenta w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu (za naruszenie konstytucji, czy też przestępstwo).

Sejm ma również prawo ratyfikowania (zatwierdzania) umów międzynarodowych pociągających za sobą znaczne obciążenie finansowe państw lub konieczność zmian w ustawodawstwie. Sejm wybiera również członków Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu. Trybunał Konstytucyjny orzeka o zgodności z Konstytucją ustaw i innych aktów normatywnych naczelnych władz centralnych organów państwowych, a także ustala powszechnie obowiązującą wykładnię ustaw.

Trybunał Stanu natomiast orzeka o odpowiedzialności osób zajmujących najwyższe stanowiska państwowe za naruszenia konstytucji i ustaw. Członkowie Trybunału Stanu wybierani są przez Sejm z jego grona, natomiast członkowie Trybunału Konstytucyjnego rekrutują się spośród osób wyróżniających się wiedzą prawniczą.

Sejm powołuje także (i odwołuje) prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Wymagane jest jednak przy tym uzyskanie zgody Senatu na daną kandydaturę, finansowej i organizacyjnej organów administracji państwowej oraz podległych im przedsiębiorstw i innych jednostek organizacyjnych. Komisja bada legalność, rzetelność i gospodarność ich działalności. Również Rzecznik Praw Obywatelskich powoływany jest przez Sejm za zgodą Senatu.

Sejm powołuje i odwołuje rząd – Radę Ministrów lub poszczególnych jej członków. Czyni to na wniosek premiera przedstawiony po porozumieniu z Prezydentem. Sejm może jednak także odwołać Radę Ministrów lub poszczególnych jej członków. Czyni to na wniosek premiera przedstawiony

po porozumieniu z Prezydentem. Sejm może jednak odwołać Radę Ministrów lub poszczególnych jej członków również z własnej inicjatywy. Rząd odpowiada i zdaje sprawę ze swej działalności przed Sejmem. Ponadto Sejm uchwała corocznie budżet państwa i udziela rządowi absolutorium za wykonanie budżetu za poprzedni rok (tzn. uznaje działalność finansową rządu za prawidłową).

Jak możemy się zorientować z powyższego zestawienia Sejm i Senat posiadają bardzo szerokie kompetencje i możliwości działania predestynujące Parlament do odgrywania roli najważniejszego czynnika w strukturach władz.

II Ordynacja wyborcza do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

Konstytucja RP w rozdziale III oraz Ordynacja Wyborcza do Sejmu i Senatu określają najważniejsze sprawy związane z organizacją i przeprowadzeniem wyborów (termin, zasady podziału na okręgi i obwody, sposób głosowania, tryb sprawdzania ważności).

Wybory do Sejmu i Senatu zarządza Prezydent najpóźniej na cztery miesiące przed upływem kadencji parlamentu i wyznacza datę wyborów na dzień ustawowo wolny od pracy. Ma to na celu umożliwienie wszystkim obywatelom dopełnienia aktu głosowania. Konstytucja, a w ślad za nią Ordynacje Wyborcze deklarują, że wybory są:

- powszechne (tzn. że każdy pełnoletni obywatel ma prawo wziąć udział w wyborach),
- bezpośrednie (tzn. że wyborca bez udziału elektorów głosuje na danego kandydata, który w wyniku głosowania otrzymuje mandat),
- równe (tzn. że wyborcy biorą udział w wyborach na równych zasadach i że każdemu przysługuje jeden głos o jednakowym znaczeniu),
- wybory przeprowadzane są w głosowaniu tajnym.

Do Sejmu wybiera się 460 posłów według zasady proporcjonalności. Znaczy to, że mandaty poselskie rozdzielna są pomiędzy poszczególne listy proporcjonalnie do ilości głosów oddanych na te listy. Spośród 460 posłów, 391 pochodzi z okręgowych list kandydatów w wielomandatowych okręgach wyborczych, a 69 wybieramy z ogólnopolskich list kandydatów powiązanych z listami okręgowymi. Do Senatu wybieramy 100 senatorów.

Prawa wyborcze przysługujące obywatelom

Rozróżnia się czynne i bierne prawo wyborcze. Czynne (prawo wybierania) oznacza prawo do udziału w głosowaniu. Przysługuje ono osobom posiadającym obywatelstwo polskie, które w dniu wyborów mają ukończone 18 lat, a więc osiągnęły pełnoletniość. Prawo wybierania mają także osoby, które wprawdzie nie posiadają obywatelstwa polskiego (ani żadnego innego), lecz zamieszkują w Polsce co najmniej 5 lat.

Bierne prawo wyborcze (prawo wybieralności) – oznacza zdolność osoby, która je posiada do tego, aby była wybrana. Przysługuje ono każdemu obywatelowi, który ukończył 21 lat i mieszka w Polsce co najmniej 5 lat.

Praw wyborczych nie mają jedynie osoby, które zostały pozbawione praw publicznych na mocy prawomocnego orzeczenia sądu lub Trybunału Konstytucyjnego, oraz osoby ubezwłasnowolnione z powodu choroby psychicznej lub niedorozwoju umysłowego. Należy podkreślić, że nie istnieją żadnego rodzaju cenzusy, tj. prawne ograniczenia odsuwające od udziału w wyborach pewne kategorie obywateli ze względu na płeć, narodowość, czy stan majątkowy.

2. Podstawowe zasady wyborów do Sejmu

Okręgi i obwody wyborcze

W celu przeprowadzenia wyborów został dokonany podział całego kraju na 37 wielomandatowych okręgów wyborczych, które obejmują obszar całego województwa, kilku województw, bądź części województwa. Pewnego krótkiego wyjaśnienia wymaga pojęcie „wielomandatowych okręgów wyborczych”. Oznacza ono, że w danym okręgu wybiera się więcej niż jednego posła. Granice okręgów i liczbę posłów w nich wybieranych wyznacza się według jednolitej, tzw. Normy przedstawicielstwa. Ustala się ją poprzez podzielenie liczby mieszkańców kraju przez liczbę posłów, tj. 391. W każdym okręgu wyborczym musi być wybranych co najmniej 7 posłów. Obwody, w których przeprowadza się głosowanie znajdują się na terenie gmin i obejmują z reguły 500–3000 mieszkańców. Zapewnia to realizację zasady równości wyborów. Obwody głosowania tworzone są także w szpitalach, zakładach opieki społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych. Ponadto dla obywateli polskich przebywających za granicą Minister Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą tworzy obwody głosowania, które wchodzi w skład okręgu wyborczego właściwego dla gminy Warszawa – Śródmieście.

Listy okręgowe i ogólnopolskie

Istnieją dwa rodzaje list kandydatów na posłów:

- listy okręgowe,
- listy ogólnopolskie.

Listy okręgowe sporządzają i zgłaszają komitety wyborcze. Na listach tych możemy znaleźć podstawowe informacje dotyczące kandydatów: ich imiona, nazwiska, wiek, zawód i wykształcenie oraz numer listy. Okręgowa lista wyborcza powinna być poparta podpisami co najmniej 5000 wyborców

zamieszkałych na terenie okręgu wyborczego. Wyborca podpisujący poparcie zgłoszenia, obok odręcznego podpisu podaje czytelnie swoje nazwisko i imię, adres oraz numer dowodu osobistego.

W razie uzasadnionej wątpliwości co do wiarygodności podpisów okręgowa komisja wyborcza ma prawo do ich weryfikacji. Jeżeli stwierdzi przy tym brak wymaganej liczby prawidłowo złożonych podpisów, odmawia przyjęcia zgłoszenia listy lub unieważnia rejestrację danej listy w okręgu wyborczym. Od tej decyzji przysługuje komitetowi wyborczemu reprezentowanemu przez pełnomocnika, odwołanie do właściwego terytorialnie sądu wojewódzkiego. Postanowienie sądu jest ostateczne, tj. nie przysługuje od niego odwołanie.

Do zgłoszenia ogólnopolskiej listy kandydatów na posłów uprawniony jest komitet wyborczy, który zarejestrował okręgowe listy kandydatów co najmniej w 5 okręgach wyborczych. Na liście ogólnopolskiej powinno się znaleźć minimum 35 kandydatów, którzy zarejestrowani zostali na listach okręgowych zgłaszanych w imieniu danego komitetu wyborczego.

Głosowanie

Głosowanie odbywa się w wyznaczonych punktach wyborczych (lokalach) bez przerwy w godzinach od 6 do 20. Oprócz komisji mają tam prawo przebywać stale mężowie zaufania delegowani przez komitety wyborcze. W lokalu wyborczym nie wolno prowadzić agitacji wyborczej, rozwieszać plakatów, itp., z wyjątkiem obwieszczeń Państwowej Komisji Wyborczej.

Głosować można tylko osobiście. Aby otrzymać kartę do głosowania należy okazać komisji dokument stwierdzający tożsamość. Odbiór karty potwierdza się własnoręcznym podpisem w odpowiedniej rubryce spisu. Z kartą udajemy się do specjalnie przygotowanej kabiny, która zapewnia wymóg tajności głosowania. Aby nasz głos był ważny – na karcie z okręgowymi listami kandydatów stawiamy znak X w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów, wskazuje to na jego pierwszeństwo w otrzymaniu mandatu. Uwaga: w przypadku postawienia X przy nazwisku dwóch lub więcej kandydatów z różnych list, lub gdy w ogóle nie postawimy znaku obok nazwiska żadnego kandydata - głos nasz jest nieważny! Jeśli postawimy X obok nazwiska więcej niż jednego kandydata z tej samej listy – to nasz głos uważany jest za ważnie oddany na wskazaną listę okręgową, a pierwszeństwo do otrzymania mandatu przysługuje temu kandydatowi, którego nazwisko umieszczono na liście w pierwszej kolejności. Ponieważ poczynienie na karcie jakichkolwiek dopisków czy skreśleń nie wpływa na ważność głosu. Jest on nadal ważny. Wypełnioną kartę wrzucamy do urny, złożwszy ją uprzednio w taki sposób, aby strona zadrukowana nie była widoczna.

Ustalanie wyników wyborów w okręgu wyborczym

Procedura ustalania wyników jest dość skomplikowana. Spróbujmy jednak prześledzić jej podstawowe etapy, aby zorientować się w rządzących nią zasadach. W pierwszej kolejności okręgowa komisja wyborcza ustala liczbę głosów oddanych na wszystkie listy. Na podstawie tego zestawienia komisja przystępuje do ustalenia liczby mandatów przypadających na poszczególne listy. W tym celu w odniesieniu do każdej listy, liczbę ważnie oddanych głosów w okręgu na daną listę mnoży się za każdym razem przez liczbę posłów wybieranych w okręgu. Tak uzyskany iloczyn dzieli się przez liczbę ważnie oddanych głosów na wszystkie listy okręgowe. Otrzymany w ten sposób wynik oznacza liczbę mandatów przypadających w okręgu wyborczym na danej okręgowej liście kandydatów. Mandaty przypadające na daną listę uzyskują ci kandydaci z tej listy, którzy otrzymali kolejno największą liczbę głosów. Jeśli zdarzy się, że kilku kandydatów uzyska tę samą liczbę głosów, to o pierwszeństwie rozstrzyga kolejność umieszczenia ich nazwisk na liście.

Ustalanie wyników wyborów z ogólnopolskich list kandydatów na posłów

Po otrzymaniu wyników wyborów z okręgów wyborczych, Państwowa Komisja Wyborcza przystępuje do podziału mandatów między ogólnopolskie listy kandydatów. I tak mandaty przypadające do oddziału, rozdzielane są między te listy zgłoszone przez komitety wyborcze, które z list okręgowych (powiązanych z listami ogólnopolskimi) uzyskały mandaty poselskie w co najmniej 5 okręgach, lub których listy okręgowe otrzymały w sumie nie mniej niż 5% liczby ważnie oddanych głosów na wszystkie listy okręgowe we wszystkich kręgach. Mandaty przydziela się poszczególnym listom ogólnopolskim po zsumowaniu liczby oddanych głosów na listy okręgowe powiązane z daną ogólnopolską listą kandydatów na posłów.

Państwowa Komisja Wyborcza rozdziela mandaty pomiędzy poszczególne ogólnopolskie listy dzieląc sumę ważnych głosów oddanych na listy okręgowe danego komitetu wyborczego kolejno przez 1, 3, 5, 7,...i dalej przez kolejne liczby nieparzyste, aż do chwili gdy z otrzymanych wyników tego dzielenia da się uszeregować tyle kolejno największych liczb, ile wynosi liczba mandatów do rozdzielenia między ogólnopolskie listy.

Następnie każdej ogólnopolskiej liście kandydatów przyznaje się tyle mandatów, ile przypadnie jej liczb kolejno największych. Mandaty z danej listy ogólnopolskiej uzyskują kandydaci, z tej listy, w kolejności umieszczenia tam ich nazwisk – z pominięciem jednak tych, którzy już uzyskali mandaty w okręgach wyborczych.

Podstawowe zasady wyborów do Senatu

Wybory do Senatu odbywają się łącznie z wyborami do Sejmu. Do Senatu wybieramy 100 senatorów w okręgach wyborczych, które tworzą poszczególne województwa. Jest więc tych okręgów 49. W każdym okręgu wybiera się 2 senatorów, a jedynie w okręgach obejmujących obszar województwa warszawskiego i katowickiego – po 3 senatorów. Kandydatów na senatorów zgłaszają podobnie jak w przypadku kandydatów na posłów zorganizowane w tym celu komitety wyborcze. Każdy komitet może zgłosić tylko tyle kandydatów, ilu wybiera się w danym okręgu wyborczym, czyli 2, a w województwach warszawskim i katowickim – 3. Każda kandydatura musi być poparta podpisami przynajmniej 3000 wyborców zamieszkałych w danym okręgu.

Na karcie do głosowania nazwiska kandydatów umieszczone są w porządku alfabetycznym. Znajdziemy tam również informacje, jakie komitety wyborcze ich zgłosiły. Aby nasz głos był ważny musimy postawić znak X w kratce z prawej strony, obok nazwiska tyłu kandydatów, ilu senatorów jest wybieranych w danym okręgu wyborczym. Uwaga! – głos jest nieważny, jeśli postawimy znak X przy większej liczbie nazwisk niż liczba wybieranych w danym okręgu senatorów, lub gdy nie postawimy X przy żadnym nazwisku.

W okręgach dwumandatowych (tj. tam gdzie wybiera się 2 senatorów) wybrani zostaną ci kandydaci, którzy otrzymali kolejno najwięcej ważnych głosów. Natomiast w okręgach trzymandatowych (tj. tam gdzie wybiera się 3 senatorów) wybrani zostaną ci trzej kandydaci, którzy uzyskali najwięcej oddanych głosów.

Może zdarzyć się jednak wypadek, że dwóch lub więcej kandydatów otrzymało równą liczbę głosów uprawniającą do uzyskania mandatu. Wówczas o pierwszeństwie rozstrzyga większa liczba obwodów głosowania, w których jeden z kandydatów uzyskał więcej głosów. Jeżeli jednak liczba tych obwodów byłaby równa – to wówczas o pierwszeństwie rozstrzyga losowanie, przeprowadzone przez przewodniczącego wojewódzkiej komisji wyborczej.

Źródło: Zbiory prywatne. Vademecum wyborcy. Fundacja obywatelska założona w 19-90 r. przez Lecha Wałęsę, druk i oprawa Verba Sp. Z.o.o, Chotomów[bdw].

DOKUMENT NR 2

Fragment Deklaracji Programowej Porozumienia Obywatelskiego Centrum

Nie będzie dobrobytu ani bezpieczeństwa w kraju, który nie zabezpieczył swojej suwerenności. Nie będzie też sprawiedliwości ani demokracji jeśli nie zerwiemy do końca z komunistyczną przeszłością. Uważamy więc, że konieczna jest dekomunizacja naszego państwa.

Bezpieczeństwo Polski i pomyślność jej obywateli zależą od stanu gospodarki. Nie możemy więc biernie godzić się z pogłębianiem obecnej recesji i nie możemy akceptować tezy, że nie ma alternatywy dla obecnej polityki gospodarczej. Dysponujemy alternatywnym projektem przebudowy gospodarki narodowej, a od poparcia wyborców zależy czy stanie się on wytyczną działania przyszłego rządu.

Uważamy, że obecnie najważniejszym działaniem rządu powinno być działanie na rzecz ożywienia gospodarczego. Dlatego potrzebna jest dziś radykalna zmiana polityki budżetowej, monetarnej i dochodowej. Budżet powinien terminowo wywiązywać się ze swoich zobowiązań wobec obywateli i przedsiębiorców.

Godzimy się przejściowo wyższy deficyt budżetowy, bo ożywi to gospodarkę i doprowadzi do wzrostu produkcji. Konieczne jest obniżenie oprocentowania kredytu oraz odchodzenie od „popiwku”. Zmiany te nie mają pobudzić wzrostu cen – ich celem jest zwiększenie produkcji wykorzystanie nieczynnego aparatu produkcyjnego.

Poważnym hamulcem rozwoju gospodarki jest nadmierne opodatkowanie społeczeństwa i przedsiębiorstw. Jesteśmy zwolennikami umiarkowanego opodatkowania, czyli takiego, które wspomaga oszczędzanie i inwestycje.

Niższe podatki pobudzą przedsiębiorczość i produkcję, która jest podstawowym źródłem dochodów budżetowych państwa. Wprowadzimy sprawiedliwy system podatkowy. Oznacza to równe opodatkowanie dochodów indywidualnych. Zasady opodatkowania powinny być stabilne i nie mogą być dowolnie interpretowane przez izby skarbowe. System podatkowy nie pozwoli nieuczciwym na uchylanie się od podatków i będzie zrozumiałą dla obywateli. Taki właśnie system podatkowy wspomaga rozwój gospodarki. Będziemy realizować przemyślaną i długofalową politykę przemysłową, wspierającą polską przedsiębiorczość.

Uważamy, że bez aktywnej roli państwa nie stworzymy gospodarki zdolnej do wspierać rozwoju infrastruktury – dróg, sieci energetycznych i telekomunikacyjnych, bez których nie jest możliwy wzrost gospodarki. Niezbędne jest wspieranie zdolności gospodarki do eksportu oraz stwarzanie

szans rozwoju słabiej rozwiniętym regionom kraju, a także małym i średnim przedsiębiorstwom.

Konieczne jest także aktywne oddziaływanie – poprzez politykę podatkową – na rozwój preferowanych gałęzi przemysłu. Temu celowi winna też służyć właściwa polityka celna. Widzimy potrzebę ukierunkowania napływu inwestycji zagranicznych zgodnie ze strategią całej polityki przemysłowej.

Jeśli mamy stać się krajem nowoczesnym i gospodarczo rozwiniętym, musimy przekształcić nasze rolnictwo i warunki życia na wsi. Nie może to być jednak jednorazowym aktem, ale całym procesem zmian rozłożonych na kilkanaście lat. Proces ten trzeba zacząć nie od rujnowania gospodarstw chłopskich, lecz od tworzenia nowych miejsc pracy na wsi. Niezbędna będzie pomoc kredytowa państwa, oraz popieranie różnych form samopomocy.

Podstawowym problemem wsi dzisiaj są trudności zbytu produkcji rolnej. Widzimy możliwość rozwiązania tego problemu przez:

- aktywizację eksportu, szukanie nowych rynków zbytu,
- ochronę rynku wewnętrznego przed subsydiowaniem produktów importu,
- wspomaganie podatkami i kredytami całego otoczenia rolnictwa w tym skupu i handlu artykułami rolnymi oraz przetwórstwa produktów rolnych.

Polityka rolna będzie gwarantowała stabilizację dochodów rolnika i wzrost możliwości inwestowania w rozwój gospodarki rolnej. Będziemy wspierać model gospodarstwa rodzinnego, zdrowego ekonomicznie, dobrze wyposażonego i nastawionego na gospodarkę towarową. W tym celu państwo wspomagać będzie wyposażenie wsi w nowoczesną infrastrukturę: wodę, energię, telefon i gaz. To poprawi radykalnie warunki życia i pracy rolników.

Komunistyczna nomenklatura przez 40 lat marnotrawiła i źle dysponowała całym majątkiem produkcyjnym zbudowanym ciężką pracą narodu. Opowiadamy się za jak najszybszym, faktycznym uwłaszczeniem społeczeństwa poprzez powszechny akcjonariat obywatelski i pracowniczy oraz przywróceniem zakładów wytwórczych ich właścicielom, niesprawiedliwie wywłaszczonym w latach 40. i 50. jak również za prywatyzacją – poprzez udziały – inwestorów krajowych i zagranicznych. Prywatyzacja wspólnie wypracowanego majątku państwowego powinna stać się narzędziem wyrównywania szans, a nie służyć – jak dotychczas – pogłębianiu różnic majątkowych. Do udziału w prywatyzacji muszą być dopuszczeni wszyscy obywatele.

Zadbamy o to, aby reformy nie doprowadziły do powstania kapitalizmu biedy, gdzie bogactwo byłoby skoncentrowane w rękach nielicznych. Reformy muszą otwierać drogę do dynamicznej gospodarki równych szans i soli-

darności, gdzie każda rodzina będzie mogła budować własny dobrobyt, a jednocześnie przyczyniać się do rozwoju kraju i tworzyć wspólne dobro. Dołożymy starań, aby stabilne warunki prawne i ekonomiczne przedsiębiorstwom państwowym dając równe szanse rozwoju wszystkich bez względu na formę własności.

W sytuacji, gdy z powodu zadłużenia, obciążenia dywidendami i popiwkiem upadają nawet sprawne przedsiębiorstwa państwowe, natychmiast po utworzeniu rządu wprowadzimy ratunkowy plan wobec przedsiębiorstw państwowych polegający na ich oddłużeniu poprzez zamianę długów na udziały banków w przedsiębiorstwach. Będziemy zarazem silnie wspierać rozwój drobnej wytwórczości prywatnej.

Rozwój państwa chcemy oprzeć na wydajnej i dobrze zorganizowanej pracy wszystkich obywateli. Będziemy odbudowywać szacunek dla solidnej pracy, przedsiębiorczości, uczciwości kupieckiej. Przede wszystkim konieczne jest odtworzenie zerwanego związku między płacą i pracą. Będziemy dążyć do zamiany systemów płacowych nakładających sztuczne ograniczenia na wzrost uczciwych zarobków. Zamierzamy szybko znieść podatek od ponad normatywnego wzrostu wynagrodzeń (tzw. popiwek).

Rząd powinien aktywniej niż dotychczas przeciwstawiać się zjawisku bezrobocia. Będziemy stosować zachęty do inwestowania w regionach dotkniętych bezrobociem. Uruchomimy też roboty publiczne z myślą o rozwoju infrastruktury komunikacyjnej, łącznościowej i energetycznej. Będziemy popierać rozwój usług komunalnych i stworzymy możliwości kredytowe dla osób pragnących zakładać własne przedsiębiorstwa.

Zdajemy sobie sprawę z rozmiarów deficytu budżetowego, odrzucamy jednak twierdzenie, że państwa nie stać obecnie na ochronę środowisk socjalnie słabych (np. emeryci, inwalidzi, rodziny wielodzietne). Odwrotnie właśnie w okresie niedostatku opieka nad najślabszymi zyskuje na znaczeniu, ponieważ wzrasta liczba rodzin żyjących poniżej minimum socjalnego. Cywilizowane państwa europejskie, zwłaszcza zaś państwo nawiązujące do chrześcijańskiego systemu wartości, musi znaleźć środki i sposoby, by umożliwić godną egzystencję tej części społeczeństwa, która nie może sama zarobić na swe utrzymanie.

Wyłoniony po wyborach rząd powinien niezwłocznie wypracować, na drodze rokowań, układ określający niezbędne minimum zobowiązań państwa w zakresie lecznictwa i świadczeń emerytalno-rentowych. Należy też niezwłocznie przystąpić do reformowania systemu zabezpieczenia społecznego. Mechanizm podatków i świadczeń powinien w większym niż dotychczas stopniu uwzględnić potrzeby rodzin. Tworząc nowy model zabezpieczenia społecznego będziemy dążyć do rozszerzenia roli spełnianej przez organizacje społeczne i wyznaniowe.

Szczególną wagę przykładamy do rozwiązania wielkiego problemu społecznego jakim jest niedostatek mieszkań. Pierwszym krokiem winno być

prawne uporządkowanie sfery mieszkalnictwa połączone z finansową pomocą budżetu państwa. Pomoc ta powinna być przeznaczona przede wszystkim na uzbrojenie terenów pod budownictwo mieszkaniowe oraz na stworzenie takiego systemu kredytu hipotecznego, który zapewniłby dostępność mieszkania dla przeciętnej polskiej rodziny.

Dla najbiedniejszych zostanie uruchomiony system taniego budownictwa komunalnego finansowanego bezpośrednio z budżetu państwa. Państwo będzie także wspomagać te rodziny, które nie są w stanie pokryć kosztów utrzymania mieszkania. Szczególną uwagę skoncentrujemy na niepokojących społeczeństwo zjawiskach korupcji i grabieży majątku państwowego. Odrzucamy pogląd, że reformie rynkowej musi towarzyszyć nieuczciwość i niesprawiedliwość.

Będziemy stanowczo żądać ujawnienia i ukarania ludzi, którzy dążąc do osobistych korzyści zaszkodzili państwu i współobywatelom. Zdecydowanie potępiamy politykę pobłażania – bezkarność przestępstw rujnuje społeczne poczucie sprawiedliwości i musi stać się przyczyną rozpadu państwa.

Program wyborczy Porozumienia Obywatelskiego Centrum

1. Sprawny parlament, silny rząd, lojalna współpraca z Prezydentem .
2. Koniec bałaganu w państwie, szybkie uchwalenie po wyborach Konstytucji.
3. Bezpieczeństwo dla Polski, skuteczniejsze starania o gwarancje bezpieczeństwa ze strony NATO, modernizacja wojska.
4. Ratunkowy plan gospodarczy dla sprawnych przedsiębiorstw, rozwój przedsiębiorczości prywatnej.
5. Prywatyzacja dla wszystkich i bez złodziejstwa.
6. Preferencyjny kredyt dla silnych, chłopskich gospodarstw rodzinnych, ochrona krajowego rynku żywności.
7. Banki dla przedsiębiorców – nie dla aferzystów.
8. Dekomunizacja, administracja, wojsko, policja, izby skarbowe nie będą przechowalnią dla aparaczyków z byłej PZPR.
9. Autonomia i współpraca Państwa i Kościoła Katolickiego.
10. Szacunek dla pracy, otwarta droga dla zaradnych i pracowitych, zasiłek dla bezrobotnych, a nie dla cwaniaków.
11. Mocna pozycja związków zawodowych, uczciwe i poważne negocjacje z pracownikami.
12. Ratunek dla oświaty, kultury, służby zdrowia i ubezpieczeń społecznych, nie będziemy oszczędzać na dzieciach, starcach i inwalidach.

Źródło: Zbiory prywatne. Biuletyn Informacyjny Zarządu Wojewódzkiego Porozumienia Centrum w Białymstoku. Redagowało kolegium w składzie: Krzysztof Putra, Mirosław Barej, Bohdan Paszkowski, Andrzej Lussa, Krzysztof Jurgiel.

DOKUMENT NR 3

Chcemy żeby było normalnie, abys poczuł się naprawdę bezpieczny

Stan obecny jest zatrważający: wali się na nas lawina przestępczości. Napady, włamania do mieszkań i samochodów, wielkie afery gospodarczo-finansowe, oszustwa na większą i mniejszą skalę, przemyt, rozboje, narastające zagrożenie narkomanią, brutalne zabójstwa, pijaństwo na drogach, wymuszenie i terror zorganizowanych band. Znasz to wszystko z gazet, z telewizji i z radia, z zasłyszanych w tramwaju opowieści, może nawet z własnego doświadczenia. Co robi państwo? – pytasz przybity, załamany, rozgoryczony, przerażony. Co robi państwo, gdzie jeszcze nie tak dawno masy uzbrojonej po zęby milicji zalewały ulice w dniach rocznic niewygodnych dla władzy? Gdzie zdawałoby się każdy obywatel miał swego „gliniarza”, tajniaka, zomowca, gdzie niezadowolone z rządów komunistów społeczeństwo trzymane jednak było przez aparat ucisku „za pysk” i przez długie lata była to taktyka skuteczna, co się stało z tymi ludźmi? Czy temu państwu, tej władzy zupełnie obojętny jest los szeregowego mieszkańca miasta, miasteczka i wsi? Czy nasze bezpieczeństwo musi interesować już tylko nas samych?

Stan bezpieczeństwa i porządku rzeczywiście jest obecnie katastrofalny. Ale czy w słabym, chwiejącym się w posadach państwie narastającego bezrobocia i recesji, w państwie z budżetem dziurawym jak ser szwajcarski, może być inaczej? Wszak organa bezpieczeństwa i ochrony porządku to część społecznego organizmu, podlega takim samym prawom, zależna od takich samych czynników, jak pozostałe. Oczywiście, można by było zrobić więcej. Można by było kontrolę nad reformą tych instytucji wziąć od razu energicznie w odpowiednie ręce. Wyrzucić tych, którzy prawa i władzy nadużywali za rządów komuny, a tych, którzy chcieli uczciwie pracować, służyć społeczeństwu, otoczyć opieką materialną, organizacyjną, szkoleniową. Bo obecne czasy wymagają już innych środków i innych metod.

Tak można by to zrobić. Ale i tę aferę rząd Tadeusza Mazowieckiego uznał za nieistotną. Zresztą rozliczenie z komunistami, z ich zdeprawowaną praktyką społeczną i prawną, określono „grubą kreską”. Przebudowa ochrony prawa i porządku była czystą farsą. Zezwolono na zniszczenie dowodów bezprawia, pozacierano ślady, przez co aparat – mimo nowego kierownictwa i innej zupełnie społecznej atmosfery – pozostał przez społeczeństwo niedoceniony, ba lekceważony i często wzgardzony. A to był błąd! Policja, służby specjalne, prokuratury i sądy – wszystko to w normalnie funkcjonującym społeczeństwie spełnia bardzo ważną rolę. Praca tych organizacji i instytucji otoczona jest szacunkiem i zaufaniem: oni nas chronią! Oni czuwają nad tym, by twoje życie nie zmieniło się w koszmar codziennego strachu, by owoców twojej pracy nie zawłaszczył kto inny, by za przestęp-

stwo czekała rzeczywista i sprawiedliwa kara. Szacunek dla prawa jest wszędzie podstawą społecznego ładu. A bez takiego ładu niemożliwa jest prawdziwa demokracja. Ile złej krwi wylałeś, widząc bezkarność, draństwo, nepotyzm, jawną niesprawiedliwość? Ile energii życiowej zabrało ci dochodzenie swych praw w oczywistych zupełnie sytuacjach? Ile przez to straciłeś złudzeń, ile załęgło się w tobie rezygnacji i zniechęcenia? Ale autorytet prawa i szacunek dla prawa można przywrócić. Nie jest to łatwe i nie stanie się natychmiast, ale to jest możliwe.

Porozumienie Centrum jest jedyną partią, która od początku, do chwili swego powstania opowiadała się za krajem praworządnym, za taką reformą sądownictwa, policji, służb celnych, prokuratury, która uczyni te organy sprawnymi, kompetentnymi i aktywnymi stróżami prawa. Liderzy PC wielokrotnie dramatycznie zabierali głos w tej sprawie, dostrzegając rozprzężenie porządku prawnego w państwie. Przypomnij sobie choćby zwołaną na koniec czerwca „konferencję antykorupcyjną”. Jak myślisz, dlaczego najbardziej krytykowali stawianie tam spraw przedstawiciele wszelkiej frakcji komunistycznych, postkomunistycznych i krypto komunistycznych (SdRP, Unia Demokratyczna, komunistyczni ludowcy)? Dlaczego formułowane tam hasła i postulaty określano jako dążenia do stworzenia państwa policyjnego, rządów silnej ręki, a nawet chwilami nazywano je faszyzmem? Odpowiedź jest oczywista, jeśli zapytasz w czyim interesie jest, aby Polska była nadal państwem bezprawia, bałagany, chaosu prawnego i korupcji? Porozumienie Centrum – partia, która zawsze opowiadała się za silną władzą (czyż nie jest ona nam naprawdę potrzebna?), chce swój program odnowy prawnej, program walki z wszelką przestępczością i lekceważeniem, a nawet pogardą dla prawa, wcielić w życie szybko i konsekwentnie. Dla policji muszą się znaleźć pieniądze na wyposażenie techniczne, na środki łączności, na szkolenie fachowców za granicą.

Porozumienie Centrum chce, byś się więcej nie wstydził za swój kraj, za panujące w nim prawo dżungli i za wieczną niemożność władz. Porozumienie Centrum – partia ludzi zdeterminowanych wie jak to wszystko wcielić w życie. Nie poprzestawaj na intelektualnych dyskusjach, na bredzeniu o prawach człowieka dla pospolitych bandytów, oszustów i złodziei. Możesz się o tym przekonać. Oddaj na nas swój głos! Bo chyba nie sądzisz, że to się zrobi samo? Albo, że o twoje bezpieczeństwo zadba była komuna czy demokraci spod znaku Unii Demokratycznej, którym najlepiej wychodzi głoszenie pięknych haseł?

Źródło: Zbiory Rafała Rudnickiego. Biuletyn Informacyjny Zarządu Wojewódzkiego Porozumienia Centrum w Białymstoku. Redagowało kolegium w składzie: Krzysztof Putra, Mirosław Barej, Bohdan Paszkowski, Andrzej Lussa, Krzysztof Jurgiel.

DOKUMENT NR 4

Kościół Katolicki o wyborach parlamentarnych

Nadchodzi moment, w którym po raz pierwszy od ponad pół wieku, każdy z obywateli państwa polskiego będzie mógł bez żadnego nacisku wyrazić swą wolę w wolnych wyborach parlamentarnych, a więc zdecydować o tym, w jakim państwie chce żyć i komu powierzyć kierowanie jego losami na najbliższe lata.

Urzeczywistniły się, wysuwane od wielu lat słuszne żądania dotyczące podmiotowości narodu i w obecnych warunkach możemy zdecydować w jakim stopniu także państwo będzie prawdziwie nasze. Wydarzenie to, należy postrzegać w kontekście daleko idących zmian przemian dokonujących się w Europie. Daje to nam niepowtarzalną szansę, *ażebymy przewyciężyć następstwa ustroju, który okazał się ekonomicznie niewydolny, a etycznie szkodliwy, budować w ramach nowego ustroju ład, a całość życia społeczno – ekonomicznego odzyska potrzebną równowagę*, z takim przesłaniem zwrócił się do Polaków Ojciec Święty podczas czwartej pielgrzymki do Ojczyzny (homilia w Białymstoku w dniu 5 czerwca 1991 r.).

Katolicy świeccy mają prawo i obowiązek brania czynnego udziału w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym oraz przepajania spraw doczesnych Duchem Chrystusowej Ewangelii. Dotyczy to zwłaszcza takich działań obywatelskich jak wybory. Sobór Watykański II wzywa: *Niech wszyscy obywatele pamiętają o swoim prawie i obowiązku brania udziału w wolnych wyborach na pożytek dobra wspólnego. Pragniemy zwrócić uwagę, że nie biorąc udziału w wyborach, wpływamy również na ich wynik i to niezrządkiem w niezamierzonym przez nas kierunku. Umożliwiamy bowiem w ten sposób dojście do władzy tym, którzy przyjmują odmienny od naszego systemu wartości. Udział w wyborach należy uznać więc za ważny obowiązek moralny i dlatego właśnie zabieramy głos w tej doniosłej sprawie.*

Fragment stanowiska Episkopatu Polski w sprawie wyborów parlamentarnych. Jasna Góra 27 sierpnia 1991 r.

Źródło: Zbiory Rafała Rudnickiego. Biuletyn Informacyjny Zarządu Wojewódzkiego Porozumienia Centrum w Białymstoku. Redagowało kolegium w składzie: Krzysztof Putra, Mirosław Barej, Bohdan Paszkowski, Andrzej Lussa, Krzysztof Jurgiel.

DOKUMENT NR 5

Polska: Ku demokratycznemu kapitalizmowi. Deklaracja wyborcza przyjęta przez krajową konferencję Kongresu Liberalno-Demokratycznego

Jesteśmy liberałami. Opowiadamy się za żyjącym w wolność społeczeństwem otwartym. Uznajemy potrzebę tolerancji i kompromisu. Pragniemy

państwa opartego na prawie i poszanowaniu własności prywatnej. Stawiamy na inicjatywę indywidualną, na przedsiębiorczość i dobrą pracę. Chcemy uprawiać politykę racjonalną i pragmatyczną.

Jesteśmy demokratami. Pragniemy, by dostęp do wartości liberalnych był możliwie powszechny. Polska weszła w okres przeobrażeń o zasadniczym znaczeniu. Pełne włączenie kraju w ramy nowoczesnej cywilizacji wymaga przewyciężenia postkomunistycznej zapaści, jak również opóźnień rozwojowych, które narastały od co najmniej trzech stuleci. Niedorozwój mieszczaństwa, słabość struktur państwa, co ostatecznie doprowadziło do utraty niepodległości, słabość kapitalizmu i warstwy średniej w wieku dziewiętnastym oraz zbyt krótki czas dany II Rzeczypospolitej na odrobienie powstałego dystansu – wszystko to stworzyło nie tylko ilościowe lecz również i jakościowe różnice między Polską a krajami Europy Zachodniej. Zasadniczym jednak źródłem kryzysu, w jakim znajduje się nasz kraj, była próba realizacji komunistycznej utopii. Utopii radykalnie negującej liberalne wartości i zgodną z nimi organizację społeczeństwa.

Przed nami trud zasypania cywilizacyjnej przepaści. Do tego właśnie potrzebny jest liberalizm pojęty jako system wartości i technika działania. W oparciu o tę tradycję Kongres Liberalno-Demokratyczny pragnie organizować życie gospodarcze, społeczne i polityczne.

Zmierzamy do nadania polskiemu życiu kształtów, które kontynuują współczesną cywilizację zachodnią, a łącznie mogą być określone mianem demokratycznego kapitalizmu. Dla Polski nie ma trzeciej drogi. Chcemy współtworzyć naszą większą ojczyznę – Europę. Zmierzamy do:

- odbudowy poczucia obywatelskości,
- zrekonstruowania własności prywatnej i gospodarki rynkowej,
- stworzenia silnego, ale ograniczonego państwa,
- określenia nowego miejsca Polski w świecie i Europie.

Wolny i odpowiedzialny obywatel

Kluczem do naszych przemian jest obywatelska aktywność Polaków. Obywatel jest podmiotem działań gospodarczych, społecznych i politycznych. To człowiek działający w poczuciu spoczywającej na nim odpowiedzialności i czyniący użytek ze swojej wolności. To inicjator i aktywny uczestnik różnorodnych przedsięwzięć.

Prawa obywatelskie muszą być zagwarantowane konstytucyjnie. Ale tylko sam człowiek może stać się ich podmiotem. Zdaniem Kongresu Liberalno-Demokratycznego stabilne funkcjonowanie społeczeństwa wymaga odpowiedniej warstwy ludzi materialnie niezależnych, zdolnych do korzystania ze swych praw i wywiązywania się z obowiązków. Stabilna demokracja wymaga więc licznej warstwy średniej.

Kongres uważa, że drogą ku szybkiemu wzrostowi warstwy średniej jest upowszechnienie własności oraz stworzenie warunków uczciwego bogacenia się dzięki przedsiębiorczości i pracowitości. Należą do tej warstwy ludzie aktywni, gotowi do tego, aby kształcić i przyswajać sobie nowe umiejętności zawodowe. Dlatego opowiadamy się za zbudowaniem rynku pracy oraz małą przedsiębiorczością i powszechnym udziałem w prywatyzacji majątku państwowego.

Odpowiedzialność obywateli wiąże się z własnością i zakorzenieniem. Stąd rodzi się dbałość o swoje najbliższe otoczenie: własny dom, warsztat pracy, ulicę, miasteczko. Stąd rodzi się poczucie bycia u siebie, poczucie bezpieczeństwa niezbędne do uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym.

Być obywatelem oznacza stały udział w życiu zbiorowym i na poziomie lokalnym i regionalnym, stowarzyszeniowym oraz ogólnopolskim. Pierwszy to instytucja samorządu lokalnego i autonomii terytorialnej. Drugi dotyczy obrony różnorodnych interesów i realizacji konkretnych celów (np. związki zawodowe, ruch ekologiczny, towarzystwa charytatywne). Trzeci wiąże się z możliwością wybierania i bycia wybieranym do organów władzy publicznej szczebla ogólnopolskiego. Dodatkowe możliwości uczestnictwa w życiu publicznym daje obywatelowi udział w referendum tak na szczeblu centralnym jak i terenowym.

Chcemy, by w życiu społecznym i politycznym uczestniczyła jak największa liczba obywateli reprezentujących różne światopoglądy i zachowujących swoją tożsamość duchową. Dlatego też Kongres Liberalno-Demokratyczny opowiada się za respektowaniem zasady neutralności światopoglądowej państwa.

Rynek, własność, przedsiębiorczość, praca

Najpewniejszą z gwarancji wolności jest własność prywatna. Powiększanie się liczby odpowiedzialnych posiadaczy własności umacnia wśród ogółu obywateli zdolność do inicjatywy, sprzyja ich rozwojowi osobistemu i poczuciu niezależności, pozwala osiągnąć ekonomiczną pewność jutra. Własność prywatna w połączeniu z konkurencyjnym rynkiem stwarza zarazem najskuteczniejszy ze znanych mechanizmów pomnażania ogólnospołecznego bogactwa.

Kongres Liberalno-Demokratyczny uważa, że w warunkach polskich potrzeba nie jednej, lecz wielu dróg ku własności prywatnej; dróg równoległe biegnących obok siebie i wzajemnie się uzupełniających. Obszarów podlegających prywatyzacji nie ograniczamy wyłącznie do produkcji i handlu; potrzeba również prywatnych szkół, uniwersytetów, służby zdrowia, ubezpieczeń i funduszy emerytalnych etc.

Szczególne nadzieje można wiązać z tymi działaniami, które realną szansę na tworzenie własności składają w ręce indywidualnych obywateli. Ogromne znaczenie ma urzeczywistnianie się obywatelskiego ducha przedsiębiorczości prywatnej poprzez budowanie od podstaw firm, a wśród nich przedsiębiorstw rodzinnych. Rozwiązaniem możliwym do zastosowania w ograniczonym zakresie jest reprivatyzacja.

Kongres stoi na stanowisku, iż tworzyć należy warunki otwierające Polskę dla kapitału zagranicznego. Powinien on współuczestniczyć w przemianach ogólnokrajowej struktury własności w dostosowaniu gospodarki polskiej do wymogów rynku światowego. Ważnym narzędziem w przenoszeniu praw własności na skalę masową powinny być prywatyzacyjne, których koncepcja została opracowana przez kongres. Bony otworzą drogę ku własności szerokim kręgom obywateli, co jest warunkiem powstania demokratycznego kapitalizmu.

Przeobrażenie struktury własności w gospodarce polskiej jest dla Kongresu Liberalno-Demokratycznego podstawowym, ale nie jedynym elementem w budowaniu rynkowego ładu ekonomicznego. Polska odniesie sukces gospodarczy wtedy, gdy istnieć będzie silny pieniądz i gdy zostanie zainicjowana polityka przemysłowa i rolna państwa, państwo musi być aktywnym uczestnikiem procesu adaptacji polskiego przemysłu i rolnictwa do wymogów konkurencji międzynarodowej.

Gospodarka rynkowa sprzyja przede wszystkim tym, którzy widzą w niej szansę dla siebie. Związana jest ona nie tylko z własnością i przedsiębiorczością, lecz również z pracą, z której żyje większość obywateli. Rzetelna praca wymaga pogodzenia interesów pracodawcy i pracownika, oznacza to dobrą organizację, szacunek dla pracownika, jasne zależności między pracą a wynagrodzeniem. Przedłużeniem tych relacji winien być rozległy system indywidualnego oszczędzania i prywatnych ubezpieczeń.

Jednocześnie nic nie może zwolnić społeczeństwa od odpowiedzialności za los tych, którzy nie są w stanie – z przyczyn od nich niezależnych – odnaleźć swego miejsca w warunkach rynku i konkurencji. Obszar pomocy socjalnej nie powinien być jednak wyłączną domeną państwa. W miarę możliwości sfery te powinny przechodzić w ręce instytucji społecznych oraz władz lokalnych. Ich działalności nie należy przy tym koncentrować na tradycyjnym opiekuństwie, które często wydłuża stan ubóstwa i bierności, lecz na udzielaniu pomocy w odzyskaniu samodzielności ekonomicznej.

Silne, ale ograniczone państwo

Zmierzamy do społeczeństwa obywatelskiego, w którym żyć będą bezpieczni w swoich prawach, wolni odpowiedzialni obywatele. Chociaż społeczeństwo otwarte nie posiada swego z góry wyznaczonego kształtu, istnieją w nim trwałe zasady współżycia wolnych ludzi. Jest nią między innymi

zasada ograniczonej roli państwa. Państwo ograniczone prawem powinno zostawić jak największą przestrzeń aktywności ludziom we wszystkich sferach życia. To każdy z nas powinien wybierać światopogląd, zawód, obyczaj.

Państwo natomiast powinno stać na straży prawa i reguł współistnienia obywateli. Funkcję tę można wykonywać efektywnie o ile będzie ograniczone w swoich kompetencjach, ale zarazem będzie dysponowała sprawnym aparatem wykonawczym. Potrzebni są tak fachowi urzędnicy jak skuteczna policja. Naczelną instytucją państwa musi być niezależny system sądowniczy. Konieczne jest tym bardziej prawo stabilne i zrozumiałe. Od powszechnego szacunku dla prawa zależy wolność obywateli.

Funkcjonowanie władzy publicznej winno być oparte na istnieniu instytucji Prezydenta RP i dwuizbowego parlamentu, pochodzącego z wyborów powszechnych. W rękach rządu powinna być władza wykonawcza. Udział obywateli w życiu państwa nie może być ograniczony jedynie do okresowych wyborów poszczególnych ogniw centralnego aparatu państwowego.

Samorząd oraz samodzielne organizacje społeczne i zawodowe są bowiem miejscem, gdzie najpełniej kształtuje się dojrzałość publiczna i odpowiedzialność jednostek, jako wspólnot sąsiedzkich i zawodowych, gdzie formują się elity. Decyzje podejmują najtrafniej ci, których one dotyczą. Decentralizacja życia i samorządność lokalna nie może oznaczać jedynie poszerzenia współodpowiedzialność, musi być zbudowana na solidnych podstawach prawnych i finansowych.

Liberalny priorytet wolności wytycza granice woli większości która jest żywiołem demokracji. Demokracja jako metoda dochodzenia do decyzji publicznych i edukacji politycznej obywateli sprawdza się tylko wtedy, gdy swoje granice znajduje w prawie mniejszości i prawach człowieka. Demokracja parlamentarna opiera się na systemie partyjnym. Demokracja potrzebuje partii politycznych poprzez które ujawniają się odmienne opcje przedstawiane pod osąd wyborców.

Kongres Liberalno-Demokratyczny ceni wysoko lokalne odrębności. Samorząd terytorialny jest tylko jednym z elementów decentralizacji życia w Polsce. Konieczne jest również wykształcenie instytucji pośredniczących między gminą a państwem. Rolę tę spełni region. Regionalizacja Polski powinna nastąpić na zasadzie powszechnej autonomii terytorialnej. W polskiej sytuacji regionalizacja dokona się przy zachowaniu integralności państwa zastrzeżonej konstytucyjnie i zabezpieczonej w praktyce ustrojowej. Regionalizacja jest jednym z filarów demokratycznego kapitalizmu.

Polska w świecie i Europie

Od dwóch albo trzech stuleci geopolityczną świadomość kolejnych pokoleń Polaków określało poczucie zagrożenia występującego jednocześnie

od wschodniej i zachodniej granicy kraj. Położenie w strefie buforowej pomiędzy ekspansjonistycznymi Niemcami i Rosją bez reszty determinowało opcje stojące przed polską polityką zagraniczną. Zmiany jakie dokonały się na kontynencie europejskim po II wojnie światowej oraz kryzys mocarstwowości Związku Radzieckiego u schyłku lat osiemdziesiątych stworzyły nową sytuację. Uzyskaliśmy swobodę decydowania o sobie. Jednocześnie stanęliśmy przed koniecznością wyboru politycznej drogi najkorzystniejszej z punktu widzenia wymagań naszego bezpieczeństwa i cywilizacyjnego rozwoju.

Za zachodnią granicą państwa leżą dzisiaj nie tylko zjednoczone Niemcy, lecz również coraz ściślej integrujący się świat cywilizacji Zachodu. Na Wschodzie załamuje się totalitarne imperium, z którego mogą wyłonić się nowe, demokratyczne organizmy państwowe. Oba te procesy tworzą dla Polski korzystną sytuację. W stosunku do społeczeństw żyjących za naszą wschodnią granicą doświadczenia Polski w przewyciężaniu totalitaryzmu u budowaniu demokratycznego kapitalizmu mogą być inspiracją i pomocą. Kongres Liberalno-Demokratyczny kontynuować będzie sprawdzone już formy współpracy z naszymi najbliższymi sąsiadami i popierać dynamiczną obecność na ich rynkach polskich przedsiębiorstw.

Z kolei w odniesieniu do Zachodu celem polskiej polityki zagranicznej winno być możliwie szybkie wejście do ukształtowanych tam wspólnotowych struktur – w tym do systemu bezpieczeństwa, a zarazem nie czynienia niczego, co mogłoby te struktury podważać lub osłabiać. Kluczowy z tego punktu widzenia jest stosunek naszego kraju do Niemiec i Stanów Zjednoczonych. Niemcy uczestniczące w NATO i ściśle związane ze Stanami Zjednoczonymi, muszą być traktowane przez polską dyplomację nie jako potencjalny przeciwnik, lecz niezwykle ważny partner. Trzeba sobie uświadomić, iż pełne uczestnictwo Polski w strukturach i dorobku cywilizacji zachodniej w ogromnej mierze zależy dziś od dobrosąsiedzkiej współpracy z Niemcami.

Dla procesów Europy i świata zachodniego istotne znaczenie ma wciąż aktywny w nich udział Stanów Zjednoczonych. Kraj ten ciągle w poważnej mierze decyduje o bezpieczeństwie i stabilności naszego kontynentu, toteż wszechstronne związki z nim mogą jedynie pomoc w osiągnięciu przez polską dyplomację stawianych przed nią celów. Kongres Liberalno-Demokratyczny uważa, iż geograficzne położenie Polski daje nam możliwości uczestnictwa w porozumieniach regionalnych uzupełniających i ułatwiających procesy integracyjne cywilizacji zachodniej. Zwłaszcza dwa kierunki współpracy regionalnej są dla Polski polem do aktywności i inicjatywy. Kooperacja bałtycka obejmująca przede wszystkim miasta portowe Niemiec, Danii, Szwecji, Finlandii, Rosji, Estonii, Łotwy, Litwy i Polski jest przykładem związków gospodarczych obejmujących zarówno państwa należące do

Wspólnot Europejskich, jak i przewyższające totalitarną przeszłość. Z kolei współpraca Polaków z Czechosłowacją i Węgrami jest południowym odpowiednikiem kooperacji bałtyckiej. W obu regionalnych porozumieniach Polska powinna odegrać aktywną inicjatywną rolę, stając się naturalnym łącznikiem między północą i południem Europy.

Normalne życie gospodarcze, społeczne i polityczne, którego ramy wytycza ład liberalny, jest całkowicie odmienne od dotychczasowych polskich doświadczeń. Przebudowa całości życia wymaga czasu i nie może być dokonana bez ogromnego wysiłku i konfliktów. Będą wiązać się koniecznością porzucenia starych nawyków, które wciąż obecne są w naszym myśleniu i działaniu. Zbudowanie w naszym kraju nowoczesnej cywilizacji wymagać będzie wielkiego powszechnego uczenia się wszystkich i każdego z osobna. Wychodząc z komunizmu musimy nauczyć się przedsiębiorczości umiejętności radzenia sobie z nowymi sytuacjami, ponoszenia ryzyka, rozwijania nowych umiejętności i rzetelnej pracy. Musimy także nauczyć się odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu publicznym, umiejętności walki o własne interesy poprzez dyskusje i negocjacje, szukanie kompromisu z innymi.

Liberalna przebudowa Polski obok trudu da satysfakcję z pokonywania przeciwności. Kierując się liberalnymi zasadami możemy wzmocnić wiarę we własne siły i powodzenie podjętych działań. Im więcej osób i grup społecznych zechce wraz z nami wziąć odpowiedzialność za los własny i całego kraju, tym skuteczniejsza i szybsza będzie nasza droga do pełnego uczestnictwa we współczesnej cywilizacji.

Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego. Biuletyn Informacyjny Kongresu Liberalno-Demokratycznego.

DOKUMENT NR 6

Kongres Liberalno-Demokratyczny. Biuro Wyborcze w Białymstoku. Jak przeciwdziałać bezrobociu, inflacji, spadkowi stopy życiowej, kryzysowi w budownictwie mieszkaniowym?

Kongres Liberalno-Demokratyczny proponuje:

1. Opracowanie programu polityki przemysłowej i rolnej zawierającego:

- stworzenie nowego, znacznie mniej obciążającego podatnika, jednako­wego dla wszystkich systemu podatkowego,
- doprowadzenie do szybkich zmian w niewydolnych przedsiębiorstwach państwowych oraz określenie ich właściciela,
- wdrożenie rządowego programu wspierania rozwoju wsi – skierowanie tej pomocy do samych rolników i prywatnych podmiotów gospodarczych powstających i działających na wsi.

2. Wspieranie rozwoju prywatnej przedsiębiorczości, ponieważ może ona stworzyć miejsca pracy, szybko dostosowuje się do popytu na rynku wewnętrznym i międzynarodowym, zapewnia

akumulację krajowego kapitału niezbędną do rozwoju rodzimego przemysłu i rolnictwa.

3. Zmniejszenie udziału budżetu w dochodzie narodowym poprzez:

– ograniczenie nadmiernej ingerencji państwa w życie publiczne i gospodarcze jako pozostałość „realnego socjalizmu”,

– zmniejszenie obciążeń podatkowych, pozwalające na gromadzenie środków finansowych na inwestycje i tworzenie nowych miejsc pracy.

4. Zmiany systemu ubezpieczeń społecznych na taki, który zapewni obywatelom godziwe emerytury i uzyskiwanie świadczeń medycznych proporcjonalnie do pieniędzy wyłożonych na ubezpieczenia. Aby to umożliwić proponujemy:

– utworzenie nowego, komercyjnego i dobrowolnego systemu ubezpieczeń zdrowotnych i emerytalnych,

– traktowanie służby zdrowia jako normalnej działalności usługowej z jednoczesnym utrzymaniem lecznictwa publicznego dla osób o niskich dochodach

5. Rozwój budownictwa mieszkaniowego będzie możliwy tylko przy jednoczesnym zastosowaniu działań obejmujących środki: socjalne, kredytowe, technologiczne oraz w zakresie kształtowania ładu przestrzennego m.in. poprzez:

– dofinansowanie kosztów zakupu i budowy mieszkań w postaci niskoprocentowych, częściowo umarzalnych kredytów, rozwój wszelkich form inwestycji mieszkaniowych,

– ułatwienie dostępu do terenów budowlanych.

O realizację przedstawionych postulatów będą zabiegać wybrani z listy KLD posłowie i senatorowie.

Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku. Rada Wojewódzka Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej 1990-1991. Ulotka wyborcza Kongresu Liberalno-Demokratycznego, sygn. 3.

DOKUMENT NR 7

Z Program Unii Demokratycznej. Chcemy zapewnić ludziom bezpieczeństwo, upowszechnić prywatną własność.

1. Poprzemy ludzi przedsiębiorczych gwarantując tworzenie nowoczesnego systemu ustawodawstwa gospodarczego i podatkowego, ułatwiając start i rozwój przedsiębiorstw przez skuteczne wykorzystanie kredytów za-

gwarantowanych przez Zachód i kapitał zachodni, udostępniając fachowe doradztwo i znosząc bariery administracyjne i finansowe.

2. Należy dać szansę przedsiębiorstwom państwowym umarzając stare długi przedsiębiorstwom skutecznie dokonującym restrukturyzacji, reformując dywidendę, by umożliwiła rozwój przedsiębiorstwa, ustanawiając sprawne zarządy, zastępując popiwiek innymi, mniej uciążliwymi sposobami walki z inflacją, stwarzając warunki do wprowadzenia nowoczesnych technologii.

3. Trzeba wesprzeć rolnictwo przeciwdziałając dalszemu spadkowi dochodów wsi, zapewniając rynek zbytu dla płodów rolnych, wpływając na rozwój skupu, przetwórstwa, magazynów i chłodni, umarzając w części właściwie wykorzystane kredyty inwestycyjne zaciągnięta przed 1 stycznia 1990 r., chroniąc krajową produkcję rolną rozsądną polityką celną, znajdując nowe rynki dla eksportu polskiej żywności, ułatwiając zatrudnienie na wsi tym, którzy nie mogą wyżywić się z pracy na roli, przez tworzenie niezbędnych zaplecza gospodarce rolnej.

4. W trzy lata musimy dokonać przełomu w budownictwie mieszkaniowym ułatwiając uzyskiwanie działek budowlanych i uniemożliwiając spekulacje w tym zakresie, wspomagając rozwój produkcji materiałów budowlanych, wspierając komunalne budownictwo socjalne i czynszowe poprzez niskoprocentowany kredyt na niezbędną powierzchnię mieszkalną, gwarantując system dopłat do czynszów i ochronę lokatorów.

5. Będziemy prowadzić aktywną politykę społeczną otaczając szczególną opieką rodzinę, samotne matki i dzieci, pomagając w zdobywaniu zawodu i pracy bezrobotnym i młodzieży, organizując roboty publiczne i lokalne programy pomocy, dbając o dostępność szkół, przedszkoli i żłobków,

6. Trzeba poprawić sytuację kobiet dążąc do usunięcia trudności, z jakimi borykają się w codziennym życiu, pracy i domu traktując pracę w gospodarstwie domowym oraz wychowanie dzieci na równi z pracą zawodową słuchając uważnie ich głosu.

7. Musimy szybko przeprowadzić reformy służby zdrowia, systemu ubezpieczeń, emerytur i rent wywierając nacisk na jego skuteczność i sprawiedliwość, nadając składce ubezpieczeniowej charakter wkładu kapitałowego, zapewniając niezbędne minimum emerytur i opieki zdrowotnej, aby starość nie równała się biedzie i upokorzeniu, chroniąc ofiary dotychczasowego systemu ubezpieczeniowego.

8. Państwo musi zapewnić bezpieczeństwo ludziom szanującym prawo tworząc taką policję, która skutecznie obroni nas przed kradzieżami, napadami i korupcją stanowiąc nowoczesny, sprawny i szczelny system podatkowy, który postawi tamę oszustwu, a Skarbowi Państwa zapewni należyte wpływy umożliwiając powstawanie policji lokalnych, takich, jak w innych krajach.

9. Należy zagwarantować bezpieczeństwo kraju zapewniając kadrze poczucie stabilności szanując godność i honor żołnierzy uwzględniając przy poborze sytuację rodzinną i światopogląd dążąc do stworzenia armii zawodowej.

10. Będziemy chronić środowisko naturalne człowieka łącząc zasady ekologii z rozwojem kraju, wprowadzając zachodnioeuropejskie normy dla wszystkich środków transportu, decentralizując systemy zarządzania i finansowania ochrony środowiska., racjonalizując gospodarkę energetyczną i upowszechniając alternatywne źródła energii, egzekwując przestrzeganie przepisów o ochronę środowiska – wpływy z wysokich kar muszą wystarczyć na ratowanie przyrody tworząc spójny system obszarów chronionych, rezerwatów i parków narodowych.

Jesteśmy za Polską:

- silną wolnością i godnością swych obywateli,
- Posiadającą sprawny rząd i silny parlament oraz administrację służebną wobec obywateli,
- opartą o wartości chrześcijańskie, szanującą zasadę niezależności i właściwej współpracy Kościoła i państwa,
- rozwijającą demokracje lokalne, odbudowującą miasta, powiaty i regiony,
- podejmująca głęboką reformę gospodarki i życia społecznego.

Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego. Ulotka wyborcza Unii Demokratycznej..

DOKUMENT NR 8

Platforma wyborcza Sojuszu Lewicy Demokratycznej. Tak Dalej być nie może!

Minęły już dwa lata od chwili, gdy wywodzące się z „Solidarności” siły polityczne przejęły odpowiedzialność za przyszłość Polski. W tym czasie produkcja przemysłowa spadła o ponad 40%, o 1/3 zmalało wynagrodzenie realne, bez pracy pozostaje prawie 2 miliony osób, państwowe zakłady doprowadzono podatkami do progu bankructwa, rolnicy nie mogą sprzedać swoich towarów, nie osiągnięto żadnego postępu restrukturyzacji gospodarki, liczba oddanych mieszkań spadła do poziomu lat pięćdziesiątych, załamuje się system oświaty i ochrony zdrowia, wielkie grupy ludzi zostały zepchnięte poniżej granicy ubóstwa. Jednocześnie ujawniają się afery i grabieże majątku narodowego o niebywałych rozmiarach. Zmarnotrawiono ogromny kapitał zaufania i cierpliwości społecznej. Nie rozwiązano ani jednego doniosłego problemu społecznego, przeciwnie – powstały nowe i pogłębio istniejące. Jest paradoksem, że ugrupowania odpowiadające za nie-

powodzenia dwóch kolejnych rządów uchylają się od tej odpowiedzialności i starają się dziś pełnić rolę opozycji.

Bezprecedensowy we współczesnej Europie upadek gospodarki Polski w ostatnich dwóch latach jest spowodowany:

- wyborem niewłaściwej koncepcji polityki gospodarczej opartej na doktrynie liberalizmu. Polska płaci ogromną cenę za złudzenia rządzących, którzy zakładali, że „niewidzialna ręka rynku” i polityka monetarystyczna zapewnią równowagę i rozwój gospodarczy. Ponośmy konsekwencje przyjęcia przez rządzący obóz solidarnościowy i wyłonione z niego dwa kolejne rządy dyktatu Międzynarodowego Fundusz Walutowego,
- zaciętrzewieniem politycznym i niekompetencją znacznej części elit rządzących, które kierując się przeświadczeniem, że III Rzeczpospolita może powstać tylko na gruzach PRL, niszczą także to, co było dobre oraz to co można ulepszyć lub naprawić.

Tak dalej być nie może! Trzeba położyć kres procesom degradacji Polski i polityce nie liczącej się z interesami ludzi. Aby nastąpił zwrot konieczna jest w parlamencie silna, dysponująca poparciem społecznym reprezentacja lewicy. To znaczy sił politycznych, które w ramach gospodarki rynkowej dążą do harmonijnego powiązanie efektywnej ekonomiki z celami społecznymi lewicy korygującej socjalne niedoskonałości gospodarki rynkowej i współtworzącej – na wzór zachodniej socjaldemokracji – takie systemy społeczno-gospodarcze, które krajom Europy Zachodniej przyniosły pomyślność gospodarczą.

Przystępujemy do wyborów Sojuszu Lewicy Demokratycznej. Sojusz nasz tworzą: socjaldemokraci, socjaliści, związkowcy, spółdzielcy, działacze organizacji młodzieżowych, kobiecych, stowarzyszeń walczących o poprawę losu bezdomnych i bezrobotnych. Proponujemy alternatywny – wobec obecnie realizowanych – program społeczno-gospodarczy i społeczno-polityczny. Parlamentarzyści wybrani z naszej listy podejmą zdecydowane działania na rzecz:

- rozwoju i ugruntowania demokracji w Polsce, zapobieżenia niebezpieczeństwu rządów autorytarnych,
- zmiany polityki gospodarczej aby zahamować degradację gospodarczą Polski,
- budowy trwałych podstaw gospodarki rynkowej, o jasno określonych strategicznych celach rozwoju, dającej Polsce szansę zbliżania się do poziomu krajów rozwiniętych,
- stworzenia polityki społecznej, kierującej się zasadami sprawiedliwości, nie będącej formą jałmużny,
- umocnienia bezpieczeństwa i suwerenności państwa.

1. Demokracja

Demokracja jest uznawanym i stosowanym przez nasz system wartości, według którego powinno być urządzone nasze państwo i społeczeństwo. Tylko w warunkach demokracji możliwe jest rozwiązanie polskich problemów. Twierdzimy, że dla przezwyciężenia kryzysu gospodarczego i przeprowadzenia reform w Polsce nie są potrzebne rządy „silnej ręki”. Nasi parlamentarzyści sprzeciwią się jednak organizowaniu samozwańczych poza konstytucyjnych instytucji i grup do walki z korupcją, widząc w tym nawrót do skompromitowanych praktyk.

Opowiadamy się zdecydowanie za świeckim charakterem państwa, rozdziałem Kościoła rzymskokatolickiego i innych związków wyznaniowych od państwa oraz neutralnością państwa w stosunku do religijnych przekonań obywateli. Kościół i inne związki wyznaniowe powinny mieć zagwarantowane równe prawa i swobodę wykonywania kultu religijnego. Niepokoją próby łamania tych zasad, uznawanych za standardy demokratycznej Europy i cywilizacyjnego świata. Nasze przedstawicielstwo będzie występować przeciwko gwałceniu wolności sumienia, i wyznania w systemie oświaty i wszędzie indziej, a także przeciw wykorzystywaniu Kościoła do partykularnych celów partii i ugrupowań politycznych. Zarazem będziemy popierać współdziałanie państwa z Kościołem i związkami wyznaniowymi w podnoszeniu siły moralnej narodu, umacnianiu rodziny, dbałości o zabytki kultury, rozwoju opieki nad ludźmi żyjącymi w niedostatku.

Uważamy, że środki masowej komunikacji powinny służyć społecznej kontroli działalności organów państwa, odzwierciedlać opinie, poglądy i postulaty społeczne związane z pracą parlamentu, rządu i administracji państwowej. Powinny umożliwiać wyrażanie interesów i dążeń różnych środowisk i grup ludności. Za taką rolę środków masowego komunikowania, właściwą dla współczesnych demokracji opowie się nasze przedstawicielstwo parlamentarne. Przeciwstawiamy się:

- ponownemu wykorzystywaniu władzy państwowej dla podporządkowania polityki informacyjnej rządzącym partiom,
- takiej komercjalizacji środków masowej komunikacji, która odda je we władanie różnego rodzaju grupom nacisku dysponującym środkami materialnymi.

Za sprawę o szczególnym znaczeniu uważamy to, aby państwowe radio i telewizja służyły całemu społeczeństwu i były poddane jego kontroli.

2. Kryzysowe tendencje w polskiej gospodarce wymagają zmian natychmiastowych i radykalnych

Przede wszystkim odrzucić trzeba błędną doktrynę rządu, który walczy z inflacją przez drakońskie ograniczenie popytu. Inflacja w polskiej gospodarce nie ma charakteru popytowego lecz kosztowny, a więc jej przyczyn

nie da się wyeliminować utrzymując skrajnie niski poziom życia ludzi pracy. Nasi parlamentarzyści przedstawiają program zmian natychmiastowych i radykalnych, na który składają się następujące działania:

- po pierwsze likwidacja podatku od ponadnormatywnych wynagrodzeń, stawiającego narzędzie dyskryminacji przedsiębiorstw państwowych. Należy znieść go niezwłocznie we wszystkich tych gałęziach gospodarki, gdzie istnieje dostateczna konkurencja wewnętrzna lub konkurencja z importu, a także tam, gdzie sektor państwowy znajduje się w mniejszości (np. państwowe gospodarstwa rolne). W przedsiębiorstwach monopolistycznych, które mogłyby wykorzystać zniesienie popiwku dla szybkiego wzrostu płac, finansowego wzrostu cen, należy – do czasu ich zdemonopolizowania – objąć kontrolą wzrostu cen,

- po drugie-niezwłoczne zlikwidowanie tzw. dywidendy obligatoryjnej, ściąganej z przedsiębiorstw państwowych i zastąpienie jej jednolitym podatkiem dochodowym,

- po trzecie – odstąpienie od polityki sztywnego kursu złotego do walut obcych, wprowadzenie kursu płynnego. Sztywny kurs złotego stał się poważnym ograniczeniem eksportu. Faworyzuje on jednocześnie import ze szkodą dla produkcji krajowej. Płynny kurs złotego wyeliminuje to negatywne zjawisko i zapewni równowagę bilansu handlowego,

- po czwarte – rozszerzenie kredytów o preferencyjnym oprocentowaniu na cele inwestycyjne w wybranych dziedzinach gospodarki. Ten cel może być osiągnięty poprzez zerwanie z zasadą dodatniej stopy procentowej od kredytów bankowych i depozytów terminowych, gdyż właśnie to podwyższa znacznie koszty finansowe przedsiębiorstw i w ten sposób przyspiesza inflację zamiast ją hamować,

- po piąte – zmianę w systemie podatkowym obejmującym m.in. podwyższenie podatku obrotowego od towarów wyższej konsumpcji, a więc większego obciążenia nim ludzi o wyższych dochodach, uproszczenie opodatkowania od drobnego rzemiosła i usług,

- po szóste – zrównoważenie budżetu państwa poprzez zmniejszenie wydatków, natychmiastową rezygnację z rozbudowy nowych urzędów, kancelarii, biur Sejmu i Senatu, z niespotykanego dotąd luksusu ich wyposażenia, z rozrzutności przy prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, z niebywałej hojności w wynagradzaniu doradztwa zachodnich ekspertów i firm konsultingowych,

- po siódme – natychmiastową zmianę polityki restrukturyzacji przemysłu państwowego polegającą m.in. na: nakierowaniu Agencji Restrukturyzacji Przemysłu na działania wspomagające tę restrukturyzację i modernizację, nie zaś na korzystne lokowanie oddanych do dyspozycji środków, sprawnym wykorzystaniu na cele restrukturyzacyjne zaofiarowanych Polsce dogod-

nych kredytów Banku Światowego (dotychczasowe wykorzystanie tych kredytów jest wyjątkowo nieudolne),

– po ósme – natychmiastową zmianę polityki państwa w stosunku do bezrobotnych, jej podstawą powinny być działania propodażowe, uruchamiające państwowo – publicznych inwestycji infrastrukturalnych, finansowanych z budżetu państwa,

– po dziewiąte – w interesie najbiedniejszych wprowadzenie ochrony cen towarów i usług pierwszej potrzeby,

– po dziesiąte – istotne zmiany w polityce celnej, aby skutecznie zahamować niekontrolowany wypływ dewiz poza granice kraju.

Realizacja doraźnego programu antykryzysowego powinna w krótkim, kilkumiesięcznym okresie zahamować tendencje do ostatecznego załamania gospodarki.

3. Na drodze do społecznej gospodarki rynkowej

Opowiadamy się za społeczną gospodarką rynkową, tzn. gospodarką, która łączy konkurencję na rynku z aktywnością państwa w tworzeniu warunków rozwoju oraz bezpieczeństwem socjalnym obywateli. Od państwa należy oczekiwać wspomagania rynku poprzez tworzenie prawnych zabezpieczeń przed monopolami i nadużyciem wolności gospodarczej.

Państwo decydując o wysokości stopy oprocentowania kredytów, o wysokości podatków, kursu walutowego i ceł powinno wspierać rozwój tych gałęzi gospodarki, które są nośnikami nowoczesności, kreuja postęp technologiczny i ograniczają bezrobocie, a także warunkują bezpieczny byt społeczeństwa. Wsparcia państwa wymagają działania gospodarcze w następujących obszarach:

- wdrażanie technologii energooszczędnych,
- eksport i aktywizacja regionów o znacznym bezrobociu,
- budownictwo mieszkaniowe,
- rolnictwo, przetwórstwo i magazynowanie płodów rolnych,
- tworzenie infrastruktury techniczno-ekonomicznej (telekomunikacja), porty lotnicze, drogi, przejścia graniczne,
- bezpieczeństwo gospodarcze państwa (produkcja i wydobycie surowców energetycznych, wytwarzanie energii, przemysł obronny).

Polityka państwa nie może faworyzować ani utracić żadnej formy własności. Nasza reprezentacja parlamentarna opowie się za równoprawnym traktowaniem własności prywatnej, państwowej, spółdzielczej, komunikacji. Nie ma podstaw do twierdzenia, że jedynie słusznym rozwiązaniem jest całkowita prywatyzacja gospodarki. Nasi parlamentarzyści będą popierać następujące formy przekształceń własnościowych:

- akcjonariat pracowniczy, tj. przekształcenie przedsiębiorstwa w spółkę, które udziałowcami będą wyłącznie pracownicy,

- zakup lub dzierżawę majątku przedsiębiorstwa przez samorząd pracowniczy,
- inną formę własnościową, samodzielnie zaprojektowaną (np. spółdzielnia), prowadzenia przedsiębiorstwa przez pracowników na własny rachunek,
- komercjalizację przedsiębiorstwa państwowego, tj. przekształcenie w jednoosobową spółkę,
- przekształcenie przedsiębiorstwa w spółkę akcyjną przez sprzedaż akcji każdemu chętnemu, w tym kapitałowi zagranicznemu. Przy wyborze form własności muszą być uwzględniane opinie załóg pracowniczych.

Jesteśmy przeciwni prywatyzacji biurokratycznej. Nasi parlamentarzyści:

- będą popierać prywatyzację małych i średnich przedsiębiorstw państwowych przy znacznym udziale pracowników w tym procesie. Prywatyzacja powinna obejmować zwłaszcza te przedsiębiorstwa, które ze względu na wysokie koszty administrowania są nieopłacalne dla państwa,
- wypowiedzą się zdecydowanie przeciwko prywatyzacji najlepszych, najefektywniejszych przedsiębiorstw państwowych, przeciwko woltarystycznemu szacowaniu ich wartości przez ekspertów zagranicznych,
- nie poprą darmowego rozdawania akcji przedsiębiorstw państwowych, widząc w tym wyłącznie próbę zyskania kapitału politycznego przez rządzących, o katastrofalnych skutkach dla gospodarki, odłożonych na czas realizacji akcji,

Opowiadamy się za rozwojem własności spółdzielczej i komunalnej. Wsparcia wymaga spółdzielczość zrestrukturyzowana i sprawna ekonomicznie, zdolna do konkurowania na rynku z przedsiębiorstwami prywatnymi i państwowymi.

Nienaruszalne są postanowienia wynikające z reformy i ustawy nacjonalizacyjnej. Nasi parlamentarzyści opowiedzą się za wyraźnym potwierdzeniem nienaruszalności postanowień wynikających z reformy rolnej, z ustawy nacjonalizacyjnej oraz innych aktów prawnych, których podjęcie było uzasadnione względami społecznymi, m.in. wielkimi zniszczeniami, jakich doznał nasz kraj w czasie wojny.

Nie popieramy roszczeń byłych właścicieli domagających się reprivatyzacji ich mienia. Natomiast jesteśmy za naprawieniem krzywd w przypadkach, gdzie naruszono prawo. Formą zadośćuczynienia powinno być przekazanie bonów kapitałowych na zakup akcji prywatyzowanych przedsiębiorstw.

Trzeba powstrzymać bezmyślne rujnowanie polskiego rolnictwa. W wyniku recesji, w jaką weszła nasza gospodarka w 1990 r. i drastycznego spadku popytu na produkty rolne wieś polska znalazła się na skraju katastrofy. Nasi posłowie i senatorowie zaproponują szereg działań doraźnych, które zapobiegą ostatecznemu załamaniu się rolnictwa i dalszemu obniżaniu się poziomu życia mieszkańców wsi. Są to:

- wprowadzenie preferencyjnych kredytów na zakup środków produkcji, w szczególności nawozów mineralnych i nośników energii,
- wprowadzenie preferencyjnych kredytów na realizację konkretnych programów modernizacji gospodarstw i przystosowanie się rolników do warunków gospodarki rynkowej,
- ochrona rodzimego rolnictwa przed importem produktów, zwłaszcza subsydiowanych przez zagranicznych eksporterów,

Rozszerzenie interwencyjnego skupu produktów rolnych, m.in. poprzez zasadnicze zreformowanie zasad organizacji i działania Agencji Rynku Rolnego,

- aktywizację eksportu rolno-spożywczego, głównie na rynki wschodnie.

Na dłuższą metę potrzebne są głębokie zmiany strukturalne na polskiej wsi. Opowiadamy się za aktywną rolą państwa w ewolucyjnym przeprowadzeniu tych zmian. Państwo powinno:

- sprzyjać tworzeniu technicznej infrastruktury na wsi, m.in. przez rozbudowę bazy obsługi rolnictwa oraz obrotu rolnego, budowę dróg, rozwój telekomunikacji,
- wspierać rozwój ochrony zdrowia i opieki socjalnej, rozwój kultury i oświaty,
- zapobiegać szybkiemu wzrostowi cen maszyn rolniczych i nawozów sztucznych, poprzez tanie kredyty i preferencje podatkowe dla ich wytwórców.

Uważamy, że przebudowa strukturalna polskiego rolnictwa nie musi oznaczać likwidacji małych gospodarstw rodzinnych. Obowiązkiem państwa jest stworzenie im szansy przestawienia się na nowoczesną, intensywną produkcję rolną i hodowlaną.

Parlamentarzyści wybrani z naszej listy opowiedzą się za rolnictwem wielosektorowym, swobodnym przepływem ziemi, ludzi i kapitału między poszczególnymi sektorami. Będą rzecznikami stworzenia Państwowym Gospodarstwem Rolnym i gospodarstwem spółdzielczym warunków dla naturalnych przeobrażeń strukturalnych bez nacisków politycznych i administracyjnych. Przeciwdziałają skazywaniu na niepewny los ponad 2,5 miliona osób żyjących w tym sektorze rolnictwa.

Polska musi podjąć wielki wysiłek na rzecz ochrony środowiska. Będziemy wspierać wprowadzenie rozwiązań prawnych i ekonomicznych re-

spektujących zasady ekorozwoju, tzn. łączenia rozwoju gospodarczego z utrzymaniem środowiska i jego zasobów w stanie zapewniającym właściwe warunki i rozwój człowieka. Opowiadamy się również za aktywną polityką podatkową, dotacjami i kredytami państwa, które sprzyjać będą produkcji urządzeń i realizacji obiektów służących ochronie środowiska.

4. Bezpieczeństwo socjalne i sprawiedliwość społeczna

Opowiadając się za społeczną gospodarką rynkową, w centrum swojego zainteresowania stawiamy człowieka, jego sytuację życiową, jego aspiracje, potrzeby i troski. Stoimy na stanowisku, że żaden program wyborczy nie może przedkładać celów czysto ekonomicznych nad społecznymi. Sprzeciwiamy się sprowadzaniu polityki społecznej jedynie do pomocy charytatywnej dla bezrobotnych, którzy przymierają z głodu. Wypowiadamy się za polityką społeczną, która kieruje się kryteriami sprawiedliwości społecznej, gwarantuje równość w dostępie do oświaty, kultury, wypoczynku, leczenia i zabezpieczenia socjalnego. Bronić będziemy osiągniętych już praw socjalnych obywateli.

Powszechność pracy i prawo do godziwego wynagrodzenia, odpowiadającego jej wartości, to główne zadania polityki społecznej. Bezrobocie niszczy człowieka nie tylko ekonomicznie, ale także jego osobowość, trwałość rodzin i zagraża stabilizacji państwa. Nasi parlamentarzyści będą więc rzecznikiem aktywnej polityki rozwoju gospodarczego, chroniącego przed masowym bezrobociem, interwencyjnego tworzenia miejsc pracy, szerokich możliwości zdobywania lub zmiany kwalifikacji zawodowych, zapewnienia szczególnych preferencji w zatrudnianiu absolwentów szkół, inwalidów, jedynych żywicieli rodzin oraz matek samotnie wychowujących dzieci.

Jedną z miar nowoczesności i demokratyzmu społeczeństwa jest jego stosunek do kobiet. Popieramy walkę organizacji kobiecych z występującym ostatnio coraz wyraźniej ograniczeniem ich życiowych możliwości i naruszania. Sprzeciwiamy się wprowadzeniu bezwzględnego zakazu przerywania ciąży. W przypadku ponowienia w parlamencie prób kryminalizowania tego zjawiska posłanki i posłowie wybrani z naszej listy opowiedzą się za tym, aby o kształcie ustawodawstwa dopuszczającego przerywanie ciąży przesądziły wyniki ogólnokrajowego referendum. Jednocześnie będziemy domagać się opracowania i wdrożenia rządowego programu oświaty seksualnej celem zminimalizowania liczby przypadków przerywania ciąży.

Nasze przedstawicielstwo w parlamencie będzie domagało się zapewnienia prawa młodzieży do równego startu życiowego i zawodowego. Jesteśmy przeciwni komercjalizacji wykształcenia, co stanowi jeden z najdotkliwszych przejawów regresu społecznego. Będziemy zdecydowanie bronić powszechnego dostępu do oświaty. Młodzi ludzie nie mogą być osamotnieni w poszukiwaniu pracy po ukończeniu nauki. Przeciwdziałanie bezrobo-

ciu młodzieży powinno być ujęte w odrębny program państwowej polityki społecznej. Opowiadamy się za aktywną polityką mieszkaniową państwa, taką, która otworzy dla większości młodzieży perspektywy zdobycia własnego mieszkania. Uważamy również, że młodzi muszą mieć szerzej otwarte szanse dla inicjatywy i przedsiębiorczości, a najzdolniejsi – perspektywy szybkiego awansu zawodowego i społecznego.

5. Bezpieczeństwo i suwerenności państwa wspólną sprawą Polaków

Nasza polityka zagraniczna powinna być podporządkowana dwóm celom: zagwarantowaniu bezpieczeństwa i nienaruszalności granic Polski oraz rozwojowi korzystnej współpracy z zagranicą. Do priorytetowych kierunków tej polityki należy ułożenie na partnerskich zasadach kontaktów z naszymi sąsiadami, przede wszystkim Związkiem Radzieckim i państwami powstającymi na naszych wschodnich rubieżach oraz z Niemcami. Obok rozpoczętego procesu pojednania polsko – niemieckiego za konieczną uważamy również zmianę niejasnej i nie sprawdzającej się dotychczas koncepcji stosunków Polski z bezpośrednimi sąsiadami na Wschodzie (także pojednanie i traktatowe uregulowanie stosunków z nimi). Polska powinna wziąć udział w budowie europejskiego systemu bezpieczeństwa w oparciu o zasadę KBW. Aktywne uczestnictwo w kształtowaniu ładu w Europie. Powinno nastąpić włączenie się Polski do ogólnoeuropejskiego procesu integracyjnego obejmującego obszar od Atlantyku po Ural i nie wiązanie go wyłącznie z EWG. Czynnikiem bezpieczeństwa – obok siły ekonomicznej i sojuszy politycznych – jest armia, jej siła kwalifikowane kadry, nowoczesność wyposażenia.

Wybory do parlamentu przebiegać powinny pod znakiem wolności wyboru i demokracji. Chcielibyśmy, aby atmosfera kampanii wyborczej odpowiadała tym założeniom, respektowała reguły demokratycznej kultury politycznej. Warunkiem stworzenia takiej atmosfery jest wyeliminowanie przejawów zaciekłości i nienawiści, powstrzymanie się od wzajemnych pomówień i taniej demagogii. Partie i inne ugrupowania polityczne rywalizujące w tych wyborach, powinny ubiegać się o poparcie wyborców poprzez sformułowanie jasnych programów i zdobywanie dla nich społecznego poparcia. W takim duchu prowadzić będzie swą kampanię wyborczą Sojusz Lewicy Demokratycznej.

Już na początku kampanii wyborczej niektóre siły polityczne – zwłaszcza prawicowe – podsycają napięcia polityczne, wprowadzają do atmosfery społecznej nietolerancję, nienawiść, posługują się pomówieniami i inwektywami. Nasz Sojusz odpowiada: my tą drogą nie pójdziemy i nie damy się na nią zepchnąć. Jesteśmy przekonani, że wyborcy docenią to właściwie. Społeczeństwo polskie chce stabilizacji i spokoju, a nie politycznych awantur.

Od nas zależy, by obecne wybory stały się prawdą o polityczne Polski. Nie dajmy się zwieść demagogii i pustym obietnicom. Nie ulegajmy próbom podsycania napięć, hasłom odwetu, seansom nienawiści, które przystońić mają bezsilność wobec rzeczywistych problemów kraju. Niech zdecydują prawdziwe wartości programów oraz kwalifikacji kandydatów. Na tej podstawie udzielmy odpowiedzi na pytanie jakim poparciem cieszą się kierunki polityczne. Zwracamy się do wyborców, którym bliski jest program wyborczy demokratycznej lewicy. Nie stójcie na uboczu! Weźcie czynny udział w wyborach! Przyczyńcie się do wyłonienia parlamentarnej reprezentacji zdolnej wrazić Waszą wolę, uchwalić nową, postępową Konstytucję i wywrzeć zgodny z nią wpływ na politykę państwa. Chcemy Polski wolnej, suwerennej i sprawiedliwej, bez nędzy i bezrobocia. Dla takiej Polski pragniemy oddać nasze siły i umiejętności. **Głosujcie na kandydatów Sojuszu Lewicy Demokratycznej!**

wrzesień 1991 r.

Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku. Rada Wojewódzka Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej 1990–1991. Ulotka wyborcza Socjaldemokracji Rzeczypospolitej w Białymstoku, sygn. 3.

DOKUMENT NR 9

Do polskiej inteligencji

Wynik wyborów z 1989 r. oraz powołanie niekomunistycznego rząd wzbudziły wielkie nadzieje. Rezultaty zmian odbiegają jednak zasadniczo od naszych oczekiwań. Nie udało się wprowadzić Polski na ścieżkę rozwoju. Kryzys kładzie się głębokim cieniem na całym życiu społecznym. Zagrożona jest oświata i nauka, kultura i służba zdrowia Pogłębia się pauperyzacja inteligencji. Zgodnie z dogmatami liberalizmu państwo wycofuje się z mecenatu wobec kultury, co prowadzi do jej karykaturalnej komercjalizacji, a w niektórych przypadkach wręcz do upadku. Tak dalej być nie może.

„Solidarność Pracy” ma program pragmatycznych, harmonijnych i tym samym mniej kosztownych przemian. Zakłada on m.in.:

- wprowadzenie w życie doraźnego, ale kompleksowego programu ratunkowego dla upadających przedsiębiorstw państwowych dostarczających 84% wpływu do budżetu państwa,
- radykalne zwiększenie udziału sektora prywatnego w tworzeniu budżetu państwa, także przez takie nadzwyczajne posunięcie jak podatek od dochodów uzyskanych w drodze spekulacji,
- koncepcje zwiększenia zobowiązań budżetu państwa wobec sfery kultury, oświaty nauki i służby zdrowia,

– budowę systemu mecenatu społecznego i prywatnego.

Polska jest wolna, ale droga do społeczeństwa obywatelskiego – daleka. Wielką rolę ma tu do odegrania inteligencja. To od niej zależy, czy Polska stanie się krajem dialogu i kompromisu, krajem o umiarkowanych różnicach społecznych, czy też terenem bezpardonowej walki, gdzie o wszystkim będzie decydowała siła pieniądza. Na progu XXI wieku dziewiętnastowieczne zasady leseferyzmu są pomysłem anachronicznym i niebezpiecznym. Zorganizowane w partię, stowarzyszenia, związki i samorządy społeczeństwo to podstawa demokracji politycznej. Jeśli nie zdołamy zbudować realnych mechanizmów wpływania na politykę, rychło powrócą upiory totalitaryzmu.

„Solidarność Pracy” opowiada się za:

- konstytucją gwarantującą wszystkim grupom społecznym wpływ na rządzenie krajem,
- umowę społeczną jako podstawę rządzenia,
- wyzwoleniem środków społecznej komunikacji spod kontroli rządzących i spod dominacji kapitału: telewizja, radio, prasa winny być narzędziem porozumienia się ludzi, formułowania społecznych aspiracji i postulatów, a także różnych programów rozwoju kraju,
- silnym parlamentem, w którym wszystkie grupy społeczne i środowiska będą miały wygodną reprezentację,
- neutralność światopoglądową państwa,
- silnym samorządem lokalnym, zawodowym i pracowniczym.

„Solidarność Pracy” wypowiada się za państwem aktywnym gospodarczo i opiekuńczym, lecz przeciw władzy stojącej ponad społeczeństwem.

Weź udział w wyborach!

Nie rezygnuj z tej drogi wpływania na własny los i przyszłość Polski!

Jeśli odpowiada Ci nasz program i nasi kandydaci postaw tylko jeden krzyżyk na karcie wyborczej z lewej strony, przy wybranym nazwisku. Więcej krzyżyków – głos nieważny.

Komitet Wyborczy „Solidarność Pracy”

Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego. Ulotka wyborcza „Solidarności Pracy”.

DOKUMENT NR 10

W Polsce dokonują się wielkie przemiany. Ich koszt jest jednak stanowczo za wysoki, dla wielu z nas nie do udźwignięcia. Winę za to ponoszą, niestety, również oba rządy, które wyrosły z „Solidarności”. Popęłniły one zasadnicze błędy, których efektem jest dramatyczne pogłębienie kryzysu

gospodarczego, wzrost bezrobocia, zubożenie społeczeństwa. Na progu bankructwa stoją setki przedsiębiorstw. Upada rolnictwo. Załamał się budżet państwa. Realny jest nawrót inflacji.

„Solidarność Pracy” ma natychmiastowy program ratowania przemysłu i powstrzymania bezrobocia. Ma również odmienną od realizowanej obecnie koncepcję przemian. Taką, której nie będą towarzyszyć ruina gospodarki oraz degradacja polskiej kultury i oświaty. Nie jest bowiem sztuką zburzyć stary dom, sztuką jest tak go odbudować, by nie naruszać dorobku pokoleń. Reforma gospodarki nie może prowadzić do jej ruiny.

„Solidarność Pracy” już rok temu opublikowała program ratowania gospodarki i wprowadzania jej na ścieżkę wzrostu. Zmierza on do:

- wzmocnienia dużych przedsiębiorstw państwowych, by dać im szansę dostosowania się do nowych warunków, nawet jeżeli przedsiębiorstwa te nie są tak nowoczesne jak na świecie, to innych na razie nie mamy, musimy je chronić,
- aktywnego ograniczania bezrobocia dzięki produkcyjnemu uruchamianiu państwowych i prywatnych zasobów, Polski nie stać na bezczynność milionów ludzi i płacenie non-stop zasiłków bezrobotnym,
- wsparcie polskiego rolnictwa przez dostępny kredyt, stosowanie minimalnych cen skupu na główne produkty, subwencjonowanie podstawowych artykułów żywnościowych, poszerzenie zewnętrznych rynków, w szczególności na Wschodzie,

Błędy w polityce gospodarczej wynikają ze słabości polskiej demokracji. Polska jest wolna, ale ludzie nie mają wpływu na to, co robią w ich imieniu rządzący. Odradza się podział na „my” i „oni”.

Z tej drogi trzeba zawrócić. Jedynym skutecznym instrumentem kontroli nad rządzącymi jest silny parlament, w który każdy znajdzie wiarygodną reprezentację.

„Solidarność Pracy” chce w parlamencie reprezentować wszystkich wyborców. Walczymy o interesy środowisk pracowniczych i rolników. Wiemy jednak dobrze, że interesy te nie są sprzeczne z interesami zdrowej twórczej przedsiębiorczości. Podstawą sprawiedliwego ładu jest kompromis między różnymi racjami. Kompromis wymaga jednak równych sił. Wyrównajmy szale! Interesów przedsiębiorców broni w Polsce większość partii: Unia Demokratyczna i liberałowie, Porozumienie Centrum i chadecja, SdRP i SD.

Zbudujmy silną reprezentację interesów pracowników i rolników!

Weź udział w wyborach!

Nie rezygnuj z tej drogi wpływania na własny los i przyszłość Polski!

Komitet Wyborczy „Solidarność Pracy”

Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały wyborcze zebrane przez dr. Henryka Majeckiego. Ulotka wyborcza „Solidarności Pracy”.

DOKUMENT NR 11

Unia Polityki Realnej

Prezes: Janusz Korwin-Mikke

Przewodniczący Komitetu Wyborczego: Stefan Kisielewski

Szanowni Państwo

Jesteśmy politycznym ugrupowaniem zwolenników powszechnej wolności, własności i rządów prawa. Pragniemy szybkiego rozwoju wolnej i prywatnej gospodarki, prywatnego lecznictwa i oświaty. Chcemy likwidacji panującego wciąż w naszym kraju socjalizmu. Ten system sprzyja jedynie państwowym biurokratom i ludziom żyjącym na koszt podatników. Nie sprzyja rozwojowi prywatnych przedsiębiorstw i pomnażaniu dóbr.

Chcemy likwidacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i przymusu ubezpieczeń. Każdy pracownik winien otrzymywać całość swych zarobków (a nie około 30% jak obecnie) i sam decydować o wydatkach na lekarza, na szkołę dla dzieci, itd. Obecny system to jawne złodziejstwo i marnotrawstwo pieniędzy wszystkich pracujących. Prywatyzacja musi polegać na sprzedaży w ręce prywatne w ciągu jednego roku całego bezpiecznego majątku „społecznego” – sklepów, nieruchomości, ziemi i małych przedsiębiorstw na otwartych przetargach. Sprzedaży za gotówkę na zasadzie kredytu hipotecznego. Większość spłat wylicytowanej sumy byłaby rozłożona w ratach na okres minimum 10 lat.

Rozwój gospodarki będzie możliwy jedynie w warunkach zniesienia państwowych monopolii i radykalnego obniżenia podatków dochodowych do poziomu 10-15%. Muszą ule likwidacji podatki: obrotowe, od kupna benzyny w wysokości ponad połowy jej ceny detalicznej. Będziemy dążyć do znacznego obniżenia ceł, szczególnie na samochody, maszyny, urządzenia i materiały zaopatrzeniowe. Wprowadzenie takiego systemu wpłynie decydująco na obniżkę wszelkich cen, a więc na wzrost popytu konsumentów i importerów polskich towarów. Jest to możliwe na warunkach znacznego ograniczenia wydatków państwowego budżetu.

Rząd powinien wydawać nasze pieniądze głównie na potrzeby zawodowej armii, sprawnej policji, sądownictwa, nielicznej administracji centralnej i przemysłu zbrojeniowego. Jest to możliwe w warunkach likwidacji zasiłków dla większości „bezrobotnych” i dotacji dla marnotrawnych przedsiębiorstw i urzędów państwowych. Z tych oszczędności, jak też z dochodów z prywatyzacji powstanie specjalny fundusz taniego kredytu dla prywatnych producentów i rolników. Opowiadamy się też zdecydowanie za szerokim zwrotem mienia zagrabionego przez państwo prawowitym właścicielom i ich spadkobiercom.

Większości tych celów nie da się osiągnąć z miesiąca na miesiąc, gdyż konieczna będzie radykalna zmiana obecnego prawa w ciągu najbliższego roku, w proponowanym kierunku. Dopiero potem możliwe będzie przejście przez nas i nam podobnym władzy wykonawczej z rąk starej i nowej komuny, a następnie zaprowadzenie w Polsce porządku, wolności, gospodarności i prawnej sprawiedliwości. Aby to osiągnąć musimy mieć sporo swoich ludzi w sejmie. Dlatego prosimy o osobiste poparcie listy Nr 42 Unii Polityki Realnej w wyborach i o finansowe poparcie naszej akcji wyborczej.

Unia Polityki Realnej zwraca uwagę, iż: w 1989 r. głosując na „Solidarność” chciałeś końca komunizmu – otrzymałeś zamiast niego socjalizm. 95% przemysłu nadal jest własnością bezpieczeństwa. Obecny krypto socjalistyczny rząd próbuje uczynić z niego własność państwową, a te zamiary nazywa „prywatyzacją”. Z twojej płacy rząd zabiera 43% na przymusowe ubezpieczenie, za które nie otrzymasz nawet godziwej emerytury, 2% na zasiłki dla rzekomo bezrobotnych i 20% na podatek od płac. Z tych twoich pieniędzy utrzymujesz rzekomo bezpłatną służbę zdrowia i szkołę dla Twojego dziecka, gospodarkę miejską (MPK, MPO), PKP, kulturę, sport i telewizję, produkcje i rozdział leków, deficytowe i marnotrawne państwowe przedsiębiorstwa i urzędy oraz tysiące niepotrzebnych urzędników wykonujących pozorną pracę.

Proponujemy:

- prywatną służbę zdrowia i oświatę,
- twoje pieniądze w twojej kieszeni – decyduj sam, na co je wydasz – likwidacja ZUS,
- dobrowolne ubezpieczenia – emerytury i renty już wypracowane winny być opłacane przede
- wszystkim z 30% sumy zysków ze sprzedaży prywatyzowanego majątku społecznego,
- dominację prywatnej działalności gospodarczej, likwidację monopoli i większości ceł,
- podatki w 90% tylko na zawodową armię, sprawną policję, nieliczną administrację, sądownictwo,
- przemysł zbrojeniowy i opiekę dla niezdolnych do pracy,
- głęboką reformę systemu podatkowego – podatki nie mogą karać za prace,
- pełną samorządność i samodzielność finansową gmin,
- stabilne na dziesiątki lat zrozumiałe prawo, znaczne ograniczenie biurokracji,
- zwrot zagrabionego przez komunistów prawowitym właścicielom,
- ograniczenie liczby posłów w sejmie do 120, a senatorów do 50.

Nie chcemy rządów komuny i solidarności. Jeśli masz dosyć marnowania twego życia, zdrowia i pieniędzy w socjalizmie, to głosuj na listę nr 42 i poprzyj naszą akcję.

Unia Polityki Realnej

Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku, Materiały wyborcze zebrane przez dr. Henryka Majeckiego. Ulotka wyborcza Unii Polityki Realnej.

DOKUMENT NR 12

Zarys Programu Wyborczego Unii Polityki Realnej

1. Władza: Państwo nasze rozpada się – czas z tym skończyć! Polsce potrzebna jest silna władza! Przy pomocy silnej władzy można rządzić źle, ale bez silnej władzy dobrze rządzić się nie da!

2. Gospodarka: Państwowe znaczy niczyje. Każde przedsiębiorstwo musi mieć właściciela. Prywatyzacja jest kluczem sukcesu. My ją zrobimy.

3. Emerytury: Fundusz emerytalny roztrwoniono, stworzymy go z 30% każdego sprzedanego przedsiębiorstwa. Zniesiemy przymus i monopol państwowy w ubezpieczeniach.

4. Bezpieczeństwo: Już nigdzie nie czujemy się bezpiecznie. Dla bandytów jest miejsce w więzieniu! Dla morderców – kara śmierci! Ostoją naszego bezpieczeństwa powinna być sprawna policja i jasny kodeks karny.

Masz dosyć rządowej niemocy i opozycyjnego biadolenia głosuj na Unię Polityki Realnej. Lista nr 42.

Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku, Materiały wyborcze zebrane przez dr. Henryka Majeckiego. Ulotka wyborcza Unii Polityki Realnej

DOKUMENT NR 13

Zarys Programu Wyborczego Stronnictwa Narodowego

Najważniejsza jest przyszłość Narodu i Państwa Polskiego.

Oparcie porządku prawnego na etyce chrześcijańskiej, która jest zrosnięta z kulturą i tradycją polską.

Silna gospodarka narodowa – budowa na bazie tego co istnieje, bez niszczenia dotychczasowego dorobku.

Finanse państwa pochodną rozwoju gospodarki, a nie wyniszczających podatków.

Prywatyzacja i uwłaszczenie niedopuszczalna jest wyprzedaż majątku narodowego obcym.

Rolnictwo podstawą niezależności i potęgi państwa.

Budownictwo mieszkaniowe – priorytetem polityki społeczno-gospodarczej państwa.

Spokojna i bezpieczna starość prawem każdego Polaka – nie z łaski, lecz zasłużoną pracą.

Zmiana programu szkolnictwa.

Lecznictwo według powszechnego systemu ubezpieczeń.

Poprawa bezpieczeństwa życia społeczeństwa, sprawna policja i silne wojsko.

Aktywna polityka obrony narodowych, kulturowych i wyznaniowych praw Polaków mieszkających poza granicami Polski, a szczególnie tych, którzy trwają na dawnych kresach wschodnich.

Zamiast utrzymywać przedszkola i żłobki, stwórzmy za te pieniądze warunki dla rodzinnego domu – aby polskie dzieci nie wychowywały się na ulicy.

Mężczyzna powinien zarabiać tyle, aby mógł zapewnić bezpieczeństwo i godziwe utrzymanie rodziny. Kobieta powinna pracować jedynie wtedy gdy praca stanowi realizację jej zainteresowań.

Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku, Materiały wyborcze zebrane przez dr. Henryka Majeckiego. Ulotka wyborcza Stronnictwa Narodowego w Białymstoku.

DOKUMENT NR 14

Powstał Komitet Wyborczy Prawosławnych

W Białymstoku z inicjatywy Bractwa Prawosławnego św. Cyryla i Metodego powstał Komitet Wyborczy Prawosławnych. Oprócz ludzi świeckich, zaangażowanych w działalność Bractwa, w skład Komitetu weszli członkowie organizacji mniejszości narodowych działających na terenie Białostoczczyzny. Komitet stawia sobie za cel stworzenie warunków aktywnego udziału w wyborach do Sejmu i Senatu RP różnym środowiskom i osobom bezpartyjnym.

Wyłonieni w wyborach nasi przedstawiciele w Sejmie i Senacie będą decydować o warunkach życia i rozwoju naszego kraju i naszego regionu. Zadecydują jaka będzie przyszłość naszych rodzin, gdyż to Sejm określi kierunki rozwoju ekonomicznego, społecznego i kulturalnego w naszej Ojczyźnie.

Komitet Wyborczy Prawosławnych pragnie, by byli to ludzie kompetentni i odpowiedzialni. Ludzie, którzy mając na uwadze troski i obawy obecne w każdym domu będą umieli skutecznie działać na rzecz zachowania i rozwoju naszych podstawowych wartości: prawosławnej wiary, naszej kultury i tradycji. Ludzie, którzy potrafią wpłynąć na budowę w naszym zróżnicowanym religijnie i narodowościowo regionie, społeczeństwa tolerancyjnego, w którym każdy człowiek będzie w pełni aprobowany i szanowany. Powstały z inicjatywy ludzi świeckich i działający na własną odpowiedzialność Ko-

mitet pragnie nawiązać do wartości i zasad wyływających z ducha i wielowiekowej tradycji prawosławia.

Jesteśmy otwarci na współpracę ze wszystkimi organizacjami i osobami działającymi na rzecz dobra regionu: z różnorodnymi organizacjami i partiami określającymi się jako chrześcijańskie a kierującymi się społeczną nauką Kościoła rzymskokatolickiego na gruncie zasad i ideałów ekumenizmu, ze szczególnie bliskimi nam środowiskami inteligencji i młodzieży tworzącymi Białoruski Komitet Wyborczy na gruncie wspólnej troski o zahamowanie ekonomiczno-demograficznej katastrofy w południowo-wschodnich gminach naszego województwa, troski o zachowanie naszej tożsamości narodowej, o stworzenie warunków rozwoju naszej kultury narodowej. Komitet Wyborczy Prawosławnych prosi o pomoc w podejmowanych dla wspólnego dobra działaniach.

Przez dziesiątki lat prawosławni pragnący uczestniczyć w politycznym bądź społecznym życiu kraju nie mogli otwarcie odwoływać się do zasad i ideałów naszej wiary. Partie polityczne, organizacje społeczne, czy narodowościowe tylko w części uwzględniały nasze dążenia i aspiracje. Bywało, że wręcz walczyły z tym, co było nam bliskie i drogie.

Dzisiaj istnieje szansa, abyśmy mogli wspólnie zdecydować o tym, kto będzie nas reprezentował w Sejmie i Senacie. Czy będą to osoby, które dla korzyści osobistych bądź interesów swoich parafii gotowe są poświęcić dobro wspólne? Czy kolejny raz oddamy swoje głosy na tych, którzy przypominają o nas przy okazji kolejnych wyborów?

Komitet Wyborczy Prawosławnych pragnie, by byli to ludzie kompetentni i odpowiedzialni, znający nasze problemy i potrafiący bronić naszych spraw. Zwracamy się do was z prośbą. Pomóżcie nam w wyłonieniu takich ludzi. Listy z podpisami osób prosimy dostarczyć do dnia 25 sierpnia 1991 r. do siedziby naszego Komitetu w Białymstoku przy ul. Antoniuk Fabryczny 13 lub wysłanie pocztą.

Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku. Rada Wojewódzka Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej 1990-1991. Ulotka wyborcza Komitetu Wyborczego Prawosławnych, sygn. 5.

DOKUMENT NR 15

Zarys Programu Konfederacji Polski Niepodległej

Szanowni Państwo!

Zwracamy się tą drogą do Was w nadziei, że zechcecie Państwo zaznaczyć się z naszymi propozycjami dla Was i dla Polski. Nie należymy do

rządzących w Polsce i dlatego ani rządowa telewizja, ani rozdana przez rządzące ugrupowanie między siebie prasa, nie kochają nas. Zapewne dlatego, że zawsze mówimy i robimy to, co naprawdę myślimy, choćby nie było to zbyt przychylnie rządowi. Nieobecność w radiu i telewizji, a nawet mity na nasz temat rozpowszechniane przez nie, są ceną, jaką musimy płacić od dwunastu lat naszego działania za niezależność od rządzących, a zależność od interesów społeczeństwa.

Zwracamy się do Was w przeddzień wyborów parlamentarnych. Bierzymy w nich udział ze świadomością, że jesteśmy już chyba ostatnim z liczących się ugrupowań politycznych, które zdołało zachować czyste ręce w otaczającym nas bagnie! Liczymy na to, że w morzu afer, korupcji, intryg politycznych i prywaty znajdziemy w społeczeństwie jeszcze wielu, którzy zechcą KPN poprzeć. Dlatego też zwracamy się do Państwa o dokładniejsze przyjrzenie się nam i temu, co proponujemy. My nie boimy się prawdy!

Poniżej przedstawiamy Państwu nasz pogląd na główne problemy dzisiejszej Polski. Zbliżają się wybory – ostatnia szansa prawdziwej reformy naszego państwa. Zbliży się czas oddzielenie ziarna od plew – tych, którzy reform pragną, bo o nie całe lata walczyli od tych, którzy tylko o nich mówią, załatwiając przy tym swoje interesy i doprowadzając kraj do ruiny. Aby wybrać, trzeba znać różne racje – nie tylko z telewizji prasy.

Co robić? Czyli jak KPN widzi główne problemy kraju.

1. Recesja: Stan, w którym ludzie są zbyt biedni, aby mogli kupować towary przez siebie wytwarzane. Przeciwnieństwo rozwoju. Prowadzi do zaniku gospodarki, bezrobocia, zamieniając Polskę w jeden wielki rynek zbytu dla towarów zachodnich. Należy ją pokonać zmniejszając podatki, dając tanie kredyty na rozwój produkcji i odmrażając płace.

2. Płace: Niskie płace to mały popyt. Mały popyt to recesja. Recesja zmniejsza zarobki. By wyjść z tego błędnego koła należy rozpocząć proces konsekwentnego podnoszenia płac tak, aby w ciągu 2-3 lat osiągnęły poziom 50 procent stopy życiowej Europy Zachodniej.

3. Bezrobocie: Polski nie stać na marnowanie rąk do pracy. Niedopuszczalny jest pogląd, że tylko masowe bezrobocie nauczy Polaków pracować. Kryje się w tym pogarda dla własnego narodu i nie liczenie się ze skutkami społecznymi i politycznymi takiej sytuacji. Należy bezwzględnie dążyć do natychmiastowego ograniczenia masowego bezrobocia poprzez walkę z recesją, inwestycje publiczne, ulgi podatkowe dla tworzących nowe miejsca pracy, likwidację ekonomicznego przymusu pracy kobiet przez podwyższenie płac ich mężów.

4. Inflacja: Wbrew obietnicom Leszka Balcerowicza sprzed 1,5 roku istnieje nadal. Rodzą ją głównie wydatki państwa. Aby inflację zdusić, należy przeprowadzić ostre cięcia w wydatkach aparatu państwowego, a pie-

niędzmi uzyskanymi z prywatyzacji kredytować rozwój przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy.

5. Popiwek i Dywidendy: Popiwek służy do ściągania ze społeczeństwa, pod pretekstem walki z inflacją, pieniędzy potrzebnych do opłacania tysięcy państwowych biurokratów. Dywidendy – haracz zbierany przez państwo od zakładów pracy, powodujący znaczne obniżenie ich rentowności, a zarazem wzrost cen. Jedno i drugie należy natychmiast znieść.

6. Biurokracja: Pochłania ona ogromne pieniądze i odziedziczona po komunistach jest całkowicie bezwładna. Należy generalnie zmniejszyć liczbę instytucji państwowych, ograniczyć liczbę etatów i zredukować budżet administracji.

7. Rozkradanie majątku narodowego: Rozkwita w pełni. Powstają spółki nomenklaturowe, państwo wstrząsane jest aferami, w które zamieszani są najwyżsi urzędnicy państwowi. Jedynym lekarstwem może być tutaj kontrola ze strony silnej i uczciwej opozycji w parlamencie.

8. Sprawiedliwość: Nie może zaistnieć dotąd, dopóki prokuratura i sądy omijają będą ludzi na wysokich stanowiskach.

9. Korupcja: Jak wyżej.

10. Przestępczość: Wzrasta przestępczość zorganizowana. Przeciwno gangom i mafiom może być skuteczna jedynie specjalna jednostka policji, utworzona z ludzi dotąd nie pracujących w Milicji Obywatelskiej i Służbie Bezpieczeństwa.

11. Armia: Zbyt rozbudowana jest całkowicie niesprawna i kosztowna. Należy zrezygnować z przymusowego poboru 200 tysięcy młodych ludzi rocznie na rzecz stworzenia kilkudziesięciotysięcznej armii zawodowej, za to dobrze uzbrojonej i wyposażonej.

12. Renty i emerytury, polityka socjalna: Należy wprowadzić sprawdzony na świecie system świadczeń. Trzeba zlikwidować monopol Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. O zapewnić wybór firmy ubezpieczeniowej. Stawka obowiązkowego ubezpieczenia zapewniająca opiekę socjalną i zdrowotną, pomoc w wypadkach losowych oraz rentę i emeryturę nie może przekraczać 20 procent zarobków (obecnie 40 procent). Na tych samych warunkach mogą się ubezpieczyć wszystkie inne osoby. Uprzywilejowane renty i emerytury muszą zostać zlikwidowane z wyjątkiem emerytur dla osób, które własnymi cierpieniami płaciły za budowę i niepodległość Ojczyzny. Wysokość wszystkich rent i emerytur musi zapewniać godziwe warunki życia.

13. Ekologia: Należy wprowadzić zasadę całkowitego pokrycie kosztów niszczonego środowiska przez powodujące zanieczyszczenia przedsiębiorstwa. Pokrycie kosztów jest niezależne od ewentualnych sankcji za dokonane szkody.

Postać Leszka Balcerowicza stała się symbolem całej polityki gospodarczej dwóch ostatnich rządów: Tadeusza mazowieckiego i Krzysztofa Bielec-

kiego, kontynuujących w rzeczywistości to, co robił przedtem Mieczysław Rakowski

Nad naszym programem pracuje zespół specjalistów zorganizowany w Komitecie Doradczym przy przewodniczącym KPN Leszku Moczulskim. Pełne teksty naszych można nabyć w Okręgowych Sztabach Wyborczych bądź biurach KPN.

Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku, Materiały wyborcze zebrane przez dr. Henryka Majeckiego. Ulotka wyborcza Konfederacji Polski Niepodległej.

DOKUMENT NR 16

Białystok, 06 września 1991 r.

Rada Miejska w Białymstoku Or.I.0020/7/91

Rada Miejska w Białymstoku informuje, iż w dniu 4 września 1991 r., na wniosek Prezydenta Miasta, podjęła uchwałę w sprawie utworzenia na terenie Białegostoku 133 obwodów głosowania. Rada Miejska musi powołać spośród wyborców, uwzględniając propozycje zgłoszone przez komitety wyborcze, 133 obwodowe komisje wyborcze, w skład których powinno wejść 1300 osób. Nawiązując do komunikatu Okręgowej Komisji Wyborczej w Białymstoku opublikowanego w lokalnej prasie w dniu 21 sierpnia br., Rada Miejska zwraca się do komitetów wyborczych, które zgłosiły do Okręgowej Komisji Wyborczej w Białymstoku listy kandydatów na posłów i do Wojewódzkiej Komisji Wyborczej w Białymstoku listy kandydatów na senatorów – o zgłoszenie w terminie do 16 września br. swoich przedstawicieli do składów obwodowych komisji w Białymstoku.

Rada Miejska zwraca się również z powyższą prośbą do wszystkich partii, organizacji społecznych i politycznych działających na terenie Białegostoku, które utworzyły komitety wyborcze, aby poprzez Pełnomocników List przedstawiły propozycje do składów obwodowych komisji wyborczych.

Uzgodnione z zainteresowanymi osobami listy prosimy kierować na adres: Urząd Miejski w Białymstoku, Wydział Organizacyjny, ul. Słonimska 1, podając następujące dane: nazwisko i imię, miejsce pracy, zawód, telefon służbowy, adres zamieszkania, telefon domowy.

**Przewodniczący Rady Miejskiej
dr inż. Janusz Dolecki**

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Rada Wojewódzka Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej 1990-1991. Informacja Przewodniczącego Rady Miejskiej w Białymstoku, sygn. 5.

DZIENNIK USTAW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 3 lipca 1991 r.

Nr 59

TREŚĆ:

Poz.:

USTAWA

252 — z dnia 28 czerwca 1991 r. — Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej . . . 777

252

USTAWA

z dnia 28 czerwca 1991 r.

Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozdział 1

Zasady ogólne

Art. 1. Wybory posłów na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej są powszechne, bezpośrednie, równa i wolne oraz przeprowadzane w głosowaniu tajnym.

Art. 2. Do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej wybiera się, według zasady proporcjonalności, 460 posłów, z tym że:

- 1) 391 posłów wybiera się z okręgowych list kandydatów na posłów w wielomandatowych okręgach wyborczych,
- 2) 69 posłów wybiera się z ogólnopolskich list kandydatów na posłów powiązanych z okręgowymi listami kandydatów na posłów.

Art. 3. Każdy wyborca ma jeden głos.

Art. 4. 1. Kadencja Sejmu rozpoczyna się w dniu pierwszego posiedzenia i trwa do czasu zebrania się posłów na pierwszym posiedzeniu Sejmu następnej kadencji.

2. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zarządza wybory nie później niż na 4 miesiące przed upływem kadencji Sejmu, wyznaczając datę wyborów na dzień ustawowo wolny od pracy, przypadający w ostatnim miesiącu upływającej kadencji Sejmu. Zarządzenie Prezydenta ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej najpóźniej w 115 dniu przed dniem wyborów.

3. W zarządzeniu, o którym mowa w ust. 2, Prezydent oznacza równocześnie dni, w których upływają terminy dokonania czynności przewidzianych w niniejszej ustawie (kalendarz wyborczy).

Art. 5. 1. W razie rozwiązania Sejmu, Prezydent najpóźniej w 7 dniu od dnia postanowienia o rozwiązaniu Sejmu zarządza wybory do Sejmu, wyznaczając ich datę na dzień ustawowo wolny od pracy przypadający w ciągu czterech miesięcy od dnia postanowienia o rozwiązaniu Sejmu.

2. Zarządzenie Prezydenta ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej najpóźniej w 100 dniu

przed dniem wyborów; w takim wypadku przepisy art. 4 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 2

Prawa wyborcze obywateli

Art. 6. 1. Prawo wybierania mają osoby posiadające obywatelstwo polskie, które w dniu wyborów mają ukończone 18 lat (czynne prawa wyborcze).

2. Prawo wybierania przysługuje także osobom, których obywatelstwo polskie nie zostało stwierdzone i które nie są obywatelami innego państwa, jeżeli stale zamieszkują na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej od 5 lat.

Art. 7. Nie mają prawa wybierania osoby:

- 1) pozbawione praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu,
- 2) pozbawione praw wyborczych orzeczeniem Trybunału Stanu,
- 3) ubezwłasnowolnione całkowicie lub częściowo prawomocnym orzeczeniem sądu z powodu choroby psychicznej lub niedorozwoju umysłowego.

Art. 8. Wybrany do Sejmu może być obywatel polski, któremu przysługuje prawo wybierania, jeżeli w dniu wyborów ma ukończone 21 lat i stale zamieszkuje na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej od 5 lat (biernie prawo wyborcze).

Rozdział 3

Spis wyborców

Art. 9. 1. Osoby, którym przysługuje prawo wybierania, wpisuje się do spisu wyborców.

2. Wyborca może być wpisany tylko do jednego spisu wyborców.

- Okręg wyborczy nr 21 — województwo koszalińskie i województwo słupskie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KOSZALIN.
- Okręg wyborczy nr 22 — województwo gdańskie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 15.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: GDAŃSK.
- Okręg wyborczy nr 23 — województwo olsztyńskie i województwo elbląskie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 13.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: OLSZTYN.
- Okręg wyborczy nr 24 — województwo ciechanowskie, województwo ostrołęckie i województwo łomżyńskie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: OSTROŁĘKA.
- Okręg wyborczy nr 25 — województwo białostockie i województwo suwalskie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: BIAŁYSTOK.
- Okręg wyborczy nr 26 — województwo siedleckie i województwo białkopodlaskie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 10.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SIEDLCE.
- Okręg wyborczy nr 27 — województwo zamojskie i województwo chełmskie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 7.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: ZAMOŚĆ.
- Okręg wyborczy nr 28 — województwo lubelskie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 10.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: LUBLIN.
- Okręg wyborczy nr 29 — województwo rzeszowskie i województwo tarnobrzesskie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 13.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: RZESZÓW.
- Okręg wyborczy nr 30 — województwo krośnieńskie i województwo przemyskie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: PRZEMYSŁ.
- Okręg wyborczy nr 31 — województwo tarnowskie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 7.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: TARNÓW.
- Okręg wyborczy nr 32 — województwo nowosądeckie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 7.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: NOWY SĄCZ.
- Okręg wyborczy nr 33 — województwo krakowskie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 13.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KRAKÓW.
- Okręg wyborczy nr 34 — województwo bielskie**
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: BIELSKO-BIAŁA.
- Okręg wyborczy nr 35 — część województwa katowickiego obejmująca obszar gmin:**
Babice, Bobrowniki, Bolesław, Chrzanów, Klucze, Libiąż, Łazy, Mierzęcice, Ogrodzieniec, Olkusz, Pilica, Psary, Siewierz, Tąpkowice, Trzebinia, Wolbrom, Zarnowice
oraz miast:
Będzin, Bukowno, Chrzanów, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Jaworzno, Libiąż, Łazy, Ogrodzieniec, Olkusz, Poręba, Siewierz, Ślawków, Sosnowiec, Trzebinia, Wolbrom, Zawiercie.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 10.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SOSNOWIEC.

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Rada Wojewódzka Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej w Białymstoku 1990-1991. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, sygn. 3.

U S T A W A
z dnia 10 maja 1991 r.
Ordynacja wyborcza do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 1

1. Wybory do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej odbywają się przy odpowiednim zastosowaniu przepisów Ordynacji wyborczej do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli niniejsza ustawa nie stanowi inaczej.
2. Wybory do Senatu odbywają się łącznie z wyborami do Sejmu.
3. Kadencja Senatu rozpoczyna się i kończy jednocześnie z kadencją Sejmu.

Art. 2.

1. Do Senatu wybiera się 100 senatorów, według zasady większości, w okręgach wyborczych.
2. Okręgiem wyborczym do Senatu jest obszar województwa.
3. W okręgu wyborczym wybiera się 2 senatorów, a w okręgach obejmujących obszar województwa warszawskiego i województwa katowickiego wybiera się po 3 senatorów.

Art. 3.

Obwody głosowania utworzone dla obywateli polskich przebywających za granicą wchodzi w skład okręgu wyborczego obejmującego obszar województwa warszawskiego.

Art. 4.

Wybory do Senatu przeprowadzają:

- 1) Państwowa Komisja Wyborcza,
- 2) wojewódzkie komisje wyborcze,
- 3) obwodowe komisje wyborcze.

Art. 5.

1. Państwowa Komisja Wyborcza, powołana na podstawie przepisów Ordynacji wyborczej do Sejmu, zapewnia przygotowanie, organizację oraz przeprowadzenie wyborów do Senatu, a w szczególności:

WISL-58/91

Panie, Panowie
Pełnomocnicy Komitetów Wyborczych
Pełnomocnicy List Kandydatów na Posłów
z Okręgu Wyborczego Nr 25
/woj. białostockie i suwalskie/

Wojewódzkie Biuro Wyborcze w Białymstoku zwraca się z uprzejmą prośbą o ewentualne zweryfikowanie danych o kandydatach na posłów w okręgu wyborczym Nr 25.

Podjęte czynności pozwolą na prawidłowe podanie danych o kandydatach zarówno na obwieszczeniach Okręgowej Komisji Wyborczej jak i na kartach do głosowania.

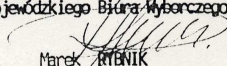
W związku z powyższym w załączeniu przekazujemy kserokopię dokonanej rejestracji listy kandydatów i uprzejmie prosimy o zwrócenie szczególnej uwagi na:

- pisownię nazwiska i imienia /imion/
- pełnego określenia zawodu /w przypadku kilku wskazać jeden/ a nie funkcji i zajmowanego stanowiska
- miejsca zamieszkania /w przypadku jeśli jest to wieś określić dodatkowo tylko nazwę gminy/
- prawidłowość zapisu nazwy partii lub organizacji popierającej kandydata.

Ewentualne zauważone nieprawidłowości proszę poprawić na załączonej kserokopii w sposób czytelny piśmem maszynowym.

Będę zobowiązany za zwrot do Wojewódzkiego Biura Wyborczego najpóźniej do dnia **12 września br.** załączonego protokołu z potwierdzeniem na nim prawidłowości zawartych danych o kandydatach lub z naniesionymi poprawkami.

Łączę wyrazy szacunku

Kierownik
Wojewódzkiego Biura Wyborczego

Marek RYBNIK

"RZECZPOSPOLITA", 5 lipca 1991 r.

Kalendarz wyborczy

(C). Wybory do Sejmu i Senatu odbędą się 27 października 1991 r. „Dziennik Ustaw” nr 60 w poz. 254 opublikował treść „Zarządzenia prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 3 lipca 1991 r. w sprawie zarządzenia wyborów do Sejmu i Senatu RP”. Kalendarz wyborczy zaczął biec.

Data wykonania czynności wyborczych	Treść czynności
1	2
do 29 lipca 1991 r.	— podanie do wiadomości publicznej informacji o podziale na okręgi wyborcze do Sejmu
do 3 sierpnia 1991 r.	— powołanie okręgowych komisji wyborczych i wojewódzkich komisji wyborczych
do 2 września 1991 r.	— zgłaszanie do okręgowych komisji wyborczych okręgowych list kandydatów na posłów do zarejestrowania, wraz z oświadczeniami kandydatów o wyrażeniu zgody na kandydowanie. — zgłaszanie do wojewódzkich komisji wyborczych kandydatów na senatorów do zarejestrowania, wraz z oświadczeniami kandydatów o wyrażeniu zgody na kandydowanie
do 22 września 1991 r.	— zgłaszanie do Państwowej Komisji Wyborczej ogólnopolskich list kandydatów na posłów do zarejestrowania, — podanie do wiadomości publicznej informacji o numerach i granicach obwodów głosowania oraz siedzibach obwodowych komisji wyborczych
do 27 września 1991 r.	— podanie do wiadomości publicznej danych o zarejestrowanych okręgowych listach kandydatów na posłów z podaniem nazw i numerów list oraz danych o kandydatach, — podanie do wiadomości publicznej danych o zarejestrowanych kandydatach na senatorów
do 6 października 1991 r.	— podanie do wiadomości publicznej informacji o zarejestrowanych ogólnopolskich listach kandydatów na posłów, ich numerach z oznaczeniami nazw komitetów wyborczych, danych o liczbie kandydatów na tych listach, wraz z informacją o kandydatach z każdej z list, — powołania obwodowych komisji wyborczych
do 13 października 1991 r.	— sporządzenie spisów wyborców
27 października 1991 r.	— wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Rada Wojewódzka Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej w Białymstoku 1990-1991. Kalendarz wyborczy, sygn. 10.

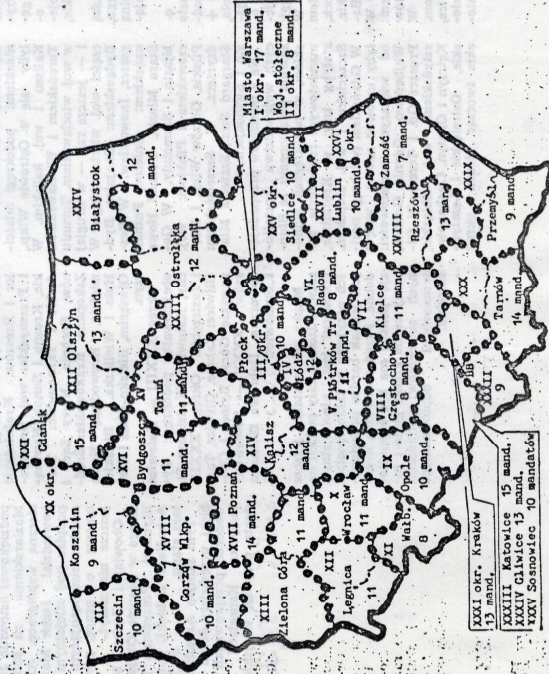
Podział na okręgi i podokręgi wyborcze

(A). W parlamencie jest już gotowy do rozpatrzenia projekt ordynacji wyborczej do Sejmu. Tym samym nabiera znaczenia dostosowany do ordynacji podział kraju na okręgi i podokręgi wyborcze. Mapa ta będzie przedmiotem uchwały towarzyszącej przyjęciu ordynacji.

Na terenie kraju utworzonych będzie 35 okręgów oraz 115 podokręgów. W okręgach głosować się będzie na listy kandydatów, a w podokręgach będzie do wyboru po jednym kandydacie. W ten sposób wyborczy podział realizować się będzie konsekwentnie w systemie proporcjonalnym.

Podział zaprojektowano tak, by zbliżyć granice okręgów do granic administracyjnych województw, a równocześnie, by na okręgi nie przypadło zbyt mało mandatów. Pomocząć służyć będzie zasada proporcjonalności. W tym celu w okręgu XXVI (Zamojskie i Chełmskie), gdzie do parlamentu wejdzie 7 posłów z czego trzech — w wyniku wyboru w podokręgach jednomandatowych. Do podziału pomiędzy partyjne listy okręgowe pozostają już tylko 4 mandaty.

Dokończenie na str. 2

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Rada Wojewódzka Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej w Białymstoku 1990-1991. Podział na okręgi i podokręgi wyborcze, sygn. 5.

OBWIESZCZENIE

Wojewódzkiej Komisji Wyborczej w Białymstoku z dnia 19 września 1991 r.

Na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 10 maja 1991 r. — Ordynacja wyborcza do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 58, poz. 246) w związku z art. 73 ust. 1 ustawy z dnia 28 czerwca 1991 r. — Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 59, poz. 252) Wojewódzka Komisja Wyborcza w Białymstoku podaje do wiadomości informacje o zarejestrowanych kandydatach na senatorów w okręgu wyborczym obejmującym obszar województwa białostockiego.

1. **Bończak-Kucharczyk Ewa** — lat 40, prywatny przedsiębiorca, zam. Białystok, zgłoszona przez Krajowy Komitet Wyborczy Kongresu Liberalno-Demokratycznego
2. **Choroszuca Ireneusz** — lat 48, dziennikarz, zam. Białystok, zgłoszony przez Komitet Wyborczy Porozumienie Obywatelskie Centrum „POC”
3. **Czykwini Jan** — lat 51, nauczyciel akademicki, zam. Bielsk Podlaski, zgłoszony przez Białoruski Komitet Wyborczy
4. **Dolecki Janusz** — lat 43, nauczyciel akademicki, zam. Białystok, zgłoszony przez Komitet Wyborczy „Unia Demokratyczna”
5. **Kostka Stanisław
Leon Marceł** — lat 61, adwokat, zam. Białystok, zgłoszony przez Komitet Wyborczy Porozumienie Obywatelskie Centrum „POC”
6. **Modzelewski Rafał Mariusz** — lat 30, lekarz medycyny, zam. Białystok, zgłoszony przez Chrześcijański Niezależny Komitet Wyborczy „Siła Młodości”
7. **Plewa Sergiusz** — lat 51, inż. elektryk, zam. Białystok, zgłoszony przez Krajowy Komitet Wyborczy Sojuszu Lewicy Demokratycznej „SLD”
8. **Sołomianko Waldemar** — lat 40, inż. elektryk, zam. Białystok, zgłoszony przez Krajowy Komitet Wyborczy Sojuszu Lewicy Demokratycznej „SLD”
9. **Szafraniec Jan** — lat 52, lekarz i psycholog, zam. Białystok, zgłoszony przez Komitet Wyborczy Klubu Inteligencji Katolickiej
10. **Śliwiński Ryszard Franciszek** — lat 29, nauczyciel, zam. Kleosin, gm. Juchnowiec, zgłoszony przez Krajowy Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe Sojusz Programowy (PSL)
11. **Trembaczowski Emanuel Mikołaj** — lat 67, nauczyciel akademicki, zam. Białystok, zgłoszony przez Komitet Wyborczy „Unia Demokratyczna”
12. **Wawreniuk Mikołaj** — lat 45, inż. budownictwa lądowego, zam. Białystok, zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawosławnych
13. **Zalewski Bolesław** — lat 42, rolnik, zam. Gnieciuki, gm. Zabłudów, zgłoszony przez Krajowy Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe Sojusz Programowy (PSL)

PRZEWODNICZĄCA
WOJEWÓDZKIEJ KOMISJI WYBORCZEJ
(-) Beata ŁUSZCZEWSKA-FEDYK

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Rada Wojewódzka Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej w Białymstoku 1990-1991. Wzór karty do głosowania na kandydatów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, sygn. 9.

KARTA DO GŁOSOWANIA
w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
na okręgowe listy kandydatów na posłów
w dniu 27 października 1991 r.

Lista nr A

DHMCKCCDJMCJ MCJKDMCMJCCM
KNMJHTR ADEWRTZUI

1. TFKOPKMBWL Cmklokli
popierany przez:
Nugklo Mopąż Wmklio Woi
2. TFKPKMBCKLJLZII Dokuhtjój
popierany przez:
Nugklo Mopąż Wmklio Woi
3. TCKBWWMB Hijfgzh
popierany przez:
Wghkla Mobąw Mwkizohgdgkllifh Wokhfgdkgr
4. WFHOPMM Dikłtfgg
popierany przez:
Nauško Aopeż Mmzfio Rggr
5. WFKVBJHFDPHM Bikzhgb
popierany przez:
Drđkla Bopznż Wđfueklio Moieukutgewihtrd
6. GFUOBHLM Xkmgtrf
popierany przez:
Mgugdio Hopąż Wmkskizo Woekh
7. MQWEOZNPKRT Zojmnr
popierany przez:
Nugklio Mhgopąż Mfghkio Hoztri
8. ZUITFKOPKM Bożmur
popierany przez:
Nhguklio Mofghpąż Wmhdzřđskio Wjzřfothudi
9. PLKJTFKOP Npżuz
popierany przez:
Mguklio Mokpřpąż Wmkslio Woidgk
10. VBGTFKOPKM Nolżtg
popierany przez:
Břzuguklio Moptedcąż Fmklio Koi
11. HSDTFKOPM Łzmzgf
popierany przez:
Dhřzřuklio Mohpąż Łmklio Kgioi
12. BHDKOPKM Muhrřf
popierany przez:
Ohđeguklio Chkkopąż Mvnmkio Wozhik
13. LGBCTFKOPBMZG Kikmedw
popierany przez:
Kjřguklio HDwcpąż Zřđřđmkio Wozgd
14. TMFKNOPKC Fokedc
popierany przez:
Mđgbnnklio Mopřzřđ Lkhřđřđio Wjřgiewiřzi
15. ŁJFVXCOPH Hoewřx
popierany przez:
Zđřřnuklio Mopąż Wmksřđio Mřđghjoi
16. ŁJGDPKM Matgbr
popierany przez:
ugřřvlio Mopąż Wřđřđh Wkjřđřđb
17. TDKŻXOPZH Vokedc
popierany przez:
Nugklio Mojkřđřđřđ Wmksřđřđno Woiřđ

Lista nr C

DHMCKCCDJMCJ MCJKDMCMJCCM
KNMJHTR ADEWRTZUI

1. TFKOPKM Boikmn
popierany przez:
Nugklio Mopąż Wmklio Woi
2. TFKOPKM Agtbj
popierany przez:
Nugklio Mopąż Wmklio Woi
3. TCKBWWMB Jolżtg
popierany przez:
Wghkla Mobąw Mwkizo Wokh
4. WFHOPMLGRTWLM Bkzhikiku
popierany przez:
Nauško Aopeż Mmzfio Rggr
5. WFKVPHMB Czřřwm
popierany przez:
Drđkla Bopznż Wđfueklio Moieuk
6. GFUOBHMX Slżzedv
popierany przez:
Mgugdio Hopąż Wmkskizo Woekh

Lista nr E

DHMCKCCDJMCJ MCJKDMCMJCCM
KNMJHTR ADEWRTZUI

1. TFKOPKM Bżoku
popierany przez:
Nugklio Mopąż Wmklio Woi
2. TFKOPKMŚB Clotrřv
popierany przez:
Nugklio Mopąż Wmklio Woi
3. TCKBWWMB Hżotro
popierany przez:
Wghkla Mobąw Mwkizo Wokh
4. WFHOLPŠKAP Mmolio
popierany przez:
Nauško Aopeż Mmzfio Rggr
5. WFKVPHMB Cplřtt
popierany przez:
Drđkla Bopznż Wđfueklio Moieuk
6. GFUOBHMXC Fkolżřr
popierany przez:
Mgugdio Hopąż Wmkskizo Woekh
7. MQWEOPKRT Zplřřf
popierany przez:
Nugklio Mhgopąż Mfghkio Hoztri
8. ZUITFKOP Kpljo
popierany przez:
Nhguklio Mofghpąż Wmhdřđskio Wjzřřoi
9. PLKJTFKOPNMH Glżzedo
popierany przez:
Mguklio Mokpřpąż Wmkslio Woidgk
10. VBGTFKOPKMN Hjown
popierany przez:
Břzuguklio Moptedcąż Fmklio Koi
11. HSDTFKOPML Fwbpřtz
popierany przez:
Dhřzřuklio Mohpąż Łmklio Kgioi
12. BHDKOPKM Mourv
popierany przez:
Ohđeguklio Chkkopąż Mvnmkio Wozhik
13. LGBCTFKOP Kłpurż
popierany przez:
Kjřguklio HDwcpąż Zřđřđmkio Wozgd
14. TMFKNOPKC Flitżg
popierany przez:
Mđgbnnklio Mopřzřđ Lkhřđřđio Wjřgiewi
15. ŁJFVXCOPH Kżorvb
popierany przez:
Zđřřnuklio Mopąż Wmksřđio Mřđghjoi

INFORMACJA.

Głosować można tylko na jedną listę, stawiając znak „ X ” w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów tej listy, przez co wskazuje się jego pierwszeństwo do otrzymania mandatu. Postawienie znaku „ X ” w kratce obok nazwisk kandydatów z różnych list lub niepostawienie znaku „ X ” w żadnej kratce powoduje nieważność głosu.

(miejsce na umieszczenie
pieczęci obwodowej komisji wyborczej)

(miejsce na umieszczenie
pieczęci okręgowej komisji wyborczej)

Okręg wyborczy nr 25
w BIAŁYMSTOKU

WYBORY DO SEJMU

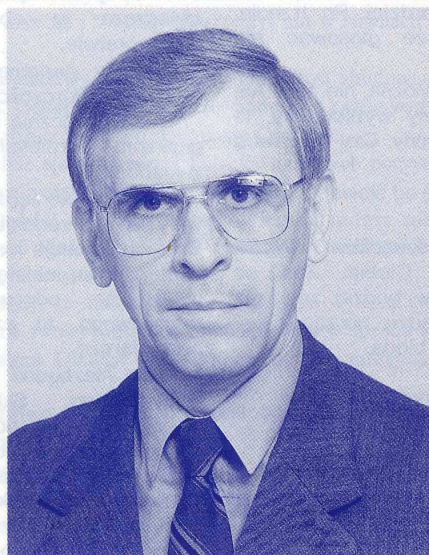
INFORMACJA DLA WYBORCY

S P I S T R E Ś C I
karty do głosowania w wyborach
do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej na okręgowe listy kandydatów na posłów

Nr listy	NAZWA LISTY	Strona arkusza karty
2 3 6	POLSKIE STRONNICTWO LUDOWE SOJUSZ PROGRAMOWY SOLIDARNOŚĆ PRACY „KOMITET WYBORCZY PRAWOSŁAWNYCH”	1
7 8 9	„CHRZEŚCIJAŃSKA DEMOKRACJA” „STRONNICTWO DEMOKRATYCZNE — POWSTAŁO 1937 r” „RZEMIOSŁO I MAŁA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ”	2
12 13 17	„POROZUMIENIE OBYWATELSKIE CENTRUM” KOMITET WYBORCZY „POROZUMIENIE LUDOWE” „WYBORCZA AKCJA KATOLICKA”	3
23 30 32	STRONNICTWO NARODOWE NSZZ „SOLIDARNOŚĆ” KONGRES LIBERALNO-DEMOKRATYCZNY	4
39 41 42	RUCH DEMOKRATYCZNO-SPOŁECZNY KONFEDERACJA POLSKI NIEPODLEGŁEJ — KPN „UNIA POLITYKI REALNEJ”	5
43 46 48	KOALICJA PARTII ZIELONYCH I EKOLOGICZNEJ PARTIA WOLNOŚCI BIAŁORUSKI KOMITET WYBORCZY	6
49 53 54	BŁOK LUDOWO-CHRZEŚCIJAŃSKI „ZDROWA POLSKA” — SOJUSZ EKOLOGICZNY UNIA DEMOKRATYCZNA	7
55 58 60	WYBORCZY BŁOK MNIJSZOŚCI „WBM” POLSKI ZWIĄZEK ZACHODNI SOJUSZ LEWICY DEMOKRATYCZNEJ	8
61 62 63	PARTIA CHRZEŚCIJAŃSKICH DEMOKRATÓW POLSKA PARTIA EKOLOGICZNA — ZIELONI POLSKA PARTIA PRZYJACIÓŁ PIWA (P.P.P.P.)	9

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Rada Wojewódzka Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej w Białymstoku 1990-1991. Informacja dla wyborcy, sygn. 9.

ZAUF AJ

IRENEUSZ CHOROSZUCHA
kandydat do Senatu
z Porozumienia Obywatelskiego
Centrum

NAPRAWDĘ MOŻE BYĆ LEPIEJ

Zbiory Rafała Rudnickiego. Plakat wyborczy Ireneusza Choroszuchy.

IRENEUSZ CHOROSZUCHA

kandydat na senatora z Porozumienia Obywatelskiego Centrum

Tu się urodziłem, tu mieszkam i pracuję. Znam lęki i nadzieje mieszkańców Białostocczyzny. Wiem jak zabiegać o ich interesy w Senacie.

Jestem za: *silnym i praworządnym państwem polskim,
zdrową moralnie i żyjącą godnie rodziną,
ochroną polskiego przemysłu i rolnictwa,
skutecznym samorządem.*

Jestem przeciw: *podważaniu autorytetu Polski,
nieuczciwości w urzędach, gospodarce, polityce,
atakom na Kościół,
ryzykownym eksperymentom na polskiej gospodarce.*

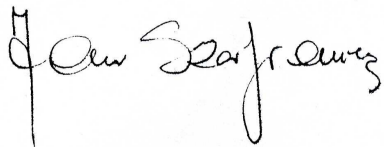
JAN SZAFRANIEC

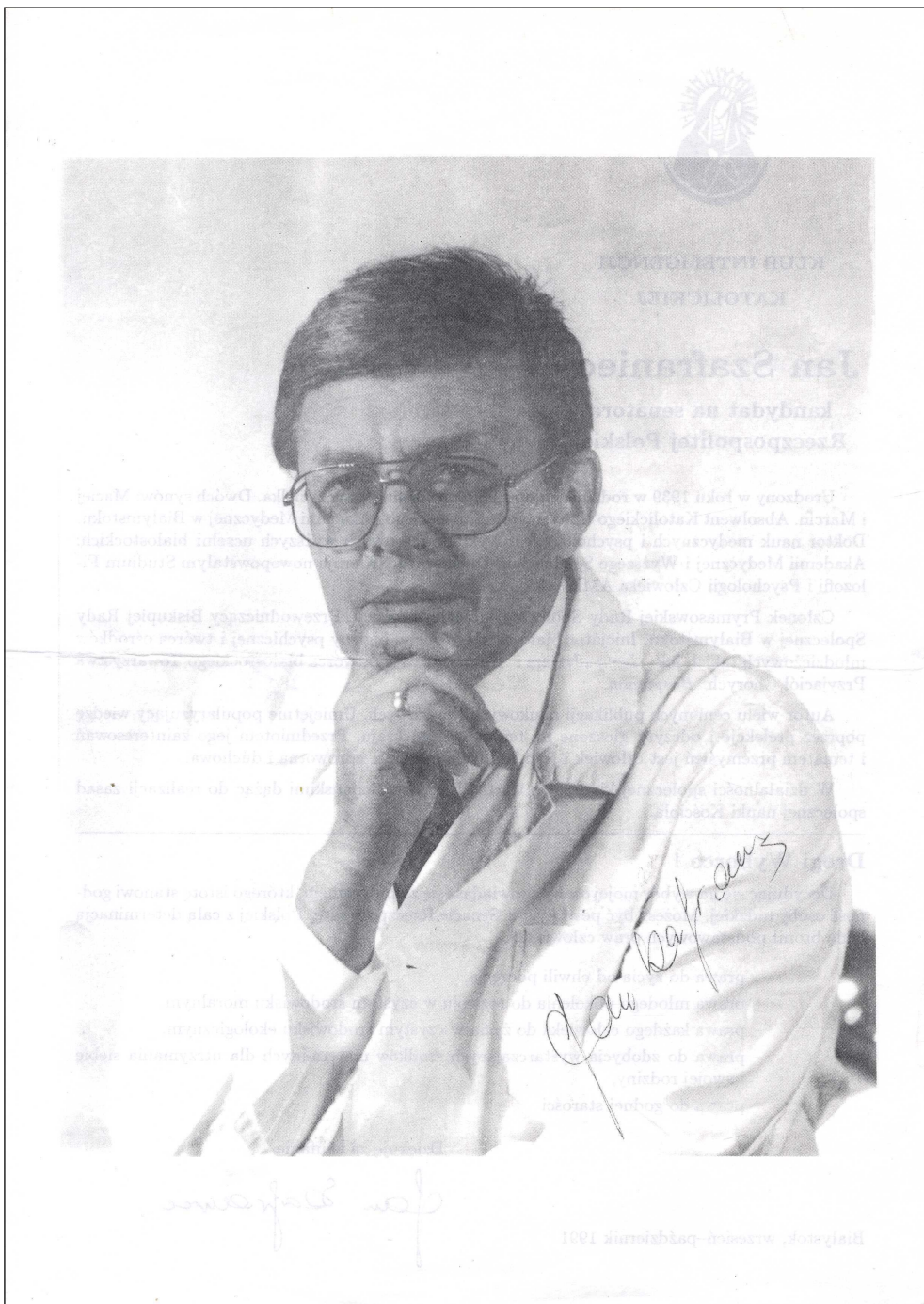
kandydat na senatora z Klubu Inteligencji Katolickiej

Absolwent Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Akademii Medycznej w Białymstoku. Doktor nauk medycznych i psycholog. Jest wykładowcą na dwóch wyższych uczelniach Białegostoku - Akademii Medycznej i Wyższego Seminarium Duchownego. Aktualnie jest przewodniczącym Biskupiej Rady Społecznej oraz członkiem Prymasowskiej Rady Społecznej ubiegłej kadencji.

Mój program wyborczy wynika ze społecznej nauki Kościoła i dotyczy w szczególności:

- prawa do życia od chwili poczęcia
- prawa młodego pokolenia do rozwoju w czystym środowisku moralnym
- prawa każdego człowieka do życia w czystym środowisku ekologicznym
- prawa do zdobycia wystarczających środków materialnych dla utrzymania siebie i swych bliskich
- prawa do godziwej starości

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego.
Plakat wyborczy Jana Szafranica.

Stanisław Leon Marcelli Kostka urodził się 6.II.1930 roku w Lubichowie w rodzinie inteligentkiej. Maturę uzyskał w 1948 roku. Następne lata to studia uniwersyteckie zakończone w 1952 roku dyplomem magistra prawa Uniwersytetu Warszawskiego.

Od czterdziestu lat zamieszkuje w Białymstoku i tu pracę nieprzerwanie. W 1960 roku rozpoczął aplikację adwokacką, zakończoną w 1963 roku egzaminem adwokackim. Od tego czasu pracuje jako adwokat.

Jest członkiem Zespołu Adwokackiego Nr 1 w Białymstoku. Obecnie jest wicedziekanem Okręgowej Rady Adwokackiej w Białymstoku. W 1980 roku włączył się w działalność „Solidarności” i „Solidarności Rolników Indywidualnych”. Udzielał pomocy prawnej tym związkom i był doradcą „Solidarności R. I.”.

W stanie wojennym bronił represjonowanych członków „Solidarności” w procesach politycznych.

Wiosną 1989 roku uczestniczył jako delegat białostoccyzny w Krajowym Zjeździe Solidarności Rolników w Warszawie. Jako członek Komitetu Obywatelskiego brał aktywny udział w wyborach do sejmu i senatu w 1989 roku.

W 1990 roku w lipcu wybrany został przewodniczącym Komitetu Obywatelskiego Ziemi Białostockiej.

W wyborach prezydenckich był przewodniczącym Wojewódzkiego Komitetu Wyborczego Lecha Wałęsy w Białymstoku.

Od 1990 roku jest członkiem Porozumienia Centrum i członkiem Zarządu Wojewódzkiego tej partii.

Żonaty od 1953 roku. Żona Lucja Teresa Kostka jest nauczycielką języka polskiego.

Poza zainteresowaniami zawodowymi zajmuje się szczególnie historią i polityką.

Jest miłośnikiem przyrody i zapalonym szachistą.

Biuro Wyborcze

**POROZUMIENIA
OBYWATELSKIEGO CENTRUM
Białystok, ul. Suraska 1, tel. 223-77**

**Stanisław Leon Marcelli
KOSTKA**

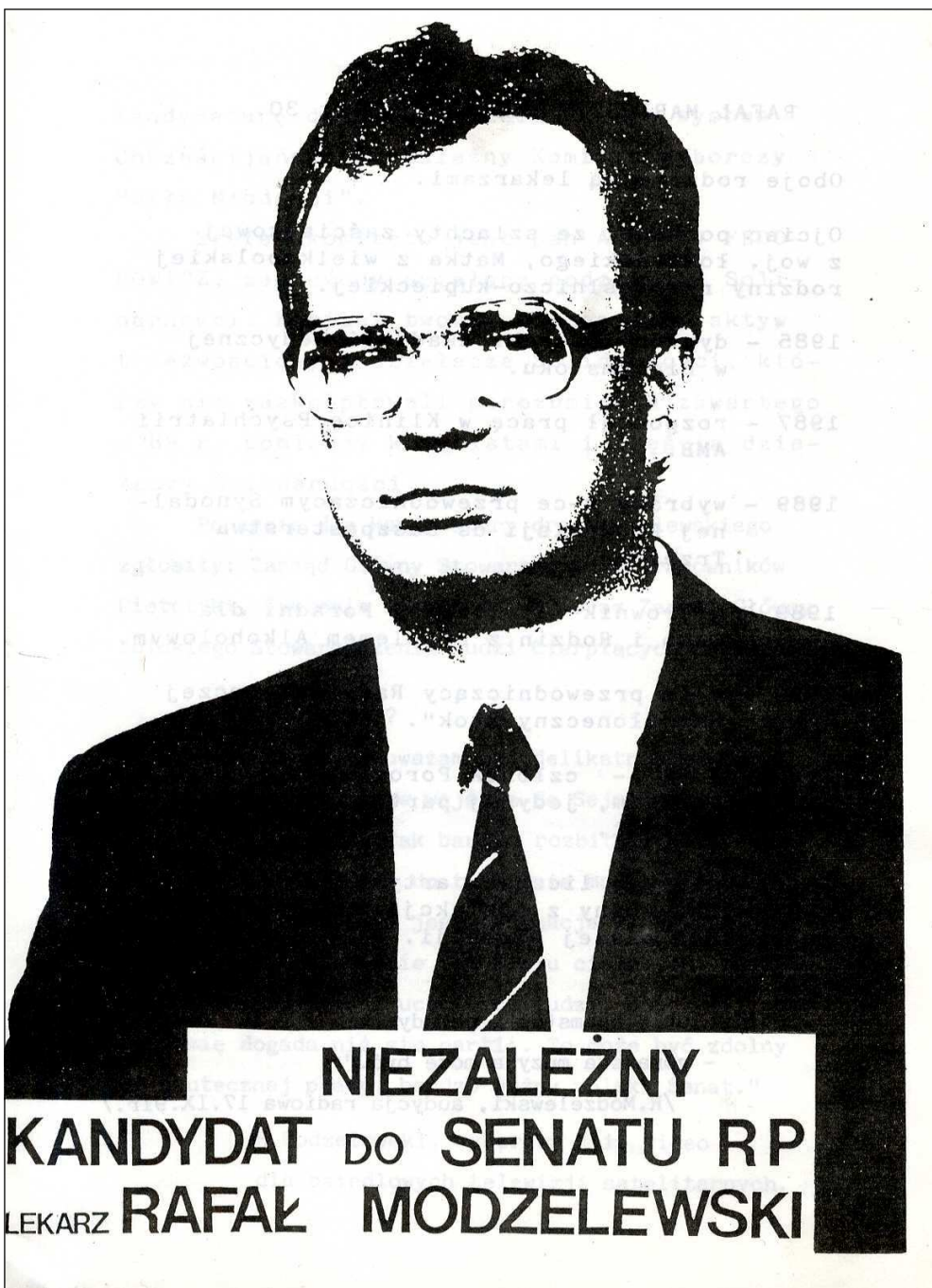
**KANDYDAT
DO SENATU**

**POROZUMIENIE
OBYWATELSKIE
CENTRUM**

PROGRAM WYBORCZY

- Budowa państwa w pełni niepodległego, sprawnie rządzonego i odbiurokratyzowanego, o chrześcijańskim systemie wartości wg naukania Jana Pawła II.
- Ochrona i popieranie polskiego przemysłu i rolnictwa.
- Zapewnienie godziwego startu młodzieży.
- Natychmiastowa reforma systemu emerytalnego i rentowego.
- Poszanowanie pracy przez godziwe wynagrodzenie zgodne z zasadami ekonomii.
- Rozwój budownictwa i rozwiązanie potrzeb mieszkalnych społeczeństwa polskiego.
- Walka z korupcją, biurokracją i niekompetencją oraz wszelką patologią w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym.

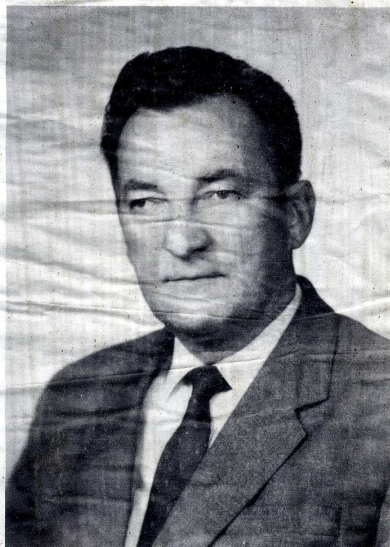
Uważa, iż w Polsce we wszystkich dziedzinach życia potrzebny jest „dobry gospodarz”. Ponieważ przyszłością naszego kraju jest młodzież, należy szeroko otworzyć jej drogi awansu. Nie należy bać się młodych techników i inżynierów, dyrektorów i sędziów, urzędników, wojskowych i policjantów.

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego.
Plakat wyborczy Rafała Modzelewskiego.

**Głosuj na mnie
- nie obronisz się sam!
Moją wiarygodnością - moja praca i dorobek**

Kandydat do SENATU

- bezrobocie - STOP
- NIE - dla niszczenia rolnictwa
- szanse dla młodzieży
- szacunek dla seniorów
- równe szanse dla kobiet
- społeczna gospodarka rynkowa

7 - na liście DO SENATU

Sergiusz PLEWA

lat 51, inż. elektryk, prezes spółdzielni Słoneczny Stok, wiceprzewodniczący Wojewódzkiej Rady Spółdzielczej w Białymstoku, żona Alicja - pielęgniarka, dwie dorosłe córki, troje wnuków

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego.
Plakat wyborczy Sergiusza Plewy.

POROZUMIENIE OBYWATELSKIE CENTRUM

OJCOWIZNA – KOMITETY OBYWATELSKIE – POROZUMIENIE CENTRUM

**DEKLARACJA
PROGRAMOWA
POROZUMIENIA
OBYWATELSKIEGO
CENTRUM**

Warszawa, wrzesień 1991 r.

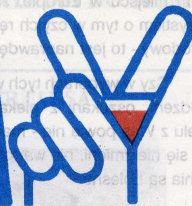
Zbiory prywatne. Deklaracja programowa Porozumienia Obywatelskiego Centrum.

Zbiory prywatne. Plakat wyborczy Porozumienia Obywatelskiego Centrum.

„By dobrze było Ojczyźnie”

CENTRUM

ROK II

Nr 2 (7)

1991 r.

Biuletyn Informacyjny Porozumienia Centrum w Białymstoku

KANDYDACI POROZUMIENIA OBYWATELSKIEGO CENTRUM DO SEJMU RP z OKRĘGU nr 25

Lista 12

- ① KRZYSZTOF JAKUB PUTRA
- ② ANDRZEJ PIOTR LUSSA
- ③ TADEUSZ SZYPULEWSKI
- ④ ZBIGNIEW TADEUSZ HORBACZEWSKI
- ⑤ GRZEGORZ STEPIEŃ
- ⑥ EWA PANKIEWICZ
- ⑦ MACIEJ ADAM FLORKIEWICZ
- ⑧ FELIKS PIETRASZ
- ⑨ JAN ORGELBRAND
- ⑩ BOGUSŁAW FALKOWSKI
- ⑪ CZESŁAW PAMPUCH

KANDYDACI POROZUMIENIA OBYWATELSKIEGO CENTRUM DO SENATU RP z woj. białostockiego

- IRENEUSZ CHOROSZUCHA (POC)
- STANISŁAW LEON MARCELI KOSTKA (POC)

**BIURO WYBORCZE POROZUMIENIA OBYWATELSKIEGO CENTRUM: Białystok, ul. Suraska 1, tel. 223-77
KONTO: BANK GDAŃSKI III Oddział Białystok, 300403-404-132**

„O naprawę RZECZYPOSPOLITEJ”

Spójrzmy dookoła. Czy tak wyobrażaliśmy sobie rzeczywistość? Dlaczego konfrontacja realiów Polski roku '91 z naszymi marzeniami z wiosny '89 wypadła tak **tragicznie**?

Olbrzymia recesja, bezrobocie na wielką skalę, niedająca się niczym wytłumaczyć dyskryminacja rodzimego rolnictwa, pogarszająca się aż do granic ubóstwa sytuacja rencistów i emerytów, i wreszcie to co boli nas najbardziej to powszechna korupcja i rozkradanie mienia narodowego.

Wtedy wiosną 1989 roku te okragłostołowe 35% miejsc w sejmie stwarzało nadzieje na lepsze jutro, widzieliśmy w tym szansę dla siebie, szansę dla Polski.

Wiele się od tego czasu zmieniło, przestaliśmy być opozycją, wzięliśmy odpowiedzialność za losy kraju. Dlaczego zatem jest tak źle - to pytanie powtarza się coraz częściej niemalże w każdym polskim domu. Powoli przestajemy wierzyć, że w Polsce może się cokolwiek zmienić na lepsze.

Zbliżają się kolejne wybory, tym razem są to pierwsze w powojennej historii Polski wybory w pełni demokratyczne. Tym razem nie chodzi już o wygranie 35% mandatów dla opozycji - gra idzie o WSZYSTKO.

Te wybory zadecydują o kierunku reform, o na-

Bogusław Falkowski urodził się 29 kwietnia 1954 roku w Dąbrowie Białostockiej. W roku 1973 ukończył LO w Dąbrowie Białostockiej. Następnie uczy się w Studium Pomaturalnym uzyskując kwalifikacje technika mechanika naprawy i eksploatacji pojazdów samochodowych.

Równocześnie uczy się w Szkole Muzycznej, jest członkiem Zespołu Pieśni i Tańca Kurpie Zielone.

W 1975 roku podejmuje studia na Politechnice Białostockiej uzyskując tytuł magistra inżyniera mechanika.

W 1982 roku podejmuje pracę jako technolog, a następnie jako główny mechanik w Spółdzielni Usług Rolniczych. Od 1984 roku pracuje jako pedagog w Zespole Szkół Rolniczych w Różanymstoku.

Żonaty, żona jest lekarzem stomatologiem. Posiada dwoje dzieci: Karolinę lat 8 oraz 4 letniego Mateusza.

Inicjator budowy pomnika gen. Nikodema Sulika.

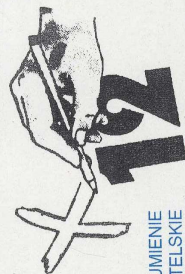
Biurowy Wybór

**POROZUMIENIA
OBYWATELSKIEGO CENTRUM**
Białystok, ul. Suraska 1, tel. 223-77

LISTA NR 12

**Bogusław
FALKOWSKI**

POROZUMIENIE
OBYWATELSKIE
CENTRUM

PROGRAM WYBORCZY

- Preferencyjny kredyt dla silnych chłopskich gospodarstw rodzinnych. Ochrona krajowego rynku żywności. Aktywizacja eksportu poprzez szukanie nowych rynków zbytu.
- Poprawa warunków życia wszystkich obywateli. Otwarta droga dla zaradnych i pracowitych.
- Ratunek dla oświaty, kultury, służby zdrowia i ubezpieczeń społecznych. Ochrona dzieci, starców i inwalidów.

Fundamentem dobrego ładu społecznego jest nauka Ewangelii o godności i wolności człowieka.

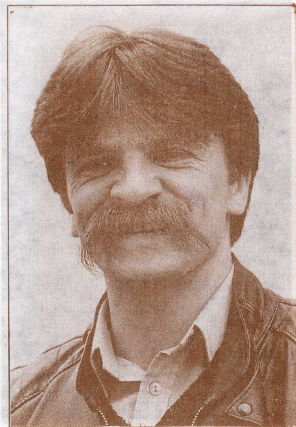
Polska oparta na tradycjach narodowych i chrześcijańskich.

Stawia na rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolnego. Opowiada się za ochroną zdrowia, oświaty i pielęgnowaniu kultury.

KANDYDACI POROZUMIENIA OBYWATELSKIEGO CENTRUM DO SEJMU LISTA NR 12

① KRZYSZTOF JAKUB PUTRA ④ ZBIÓR ② ANDRZEJ PIOTR LUSSA ③

Krzysztof Jakub Putra lat 34 syn chłopca ze wsi Józefowo gmina Raczek woj. suwalskie.

Czterech braci i siostra. Żonaty, żona Elżbieta nauczycielka. Czworo dzieci: Rafał (lat 10), Sebastian (lat 8), Katarzyna (lat 6), Agnieszka (6 miesięcy). Działacz „Solidarności” od sierpnia 1980 roku. Pracuje w Fabryce Przyrządów i Uchwytów w Białymstoku. Technik Mechanik, mistrz na Wydziale Doświadczalnym.

W latach 1985-1986 wiceprzewodniczący Rady Pracowniczej FPIU, a w latach 1987-1988 jej przewodniczący. W 1989 roku wybrany do sejmu z ramienia „Solidarności”. Klub OKP, Koło parlamentarne Porozumienia Centrum.

Od kwietnia 1991 roku prezes Zarządu Wojewódzkiego Porozumienia Centrum w Białymstoku. Członek Naczelnej Rady Politycznej Porozumienia Centrum.

Mieszka w Białymstoku od 1975 roku

Mieszkanie spółdzielcze M4.

Jako działania pierwszoplanowe widzi ożywienie gospodarki, walkę z recesją i bezrobociem. Tylko wzrost gospodarczy da możliwości podniesienia dobrobytu każdego obywatela.

Andrzej Piotr Lussa urodził się 20 lutego 1949 roku w Otwocku w rodzinie katolickiej o bogatych tradycjach patriotycznych. Szkołę podstawową i średnią ukończył w Garwolinie, a następnie w latach 1967-1973 odbył studia na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Białymstoku. Doktor medycyny, specjalista w zakresie chorób wewnętrznych, adiunkt i członek senatu Akademii Medycznej, pełni również funkcję sekretarza Okręgowej Rady Lekarskiej.

Wiosną 1982 roku w związku z działalnością w NSZZ „Solidarność” represjonowany. Członek Komitetu Obywatelskiego Ziemi Białostockiej, V-ce przewodniczący Komitetu Budowy pomnika śp. ks. Jerzego Popiełuszki, V-ce prezes Zarządu Wojewódzkiego Porozumienia Centrum.

Żona Elżbieta jest notariuszem, syn Piotr uczy się w Liceum Ogólnokształcącym, a córka Magda jest uczennicą VI klasy szkoły podstawowej.

Uważa, iż procesowi budowania wolnego rynku i demokratycznego państwa towarzyszyć musi poszanowanie wartości chrześcijańskich. Opowiada się za radykalną reformą systemu ubezpieczeń zdrowotnych i emerytalnych opartą o obowiązkowe, kwotowe składki indywidualne uzupełnione systemem ubezpieczeń komercyjnych. Będzie zdecydowanie przeciwdziałał zjawiskom dyskryminacji rodzimego rolnictwa i postępującej pauperyzacji wsi.

KANDYDACI POROZUMIENIA OBYWATELSKIEGO CENTRUM DO SEJMU LISTA NR 12

③ TADEUSZ SZYPULEWSKI

Tadeusz Szypulewski urodził się 16 stycznia 1939 roku we wsi Płaska w rodzinie rolniczej. Po ukończeniu szkoły podstawowej w Płaskiej i Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Augustowie pracuje w gospodarstwie rodziców. W 1957 roku wyjechał na Śląsk, gdzie pracował i jednocześnie uczył się. Ukończył Technikum Samochodowe w Gliwicach i studia w Politechnice Śląskiej. W 1981 roku przejął gospodarstwo od rodziców we wsi Płaska, w którym pracuje do chwili obecnej. Jest żonaty, ma jedno dziecko.

Sądzi, iż w momencie przebudowy systemu gospodarczego należy wspomóc polskie rolnictwo. Biorąc pod uwagę fakt rolniczego charakteru naszego regionu dojście do zdrowej i ekonomicznej gospodarki rolno-spożywczej możliwe będzie po spełnieniu następujących warunków:

- **Doprowadzenie do prawidłowej relacji cen skupu produkcji rolnej z ceną ich zbytu,**
- **Budowa małych i średnich prywatnych przetwórní lokalnych w oparciu o prawidłową politykę kredytową,**
- **Włączenie w inwestycje rolno-spożywcze kapitału zagranicznego,**
- **Stworzenie fundacji na rzecz wsi i rolnictwa, ochraniających gospodarstwa rolne w okresie przebudowy polskiej wsi.**

Kultywowanie tradycji i kultury ludowej jest niezbędnym elementem rozwoju wsi polskiej.

PIELĘGNOWANIE TRADYCJI POWINNO BYĆ
OBYWATELSKĄ, PAŃSTWOWĄ I NARODOWĄ
POWINNOŚCIĄ.

④ ZBIGNIEW TADEUSZ HORBACZEWSKI

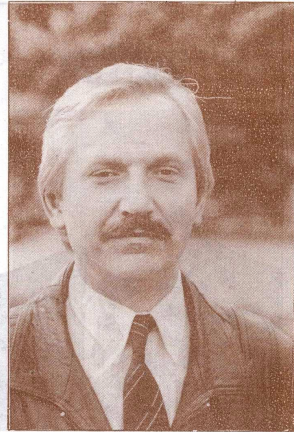

Zbigniew Tadeusz Horbaczewski urodził się 19 maja 1927 roku w Grodnie w rodzinie inteligenckiej (ojciec adwokat). Po dokonaniu okupacji tego obszaru przez Związek Radziecki uczył się w średniej polskiej szkole w Grodnie. W 1941 roku został wraz z rodziną wywieziony w głąb Związku Radzieckiego. Działania wojenne zastały go pod Mińskiem, skąd powrócił do Grodna, gdzie przymusowo pracował jako pracownik fizyczny w fabryce przetworów owocowych, ucząc się jednocześnie na tajnych kompletach. W roku 1944 zmuszony był do ucieczki przed ponownym wywiezieniem w głąb Rosji. Skutkiem tego znalazł się w Białymstoku gdzie ukończył szkołę średnią, a następnie wstąpił na Uniwersytet im. M. Kopernika w Toruniu na Wydział Prawno-Ekonomiczny. W czasie pobierania nauki pracował zarobkowo. Nie należał do żadnych organizacji młodzieżowych ani do partii. Studia wyższe ukończył w latach 1950-51. Zmiany, które nastąpiły w 1956 roku umożliwiły mu rozpoczęcie aplikacji adwokackiej. Jako adwokat pełni wiele funkcji samorządowych. Od 1986 roku jest dziekanem Okręgowej Rady Adwokackiej w Białymstoku oraz członkiem Naczelnej Rady Adwokackiej w Warszawie, funkcję tę pełni do dnia dzisiejszego. W okresie stanu wojennego był obrońcą studentów i robotników. Czynności te wykonywał bezinteresownie w imię obrony ruchu solidarnościowego.

Aktualnie pełni funkcję pełnomocnika Komisji Rządowej ds. Likwidacji Białostockiego Wydawnictwa Prasowego. Jest członkiem Wojewódzkiego Zarządu Porozumienia Centrum w Białymstoku. Opowiada się za likwidacją grubej kreski oraz rozliczeniem spółek pasyzytujących na majątku narodowym. Widzi konieczność uporządkowania systemu rentalno-emerytalnego. Podkreśla konieczność zastosowania barier celnych dla ochrony rodzimego rolnictwa i rzemiosła.

KANDYDAMI POROZUMIENIA OBYWATELSKIEGO CENTRUM DO SEJMU LISTA NR 12

5 GRZEGORZ STĘPIEŃ

Grzegorz Stępień urodził się 4 czerwca 1948 roku w Radomiu w rodzinie katolickiej. W 1966 roku ukończył liceum ogólnokształcące w Radomiu. W tym samym roku rozpoczął studia na Politechnice Warszawskiej. W 1968 roku brał czynny udział w wydarzeniach marcowych uczestnicząc w strajku na Politechnice. W 1971 roku ożenił się z Alicją Hentel absolwentką Wydziału Matematyki Uniwersytetu Warszawskiego. W rok później ukończył studia i rozpoczął pracę w Zakładach Kineskopowych w Piasecznie.

W 1976 roku podjął pracę na budowie Polkoloru, gdzie we wrześniu 1980 roku był jednym z założycieli NSZZ „Solidarność”. Pełnił w Związku funkcję członka Komisji Zakładowej i Komisji Interwencji. W okresie stanu wojennego działał w strukturach podziemnych „Solidarności”.

W 1986 roku rozpoczął działalność rzemieślniczą w zakresie usług elektro-energetycznych. Z Suwalszczyzną związany od 1979 roku spędzając coroczny urlop w okolicach Sejna. Fakt ten wykorzystał w 1989 roku podejmując się roli łącznika Krajowego Biura Wyborczego „Solidarność”. Jest jednym z organizatorów Porozumienia Centrum na Suwalszczyźnie.

Opowiada się za preferencjami kredytowymi dla rolnictwa w celu zakładania małych przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem. Uważa za konieczne popieranie rozwoju zakładów związanych z ochroną ekologiczną.

6 EWA PANKIEWICZ

Ewa Pankiewicz urodziła się w 1951 roku w Białymstoku.

Wyznaje wiarę rzymsko-katolicką. Ma trzy siostry, jest stanu wolnego. Ukończyła studia historyczne na Uniwersytecie Warszawskim. Tytuł doktora nauk humanistycznych uzyskała w Instytucie PAN w Warszawie.

Pracuje jako adiunkt na Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, wykładając najnowszą historię Polski.

Od początku należy do NSZZ „Solidarność”. Po 13 grudnia znalazła się w strukturach konspiracyjnych Związku. Była dwukrotnie członkinią senatu Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1982-1989 pracowała w Uniwersyteckiej Komisji do spraw Uwięzionych.

Należała do Regionalnej Komisji Wykonawczej „Solidarności” w Białymstoku, która w październiku 1988 roku ogłosiła jawną działalność. W roku 1989 brała udział w formowaniu Komitetu Obywatelskiego Ziemi Białostockiej i została jego członkiem. W wyborach prezydenckich opowiedziała się za Lechem Wałęsą. W roku 1991 wstąpiła do Porozumienia Centrum w Białymstoku. Należy do Klubu Inteligencji Katolickiej i Białostockiego Towarzystwa Historycznego.

Za najbardziej sprawiedliwy uważa ustrój demokracji parlamentarnej, oparty na własności prywatnej i działaniu prawa wolnego rynku. W obecnej sytuacji gospodarczej najważniejsze są działania antyrecesyjne, związana z tym polityka przemysłowa oraz przyspieszenie prywatyzacji.

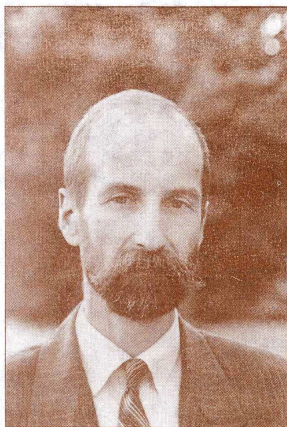
Szczególną troską musi być objęta rodzina.

Jej motto wyborcze:

W pogoni za dobrobytem nie wolno zdeptać małych i słabych!

KANDYDACI POROZUMIENIA OBYWATELSKIEGO CENTRUM DO SEJMU LISTA NR 12

7 ADAM MACIEJ FLORKIEWICZ

Adam Maciej Florkiewicz - lat 43, rolnik

Urodził się w Lublinie w rodzinie inteligentnej, oboje rodzice byli absolwentami Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Po ukończeniu liceum ogólnokształcącego rozpoczął studia na Wydziale Historii Sztuki KUL.

W marcu 1968 roku brał czynny udział w protestach studenckich w wyniku czego był zatrzymany i przesłuchiwany przez SB. W 1969 roku z powodu trudności materialnych po śmierci ojca przerwał studia i podjął pracę w PGR w Bieszczadach. W 1973 roku kupił własne gospodarstwo rolne w Bieszczadach. W 1978 roku przeniósł się na Mazury, gdzie mieszka we wsi Kutry i prowadzi z rodziną 36 hektarowe gospodarstwo rolne.

W 1981 roku zorganizował w swojej wsi gminne koło „Solidarności RI”, którego był przewodniczącym do 13 grudnia 1981 roku.

Brał czynny udział w reaktywowaniu struktur związkowych „Solidarności RI” w województwie suwalskim i tworzeniu Komitetu Obywatelskiego w Węgorzewie.

W latach 1989-90 był członkiem Prezydium Rady Wojewódzkiej „S” RI oraz wiceprzewodniczącym KO w Węgorzewie. Od 1990 roku włączył się do współtworzenia struktur Porozumienia Centrum w województwie suwalskim. Obecnie jest członkiem Zarządu Wojewódzkiego Porozumienia Centrum w Suwałkach.

W 1990 roku wybrany do Rady Gminy Pozezdrze.

Zonaty, żona Liliana z wykształcenia inżynierka, ojciec dwojga dzieci.

Opowiada się za silnym państwem polskim, uzdrożeniem sytuacji polskiego rolnictwa, umocnieniem roli prawa jako najważniejszego regulatora stosunków w państwie.

8 FELIKS PIETRASZ

Feliks Pietrasz urodził się w 1940 roku w Sokółce w rodzinie rolniczej. W wieku 19 lat ukończył Technikum Ekonomiczne w Białymstoku, a następnie podjął studia na Wydziale Wodnym Politechniki Gdańskiej, które ukończył w 1964 roku uzyskując tytuł magistra inżyniera.

Do 1976 roku pracował na stanowisku projektanta w Wojewódzkiej Pracowni Urbanistycznej, a następnie w Biurze Projektów w Białymstoku. Po śmierci rodziców odziedziczył gospodarstwo rolne, które prowadzi do dzisiaj. W ostatnich latach wyspecjalizował się w hodowli ryb. Zajmuje się również produkcją i rozprawianiem materiału zarybieniowego.

Żona Wanda jest architektem w Wojewódzkiej Pracowni Urbanistycznej w Białymstoku. Najstarsza córka Dorota idąc w ślady ojca ukończyła Akademię Rolniczą w Poznaniu, druga córka Bożena kończy studia na Wydziale Anglistyki Uniwersytetu Gdańskiego, syn Marcin ma 13 lat i jest uczniem szkoły podstawowej.

Współorganizator Komitetu Obywatelskiego Ziemi Sokólskiej. Radny Rady Miejskiej w Sokółce, obecnie jest członkiem Zarządu tej Rady.

Opowiada się za przyznaniem ludności wiejskiej o bardzo niskich dochodach, specjalnego zasiłku „egzystencjalnego”, który pozwoli na przetrwanie okresu recesji i zmniejszy napływ tej ludności do miast.

KANDYDACI POROZUMIENIA OBYWATELSKIEGO CENTRUM DO SEJMU LISTA NR 12

9) JAN ORGELBRAND

lat 43 - dziennikarz.

10) BOGUSŁAW FALKOWSKI

Bogusław Falkowski urodził się 29 kwietnia 1954 roku w Dąbrowie Białostockiej.

W roku 1973 ukończył LO w Dąbrowie Białostockiej. Wychował się w rodzinie katolickiej kultywującej tradycje przedwojenne. Następnie uczył się w Studium Pomaturalnym uzyskując kwalifikacje technika mechanika naprawy i eksploatacji pojazdów samochodowych. Równocześnie uczył się w Szkole Muzycznej, jest członkiem Zespołu Pieśni i Tańca Kurpie Zielone. W 1975 roku podejmuje studia na Politechnice Białostockiej uzyskując tytuł magistra inżyniera mechanika.

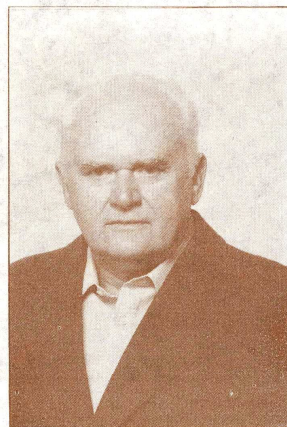
W 1982 roku podejmuje pracę jako technolog a następnie jako główny mechanik w Spółdzielni Usług Rolniczych. Od 1984 roku pracuje jako pedagog w Zespole Szkół Rolniczych w Różanymstoku.

Żonaty, żona jest lekarzem stomatologiem. Posiada dwoje dzieci: Karolinę lat 8 oraz 4 letniego Mateusza.

Inicjator budowy pomnika gen. Nikodema Sulika.

Stawia na rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolnego. Opowiada się za Polską opartą na tradycjach narodowych i chrześcijańskich, ochroną zdrowia, oświaty i pielęgnowania kultury.

11) CZESŁAW PAMPUCH

Czesław Pampuch - lat 66, inżynier leśnik.

Urodził się w rodzinie inteligenckiej, katolickiej.

Absolwent Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Od 1945 roku pracuje na Mazurach na różnych szczeblach administracji leśnej. Aktualnie jest emerytem. Czynny w pracach samorządu lokalnego, Polskim Związku Łowieckim oraz Polskim Związku Działkowców.

Żonaty, ojciec trojga dzieci. Mieszka w Giżycku.

Przyszłość naszego regionu widzi w rozwoju turystyki i produkcji zdrowej żywności.

Swoją pracę w Parlamencie rozumie jako ciężką służbę dla dobra obywateli, by w konsekwencji przywrócić im poczucie dumy z tego, że są Polakami.

Sądzi, iż należy chronić mazurską przyrodę.

WŁADZE WOJEWÓDZKIE PC w Białymstoku

W poprzednim numerze Biuletynu z powodu błędów technicznych podczas składu komputerowego materiałów pominięte zostało nazwisko członka Zarządu Wojewódzkiego PC w Białymstoku p. Ireneusza Choroszucho. Popelniono również kilka literowych błędów w nazwiskach. Wszystkich zainteresowanych serdecznie przepraszamy.

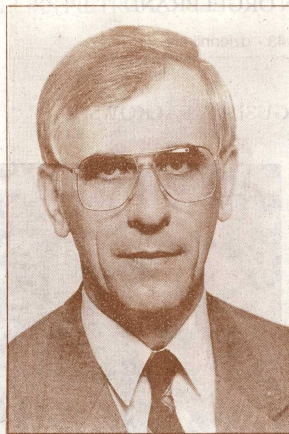
KANDYDACI POROZUMIENIA OBYWATELSKIEGO CENTRUM DO SENATU

• STANISŁAW LEON MARCELI KOSTKA

• IRENEUSZ CHOROSZUCHA

Stanisław Leon Marceli Kostka urodził się 6.II.1930 roku w Lubichowie w rodzinie inteligenckiej. Maturę uzyskał w 1948 roku. Następne lata to studia uniwersyteckie zakończone w 1952 roku dyplomem magistra prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Od czterdziestu lat zamieszkuje w Białymstoku i tu pracuje nieprzerwanie. W 1960 roku rozpoczął aplikację adwokacką, zakończoną w 1963 roku egzaminem adwokackim. Od tego czasu pracuje jako adwokat. Jest członkiem Zespołu Adwokackiego Nr 1 w Białymstoku. Obecnie jest wicedziekanem Okręgowej Rady Adwokackiej w Białymstoku. W 1980 roku włączył się w działalność "Solidarności" i "Solidarności Rolników Indywidualnych". Udzielał pomocy prawnej tym związkom i był doradcą "Solidarności R. L.". W stanie wojennym bronił represjonowanych członków "Solidarności" w procesach politycznych. Wiosną 1989 roku jako delegat z białostoczczyzny w Krajowym Zjeździe Solidarności Rolników w Warszawie. Jako członek Komitetu Obywatelskiego brał aktywny udział w wyborach do sejmiku i senatu w 1989 roku. W 1990 roku w lipcu wybrany został przewodniczącym Komitetu Obywatelskiego Ziemi Białostockiej. W wyborach prezydenckich był przewodniczącym Wojewódzkiego Komitetu Wyborczego Lecha Wałęsy w Białymstoku. Od 1990 roku jest członkiem Porozumienia Centrum i członkiem Zarządu Wojewódzkiego tej partii. Zonaty od 1953 roku. Żona Łucja, a Teresa Kostka jest nauczycielką języka polskiego. Poza zainteresowaniami zawodowymi zajmuje się szczególnie historią i polityką. Jest miłośnikiem przyrody i zapalonym szachistą. Uważa, iż w Polsce we wszystkich dziedzinach życia potrzebny jest "dobry gospodarz". Gospodarność, kompetencja i uczciwość to cechy, które pozwolą rządzącym na zorganizowanie naszego życia według najlepszych wzorów chrześcijańskich i narodowych. Ponieważ przyszłością naszego kraju jest młodzież, należy szeroko otworzyć jej drogi awansu. Sądzi, że nie należy bać się młodych techników i inżynierów, dyrektorów i sędziów, urzędników, wojskowych i policjantów.

Ma 48 lat, urodził się w Płoskiem koło Białegostoku. Jest katolikiem. Ukończył studia prawnicze i dziennikarskie. Pracował m.in. w "Gazecie Współczesnej", i "Kontrastach",

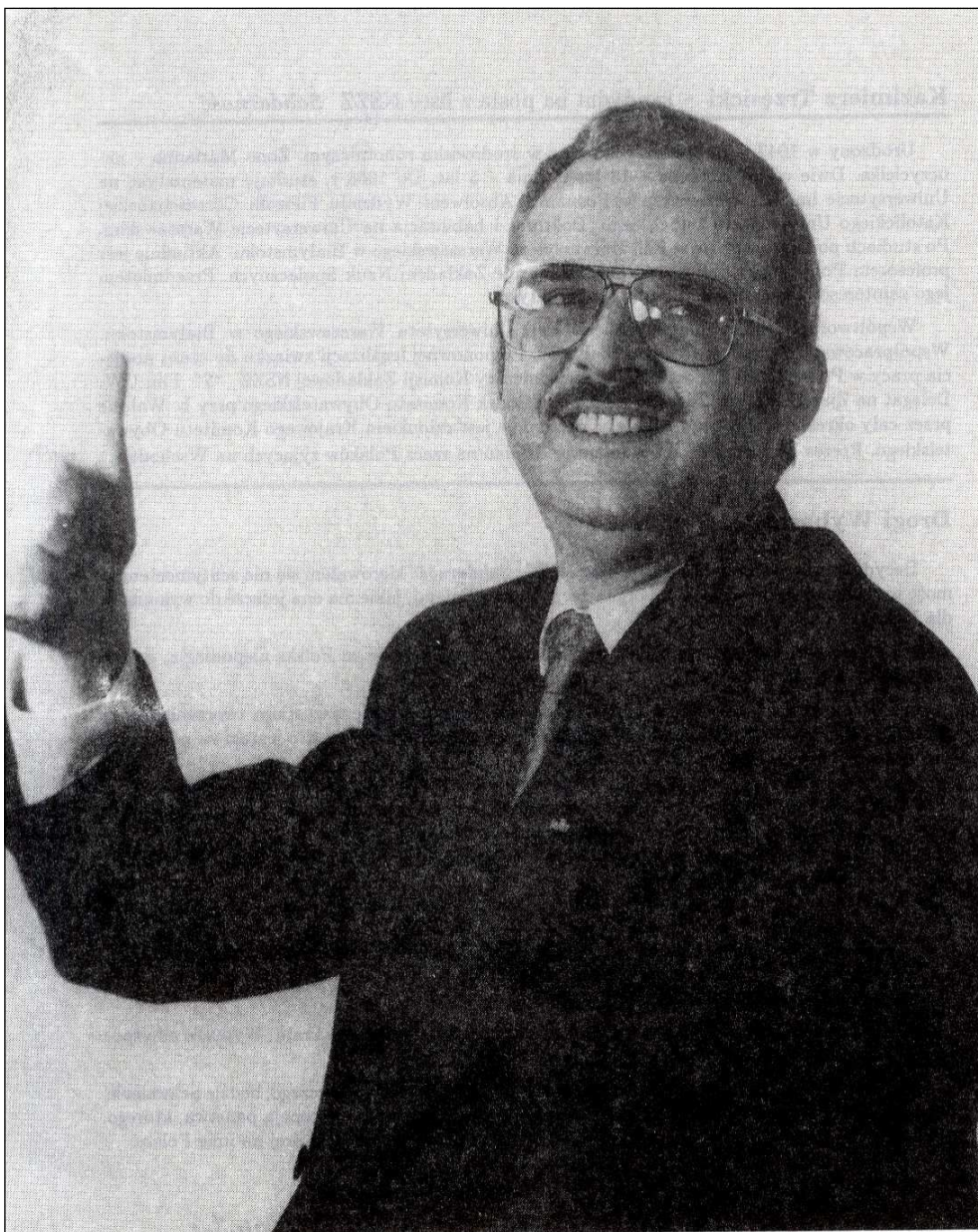
Obecnie pełni funkcję dyrektora Wojewódzkiego Biura Poselsko-Senatorskiego OKP w Białymstoku i współpracuje z prasą. W 1980 roku brał udział w organizowaniu Solidarności w środowisku dziennikarskim i był pierwszym przewodniczącym Komisji Zakładowej Solidarności dziennikarzy prasowych. Zorganizował białostocki oddział Klubu Myśli Politycznej "Dziekania", oraz Komitet Obywatelski miasta Białegostoku. Jest jednym ze współzałożycieli Porozumienia Centrum i członkiem Krajowego Komitetu Obywatelskiego (poprzednia nazwa: Komitet Obywatelski przy Lechu Wałęsie). Członek Naczelnej Rady Politycznej Porozumienia Centrum.

Żona Bożena jest doktorem medycyny. Dzieci - Michał i Ania - chodzą do szkoły podstawowej.

Wyborcza dewiza: Naprawdę może być lepiej. Dostatniej, uczciwiej, bezpieczniej.

Mówi: "Polacy chcą i potrafią dobrze pracować. Miałem sposobność obserwować to za granicą. Dziś, po odzyskaniu suwerenności, możemy sami decydować o swoich sprawach. Nie być już cudzą kolonią. Pracować dla siebie. Ale do tego potrzebna jest sprawna władza państwowa, która skończy z bałaganem i potrafi ożywić gospodarkę. To będzie moją wytyczną w pracy parlamentarnej..."

Jako mieszkaniec Białostoczczyzny z dziada pradiada pragnę by ten region był nowoczesny i zasobny. W Europie, w której ludzie będą mogli się swobodnie poruszać, ta ziemia ma szczególną szansę i trzeba tylko umieć ją wykorzystać..."

Kazimierz Trzęsicki.

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego.
Plakat wyborczy Kazimierza Trzęsickiego.

NSZZ

SOLIDARNOŚĆ

Kandydatka na posła

ANNA CZERNIAWSKA

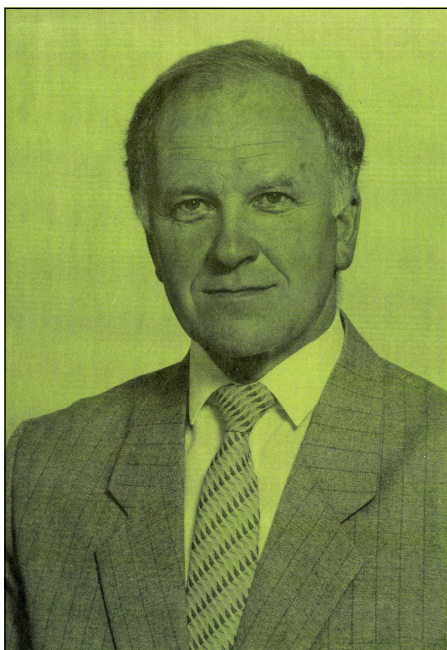
Lista nr

30

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego.
Ulotka wyborcza Anny Czerniawskiej.

Zbiory Stanisławy Korolkiewicz. Ulotka wyborcza Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”.

**TWÓJ
POSEŁ**

ALEKSY

SIEMIENIUK

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego.
Plakat wyborczy Aleksiego Siemieniuka.

**KOMITET WYBORCZY
POROZUMIENIE
LUDOWE**

**NSZZ RI „SOLIDARNOŚĆ”
PSL „SOLIDARNOŚĆ”
PSL MIKOŁAJCZYKOWSKIE**

**POROZUMIENIE LUDOWE JEST KONTYNUACJĄ
HISTORYCZNYCH AKTYWNOŚCI WSI I KRAJOWYCH
NURTU HUMANITARNY I SZEROKIEGO RUCHU SOLIDARNOSCI**

LISTA NR

13 NAJWAŻNIEJSZYCH SPRAW DLA POLSKI

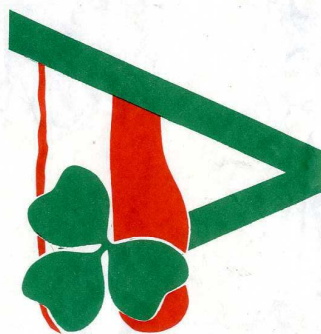
- 1 PRAWO DO WOLNOŚCI JEST NIEZBYWALNE**
Człowiekowi przysługują takie niezbywalne prawa jak: wolność osobista, wolność sumienia, słowa, stowarzyszenia się i prowadzenia działalności gospodarczej. Prawa te wynikają z wartości chrześcijańskich i naucezania społecznego Kościoła.
- 2 PARLAMENT STANOWI, RZĄD WYKONAJE, PREZYDENT CZUWA NAD PANKSTWEM**
Parlament odpowiada za stanowienie prawa. Powołuje silną władzę wykonawczą – rząd. Prezydent zapewnia sprawna współpracę władzy ustawodawczej i wykonawczej, stoi na straży zasadniczych interesów państwa i reprezentuje Polskę na zewnątrz. O przestrzeganiu prawa dbają niezawisłe i sprawiedliwe sądy.
- 3 WSPÓLCZESNE PAŃSTWO MUSI MIEĆ NOWOCZESNA ARMIE I SPRAWNĄ POLICJĘ**
Bezpieczeństwo państwa musi zapewnąć armia zawodowa. Powołanych obywatelskich służb państwa, których winien być realizowany przez rezerwację i szkolenie poborowych. Nad bezpieczeństwem wewnętrznym czuwa policja państwowa, a porządku strasze: policja lokalna.
- 4 POLSKA MUSI ZAJĄĆ NALEŻNE MIEJSZE W EUROPIE I ŚWIECIE**
Polska jest gotowa współwzorzyć Europę i być obecna w świecie, w którym każdy naród i państwo ma prawo do samodzielnego bytu. Zasady wymiaru we wszystkich dziedzinach są równoprawne, a bezpieczeństwo jest zagwarantowane każdemu z osobna i wszystkim razem.
- 5 GOSPODARKĘ TRZEBA ZMIENIAĆ MĄDRZE**
Rząd odpowiada za przemiany zachodzące w gospodarce. Mają one służyć ludziom. Zmiany muszą być stopniowe i dobrze przygotowane, szczególnie w sektorze, gdzie pracuje większość ludzi i gdzie dochodzi do najdłuższych przekształceń.
- 6 PAŃSTWO ODPOWIADA ZA STRATEGIE GOSPODARCZE**
Prowadzenie naszych reform i odrodzenie POLSKI wymaga odwołania gospodarki. Konieczne jest częstotwe oddłużenie, ułatwienie dostępu do kredytów i dostosowanie obciążenia finansowych tak, by nie dawały produkcji. Należy określić gospodarkę i społecznie ważne dziedzinny rozwójowe, wśród nich rolnictwo i budownictwo.
- 7 POLSKA GOSPODARKA MA POZOSTAĆ W POLSKICH RĘKACH**
Prywatyzacja powinna być prowadzona z zachowaniem preferencji dla rodzimego kapitału poprzez wydzielanie zakładów, wyullazanie okresu spłaty, hipotekę. Zwrot majątku – reprivatyzacja – powinien być dokonany w formie bonów kapitałowych oraz w uzasadnionych przypadkach w naturze. Nie może naruszać własności prywatnej. Ziemia z reform rlnych jest własnością chłopów.
- 8 REPRIVATYZACJA NIE MOŻE NIKOGO KRZYWDZIĆ**
Decalowa podstawa gospodarki ma być własność prywatna, stabilny i wymienialny pieniądz oraz szeroka współpraca gospodarcza z zagranicą.
- 9 NOWOCZESNA GOSPODARKA TO WŁASNOŚĆ PRYWATNA, STABILNY I SILNY PIENIĄDZ**
Działania podstawa gospodarki ma być własność prywatna, stabilny i wymienialny pieniądz oraz szeroka współpraca gospodarcza z zagranicą.
- 10 TRAFIĆ W DZIESIĄTKĘ TO POSTAWIĆ NA ROLNICTWO**
POLITYKA RZĄDU MUSI BRONIĆ POLSKIEJ WSI I DĄC SZANSĘ POLSKIEMU ROLNICTWU
Polityka rolna państwa musi tworzyć warunki rozwoju nowoczesnego rolnictwa opartego o zasady opłacalności produkcji. Rynek rolny powinien być zorganizowany i gwarantować zbry podstawowych plodów rolnych po minimalnych cenach negocjowanych. Umozliwić to inwestowanie i unowocześnianie, zwłaszcza w przedsiębiorstwie rolniczym. Wymaga to stworzenia do współpracy do krajowy i międzynarodowy. Ekspor rolny pomoże w odbudowie naszej międzynarodowej pozycji gospodarczej. Między innymi: drobny i średni wyprzedaż i wyprzedaż-ogólny.
- 11 OSWIATA I KULTURA BRONĄ NASZEJ TOŻSAMOSCI I GODNOŚCI**
Główny dźwięk do szkół wymaga zmiany systemu w oświacie. Państwo na jednolitych zasadach powinno finansować naukę uczniów w różnych, wybranych przez nich szkołach, kierowanych przez samorząd tautuczycielski, rodzicielski i uczniowski. Kultura winna być wspierana przez państwo.
- 12 NA ZDROWIU SPOŁECZEŃSTWA NIE MOŻNA OSZCZĘDZAĆ, NIE MOŻNA ŻYĆ NA KOSZT SPOŁECZEŃSTWA**
Opieka lekarska i społeczna (szkolki, emerytura i renty) powinna być oparta na systemie poszczególnych ubezpieczeń, z możliwością odpłatnego korzystania z dodatkowych świadczeń. Prawo do zasilku dla bezrobotnych nie może być nadszywane przez unikających pracy i udziału w robotach publicznych.
- 13 DBAJĄC O ŚRODOWISKO NATURALNE CHROŃMY WŁASNĄ PRZYŚLUSZ**
Ochrona środowiska powinna być przedmiotem szczególnej troski państwa. Przestrzeganie prawa ekologicznego, wspieranie, z wykorzystaniem pomocy zagranicznej, „czystych” inwestycji i produkcji zdrowej żywności jest troską o przyszłe pokolenia.

**KOMITET WYBORCZY
POROZUMIENIE LUDOWE**

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego. Ulotka wyborcza Porozumienia Ludowego.

POROZUMIENIE LUDOWE

**To wspólna
odpowiedzialność
za wyżywienie
narodu**

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego.
Ulotka wyborcza Porozumienia Ludowego.

B L O K
LUDOWO - CRZESCIJANSKI

C Z E S Ł A W   L E Y K

lat 43

Lista Nr 49, pozycja 4.

- rolnik ze wsi Szeszki, gm. Wieliczki
- Przewodniczący Rady Gminy
- wieloletni działacz organizacji rolniczych
- wcześniej nie związany z żadną partią polityczną

W Polsce dokonują się wielkie przemiany. Ich koszt jest jednak stanowczo za wysoki, dla wielu z nas nie do udźwignięcia. Winę za to ponoszą, niestety, również oba rządy, które wyrosły z „Solidarności”. Popęłniły one zasadnicze błędy, których efektem jest dramatyczne pogłębienie kryzysu gospodarczego, wzrost bezrobocia, zubożenie społeczeństwa. Na progu bankructwa stoją setki przedsiębiorstw. Upada rolnictwo. Załamał się budżet państwa. Realny jest nawrót inflacji.

SOLIDARNOŚĆ PRACY ma natychmiastowy program ratowania przemysłu i powstrzymania bezrobocia. **SOLIDARNOŚĆ PRACY** ma również odmienną od realizowanej obecnie koncepcję przemian. Taką, której nie będą towarzyszyć ruina gospodarki oraz degradacja polskiej kultury i oświaty. Nie jest bowiem sztuką zburzyć stary dom, sztuką jest tak go przebudować, by nie naruszać dorobku pokoleń. Reforma gospodarki nie może prowadzić do jej ruiny.

SOLIDARNOŚĆ PRACY już rok temu opublikowała program ratowania gospodarki i wprowadzania jej na ścieżkę wzrostu. Zmierza on do:

- Wzmocnienia dużych przedsiębiorstw państwowych, by dać im szansę dostosowania się do nowych warunków. Nawet jeżeli przedsiębiorstwa te nie są tak nowoczesne jak na świecie, to innych na razie nie mamy. Musimy je chronić.
- Aktywnego ograniczania bezrobocia dzięki produkcyjnemu uruchamianiu państwowych i prywatnych zasobów. Polski nie stać na bezczynność milionów ludzi i płacenie non-stop zasiłków bezrobotnym.
- Wsparcie polskiego rolnictwa przez dostępny kredyt, stosowanie minimalnych cen skupu na główne produkty, subwencjonowanie podstawowych artykułów żywnościowych, poszerzanie zewnętrznych rynków zbytu, w szczególności na Wschodzie.

Błędy w polityce gospodarczej wynikają ze słabości polskiej demokracji. Polska jest wolna, ale ludzie nie mają wpływu na to, co robią w ich imieniu rządzący. **Odradza się podział na „my” i „oni”.** Z tej drogi trzeba zawrócić. Jedynym skutecznym instrumentem kontroli nad rządzącymi jest silny parlament, w którym każdy znajdzie wiarygodną reprezentację.

SOLIDARNOŚĆ PRACY chce w parlamencie reprezentować wszystkich wyborców. **Walczymy o interesy środowisk pracowniczych i rolników.** Wiemy jednak dobrze, że interesy te nie są sprzeczne z interesami zdrowej twórczej przedsiębiorczości.

Podstawą sprawiedliwego ładu jest kompromis między różnymi racjami. Kompromis wymaga jednak równych sił. **Wyrównajmy szale!** Interesów przedsiębiorców broni w Polsce większość partii: Unia Demokratyczna i liberałowie, Porozumienie Centrum i chadecja, SdRP i SD.

Zbudujmy silną reprezentację interesów pracowników i rolników!

Weź udział w wyborach!

Nie rezygnuj z tej drogi wpływania na własny los i przyszłość Polski!

SZTAB WYBORCZY:
Warszawa, ul. Krakowskie Przedmieście 6
tel. 26-69-08

Komitet Wyborczy „Solidarność Pracy”

Jeśli odpowiada Ci nasz program i nasi kandydaci postaw **tylko jeden krzyżyk** na karcie wyborczej w kratce z lewej strony, przy wybranym nazwisku.
Więcej krzyżyków — głos nieważny.

**Solidarność
PRACY**
Związanie Studentów Polskich

**BĘDĘ
DZIEKANEM
WASZYCH
SPRAW !**

STANISŁAW BOŻYK Człowiekiem, doktor prawa, Specjalista od prawa konstytucyjnego, Produkcja do spraw studenckich Wydziału Prawa Filii UW w Białymstoku. Ustawy przez studentów za najpopularniejszego wykładającą i przez nich proponowany na posła. Członek uczelnianej "Solidarności" Facultet.

*„... będąc posem
nie zrezygnuję z funkcji ss
dziedzina d/s studenckich.”*

kandydat na posła do Sejmu R.P.

**LISTA
NUMER 3**

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego. Ulotka wyborcza Stanisława Bożyka.

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Rada Wojewódzka Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej w Białymstoku 1990-1991. Plakat wyborczy Kongresu Liberalno-Demokratycznego, sygn. 10.

 <p>EWA BOŃCZAK- KUCHARCZYK</p> <p>Wiceprezydent Białegostoku KANDYDAT DO SENATU RP</p> <ul style="list-style-type: none"> • 40 lat, mężatka, dwoje dzieci • Wiceprezydent Białegostoku • Poprzednio dyrektor prywatnej firmy „Gros • Prezes Podlaskiego Towarzystwa • Gospodarczego • Członek Rady Krajowej Izby Gospodarczej 	 <p>DARIUSZ BOGUSKI</p> <ul style="list-style-type: none"> • 33 lata, żonaty, trzy córki • wydawca, dyrektor i współwłaściciel Z.W. VERSUS • w stanie wojennym członek podziemnych władz • „Solidarności”, wielokrotnie więziony i aresztowany • członek władz krajowych Kongresu Liberalno-Demokratycznego <p>lista 32</p>
 <p>MARIAN ŁAPIŃSKI</p> <ul style="list-style-type: none"> • 33 lata, kawaler • rada prawny, rady Rady Miejskiej w Łapach • delegat do Sejmiku Samorządowego <p>lista 32</p> 	 <p>ANDRZEJ MEYER</p> <ul style="list-style-type: none"> • 38 lat, żonaty, dwoje dzieci • współwłaściciel firmy „Castor” • radny Rady Miejskiej w Białymstoku <p>lista 32</p>
 <p>JERZY ULLMAN</p> <ul style="list-style-type: none"> • 57 lat, żonaty, troje dzieci • architekt, autor wielu uznanych projektów • wykładowca na Politechnice Białostockiej <p>lista 32</p> 	 <p>SZYMON ZYBERYNG</p> <ul style="list-style-type: none"> • 24 lata, żonaty • student prawa Filli UW w Białymstoku • działacz NZS w Łodzi i w Białymstoku <p>lista 32</p>

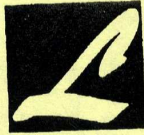
Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego.
Kandydaci na posłów i senatorów desygnowanych przez Kongres Liberalno-Demokratyczny.

- MA 24 LATA.
- JEST STUDENTEM PIĄTEGO ROKU PRAWA FII UW W BIAŁYMSTOKU.
- CZŁONEK WŁADZ KRAJOWYCH NIEZALEŻNEGO ZRZESZENIA STUDENTÓW.
- WSPÓŁTWÓRCA PARLAMENTU STUDENCKIEGO (SAMORZĄDU UCZELNIA-NEGO FUV).
- ANIMATOR DZIAŁAŃ PO-DEJMOWANYCH PRZEZ PARLAMENT STUDENCKI NZS.
- ORGANIZATOR WIELU IMPREZ KULTURALNYCH W ŚRODOWISKU AKADEMICKIM BIAŁEGOSTOKU.

Szymon **Lista**
Zyberyng **32**

Zbiory prywatne. Ulotka wyborcza Szymona Zyberynga.

**KONGRES
LIBERALNO
DEMOKRATYCZNY**

Biurowyborczy
Białystok
ul. Branickiego 9 p. 41
tel. 412-212 w. 29

Jak przeciwdziałać

BEZROBOCIU, INFLACJI, SPADKOWI STOPY ŻYCIOWEJ, KRYZYSOWI W BUDOWNICTWIE MIESZKANIOWYM?

Kongres Liberalno Demokratyczny proponuje:

I. Opracowanie programu polityki przemysłowej i rolnej zawierającego:

- stworzenie nowego, znacznie mniej obciążającego podatnika, jednakowego dla wszystkich, systemu podatkowego,
- doprowadzenie do szybkich zmian w niewydolnych przedsiębiorstwach państwowych oraz określenie ich właściciela,
- wdrożenie rządowego programu wspierania rozwoju wsi — skierowanie tej pomocy do samych rolników i prywatnych podmiotów gospodarczych powstających i działających na wsi.

II. Wspieranie rozwoju prywatnej przedsiębiorczości, ponieważ może ona stworzyć nowe miejsca pracy, szybko dostosowuje się do popytu na rynku wewnętrznym i międzynarodowym, zapewnia akumulację krajowego kapitału niezbędną do rozwoju rodzimego przemysłu i rolnictwa.

III. Zmniejszenie udziału budżetu w dochodzie narodowym poprzez:

- ograniczenie nadmiernej ingerencji PAŃSTWA w życie publiczne i gospodarcze — jako pozostałość „realnego socjalizmu”,
- zmniejszenie obciążeń podatkowych pozwalające na gromadzenie środków finansowych na inwestycje i tworzenie nowych miejsc pracy.

IV. Zmiany systemu ubezpieczeń społecznych na taki, który zapewni obywatelom godziwe emerytury i uzyskiwanie świadczeń medycznych proporcjonalnie do pieniędzyłożonych na ubezpieczenia. Aby to umożliwić proponujemy:

- utworzenie nowego, komercyjnego i dobrowolnego systemu ubezpieczeń zdrowotnych i emerytalnych,
- traktowanie służby zdrowia jako normalnej działalności usługowej z jednoczesnym utrzymaniem lecznictwa publicznego dla osób o niskich dochodach.

V. Rozwój budownictwa mieszkaniowego będzie możliwy tylko przy jednoczesnym zastosowaniu działań obejmujących środki: socjalne, podatkowe, kredytowe, technologiczne oraz w zakresie kształtowania ładu przestrzennego m.in. poprzez:

- dofinansowanie kosztów zakupu i budowy mieszkań w postaci niskooprocentowanych, częściowo umarżalnych kredytów; rozwój wszelkich form inwestycji mieszkaniowych,
- ułatwienie dostępu do terenów budowlanych.

O realizację przedstawionych postulatów zabiegać będą wybrani z listy KLD posłowie i senatorowie.

**Prosimy o poparcie listy kandydatów
Kongresu Liberalno Demokratycznego**

**KONSEKWENTNIE
KU STABILNEJ I DOSTATNIEJ
POLSCE**

**JAROSŁAW MAREK SŁOMA
KANDYDAT NA POSŁA**

**LISTA
NR 32**

**KONGRES
LIBERALNO
DEMOKRATYCZNY**

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego.
Ulotka wyborcza Jarosława Marka Słomy.

● MA 40 LAT ● JEST WICE-
PREZYDENTEM SUWAŁEK RAD-
NYM W TYM MIEŚCIE, ORAZ
DELEGATEM WOJEWÓDZIE-
GO SEJMIKU SAMORZĄDO-
WEGO ● BYŁ PRAWIE WE
WSZYSTKICH KRAJACH EURO-
PY I STANACH ZJEDNOCZO-
NYCH AMERYKI. PRACOWAŁ,
FILMOWAŁ, FOTOGRAFO-
WAŁ, ALE PRZED WSZYSTKIM
UCZYŁ SIĘ WSZYSTKIEGO OD
PODSTAW ● MOŻE TO ZADE-
CYDOWAŁO, ŻE JUŻ W 1981
ROKU WSTĄPIŁ DO "SOLIDAR-
NOŚCI" I ROZPOCZĄŁ REALI-
ZACJĘ MARZEŃ O LEPSZEJ
POLSCIE...

**PIOTR
HOŁDYŃSKI**

**Lista
32**

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego.
Ulotka wyborcza Piotra Hołdyńskiego.

*Dziękujemy za ofiarowanie
10 000 zł na koszty kampanii
wyborczej NSZZ „Solidarność”*

*Krajowy Komitet Wyborczy
NSZZ „Solidarność”*

Zbiory Stanisławy Korolkiewicz. Ulotka wyborcza Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”.

JERZY PELCZARSKI

Urodził się 9 stycznia 1941 w Janowcu, powiat Pulewy. Wykształcenie średnie techniczne. W 1963 osiadł w rodzinnej wsi. Pracował jako kierownik w Zakładzie Budowlanym. W 1980 roku został członkiem "Solidarności" od 1980 roku. Jest również członkiem rzeczywistym Konfederacji Polski Niepodległej. Do innych pól politycznych nigdy nie należał.

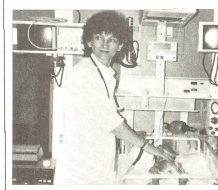
STANISŁAW KOWALCZYK

Urodził się 9.11.1962 w Białejce. Wyższe wykształcenie. W latach 1980-89 członek NSZZ "Solidarność", jest również członkiem Komitetu Powiatowego Międzyzakładowego Stowarzyszenia Zakładowych w 1980 roku, ze szczególnym w którym został uhonorowany orderem "Za odwagę w rywalizacji z władzami". Jest również radnym miasta Suwałki.

KATARZYNA EWA BRONOWICKA

Urodziła się 15 listopada 1958 roku w Białymstoku. Socjologia podstawa w Białymstoku. Ukończyła w 1973 roku i podjęła pracę w III Liceum Ogólnokształcącym. W latach 1977-78 uczyła się w Medycznym Studium Zawodowym na Wydziale Filozoficzno-Ogólnego w Białymstoku. I sierpnia 1979 roku rozpoczęła pracę jako pielęgniarka w Województwie Szpitalu Zespołowym im. Świątkońskiego w Białymstoku. Od marca 1980 roku jest pedagogiem oddziału oddziału chorób wewnętrznych. W roku 1980 ukończyła 2-letni kurs specjalizacyjny z pielęgniarstwa pediatrycznego. Od 6 stycznia 1981 roku do 3 czerwca 1981 wraz z Polskim Komitetem Medycznym przebywała w Arabii Saudyjskiej pracując tam w szpitalnym szpitalu włączonym jako jeden z nich. Jestem członkiem Konfederacji Polski Niepodległej.

RATOWAC GOSPODARKE
Program gospodarczy K.P.N.

Przedstawiamy fragment streszczenia programu gospodarczego Konfederacji Polski Niepodległej, opracowanego przez zespół autorów pod kierownictwem profesora Stanisława Durlika. Zawiera on zupełnie odmienne podejście do wielu Polskich problemów gospodarczych, niż tzw. Plan Belcerowicza. Przedstawiony poniżej tekst

jest właściwie skrótem koncepcji zespołu prof. Durlika (pełny tekst to ponad 70 stron maszynopisu).

I. SYTUACJA OBECNA

W ciągu ostatniego półwiecza majątek narodowy został w ogromnym stopniu zużyty a społeczeństwo doprowadzone do nędzy. W takiej sytuacji każdy eksperyment gospodarczy (przy braku poparcia społecznego) musi być wyjątkowo wyważony, bowiem nieopatrzne kroki mogą doprowadzić do nagłego załamania się gospodarki i rozpaściwych wystąpień społeczeństwa. Ostrożności takiej nie zachował rząd Tadeusza Mazowieckiego (plan "Belcerowicza") co spowodowało, że wyniszczona gospodarka nie wytrzymała kuracji zastosowanej w 1990 roku i załamała się równowaga, nastąpił znacznie większy od spodziewanego spadek produkcji i wzrost bezrobocia; efektem politycznym stała się masowa utrata zaufania do rządu, wyrażona w wyborach prezydenckich. Po zmianie rządu, nie zrezygnowano z dogmatycznego planu "Belcerowicza" lecz kontynuuje się reformy, które już raz okazały się albo daremne albo pozorne.

Stan gospodarczy Polski jest bardzo zły. Nastąpił ogromny spadek produkcji przemysłu, załamała się rolnictwo, które napotkało na barierze zbytu swoich produktów, pogorszyła się krytyczne warunki funkcjonowania prywatnej przedsiębiorczości, zaprzestano działalności lub bardzo ograniczyły tysiące rzemieślniczych zakładów usługowych i produkcyjnych, zamiera budownictwo mieszkaniowe, nasila się kryzys funkcjonowania miast, w stan katastrofy wkracza gospodarka komunalna.

II. ZAGROZENIA

System gospodarczy tzw. realnego socjalizmu oparty był na trzech głównych filarach:

- a) dominacji własności państwowej (tzw. uspołecznionej)
- b) monopolistycznej organizacji gospodarki
- c) bezpośredniego zarządzaniu gospodarką przez rząd (superkoncernem)

Jego cechą nieodłączną było uzależnienie od zewnętrznego hegemonu - Z.S.R.R.

Ten system jest powściągliwie odrzuć, ale często deklaracyjnie: struktury gospodarcze państwa totalitarnego okazują się bowiem bardzo przydatne dla wielu postkomunistycznych systemów występujących oficjalnie jako państwa demokratyczne i parlamentarne. Nowe władze niechętnie przekształcają zarządzanie gospodarką z rękami funkcjonariuszy ministerialnych i biurokracji gospodarczej do rąk przemysłowców, kupców i samorządów lokalnych. Pragną nadal skupiać we własnych rękach jak najwięcej władzy ekonomicznej aby zubożone społeczeństwo było całkowicie zależne od decyzji centralnych. W ten sposób tworzy się mechanizmy ekonomicznego ubezwłasnowolnienia społeczeństwa i manipulowania przywilejami, pozwalającymi na urzeczywistnienie w rękach establishmentu (postkomunistycznego). Pojawia się tylko wiele ruchów pozornych i słownych deklaracji zapowiadających zasadnicze zmiany.

KATASTROFA PRZEMYSŁU, ZWANEGO KIEDYS PRZEMYSŁEM KLUCZOWYM

Stanowi on największy składnik naszego majątku narodowego, obejmując 75 do 80% środków trwałych całego naszego przemysłu. Aktualna produkcja przemysłu kluczowego wynosi zaledwie 25 do 30% produkcji osiągniętej w 1979 roku przy wykorzystaniu tej samej powierzchni i wyposażenia technicznego, a zatrudnieniu mniejszym o zaledwie 15-18%. Tylko w 1990 roku spadek produkcji wynosił średnio 30-40% przy niezmiennym zatrudnieniu. Recesja w przemyśle kluczowym wyraźnie odbiła się na poziomie życia społeczeństwa i zapotrzeniu w wyroby przemysłowe zwłaszcza rolnictwa i gospodarki mieszkaniowej.

Obecny stan rzeczy grozi całkowitym bankrutem przemysłu kluczowego. Spowoduje to znaczny ubytek majątku narodowego i stworzy ogromne straty na rynku wewnętrznym: rachuby, że zostaną one zastąpione importem towarów, wytwarzanych przez szukających rynków zbytu przemysłu kluczowego Europy Zachodniej (zwłaszcza Niemiec) - okazały się nierealne, bowiem nie będziemy dysponować wystarczającymi środkami na zakupy.

ZAGROZENIE ROLNICTWA

Kontynuuje się stara polityka rolna, drastycznie ograniczająca dochodowość gospodarstw rolnych. Utrzymywane są wysokie obciążenia rolnictwa, dzielące niszczące cen - wysokie na artykuły do produkcji rolnej, niskich w skupie. Stabłość ochrony krajowego rynku żywnościowego, niskie obciążenia w importowaną żywność dyskryminują krajowych producentów rolnych.

Spadek produkcji rolnictwa prowadzi do wzrostu cen żywności oraz pogorszenia się warunków żywienia społeczeństwa. Trudno zakładać, że 40-milionowy naród wyższi się towarami importu. Równocześnie rosnący napływ rąk do pracy ze wsi do miast zwiększy jeszcze bardziej nacisk na rynek pracy. Związawsza, że dotychczasowy nurt reform rolniczych był

robotoczej ze wsi - przemysłowy - ciężki na nadmiar zatrudnionych.

GROZĄCE BANKRUCTWO MIAST

Koszty ich przy życiu pokrywane mają być jedynie w 20% z dotacji centralnych, reszta z własnych dochodów. Równocześnie zrodła finansowania pozostawione do dyspozycji samorządów lokalnych są bardzo ograniczone, a w warunkach recesji dochody z nich maleją w szybkim tempie. Tworzy to potencjalnie się niedobór pieniędzy niezbędnych dla funkcjonowania miast i całkowity brak środków na inwestycje, w tym m.in. na budownictwo mieszkaniowe i remonty

KRYTYCZNY STAN PRZEDSIĘBIORCZOŚCI PRYWATNEJ, SZCZEGÓLNIE RZEMIOSŁA

Mamy tutaj do czynienia ze zjawiskiem gdy rozwój gospodarki prywatnej ma być i słusze - głównym czynnikiem przekształcania strukturalnych i filarem nowego systemu ekonomicznego. Tymczasem przedsiębiorczość prywatna nadal jest traktowana po macoszemu. Powoduje to, że jej stan i perspektywy na przyszłość są zdecydowanie złe. Wysokie obciążenia finansowe, począwszy od podatków, a kończąc na zawrobie rosnących czynszach oraz kurczący się w szybkim tempie rynek zbytu zmniejszają opłacalność i prowadzą często do bankructwa.

W 1990 r. zaprzestano działalności 120 - 130 tysięcy firm prywatnych, zwłaszcza rzemieślniczych, a w tych które jeszcze pozostały drastycznie zmniejszono zakres świadczonego usług.

Krytyczny stan prywatnej przedsiębiorczości tworzy jak najgorszy klimat dla prywatyzacji i ogranicza środki finansowe w rękach prywatnych, niezbędne do wykupu i uruchomienia tzw. uspołecznionych zakładów oraz tworzenia nowych firm. Ponadto upadek usług staje się wielkim hamulcem dla restrukturyzacji gospodarki. W krajach ekonomicznie rozwiniętych w usługach jest zatrudniona około 1/3 zawodowo czynnej ludności.

W sumie stan prywatnej przedsiębiorczości stawia pod znakiem zapytania szanse dokonania strukturalnych przemian w naszej gospodarce narodowej.

NASZ PROGRAM JEST SZCZEGÓLWSZY. JESLI CIĘ NIM ZAINTERESOWALIŚMY, SZUKAJ GO W BIURACH K.P.N. LUB PYTAJ O NIEGO PODCZAS WIECÓW PRZEDWYBORCZYCH NASZEJ PARTII.

POZNAJ SIŁĘ SWOJEGO GŁOSU

Postać Balcerowicza stała się symbolem całej polityki gospodarczej dwóch ostatnich rządów: Mazowieckiego i Bieleckiego, kontynuujących w rzeczywistości to, co robił prezydent Rakowski i jego ekipa: Wilczek i Sekuła. Polityki uwłaszczenia, nomenklatury, utrzymywania i nawet powiększania biurokracji państwowej, spychania kosztów kryzysu na społeczeństwo. Polityki wysokich podatków, niskich płac, drogich kredytów.

Jak się pozbyć tej polityki? Jak się pozbyć Balcerowicza? To proste! Byliśmy już o krok od tego głosując w wyborach prezydenckich przeciwko Mazowieckiemu - na Wałęsę, Tymińskiego, Bartoszcze, Moczulskiego. Łącznie ponad 74 proc. wyborców. Wałęsa wygrał, ale nie dotrzymał obietnic przedwyborczych - ugiął się przed Zachodem i Balcerowicza pozostawił. Tymiński się skompromitował tworząc swoją partię w dużej części z byłych oficerów SB i ormowców. Bartoszcze został wyrzucony z PSL-u (dawny ZSL) przez pozostających w nim komunistów.

Jak się pozbyć Balcerowicza? Przez oddanie swego głosu w wyborach parlamentarnych na tych, którzy chcą w Polsce prowadzić POLSKA POLITYKĘ - nie ZA-CHODNIĄ (jak Wałęsa, Balcerowicz, Mazowiecki i Bielecki) i nie SOWIECKĄ (jak Cimoszowicz i ludzie wokół Tymińskiego), ale POLSKĄ - jak to robi KPN.

To nieprawda, że nie masz wpływu na to, co się w Polsce dzieje. Twój udział w wyborach może stać się obroną siebie i Polski - jeśli zgłoszysz na Konfederację Polski Niepodległej.

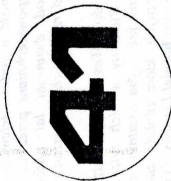
POZNAJ SIŁĘ SWOJEGO GŁOSU!!! ...

..... Ostatnio jeden z polityków powiedział mi z odzieniem lekceważenia w głosie: Cóż z tego, że macie alternatywny program gospodarczy i że wiecie, co zrobić z tym bałaganiem, jeśli nie potrafićcie w odpowiednim czasie „zapomnieć” o idealach i wejść w układ, co dąłoby wam materialne podstawy działania - to przecież jest taktyka polityczna.

To nie jest taktyka polityczna. To jest polityczna prosytucja. KPN nie ma się czego wstydzić. To, że nie zmieniamy poglądów, jak rękawiczki, co ostatnio stało się nam, procentować w przyszłości. Wierzę, że KPN ma przyszłość, gdyż musi nadejść czas uczciwości w polityce. Inaczej w Polsce będzie katastrofa."

Leszek Moczulski

KPN

...JAK SIĘ POZBYĆ PLANU BALCEROWICZA

CZYLI O TYM

JAK POZBYĆ SIĘ RECESJI, WYSOKICH PODATKÓW, POPIWKU, NISKICH PŁAC, DROGICH KREDYTÓW, BEZRÓBOCIA, PRZEROSNIĘTEJ BIUROKRACJI, SPÓŁEK NOMENKLATUROWYCH I AFER GOSPODARCZYCH

JAK RÓWNIEŻ

Arogancji i nieudolności władzy, rozkradania Polski, bandytyzmu i walki o własne stołki
JEDNYM SŁOWEM:
JAK RATOWAĆ POLSKĘ?

W JAKI SPOSOB GŁOSUJEMY W WYBORACH DO SEJMU

27 października, w niedzielę, udajemy się do właściwego lokalu wyborczego. Najprawdopodobniej będzie to ten sam lokal, w którym odbywały się wybory prezydenckie, samorządowe i parlamentarne. Jeśli dotąd nie brałismsy udziału w wyborach, adres tego lokalu znajdziemy na specjalnych ogłoszeniach, a wejść do naszych klutek schodowych.

W żadnym wypadku nie zapominamy wziąć ze sobą dowodu osobistego.

W lokalu, po podaniu swojego nazwiska i okazaniu dowodu osobistego, otrzymujemy od jednego z członków Komisji kartę do głosowania. Udajemy się z nią do kabiny.

Na karcie do głosowania umieszczone są listy nazwisk. Każda z nich ma swoją nazwę i jest oznaczona numerem. Taka lista może zawierać kilka bądź kilkanaście nazwisk kandydatów - przy każdym z nich umieszczona jest kratka.

Spośród list, na karcie wyszukujemy tę, na którą pragniemy głosować i spośród składających się na nią nazwisk wybieramy nazwisko kandydata, którego chcemy poprzeć. Stawiamy w kratce obok jego nazwiska znak X.

MOZEMY POSTAWIĆ TYLKO JEDEN "X"! Inaczej głos jest nieważny. Ten "X" jest jednocześnie wyborem listy, na której dany kandydat jest wystawiony. Wybrać więc można tylko jedną listę i jednego kandydata z tej listy.

Następnie karty do głosowania wrzucamy do stojących w lokalu urn.
Tylko tyle.

Konfederacja Polski Niepodległej

41

To Twoja lista

24

Zbiory prywatne. Plakat wyborczy Konfederacji Polski Niepodległej.

<p>Anna Bańkowska (lat 25) – jest studentką 6-go roku medycyny na Akademii Medycznej w Białymstoku. Jest rodowitą białostczanką. Studiując jednocześnie zarabia na swoje utrzymanie. Od czterech lat jest lektorką języka angielskiego w szkole podstawowej. Zajmuje się sprawami Polaków na kresach wschodnich. Zafascynowana jest historią Młodzieżowego Klubu Kresowego, który zajmuje się pomocą naszym rodakom na Grodzieńszczyźnie i Wiliejszczyźnie. Jego działalność to podtrzymywanie i propagowanie polskości i poczucia przynależności narodowej. Sędzia sądu koleżeńskiego Młodzieży Wszechpolskiej.</p> <p>Będąc osobą o wybitnym talencie organizacyjnym potrafi skupić wokół siebie i ukierunkować w działaniu młodych ludzi. Wobec nieuczciwości i zakłamania nie uznaje kompromisów, w sposób stanowczy jest gotowa bronić niesłusznie skrzywdzonego.</p> 	<p style="text-align: center;">Zarys Programu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Najważniejsza jest przyszłość Narodu i Państwa Polskiego - Oparcie porządku prawnego na etyce chrześcijańskiej, która jest zrośnięta z kulturą i tradycją polską - Siła gospodarka narodowa – budowa na bazie tego co istnieje, bez niszczenia dotychczasowego dorobku - Finanse państwa pochodzą z rozwoju gospodarki a nie wyniszczających podatków - Prywatyzacja i uwłaszczenie – niedopuszczalna jest wyprzedzaj majątku narodowego obcym - Rolnictwo podstawą niezależności i potęgi państwa - Budownictwo mieszkaniowe – priorytetem polityki społeczno-gospodarczej państwa - Spokojna i bezpieczna starość prawem każdego Polaka – nie z łaski, lecz zasłużoną pracą 	<ul style="list-style-type: none"> - Zmiana programu szkolnictwa - Lecznictwo według powszechnego systemu ubezpieczeń - Poprawa bezpieczeństwa życia społeczeństwa – sprawna policja i silne wojsko - Aktywna polityka obrony narodowych, kulturowych i wyznaniowych praw Polaków mieszkających poza granicami Polski, a szczególnie tych, którzy trwają na dawnych kresach wschodnich - Zamiast utrzymywać przedszkola i żłobki, stwórzmy za te pieniądze warunki dla rodzinnego domu – aby polskie dzieci nie wychowywały się na ulicy <p>Mężczyzna powinien zarabiać tyle, aby mógł zapewnić bezpieczeństwo i godziwe utrzymanie rodziny. Kobieta powinna pracować jedynie wtedy, gdy praca stanowi realizację jej zainteresowań.</p>
--	---	--

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego. Ulotka wyborcza Stronnictwa Narodowego.

Szanowni Państwo!

Zwracam się do Państwa z prośbą o poparcie. Jestem osobą młodą, nie związaną z żadnymi ukladami. Zdecydowałam się kandydować do sejmiku, ponieważ uważam, iż nie mogę przejść obok widząc bałagan, nieuczciwość i powolne rozkradanie Polski. Zawsze młodzi starali się zajmować sprawami swojego kraju, mówi nam o tym historia.

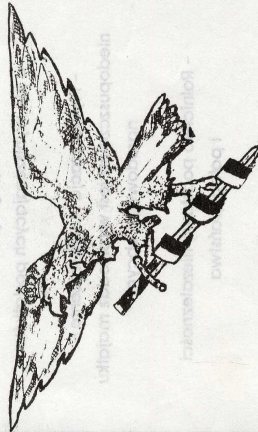
Irytują sceny z obrad sejmiku, gdzie połowa miejsc jest pusta, a reszta sprawia wrażenie niezainteresowanych ja kimkolwiek tematem. Uważam, że należy to zmienić. Myślę, że powinniśmy głosować na osoby, które związane są z naszym regionem, a nie na tych, którzy wykorzystując specyfikę naszego regionu chcą robić wielkie kariery. Czy tacy ludzie, nie znający naszych problemów, mogą być dobrymi postaciami naszej ziemi białostockiej? Chcę zająć się prawdziwą pracą i pomocą naszemu krajowi. Mówić Państwu o tym, co zrobiliam. Nowy, młody sejmik to szansa dla nas. Rozumiem, że jesteście Państwo rozgorączczeni i zmęczeni obecną sytuacją (ja również). Nie mam wielkich pieniędzy na piękne plakaty.

Każdy głos Państwa jest dla mnie bardzo ważny. Mam jeszcze chęci, trochę doświadczenia, nowe spojrzenie i czyste ręce.

Bardzo proszę o poparcie

Z wyrazami szacunku
Anna Bańkowska

LISTA NR 23

Telefon kontaktowy
MŁODZIEŻY
WSZECHPOLSKIEJ
521-541

KANDYDATKA NA POSŁA

**ANNA
BAŃKOWSKA**

LISTA NR 23

JESZCZE MŁODOŚĆ – A JUŻ
DOŚWIADCZENIE

TWÓJ POSEŁ

ANDRZEJ
SOROKA

Urodził się 40 lat temu w Kalu koło Węgorzewa i tu spędził dzieciństwo uczył się i wychowywał w Gołdapi, studia ukończył na Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie. Pracował w Powiatowej i Wojewódzkiej Stacji Kwarantanny i Ochrony Roślin, Wojewódzkim Związku Kółek Rolniczych, Instytucie Sadownictwa koło Nowego Sącza oraz Wojewódzkim Ośrodku Postępu Rolniczego w Olecku.

Od 1988 r. pełni funkcję naczelnika, a następnie wójta w gminie Przerośl.

POWSTAŁ KOMITET WYBORCZY PRAWOSŁAWNYCH

W Białymstoku z inicjatywy Bractwa Prawosławnego św. św. Cyryla i Metodego powstał Komitet Wyborczy Prawosławnych. Oprócz ludzi świeckich, zaangażowanych w działalność Bractwa, w skład Komitetu weszli członkowie organizacji mniejszości narodowych działających na terenie Białostoczczyzny.

Komitet stawia sobie za cel stworzenie warunków aktywnego udziału w wyborach do Sejmu i Senatu RP różnym środowiskom i osobom bezpartyjnym.

Wyłonieni w wyborach nasi przedstawiciele w Sejmie i Senacie będą decydować o warunkach życia i rozwoju naszego kraju i naszego regionu. Zdecydują jaka będzie przyszłość naszych rodzin, gdyż to Sejm określi kierunki rozwoju ekonomicznego, społecznego i kulturalnego w naszej Ojczyźnie.

Komitet Wyborczy Prawosławnych pragnie, by byli to ludzie kompetentni i odpowiedzialni. Ludzie, którzy mając na uwadze troski i obawy obecne w każdym domu będą umieli skutecznie działać na rzecz zachowania i rozwoju naszych podstawowych wartości: prawosławnej wiary, naszej kultury i tradycji. Ludzie, którzy potrafią wpływać na budowę, w naszym zróżnicowanym religijnie i narodowościowo regionie, społeczeństwa tolerancyjnego, w którym każdy człowiek będzie w pełni aprobowany i szanowany.

Powstały z inicjatywy ludzi świeckich i działający na własną odpowiedzialność Komitet pragnie nawiązać do wartości i zasad wpływających z ducha i wielowiekowej tradycji prawosławia.

Jesteśmy otwarci na współpracę ze wszystkimi organizacjami i osobami działającymi na rzecz dobra regionu; z różnorodnymi organizacjami i partiami określającymi się jako chrześcijańskie a kierującymi się społeczną nauką Kościoła rzymskokatolickiego na gruncie zasad i ideałów ekumenizmu, ze szczególnie bliskimi nam środowiskami inteligencji i młodzieży tworzącymi Białoruski Komitet Wyborczy na gruncie wspólnej troski o zahamowanie ekonomiczno-demograficznej katastrofy w południowo-wschodnich gminach naszego województwa, troski o zachowanie naszej tożsamości narodowej, o stworzenie warunków rozwoju naszej kultury narodowej.

Komitet Wyborczy Prawosławnych prosi o pomoc w podejmowanych dla wspólnego dobra działaniach.

60

60

KANDYDACI DO SEJMU

1. Włodzimierz CIMOSZEWICZ - Białystok
2. Wiktor ANTONIUK - Białystok
3. Anna Karolina BOROŃ - KACZMARSKA - Białystok
4. Stanisław JANOWSKI - Suwałki
5. Alojzy JARGUZ - Suwałki
6. Henryk Adam JURCZYK - Suwałki
7. Zbigniew Karol KRZYWICKI - Białystok
8. Danuta ŁUKASZEWICZ - Suwałki
9. Witold Stanisław OSTROWSKI - Białystok
10. Mikołaj SAMOCIK - Białystok
11. Kazimierz Wiesław SŁOMKOWSKI - Suwałki
12. Janusz Henryk SZYMAŃSKI - Białystok

KANDYDACI DO SENATU

Sergiusz PLEWA - Białystok

Waldemar SOŁOMIANKO - Białystok

**Nie wariuj,
jedź "sześćdziesiątką" !**

lista nr 60
Sojusz Lewicy Demokratycznej

**Nie wariuj,
jedź "sześćdziesiątką" !**

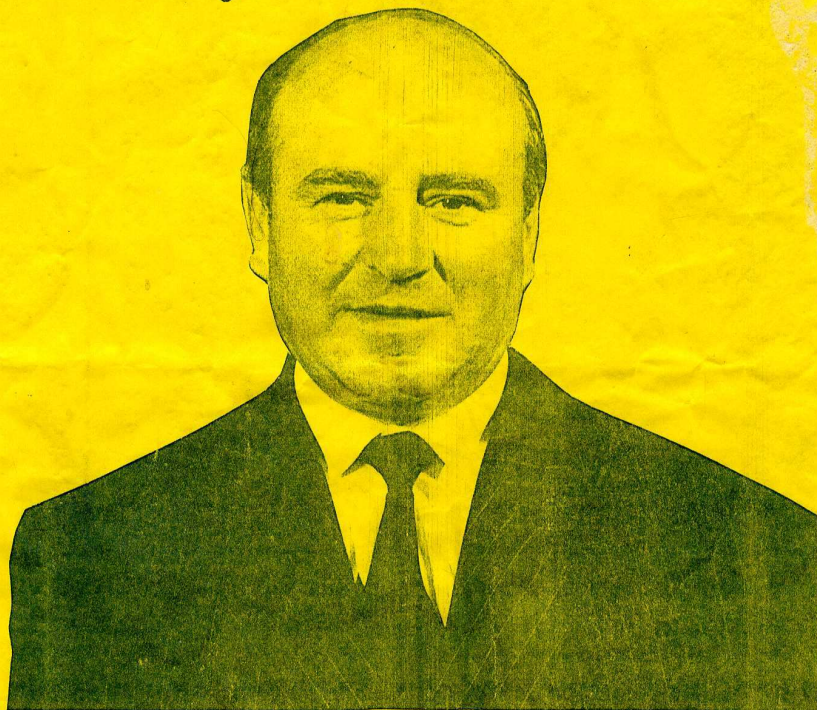
lista nr 60
Sojusz Lewicy Demokratycznej

5

PAMIĘTAJ! **60** - TO LISTA LEWICY

Głosuj na mnie
- nie obronisz się sam!

Kandydat do SEJMU

2

Wiktor
ANTONIUK

lat 49, rolnik, prowadzi 25-hektarowe gospodarstwo w Złotnikach gm. Juchnowiec, przewodniczący rady sołectkiej, członek Rady Naczelnej SdRP, żona Maria, córki - Barbara i Elżbieta.

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego.
Ulotka wyborcza Wiktora Antoniuka.

- * Waldemar SOŁOMIANKO
  - * lat 40
  - * inż. elektryk specjalista
technolog w UNITRA-
BIAZET.
  - * Przewodniczący Rady Miejskiej
SdRP w Białymstoku
  - * Żona Barbara-włókniarz-chemik
syn Kamil, córka Magda -
uczniowie szkoły podstawowej
- POCHODZI Z RODZINY BIAŁOSTOCKICH
KOLEJARZY

Każdy z nas przeżywa trudności, wynikające z zachodzących zmian. Rozumiemy konieczność przebudowy gospodarki i życia społecznego. Nie możemy jednak godzić się na taką drogę, która pozbawia obywateli podstaw bytu materialnego i wpływu na politykę państwa.

- * **jestem ZA** gospodarką rynkową * **przeciw** tak stosowanym mechanizmom rynkowym, które doprowadziły do niespotykanej recesji;
- * **jestem ZA** prywatyzacją własności państwowej z udziałem załóg
* **przeciw** - wyprzedazy majątku pozwalającej na tworzenie spółek tylko dla tych co przy władzy ;
- * **jestem ZA** odpowiedzialnością socjalną państwa; mieszkanie i opieka zdrowotna to przede wszystkim dobro socjalne * **przeciw** traktowaniu tego jak towar;
- * **jestem ZA** stosowaniem opiekuńczych ustaw emerytalno-rentowych tworzących podstawy godnego życia * **przeciw** traktowaniu tych dochodów jak zasiłków dla ubogich;
- * **jestem ZA** samorządnością obywateli i pełnym ustaleniu praw i obowiązków * **przeciw** pozbawieniu samorządów środków finansowych, co czyni z nich papierową władzę.

Chcę nowoczesnej, demokratycznej i sprawiedliwej Polski. Człowiek jest celem mego działania. Jego potrzeby i możliwości - to zadanie dla mnie.

**WSPÓLNIE ZROBIMY WIELE -
ODDZIELNIE PRZEGRAMY WSZYSTKO**

MIKOŁAJ SAMOCIK s.Mikołaja zam.Bielsk
Podlaski ul.Ogrodowa 3 m 17, lat 41,
magister ekonomii, zastępca dyrektora
Bielsko Podlaskiego Przedsiębiorstwa
Budowlanego. Praca społeczna to:
radny-przewodniczący Komisji
Finansów i Budżetu Miasta Rady Miejskiej,
przewodniczący Rady Nadzorczej
Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko-
Własnościowej w Bielsku Podlaskim.
Żona Ludmiła, dwoje dzieci w wieku
7 i 15 lat. Bezpartyjny.

Szanowni Państwo !

Najbliższe, pierwsze w pełni demokratyczne, wybory do Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej będą jednym z ważnych etapów na drodze do
zasadniczych przemian, jakich wymaga Polska.

O przyszłości kraju musi zdecydować cały naród.

Uczynić to można między innymi poprzez powszechny udział
w jesiennych wyborach - wybierając do parlamentu tych, którzy Waszym
zdaniem najlepiej mogą spełnić Wasze nadzieje i oczekiwania.

Jeżeli Państwo obdarzą mnie zaufaniem, swoje ekonomiczne
doświadczenie zawodowe oraz doświadczenie w pracy społecznej wykorzystam
między innymi w dążeniu do :

- * dochodzenia do gospodarki rynkowej, którego ceną nie może
być jednak ruina zakładów pracy i gospodarstw chłopskich;
- * utrzymania socjalno-opiekuńczej działalności państwa.
Nie wolno oszczędzać kosztem ludzi, którzy nie mają
realnej możliwości sfinansowania swoich elementarnych
potrzeb;
- * przekształceń własnościowych, ale nie drogą spadku
efektywności całej gospodarki narodowej i wyprzedzaży
majątku narodowego;
- * zmiany dotychczasowej polityki mieszkaniowej.
Będę opowiadał się za nowym budownictwem i remontem
zasobów mieszkaniowych i przeciw podniesionym do
astronomicznej wysokości obciążeniom finansowym
użytkowników mieszkań;
- * autentycznego rozwoju i funkcjonowania samorządności
lokalnej.

Zachęcam do poparcia listy **SOJUSZU LEWICY DEMOKRATYCZNEJ**
i udziału w wyborach.

Z szacunkiem

Bielsk Podlaski, sierpień 1991 r.

28

84

Wiktor ANTONIUK

- * lat 49
- * rolnik - prowadzi 25-hektarowe gospodarstwo w Żłotnikach (gm. Juchnowiec)
- * przewodniczący Rady Sołeckiej, członek Rady Naczelnej SdRP, działacz spółdzielczości mleczarskiej
- * wykształcenie - średnie
- * żona - Maria, córki - Barbara i Elżbieta
- * charakter - niespokojny i niebojaźliwy.

CO MYŚLĘ ?

=====

- * Po pierwsze - myślę, że źle się dzieje z rolnictwem polskim.
- * Jeżeli sytuacja będzie się rozwijać nadal w tym samym kierunku - polską wieś czeka klęska.
- * Zatrważająco rosną ceny paliw, energii, środków transportu, pasz, wskutek czego produkcja rolna przestaje być opłacalna.
- * Polityka rządu uniemożliwia sprzedawanie produktów krajowego rolnictwa, polski rynek "zarzucany" jest żywnością z Zachodu (często niskiej jakości), a możliwości eksportu, np. na Wschód, zamknięto.
- * Bez stworzenia warunków zbytu, rolnik sobie nie poradzi.
- * Bez możliwości inwestowania w gospodarstwa, wieś popadnie w ruinę.
- * Ważne są nie tylko sprawy polityczne, lecz także szansa dla polskiego chłopca !..

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego.
Ulotka wyborcza Wiktora Antoniuka.

31

113

- * Anna Karolina BOROŃ-KACZMARSKA
- * doc.dr hab. w Akademii Medycznej
w Białymstoku, lekarz
chorób wewnętrznych
i zakaźnych,
- * matka dwóch synów ,
- * działaczka Ligi Kobiet Polskich,
- * radna Rady Miejskiej w Białymstoku,
- * lat 45.

Z A U F A J

lekarzowi, kobiecie, matce i nauczycielowi

P R A G N Ę

- * stworzyć kobietom szanse pełnej realizacji w różnych dziedzinach życia,
- * połączyć środowiska kobiece do wspólnej obrony praw i interesów rodzin,
- * aby poziom życia nie dostarczał nowych trosk matkom i żonom,
- * walczyć o czyste środowisko naturalne w regionie, o zdrową żywność, o zdrowie społeczeństwa,
- * przeciwdziałać zagrożeniom biologicznym i społecznym polskich rodzin.

60

LISTA

60

11

Głosuj na mnie - nie obronisz się sam!

- * Polska potrzebuje silnego Sejmu i sprawnego rządu
- * „Niewidzialna ręka rynku” nie rozwiąże wszystkich problemów
- * Państwo musi objąć opieką oświatę, zdrowie, kulturę
- * Musimy obronić załogi przedsiębiorstw państwowych i spółdzielczych
- * Polskie rodzinne rolnictwo, to też polska racja stanu
- * Obrońmy młodzież przed zwątpieniem - zapewnijmy jej pracę i szanse na mieszkanie

Zbigniew Karol
7 KRZYWICKI

KANDYDAT DO SEJMU

ZBIGNIEW KAROL
KRZYWICKI

Znam Białostoczną, Suwalszczyznę i Mazury - o szanse tej ziemi upomnę się w Sejmie.

Nasza ŚCIANA WSCHODNIA nie może być
ŚCIANĄ PŁACZU

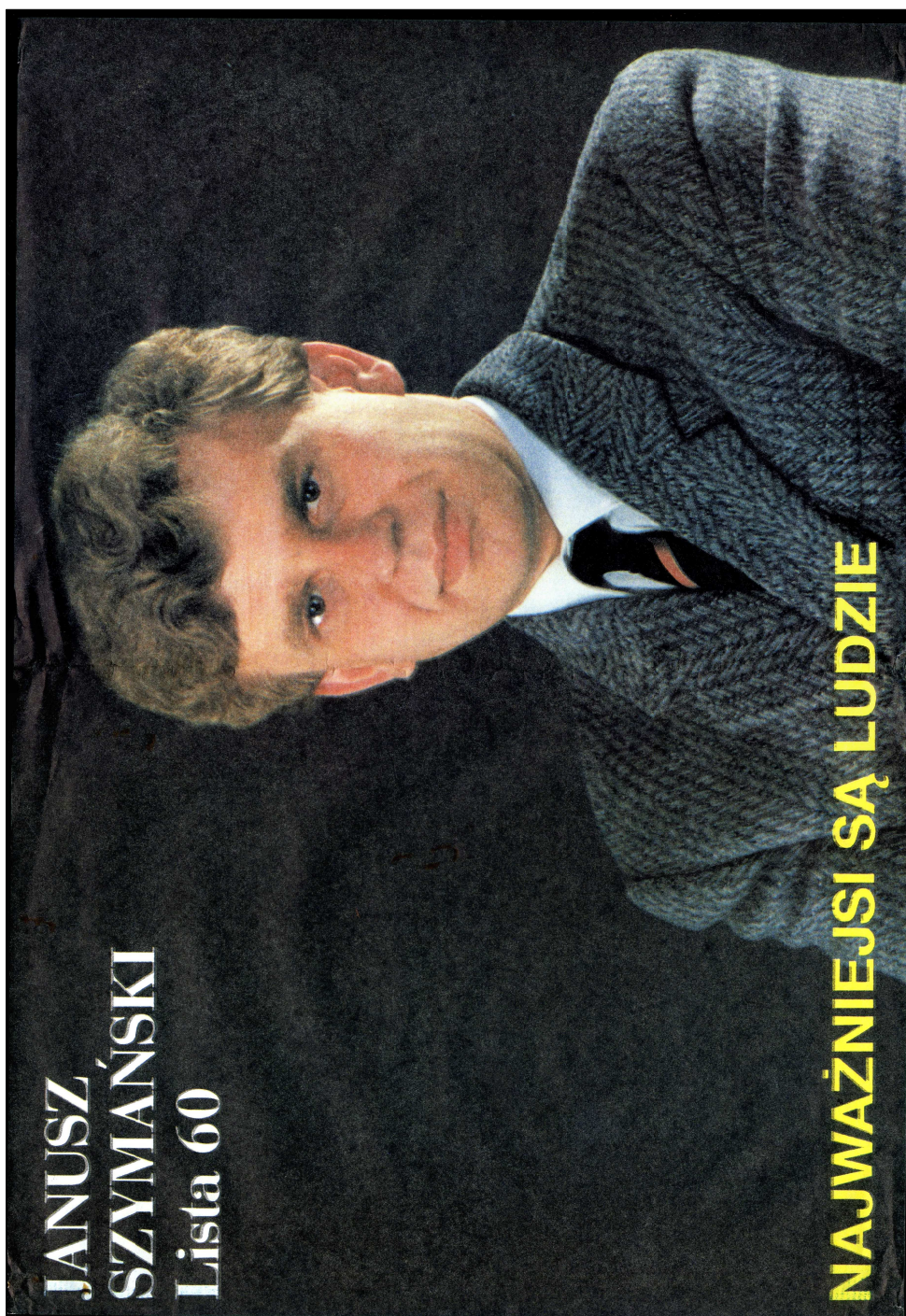
320

CIMOSZEWICZ

LISTA Nr 60

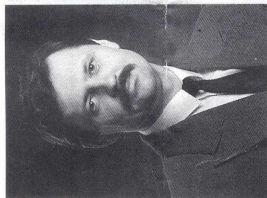
Archiwum Państwowe w Białymstoku. Rada Wojewódzka Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej w Białymstoku 1990-1991. Plakat wyborczy Włodzimierza Cimoszewicza, sygn. 8.

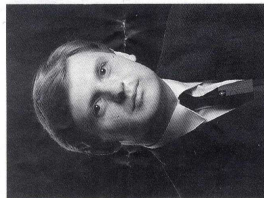
Archiwum Państwowe w Białymstoku. Rada Wojewódzka Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej w Białymstoku 1990-1991. Plakat wyborczy Janusza Szymańskiego, sygn. 8.

Lista nr 54

7. Józef Klim
31 lat, nauczyciel historii, dyrektor V LO w Białymstoku, członek prezydium Rady Wojewódzkiej Unii Demokratycznej.

9. Piotr Fiedorczyk
25 lat, asystent na Wydziale Prawa Filii UW w Białymstoku, stypendysta Uniwersytetu w Oslo i Fundacji Stefana Batorego.

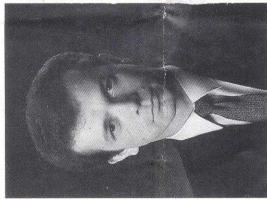
10. Jerzy Michał Falkowski
35 lat, ukończył Wydział Historii Filii UW, pracował jako szefieter, nauczyciel historii, obecnie jest właścicielem zakładu poligraficznego.

Kandydaci do Sejmu

Lista nr 54

11. Krzysztof Palilski
30 lat, polonista, asystent na Wydziale Humanistycznym Filii UW, w latach 1987-90 członek Prezydium ZR NSZZ „S”, wiceprzewodniczący Rady Wojewódzkiej Unii Demokratycznej.

8. Wojciech Krzywiński
35 lat, nauczyciel z Augustowa, pracuje w Kuratorium Oświaty i Wychowania w Suwałkach, w latach 1989-90 był przewodniczącym KO „S” w Augustowie.

jestem za!

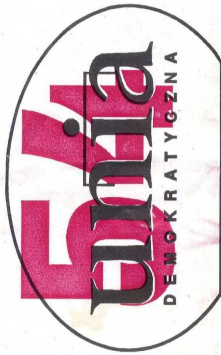
HASOL

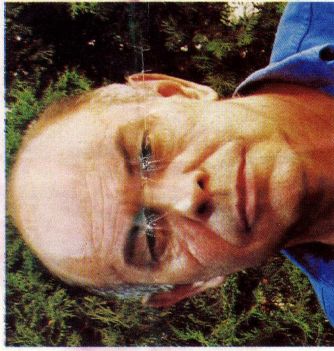
HASOL

TYGRYSIA 6
15-540 BIAŁYSTOK
POLAND

Tel. (885)414936, 415095
Tlx 853130 KASOL PL
Fax 414936

LIDERZY UNII

Lista nr 54

Województwo białostockie

dr inż. Janusz Dolecki
42 lata, wykładowca
Politechniki Białostockiej,
przewodniczący Rady
Miejskiej.

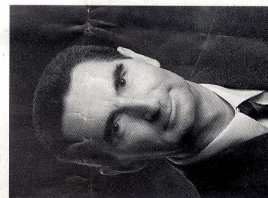

**prof. dr hab. Emanuel
Mikołaj Trembaczowski**
67 lat, wykładowca
Akademii Medycznej
w Białymstoku,
przewodniczący Sejmiku
Samorządowego
Województwa Biało-
stockiego.

Województwo suwalskie

inż. Franciszek Wasik
54 lata, był pracownikiem
naukowym, kierował
Biurem Interwencji Rady
Krajowej NSZZ RI „Soil-
darność”, od 1.08.1990
roku do 28.06.1991 roku
pełnił funkcję Wojewody
Suwalskiego.

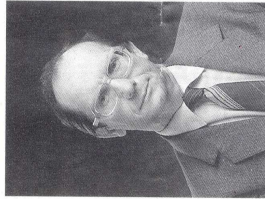

Kandydaci do Senatu

Lista nr 54

**1. prof. dr hab. Jerzy
Kopania**

46 lat, absolwent AE
w Poznaniu i KUL,
dziekan Wydziału
Humanistycznego Filii
UW w Białymstoku,
przewodniczący Rady
Wojewódzkiej Unii
Demokratycznej.

2. Ludwika Rychlik
advokat, 35 lat,
Gizycko, przewodnicząca
Rady Miejskiej w tym
mieście.

**3. inż. Krzysztof
Wolfram**

45 lat, pracownik Naro-
dowej Fundacji Ochrony
Środowiska, twórca
i koordynator programu
„Zielone Pięta Polski”,
mieszka w Białymstoku.

Kandydaci do Sejmiku

Lista nr 54

**4. inż. Wiesław
Sikorski**

37 lat, Pisz, prywatny
przedsiębiorca, jeden
z założycieli ROAD-u,
wydaje lokalną gazetę
„Echa Piskie”.

5. Jan Kwasowski

40 lat, dziennikarz,
Białystok, członek reda-
kcji „Kurier Porannego”
i „Gazety Wyborczej”,
członek Rady Miejskiej
i przewodniczący
Wojewódzkiego Sejmiku
Samorządowego.

6. Andrzej Zdanowski

35 lat, historyk, Elk,
wiceprzewodniczący
Rady Miejskiej w Elku,
członek prezydium
Sejmiku Samorządowego
Województwa
Suwalskiego.

Kandydaci do Sejmiku

LISTA 42

**UNIA
POLITYKI
REALNEJ**

WYBORY PARLAMENTARNE

1991

Archiwum Państwowe w Białymstoku. Materiały zebrane przez dr. Henryka Majeckiego.
Plakat wyborczy Unii Polityki Realnej.

